

Jouluku

Sastamalan

2003

The logo for VEXVE, featuring the word "VEXVE" in a bold, blue, sans-serif font. The letter "X" is stylized with a white outline. To the left of the text is a solid blue horizontal bar.

Vexve Oy
Pajakatu 11
38200 Vammala
Puh. 03 51 831
Fax 03 5183 4241
vexve@vexve.fi
www.vexve.fi

The logo for VESINIEMINEN, featuring a blue water drop icon with a white "N" inside, followed by the word "VESINIEMINEN" in a bold, blue, sans-serif font.

Hopunkatu 9
38200 Vammala
puh. (03) 512 6200

Takkipaikka
molemmille...

The logo for MODA, consisting of the word "MODA" in white, uppercase letters on a red square background.

Jokipen

Puistok.9 ma-pe 9-18, la 9-14, p. 5112415

Hyvää Joulua ja

Onnea Uudelle Vuodelle!

Huittinen • Eura • Pori • Säköylä
Ulvila • Vammala • Äetsä
www.sphuittinen.fi

Huittisten
Säästöpankki

Sastamalan Joulu 2003 n:o 16

Kustantaja:

Lions Club Vammala r.y.

Toimituskunta:

Pentti Hannula (pj)
Erkki Vainio
Jussi Lehtinen
Pekka Mäkinen
Keijo Laine
Ritva Tuominen

Ilmoitushankinta:

Pertti Tihveräinen (pj)
Veikko Ilvesmäki
Eero Hietamo
Reima Ojala
Matti Järvelä
Markku Saastamoinen

Myyntitoimikunta:

Asko Laiho (pj)
Alpo Uurto
Heikki Mäkinen

Kansikuva:

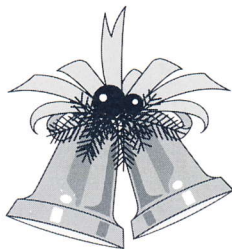
Pekka Ojansivu

Ladonta ja taitto:

IDEA-mainos

Paino:

Painohäme Oy 2003

Sastamalan Joulu kiittää
kirjoittajia ja ilmoittajia
arvokkaasta tuesta!
Hyvää Joulua!

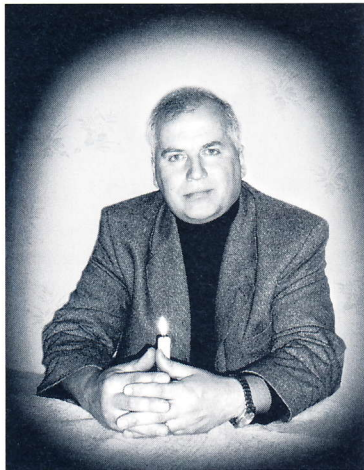
Sisällys

Jospa ihmisellä ois joulu ainainen, <i>Keijo Laine</i>	4
Ihmiseksi tullut, <i>Osmo Ojansivu</i>	5
Sastamala - kuntien uutta yhteistyötä, <i>Paavo Salli</i>	6
Koulutuksen merkitys alueemme elinvoimaisuudelle kasvaa, <i>Arto Satonen</i> ...	7
Apila kukkii, <i>Unto Salo</i>	8
Taisto Harra, juuriltaan karkkulainen kirjailija, <i>Martti Helin</i>	10
Suomalaisten etunimistä ja nimenantoperusteista, <i>Aimo Hakanen</i>	12
Perheen ainoat monot, <i>Ulla Ylinen</i>	13
Poimintoja neljän vuosikymmenen tapahtumista, <i>Rauno Laitinen</i>	14
Jouluaamu 1938, <i>Aaro Mäkipää</i>	16
Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tapuleista, <i>Timo Kökkö</i>	17
Kalle Liuhalan MM-kivääri katosi Urheilumuseosta!, <i>Allan Liubala</i>	20
Palvialassa elettyä, <i>Timo Roos</i>	23
Osaako joulupukki Pokluntintielle?, <i>Heli Mattila</i>	24
Heinon koulun vaiheita, <i>Airi Helminen</i>	26
Riippilänjärven vanhoista huviloista ja ihmisistä, <i>Marja Savola</i>	28
Jäljet, <i>Leena Ojala</i>	30
Tyrvään ensimmäisen kansakoulun perustamisvaiheet, <i>Hannes Ryömä</i>	31
Perheiden joulu, <i>Seija Mablamäki-Kultanan</i>	33
Kortteerikoululaisen elämää 1950-luvun Vammalassa, <i>Hely Lenni-Taattola</i> ...	34
Muistot, <i>Aaro Mäkipää</i>	37
Katsaus Myllymaan seudun historiaan, <i>Pauli Niemi</i>	38
Elämäni maisema, <i>Marja-Liisa Rönkkö</i>	40
Muistelmia Vammalasta ajalta 50 vuotta sitten, <i>Erkki Hänninen</i>	41
"Mutta soitas, poika, nuoteista..!", <i>Paavo Riihivaara</i>	42
Joulu Armeniassa, <i>Pekka Pakkala</i>	44
Pirunvuoren luola, <i>Kosti Punkka</i>	46
Kaunis kuusipuu, <i>Aili Uotila</i>	47
MPK-mitä se on?, <i>Erkki Aaltonen</i>	48
Riihipalo jouluyönä muinoin, <i>Veikko Pibblajamäki</i>	49
Topin lapset opintiellä, <i>Antti Heikkilä</i>	50
Ruskan loisto, <i>Ritva Haavisto</i>	51
Juho Äijälä oli kielimies, runoilija ja kotiseutunsa kulttuurin vaalija, <i>Armi Hobko</i>	52
Kiikoisten Ulstadius, <i>Esa Helander</i>	54
Pakinaa ajasta, kesästä ja talvesta ja vähän joulustakin, <i>Eelis Repo</i>	55
Kuinka Karkun Salokunta sai oman kirkkonsa, <i>Tuomas Reku</i>	56
Puhu pukille, sanoi mies Tyrväältä, <i>Kalle Lomma</i>	59
Ulkomaalaistyössä suomalaisen seurakunnan muusikkona Teneriffalla, <i>Olli Simola</i>	60
Turvallisuutemme kuntalaisten kannalta nähtynä, <i>Pauli Pitkähoski</i>	62
Kutsu, <i>Leena Ojala</i>	63
Vanhemmat nuoren tukijoina, <i>Ritva Tuominen</i>	64
Havaintoja Kairalan taisteluista kesällä 1941, <i>Heikki Bäckman</i>	66
Tannin metsän kaato, <i>Tauno Lehtimäki</i>	69
Tyrvääläiset kehityksen kärjessä, <i>Jari Nurmi</i>	70
Matka sotatoimialueelta jouluksi Tyrväälle, <i>Paula Hoikka</i>	74
Vaaleanpunainen kukkaro, <i>Laura Myyryläinen</i>	76
Lapsia on erilaisia, <i>Aura Seppä</i>	77
Jouluvirsi, <i>Maria Mustalhti</i>	77
Kielikylpy Irlannissa, <i>Maria Margaritis</i>	78
Herra Hakkaraisen talon terveiset Marttilankadulta, <i>Sanna Nikki</i>	79
"Pien on tässä koululainen..." , <i>Raimo Hanski</i>	80
Beetleheimin tähti, <i>Veikko Pibblajamäki</i>	81
Syksyn jälkeen, <i>Aaro Mäkipää</i>	83
Lumienkeli, <i>Leena Ojala</i>	83
Jouluna, <i>Aili Uotila</i>	83

Keijo Laine
Lions Club Vammalan presidentti

Jospa ihmisellä ois joulu ainainen...

Kädessäsi oleva lehti on Sastamalan Joulu -lehden 16:s numero. Voimme kai siis puhua jo perinteisestä tapahtumasta. Nykyisessä maailmassa, jossa muutos on pysyvä olotila ja jatkuvan kehittymisen edellytys – 16 vuotta on melko pitkä aika.

Sinä aikana maailmaamme on tullut lukuisia uusia valtioita – tosin toisia on lakannut olemasta. Muureja on murtunut. Olemme saaneet uuden rahan, voittaneet Ruotsin jääkiekossa ja monet silloiset yritykset toimivat eri nimillä tai ovat kuihtuneet vallan pois.

Tässä hektisessä nykyaajassa tulee kuitenkin mieleen – onko kaikki muutos ja kiire aivan välttämätöntä. Syvällä mielen sopukoissa palaa usein halu vanhaan hyviin aikoihin. Muistoihin lapsuudesta, ajasta jolloin voi vain olla, ilman jatkuvaa suorittamista. Jostakin sieltä kumpuaa vanhan Joulun taikaa. Kiireettömyyttä, leipoista valmistelua, tuoksuja, aikaa yhdessäololle. Saunan jälkeistä rentoutta pirtin muurin lämmössä, kun jostakin leijailee kinkun tuoksu. Kaikkea oli vähemmän, mutta ehkä sittenkin jotakin oli kuitenkin enemmän. Onnea ei voi ostaa ja kääriä pakettiin. Ei vaikka luotokortti antaa maksuaikaa, jos käteinen sattuu loppumaankin. Osto Joulu on osto Joulu, se on kuin kannettu vesi – ei se kauan kai-

vossa pysy.

Jospa antaisimme Joulun vaan tulla. Sellaisena kuin se on tullakseen. Niin kuin 2003 vuotta sitten tuli Joulun todellinen merkkihenkilö – hämääjän talliin. Ja kuitenkin siitä syntyi valo joka loistaa edelleen ja valaa miljoonille ihmisille toivoa ja uskoa siihen että joskus meillä on Joulu ainainen...

Ei Joulu tarvitse välttämättä suursiivousta, eikä monen sortista ruokapuolta. Hikistä juoksemista tavaratalojen ruuhkassa. Ei näistä ollut mitään tietoa siellä kedolla silloin, mutta siellä oli silti jotakin sellaista, joka voisi nytkin tulla Teille kaikille kotinne, jos vain kerkiätte ottamaan sen vastaan. Kirjoita vaan vaikkapa lahjakortti, jossa lupaat hieroa esimerkiksi viisi kertaa puolisoosi, ystäväsi hartioita kun hän on joskus oikein uupunut. Uskon siitä olevan iloa saajalleen, koska se on ihan oikeasti sinulta. Sammuttakaa sitten televisio ja ottakaa kännykästä virta pois – ja antakaa Joulun tulla tupaan.

Toivon tämän lehden tuovan tuulahduksen vanhaa kunnan Joulun aikaa seutukunnan kaikille ihmisille. Niin kuin laulussa sanotaan – oi jospa meillä ois Joulu ainainen.

Kiireetöntä ja lämminhenkistä Joulua kaikille. ■

Osmo Ojansivu
kirkkoherra

Ihmiseksi tullut

"Olkaa sitten ihmisiksi" tavattiin vielä minun lapsuudessa sanoa lapsille ja nuorille, kun mentiin kylään tai yleensä "ihmistenilmoille". Tällä ihmiseksi olemisella tarkoitettiin kaiketi hiljaista, kilttiä ja kaikin puolin kunnollista käyttäytymistä. Lapsiahan pidettiin vielä 50- ja 60-luvulla kovassa kurissa, mikä tarkoitti runsaita kieltoja. Vanhemmille oli varmaan kunnia-asia, että lapset käyttäytyivät siivosti. Mutta tätäkö on "ihmiseksi oleminen", kilttiä ja moitteetonta elämää?

Mietin tätä asiaa joulun sanoman näkökulmasta. Jeesuksen syntymää kuvataan perinteisesti sanomalla, että Jumala tuli ihmiseksi. Toisin sanoen näkymätön tuli näkyväksi, voimakkain heikoimmaksi eli pieneksi lapseksi, kaikkivaltias avuttomimmaksi ihmiseksi köyhien vanhempien kotiin. Hänen syntymäpaikkansa ei ollut palatsi, vaan vaatimaton eläinten suoja. Onko hän Jumala ja jos, niin miksi juuri tällainen ihminen. Mistä se kertoo ja mikä ajaton viesti siinä on?

Tämä voi olla aika hämmentävää varsinkin meille, jotka tiedämme ja tunnemme tämän maailman lainalaisuudet. Kuluneen vuoden tapahtumat maailmassamme ja lähipiirissämme ovat jälleen osoittaneet, että voimaan täällä luotetaan ja vahvin sanelee säännöt. Yhä ilmeisemmäksi on käynyt, että nimenomaan ne, joilla on taloudellinen valta ovat voimakkaimpia. He myös tahtovat näyttää kaapin paikan. Onhan toki paljon myös oikeaa ja hyvää valtaa. Ja meidän kaikkien tulisi ymmärtää, että ilman

vahvaa taloudellista perustaa yhteiskuntaa ja heikoimmassa asemassa olevien elämää ei voida korjata. Mutta juuri siksi on tärkeää tietää ja kysyä, onko valta mielivaltaa, harvainvaltaa vai oikeudenmukaisuuteen ja armahtavaisuuteen perustuvaa valtaa.

Oikeudenmukaisuutta ja armahtavaisuutta ei opiskella oppiaineena kouluissa ja yliopistoissa. Sen tulisi kuitenkin olla elämäntilanteidemme perusoppiaineita. Paljon me voimme oppiakin, jos haluamme ja jos meitä ohjataan oikein ja jos olemme avuksi toisillemme. Kotoa ja lähipiiristä opittu näyttää lapsille mallin, mikä seuraa koko elämän ajan. Joka tapauksessa oikeudenmukaisuus ja armahtavaisuus ovat terveen yhteiskunnan ja ihmiselämän perusteita.

Paras elämässä on lahjaa. Tämän moni meistä voi todistaa oikeaksi. Miten vapauttavaa tämä onkaan meille, jotka niin helposti kuvittelemme, että tärkeintä on saada ja enemmän tai että kaikki riippuu minun voimistani ja onnistumisestani. Helposti meistä tulee itsekeskeisiä saalistajia ja itseriittoisia. Ja miten helposti juuri sellainen maailma myös luhistuu ja raunioituu.

Joulu sanoo, että ihmiseksi meidän pitää tulla tai oikeammin ihmisiä me saamme olla. Pieniä ja avuttomia, keskeneräisiäkin. Kun Jumala tuli ihmiseksi, se sama kyllä riittää myös meille, ottaa armo vastaan ja kasvaa armahtavaisuuteen.

Toivotan kaikille hyvää joulua ja Jumalan runsasta siunausta uuteen vuoteen! ■

Paavo Salli
kaupunginjohtaja

Sastamala - kuntien uutta yhteistyötä

Hallinnon yhtenä valtavirtana korostetaan eri tahoilla seudullista yhteistyötä. Monet valtionhallinnon edustajat esittävät sen vaihtoehtona kuntaliitoksille. Hyvällä yhteistyöllä on mahdollista saavuttaa riittävä väestöpohja yksikkökustannuksiltaan edullisen palvelun järjestämiseksi.

Vammalan lähialueella seutu - käsitteen käyttö aiheuttaa joskus ongelmia siitä syystä, että seutuajako, jonka valtioneuvosto vahvistaa noudattaa maakuntarajaa. Palveluiden järjestämisessä kunnilla ei ole luonnollisesti velvollisuutta maakuntarajan noudattamiseen. Asioita hoitavat yhdessä sitä omasta vapaasta tahdostaan haluavat kunnat.

Vammala on monella tavalla mukana kuntayhteistyössä eri suuntiin erilaisten kuntaryhmien kanssa. Ehdotus Sastamala -nimen käyttöön on ensin nostettu esiin toisten kuntien toimesta. Vanhaan historialliseen Sastamalan pitäjään aikanaan kuuluvina alueina ne kunnat haluavat mieluummin identifioitua Sastamalaan kuin Vammalaan, vaikka Vammala kartasta löytyvänä kaupunkina on laajemmalle yleisölle tunnetumpi kuin Sastamala. Sastamala on noussut esiin virallisesti kansalaisopiston nimenä palvelualueen ulottuessa Kiiikoisiin ja Laviaan saakka. Valmisteilla on myös kansanterveystyön ja vanhus-tenhuollon palveluja kunnille tarjoava Sastamalan perusturvakuntayhtymä. Lisäksi on vireillä Sastamalan Tukipalvelu Oy:n perustaminen

tuottamaan tietoteknisiä ja laskentapalveluja.

Vammalan kaupungilla Sastamala ei käsitteenä rajaudu omaan lähialueeseen. Valtuuston vahvistamana visiona on laadukkaan asumisen ja yrittäjyyden Sastamala. Siinä Sastamala viittaa yleisesti monitahoiseen ja eritavoin alueellisesti rajautuvaan yhteistyöhön.

Kuntayhteistyön kehittämisessä keskeinen perusta on luottamus. Se kasvaa aluetta hyödyttäväksi pääomaksi monen tekijän summana. Avoin keskustelu ja toisen osapuolen näkökulmien ymmärtäminen rakentavat luottamusta. Yhteistyössä tarvitaan kaikkia hyödyttävää osaamista ja pätevyyttä. Luottamuksen taustana ovat kokemukset, jotka ovat myönteisiä ja täyttävät yhteiset tavoitteet. Luottamuksellisessa yhteistyösuhteessa kumppani ei pyri hyötymään toisen kustannuksella.

Sastamala-hengessä toivotan kaikille Hyvää ja Rauhaista Joulua! ■

Koulutuksen merkitys alueemme elinvoimaisuudelle kasvaa

Kilpailu yritysten, kuntien ja jopa valtioiden välillä kasvaa koko ajan. Entistä useammin yritys voi aidosti valita sijaintikuntansa. Yhä useammin valinta tapahtuu työvoiman saatavuuden perusteella.

Jokaisen alueen menestyksen kannalta on olennaista, että alueella koulutetaan ihmisiä nimenomaan alueella toimivien yritysten tarpeisiin.

Vammalan seudulla ammatillisella koulutuksella on keskeinen rooli työvoiman saatavuuden turvaamisessa. Koulutuksesta vastaava kuntayhtymä tekee tiivistä yhteistyötä alueen yritysten kanssa. Tästä on hyvänä esimerkkinä mm. kumialan peruskoulutuksen aloittaminen ja erityisesti paikkakunnan yritysten tarpeisiin räätälöidyt aikuis-koulutuksen kurssit.

Erinomaista on myös ammattilukio-toiminta, jossa ammatillisen koulutuksen rinnalla on mahdollista suorittaa lukio-opinnot. Tämä yhdistetty koulutus antaa hyvän pohjan sekä työelämään, että jatko-opintoihin. Myös koulutuksesta saadut tulokset ovat olleet erittäin hyviä, oppilaat ovat selvinneet kaksoisurakastaan mallikkaasti.

Työttömyys muuttuu työvoimapulaksi

Vaikka viime aikoina on ollut merkkejä työttömyyden kasvusta, pitkässä juoksussa työvoimapula tulee väistämättä vastaan. Suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle pulaa on monien ammattialojen osaajista. Pelkästään julkisella sektorilla työvoiman tarve kasvaa kymmenillä tuhansilla. Tarvetta voidaan hieman pienentää rakenteita uudistamalla, kuntien välistä yhteistyötä lisäämällä ja asioita tärkeysjärjestykseen laittamalla. Väistämättä pulaa tulee kuitenkin mm. hoitohenkilökunnasta.

Yksityisellä sektorilla työvoimapula uhkaa monia ammattialoja. Yksityisen sektorin uhkaavaan työvoimapulaan varautuminen on suuri haaste suomalaiselle koulutusjärjestelmälle ja meillä täällä Vammalan seudulla omille koulutusorganisaatioillemme. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota teollisuuden osaamisen kehittämiseen.

Baltian maiden ja itä- Euroopan liittyminen Euroopan Unioniin tekee entistä

houkuttelevammaksi yritysten siirtymisen näihin maihin, monille myös Kiina on todellinen vaihtoehto. Erittäin työvoimavaltainen ja vähän osaamista vaativa teollinen toiminta on jo osittain siirtynyt ja vääjäämättä siirtyy matalan kustannustason maihin. Suomi on kuitenkin vaarassa menettää myös korkeamman osaamisen teollisuutta, jos työvoimaa ei ole tarjolla. Tämä on todellinen uhka hyvinvointivaltion rahoitus pohjalle. Korkeatasoinen hyvinvointimme on mahdollista säilyttää vain menestyvien vientiyritysten avulla.

Euroopan Unionin itälaajeneminen voidaan uhan lisäksi nähdä myös mahdollisuutena. Hyödyntämällä Baltian markkinat ja teettämällä siellä vähemmän osaamista vaativia töitä saatetaan yrityksen kilpailukykyä parantaa täällä ja samalla mahdollistaa korkeamman osaamisen työpaikkojen säilyminen Suomessa.

Baltiassa ja Pietarin alueella on myös potentiaalista työväkeä Suomea uhkaavaan työvoimapulaan. Tämän väen kouluttaminen ja integroiminen yhteiskuntaan on suuri haaste. Täällä Vammalassakin tulee varautua siihen, että uusien työntekijöiden haavi on heitettävä kauemmaksi. Samalla on kuitenkin pyrittävä hyödyntämään kaikki mahdollinen käytettävissä oleva oma väki. Tässä suhteessa esimerkiksi nuorten työpaja tekee erinomaista työtä antamalla räätälöityä koulutusta niille nuorille, jotka ovat jääneet perinteisten koulutusmuotojen ulkopuolelle.

Tampereen vetovoima on sekä uhka että mahdollisuus Sastamalan alueelle

Suurten kaupunkien vetovoima on erityisesti nuorten keskuudessa valtava. Yhä useampi haluaa lähteä yhä nuorempana. Jatkossa Vammalan lukionkin on todella kilpailtava saadakseen oman

alueen nuoret omaan lukioonsa. Tässä ja ennen kaikkea muiden seutujen nuorten houkuttelemisessa erikoistuminen on vahvin valttikortti.

Lukion jälkeen Vammalan seudulta on suuntauduttava jatko-opintoihin oman seutukunnan ulkopuolelle. Oman ammattikorkeakoulun puute näkyy suoraan rekrytointivaikkeuksina alueen yrityksissä. Huitisten Samk:n yksikön ansiosta tradenomeja on kohtuullisesti saatavilla, mutta insinööreistä on nyt pulaa.

Kaikki mahdollinen AMK:n tasoisen teknisen koulutuksen saamiseksi alueellemme on tehtävä. Rehellisyyden nimissä on kuitenkin myönnettävä, että tässä asiassa voi edetä vain pienin askelin. Uusia koulutusyksiköitä on tulossa äärimmäisen niukasti, kun trendi on pikemminkin päinvastoin eli kohti suurempia yksiköitä.

Sastamalan (Vammalan seudun) onkin käytettävä muita keinoja ammattitaitoisesti koulutetun työvoiman saamiseksi paikkakunnalle. On tarjottava poikkeuksellisen hyvää elämisen ja asumisen ympäristöä. Läheltä saatavat palvelut ja turvallinen elinympäristö ovat lapsiperheille hyvä syy harkita muuttoa, samoin kasvukeskusten korkeat asuinkustannukset, jotka ajavat ihmisiä yhä kauemmaksi keskuksista. Tampereen läheisyyden vuoksi Vammalan seudulla on mahdollisuus houkutella myös niitä, jotka haluavat aika ajoin nauttia Tampereen palveluista.

Kaikkia munia ei kuitenkaan kannata panna yhteen koriin. Samalla kun pyritään etsimään uusia asukkaita oman alueen ulkopuolelta, on paikallisessa päätöksenteossa nostettava koulutuksen kehittäminen keskeiseksi teemaksi. Ammattitaitoista työvoimaa yritystemme ja kuntien palvelukseen tulee sekä itse kouluttaa, että muualta houkutella. Jo tutun sanonnan mukaan yrityksen tärkein voimavara on ihminen, samoin Vammalan seudunkin tärkein voimavara ovat alueemme ihmiset. ■

Apila kukkii

”Vammaskosken neidon” luovutussanat 31. 8. 2003

Kuvanveistäjä, vapaaherra Emil Cedercreutzin nimi ja elämä kuuluu Suomen kansallisen nousun aikaan ja Suomen taiteen kultakauteen, vuosiin 1879–1949. Hän oli Köyliön Saaren kartanon poika, ruotsinkielistä aateli- ja sivistyssukua, joka liittyy Suomen historiaan jo 1700-luvun alkupuolelta lähtien. Aateluus velvoitti sukua ja sen perinteitä. Korkea yhteiskunnallinen asema tarjosi nuorelle Emilille parhaat mahdolliset lähtökohdat, mutta antoi myös korkeat yksilökohtaiset päämäärät, eettiset ihanteet, joita hän elämänsään toteutti. Hänestä kehittyi monipuolinen kulttuuripersoona, oman tiensä kulkija: hänestä kehittyi Suomen taiteen kultakauden kuvanveistäjä, taiturimainen siluettien leikkaaja, runoilija, kirjailija, puhuja, nuorisoseuramies, museomies ja kulttuurivaikuttaja. Taiteessaan hän kuvasi satakuntalaisia talonpoikaisaiheita sekä monumentaalisesti että syvällä myötätunnolla: miten kyntäjä ohjasi parihevosiaan ja painoi auraa peltomultaan, miten äestäjä muokkasi maata siementä ja satoa varten, miten mies ja hevonen uupuivat etsimään maan kamarasta lepoa ja voimaa, miten tamma ja varsa ilmensivät ikuista äidinrakkautta. Tällaisista aiheista hän veisti tunnetuimmat teoksensa.

Taiteelliset oppinsa hän omaksui ulkomailta, Belgiasta, Roomasta, muual-

takin Euroopasta; hänestä kehittyi maailmanmies, Satakunnan eurooppalainen, kuten tohtori Ritva Kava häntä luonnehtii. Mutta eurooppalaisuuteen hänessä yhdistyi juurien kunnioitus: satakuntalaisessa talonpoikuudessa hän näki syvällisen elämänarvon, sen viljelyksessä luonnon ja kulttuurin synteisin. Tälle hän omisti elämäntyönsä, siitä hän ammensi taiteensa parhaat aiheet, sen keskellä hän tahtoi elää. Satakunnan luontoa edusti Näyhälänkoski, jonka kohinaan hän rakennutti kotinsa, taiteilijakotinsa Harjulan; se on osa hänen taiteellista ja musealista elämäntyötään. Sen tuloksista on luotu Emil Cedercreutzin museo, suurenmoisen kulttuurisaavutus. Kareliaaninen kansallisromantiikka pysyi hänelle tiettyssä määrin vieraana; hän oli Länsi-Suomen kulttuurimaiseman kasvatti, sen työn ja arvon julistaja. Mutta kulttuurimaisemaan sisältyi sen edellytyksenä aina myös luonto: Kokemäen vuo, Satakunnan joki, maaperä, maisema, peltolakeus ja niiden yllä tuuli, aurinko ja taivas. Tässä kaikessa hän näki hänelle ihmisarvoisen elämän kehyksen, kulttuurin todellisen ytimen.

Sitä osoittaakseen hän ryhtyi keräämään tuon talonpoikaisen kulttuurin esineellisiä todisteita ja loi niiden suojaksi *Maahengen temppelin*, museon, jossa on korkea torni niin kuin kirkossa ikään. Siihen hän kiteytti toisen puo-

len luovasta toiminnastaan, ja se olisi yksistäänkin luonut hänelle kunniasijan Satakunnan kulttuurihistoriassa. Kunnostettuna Maahengen temppeli seisoo hänen museossaan yhä, joskin sen kulttuurihistorialliset aarteet on sijoitettu uuteen museorakennukseen. Siellä on mm. hieno kokoelma köyliöläis-tyrvääläisen Into Linturin taidetta, sen osana maalaus Tyrvään vanhasta kirkosta, joka kuului Satakunnan muiden vanhojen kirkkojen tavoin Linturin mielialiheisiin.

Tällaisessa vakaumuksessaan, uskossaan talonpoikaisen työn ja viljelyn syvään elämänarvoon Emil Cedercreutz liittyy Euroopan erääseen ideologiseen valtavirtaukseen. Sitä julisti suuri venäläinen Tolstoi, Suomessa Arvi Järnefelt ja eräät myöhemmätkin kirjailijat, ennen muuta hämeenkyröläinen tollinpoika F. E. Sillanpää. Hänenkin biologisävyistä talonpoikaista elämäkuvaustaan hallitsee kylä ja maisema, elämä ja aurinko, ja erilaisuudessaankin Emilillä ja Frans Emilillä oli yhteinen juuri, satakuntalaisuus, sen vuosituhantinen elämänmuoto, sellaisena kuin se ilmeni talonpoikaiskulttuurissa. Saman hengen ranskalaisia tuotteita olivat ne Millet'n maalaukset *Angelus / Iltakellot ja Täbkanpoimijat*, jotka halpoina jäljennöksinä koristivat 1900-luvun alussa kotien seinää kaikkialla Suomessa. Vanhimmat läsnäolijat muistavat niitä ehkä

Emil Cedercreutzin säätion puheenjohtaja, professori Unto Salo pitää kirkkoveneestä patsaan luovutuspuheen. Veistoksen sijoitus-
kivellä odottavat verhon poistamishetkeä luovuttajana säätion ballituksen jäsen Veikko Lahtinen (oik.) ja vastaanottajana kau-
punginvaltuuston puheenjohtaja, kansanedustaja Arto Satonen. Kuva: Erkki Vainio.

lapsuudestaan, nuoremmat ovat voineet nähdä niitä vieläkin isovanhempien seinillä.

Tällaiseen taustaan asettuu nimestään päätellen myös Emil Cedercreutzin veistos *Apila kukkii*, jonka Emil Cedercreutzin säätiö täten lahjoittaa Vammalan kaupungille. Emil Cedercreutz perusti 1945 säätiön huolehtimaan hänen omasta veistuskokoelmastaan ja hänen taide- ja kulttuurihistoriallisesta perinnöstään. Samalla hän antoi säätiölle tehtävän levittää hänen veistoksiaan pronssiin valettuina Suomen kaupunkiin. Kun säätiö on saanut suuren osan kiireisimmistä rakennusurakastaan suoritetuksi, se on parin viime vuoden aikana kyennyt myös täyttämään tätä toistakin tehtävänsä. Kaupungin oman valinnan kautta säätiö lahjoittaa nuorta kukkeaa naista esittävän veistoksen vuodelta 1912 Vammalan kaupungille. Kun sitä verhoava vaate poistetaan, ei kenenkään ole vaikea ymmärtää, miksi taiteilija on verrannut figuuria kukkivaan apilaan, ja kukkivia apiloita veistäjä onkin kuvan-

nut neidon hiuksia koristamaan. Tiedossa ei liene, kuka veistoksen mallina on ollut, mutta tämä ei ole kovin olennaista. Olennaisempaa on, että veistäjä on kyennyt antamaan veistokselleen klassisen kauniin muodon.

Olennaista on sekin, että veistos, Vammaskosken kiville sijoitettuna,

asettuu maassamme poikkeuksellisen vaikuttavaan luonnonympäristöön ja samalla ainutlaatui- seen historialliseen maisemaan.

Vammaskoskihan on Vammalan sydän, edellytys kaupungin syntymiselle ja kehittymiselle, vesistön ylikulkupaikka luultavasti jo ennen ensimmäisen sillan rakentamista. Se oli vuosituhandtien asutuksen ydinseutua jo paljon aikaisemminkin: nimestä *Uosso* päätellen kosken rannoilla kalastelivat saamelaiset jo vuosituhsia sitten. Kalastelivat, kunnes seudulle saapui suomalaisasutusta Kokemäenjoen suupuolesta ja antoi alapuoliselle järvelle *Liekoveden* ja itse koskelle *Vammaskosken* nimen, kuten professori Aimo Hakanen on perustellut. Se tapahtui ilmeisesti vuoden

300 tienoilla. Koskenrannan kivikolut eivät tulijoita kuitenkaan houkuttelleet, vaan he asettuivat Kaukolaan, Tyrväänkylään ja Roismalaan ja perustivat siten uudistaloja Vammalan niemeen, Nuupalaan, Vehmaalle, Rautajoelle ja Ekoon. Heidän taloistaan kasvoi seudun vanha historiallinen asutus, avar- tuivat niituiksi ja pelloiksi Liekoveden ja Rautaveden rannat. Tässä rautakautisessa ja historiallisessa maisemassa, kosken kivellä kohoaa nyt *Apila kukkii* – *Vammaskosken neito*. Se rinnastuu sijainniltaan Kööpenhaminan *Pieneen merenneitoon*, ja jos haluamme, voimme pitää sitäkin vedenhaltijana, joskin suomalaisena, mutta joka tapauksessa kreikkalaisten nymfien sisarena. Suomalainen ikivanha perimätieto, myös sen täällä säilyneet muistumat osoittavat, että ukkosenjumalan puoliso asui näidenkin seutujen vesissä, alastomana, paljasrintaisena ja kauniina. Voimme ajatella, että hän on nyt pronssiin valettuna noussut Vammaskosken kiville. Pyydän Arto Satosta ja Veikko Lahtista poistamaan peitteen hänen kauneutensa yltä. Emil Cedercreutzin säätiöllä on ilo lahjoittaa kuvanveistäjä Emil Cedercreutzin veistos *Apila kukkii* Vammalan kaupungille, korostamaan sulollaan Vammaskosken ja Vammalan tunnettua ja tunnustettua kauneutta. ■

Apila Kukki - Vammaskosken neito -patsaan paljastusjubla veti koleasta säästä huolimatta Koskipuistoon Vammaskosken partalle runsaan yleisön. Kuva: Erkki Vainio.

Taisto Harra, juuriltaan karkkulainen kirjailija

Sastamalan joulun 2001 numerossa (ss 5-7) kuvasin isän suvultaan tyrvääläisen runoilijan Viljo Kajavan (22. 9. 1909 – 2. 2. 1998) siteitä kotiseutuun Tyrvääseen. Ruoksamolla on edelleen pystyssä Viljo Kajavan isoisan Kalle Robert Snällin kauppa, räätälinverstas ja asuntorakennus. Viljo Kajava oli tyrvääläisen sotilassuvun jälkeläinen.

Heinoon kylä, noin viisi kilometriä Palvialan suuntaan, on toisen vuosien myötä merkittäväksi kohonnut kirjailijan ja lehtimiehen isän puolen kotiseutua. Hänen äitinsä oli kotoisin Ikaalisista. Taisto Harran (19. 12. 1924 – 20. 11. 1996) isän puolen suvun muistomerkinä on edelleen Harraantie. Varhaisin kirjallinen merkintä Harran talosta on 1540-luvulta. Nimi on vaihdellut eri muodoissa: Harda, Harraa, Harra, Harra. Mahtavatko karkkulaiset tietää, että talon nimen liittäminen katunimistöön on samalla hieno huomionosoitus merkittäväälle ja ilmeisesti harvojen paikallisten tuntemalle kirjailijalle.

Aktiivinen sukututkija Raimo Ojala on pyynnöstäni selvittänyt Taisto Harran sukua. Hän kirjoittaa näin:

Karkun seurakunnan rippikirjassa 1883-92, kortti 176, sivu 34, on merkintä jota voitaneen pitää Taisto Harran isänisänä:

Talollinen Johan Kustaf Jubanpoika Harraa, s 15. 2. 1847 Karkussa, k 21 .8. 1883 Karkussa,

Vaimo Johanna Mikontytär, s 22. 9. 1842 (selkeä merkintä) Kuikais, oliskoban Kiukais tai Kiikois?

Poika Viktor Hyginus, s 24. 1. 1880 Karkussa

Seuraavan rippikirjan, 1893-1902, kortti 1993, sivu 72, mukaan Viktor Hyginus muutti 30. 1. 1899 Tampereelle.

Viktorin isoisa oli Juba Kusta Jubanpoika, s 29. 5. 1820 Karkussa ja isoäiti Anna Lovisa Jobansdotter, s 16. 5. 1815 Moubijärvellä ja kuollut 15. 7. 1867 Karkussa.

Juba Kustaa Jubanpoikaa oli v 1857 sakotettu Sabatin rikoksesta. 1859 häntä oli syytetty huvattomasta viinan poltosta ja 1860 häntä oli sakotettu viinan myynnistä suunnuntaina.

Viktorin isoisoisa oli talollinen Johan Jobansson, s 12. 4. 1788 Karkussa. Hänen vaimonsa oli talollisen tytär Anna

Taisto Harra

Jakobsdotter Karkun Paavilta, s 4. 10. 1790 Karkussa. Heidät oli vibitty 25. 10. 1811 "kotona morsiusasussa".

Johan Jobansson oli 1822 ilmiannettu vankien vapaaksi päästämistä ja tuomittu 20 taalerin sakkoihin.

Eletystä ja ajalle tyypillisestä elämästä tehdyt merkinnät kirkonkirjassa ovat useammin sääntö kuin poikkeus. Merkittävää on havaita, että suvun tausta on vankasti talonpoikainen.

Raimo Ojalan jatkotutkimukset syksyllä 2003 toivat vielä lisätietoa suvun

vaiheisiin:

1788 Karkussa syntyneen Johan Jobanssonin vanhemmat olivat Johan Jobansson, s 27. 2. 1756 ja Caisa Henrikdotter, s 1775 (Tyrvään Äijälästä, merkintä bieman epäselvä). Kun rippikirjassa on oma sarake syntymäpaikkaa varten siinä normaalisti on sen seurakunnan nimi, jossa asianomainen on syntynyt. Tällä Johan Jobanssonilla siinä kuitenkin oli mielestäni subteellisen selvä merkintä "Mullu". Karkun kastettujen luettelosta löytyy 27. 2.

1756 kobdalta maininta, jonka mukaan Joban Mullun ja vaimonsa Brita Jakobintytären poika on kastettu Johaniksi. Mies oli vihittäessä Haapaniemen renkinä ja morsian Haapaniemen piikana.

Kirjat unohtuvat ajan myötä. Mitä kirjoja kannattaisi muistaa, kysyi toimittaja Nina Gimishanov Aika unohtaa, minä en –otsikolla Helsingin Sanomien tv-liite Nyttissä. Otavan kirjallinen asiantuntija, kääntäjä Martti Anhava vastasi omasta puolestaan tammikuussa 2001: "Taisto Harran 1988 ilmestyneen romaanin Maakiila huomasivat aikoinaan vain harvat ja on vaikea ennustaa, milloin ja miten tämä hieno romaani löydetään."

Kymmenkunta vuotta sitten ilmestynyt Suomalaisia kirjailijoita 1500-luvulta nykypäivään kertoo tiivistetysti Taisto Harran elämästä kirjailijana:

Hämeen Yhteistyön toimittajana ja päätoimittajana 25 vuotta työskennellyt H. on julkaissut yllätykselliset, osittain veijaribenkiset jännitysromaanit Naiset ovat sellaisia (1984), Puuttuva rengas (1985), Rusinapuu (1987) ja Potti (1989), balladinomaisen romaanin Kulkujätkä ja punapää (1986) ja jälleenrakennuksen ajan Suomesta realistisen työmaakuvauksen Maakiila (1988) sekä ihmisten toiveita ja pettymyksiä kuvaavan romaanin Taulukauppiat (1992).

Kirjailijana Taisto Harra tulee tietoisuuteen 1980-luvulla. Kaunokirjallisia teoksia on yhteensä yhdeksän. Näitä Harra itse luonnehtii seuraavasti:

Punapää ja kulkujätkä on omaelämäkerrallinen kertomus nuoresta jätkästä, koulutytöstä, rakkaudesta ja sodanjälkeisestä jätkäporukasta Lounais-Suomen saaristossa. Maakiila on kertomus tamperelaisen rakennustyömaan työläisistä 1950-luvun puolivälissä ja on omaelämäkerrallinen. Taulukauppioiden henkilöt ovat tosia, keuhkokerromus fiktiota. Muut teokseni ovat kertomuksia rikoksesta ja pikkurikollisista.

Harran pääteos on kiistatta Maakiila, jota sen puolesta puhuja edellä mainittu Martti Anhava luonnehtii seuraavasti:

Jäyhäntöiseen tekstiin kertyy yllättävästi vivahteita ja tasan asiansa sanovien lauseiden identiteettiä. Avainbalmoksi nousee Toivo Horsma, italialaisen lakkoilun taitaja, jota työtoverit ja työnantaja vieroksuvat.

Maakiila on jäätyneen maan pinnan rikkomiseen käytetty työväline. Teos on taitavasti rakennettu, siinä voi nähdä jopa työtaistelun laittomien ja laillisten keinojen käytön oppikirjan. Sen rakenne on hyvin kiinteä, tapahtumat etenevät loogisesti. Näin teosta voi perustellusti pitää jopa kirjoittajien oppi-

Harraan talo 1900-luvun puolivälin edellä, kuvasta vasemmalle Rautavesi. Foto: Maaseudun Lentokuvaus, kuvan omistaa Jorma Valkama.

kirjana. Yhtään en ihmettele asiantuntijan kannanottoa: Maakiila odottaa lukijoitaan ja Taisto Harran tuotanto tutkijoitaan

Taisto Harran innostus historian tutkimukseen ehti tuottaa monia mielenkiintoisia ja ajankulua kartoittavia historioikkia ja n 2000 pakinaa nimimerkillä Torvinen. Erityinen ja poikkeuksellinen mielenkiintoinen on Nokian paperityöläisten osasto 2:n historia ja sen jatko-osa 1965 ja 1985. Nokialaisen kirjailijan Erkki Räikkösen (1941-2001) pääteos Punainen harju tukeutuu tiedoiltaan Harran tekstiin. Siinä nykyistä edeltänyt paperin Nokia kasvaa todellisesta sepitteelliseksi kehyskertomukseksi..

Henkilökohtaisesti tutustuin Taisto Harran virkatyössäni; olimme tekemisissä yhteisten Tampereen kaupunkia koskevien asiain kanssa, mutta tiukasti eri puolilla asiaa. Suhteestamme kehittyi eräänlainen viha/ystävyyssuhde. Otimme yhteen poliittisissa kysymyksissä, mutta säilytimme kosketuksen ja, uskallanko sanoa, toistemme kunnioituksen. Taisto Harra lähetti minulle eräitä kirjojaan. Maakiilaan hän on kirjoittanut saatesanat

17. 12. –88 Martti Helinille

Pieni pala lähihistoriaa pitkien pyhien ajaksi – mutta ei museoitavaksi. Taisto Harra.

Kirjakauppa –lehteen 9/1994 kirjoittamassaan omaelämäkerrallisessa yhteenvedossa tulevat päällimmäisinä näkyville eletyn elämän monipuolisuus, ehkä rikkaus ja Taisto Harran omaperäinen itseironia:

Puoli vuotta alakoulua, neljä vuotta kansakoulua, hiukan oppikoulua, vähän jatkokoulua, kesken jäänyt ammattikoulu, malliveistäjän oppilas,

aputyömies, sotamies, pikakoulutettu huonekalukiillottaja – oikeastaan spetsari – aputyömies, sekatyömies, toimitusbarjoittelija, toimittaja, toimituspäällikkö, vatsabaava, sappikivet, päätoimittaja, lopputili omasta pyynnöstä, työtön. Elopaino 106 kiloa, pituus 187 senttiä. Pilannut kirjallisen makunsa jo lapsena lukemalla Marton Taigaa, Matti Hällää ja Wallacen Afrikka-juttuja.

Kirjailija Jari Tervo kävi hieman ennen Taisto Harran kuolemaa häntä haastattelemassa. Lainaus Ilta-Sanomien palstalta 29. marraskuuta 1996 antaa vastauksen kysymykseen minne jäi politiikka:

Härnään vähän Harraa pobdiskelmalla, että hänen kaksi dekkariaan ovat loppujen lopuksi suorastaan porvarillista kirjallisuutta.

Provosoituna Harra provosoituu.

Saattavat ne olla porvarillista kirjallisuutta, jos ajanviete on porvarillista! Mutta miksi kaikki pitää luokitella ja paljonko on sosialistista realismia! Hevonpaskat se kenellekään kuuluu mitä minä teen sen jälkeen, kun olen lähtenyt politiikasta pois! Ei mikään puolue aseta jäsenelleen esimerkiksi sellaisiakaan ehtoja, että ei saa koota kraanaatinbeittimen osia, jos se kerran sattuu olemaan ainoa työpaikka.

Taisto Harran tuotanto nostaa hänet viime vuosikymmenten erääksi keskeisistä eepikoista, jonka tuotanto on ilmaisussaan tarkka, helpolla luettava ja yhteiskunnan sisäisiin rakenteisiin paneutunut ja niitä ymmärtävä. En varmaan erehdy kun väitän, että häneen kannattaa tutustua. Ja ihmetellä taas kerran, kuinka pitkän tien kulkijat ovat kirjallisuudessa sen suola ja samalla tietä viitoittava lupaus hyvien kirjojen mahdista. ■

Suomalaisten etunimistä ja nimenantoperusteista

Etunimistöme muodostaa kokonaisuutena monitahoisen ja kiintoisan luvun Suomen tuhatvuotista kulttuurihistoriaa. Siinä heijastuvat esihistorialliset hahmot, keskiajan pyhimysmaailma, uskonpuhdistuksen aikaansaama kansanomaistuminen, Suur-Ruotsin yhdentämistoimenpiteet sekä aluksi orastava, vähitellen voimistuva ja lopuksi voitava suomalaistuminen. Tällaisena etunimistöme on kuin elävä, muuttuva ja alati uudistuva maisema, jossa voi erottaa loputtoman määrän eri-ikäisiä ja eri lähtökohdista nousevia elementtejä. Luon seuraavassa lyhyitä silmäyksiä tähän nimimaisemaan.

Ikivanhoihin omaperäisiin etunimiimme kuuluvat mm. *Hyvälempi, Ikäbeimo, Kaukamieli* ja esikristillisiin lainanimiin mm. *Harald ja Henrik*. Vanha omakielinen etunimistö hävisi suomalaisilta lähes täysin kristinuskon omaksumisen ja vieraan hallintovallan myötä. Kristillisperäistä nimestä alettiin omaksua Suomeen 1100-luvulta alkaen sekä lännestä että idästä. Myöhäiskeskiajalla nimiä saatiin pyhimyskalentereista. Turun hiippakunnan pyhimyskalenteri vakiintui 1300-luvulla, ja ensimmäinen Suomea varten laadittu pyhimyskalenteri julkaistiin v. 1488 ilmestyneen *Missale Aboensis* -teoksen eli *Turun messukirjan* alkulehdillä. Ensimmäisen suomenkielisen kalenterin julkaisi Mikael Agricola v. 1544 ilmestyneen *Rukouskirjansa* alussa. Uskonpuhdistuksen jälkeen yleistyivät myös raamatulliset nimet.

Suomalainen almanakka alkoi ilmestyä v. 1705, mutta kalenterissa luetellut nimet olivat valtaosaltaan Ruotsin almanakan mukaisia ja myös asultaan ruotsinkielisiä. Tällaisena tilanne jatkui aina 1800-luvun puoliväliin asti: viralliset kastenimet olivat vierasasuisia, mutta todelliset käyttönimet olivat useimmiten näiden kansanomaisia muunnoksia. Niinpä Johanneksen tavallisia käyttönimiä olivat jo vanhastaan mm. *Juba, Jubani, Jubo, Jussi, Janne, Hannes, Hannu* ja vastaavasti Elisabetin käyttönimiä mm. *Liisa, Elisa, Elsa*. Ratkaiseva muutos tapahtui 1800-luvun jälkipuoliskolla ja 1900-luvun alussa, jolloin etunimistöme, kastenimet mukaan lukien, suomalaistui, mikä merkitsi toista suurta mullistusta etunimistöme historiassa. Aivan viime vuosina suunta on taas yleisen kansainvälistymiskehityksen myötä osoittanut muutoksen merkkejä: mo-

net vanhat vieraskieliset nimet ovat palaamassa käyttöön ja niiden vana-vedessä tulee myös uusia vierasperäisiä nimiä.

Tämänhetkinen nimikantamme, ts. käytössä olevien erilaisten etunimien lukumäärä, käsittää lähes 40 000 nimeä. Näistä almanakan nimipäiväkalenteriin on otettu noin 800 nimeä. Kalenterin melko pienestä nimimäärästä huolimatta yli 90 % nykypäivän suomenkielisistä ihmisistä löytää yhden ja useimmat kaikkikin etunimensä almanakasta. Tämä merkitsee, että valtaosa kaikista käytössä olevista etunimistämme on hyvin harvinaisia, puolet vain yhden nimenkantajan nimiä. Viime vuosikymmeninä lapsille annettujen erilaisten nimien perusteella laskettuna naisten nimien määrä on 40 % suurempi kuin miesten nimien määrä. Tutkimusten mukaan työille annettavien nimien valinta on myös selvästi innovatiivisempaa kuin poikien nimenvallinta. Yleensä naisten ja miesten nimet tunnustetaan erilaisiksi, mutta nimikantaan sisältyy myös muutamia satoja sellaisia nimiä, joita annetaan molemmille sukupuolille. Tavallisimpia näistä ovat *Kaino, Rauni ja Vieno*.

Useimmilla nykypäivän suomalaisilla on kaksi etunimeä, jotka asettuvat peräkkäin viskurilain mukaisesti: ensin kevyempi kaksitavuinen, sitten raskaampi kolmi- tai nelitavuinen, esim. *Tiina Maria, Matti Jubani*. Suurin osa lapsista saa nimensä kulloinkin suosituimpien nimien joukosta. Niinpä sekä tyttöjen että poikien osalta sata suosituinta ensimmäistä nimeä ja vastaavasti sata suosituinta jälkimmäistä nimeä kattavat selvästi yli kolme neljäsosaa kaikista nimensaajista.

Laajan nimiaineiston valossa on nähtävissä, että nimien ajallinen suosionvaihtelu on varsin systemaattista ja ensimmäisten nimien osalta selvästi aaltomaista. Eroja suosionvaihteluun voidaan havaita perinteisten, jo useiden sukupolvien ajan käytössä ol-

leiden nimien ja toisaalta uusien nimien kesken. Edellisten suosionvaihtelussa on selviä paikallisia eroja ja niiden uudelleen suosituiksi tuloon vaikuttaa myös nimen aikaisempi käyttö. Jälkimmäisten eli uusien nimien suosituiksi tuloon taas vaikuttaa ennen muuta nimen sosiaalinen edustavuus. Oman lukunsa muodostavat yhdysnimet, joiden suosio kasvoi voimakkaasti viime vuosisadalla. Työille yhdysnimiäkin ruvettiin antamaan puoli vuosisataa aikaisemmin kuin pojille, jo 1800-luvun loppupuolella, jolloin *Anna Kristiinasta* muodostettiin *Annastiina*. Sitä seurasivat sitten *Anna-Liisa, Annemari* ja aikaa myöten myös *Veli-Matti, Jubamatti* ja monet muut.

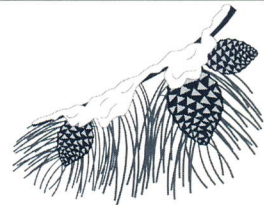
Nimenannossakin vaikuttavat muotivirtaukset, ts. nimityylit, jotka leviävät yhtäältä alueellisesti, toisaalta sosiaaliryhmittäin tai muin perustein. Myös lapsilleen nimiä valitsevat vanhemmat näyttävät yleensä - ehkä tiedostamattaan - olevan hyvin perillä kunkinhetkisestä nimimuodista. Toistuva piirre etunimien suosionvaihtelussa on se, että kesto-suosukkeja lukuun ottamatta suosittuja eivät ole nimensaajien omien vanhempien eli siis edellisen ikäpolven nimet. Sitä vastoin suosioon nousevat usein isovanhempien ja isoisovanhempien ikäpolviin kuuluvien nimet.

Vuosituhanne lopun eli 1990-luvun suosituimpia tyttöjen ensimmäisiä nimiä olivat *Laura, Jenni, Heidi, Anna, Noora, Sanna, Hanna, Jobanna, Jenna ja Tiina*, jälkimmäisiä nimiä taas *Maria, Jobanna, Emilia, Kristiina, Karoliina, Katariina, Susanna, Elina, Pauliina ja Sofia*. Vastaavan ajankohdan suosituimpia poikien ensimmäisiä nimiä olivat *Ville, Mikko, Antti, Joonas, Niko, Joni, Sami, Teemu, Toni ja Janne*, jälkimmäisiä nimiä *Jubani, Petteri, Johannes, Mikael, Tapani, Antero, Tapio, Olavi, Matias ja Kristian*. Jos tarkastelu ulotetaan taaksepäin sadan vuoden aikajaksolle, käy

ilmi, että Suomen suosituin naisennimi on ollut *Maria*, ensimmäisistä etunimistä suosituin on kuitenkin ollut *Anna*. Suosituin miehennimi taas on ollut *Jubani*, ensimmäisistä nimistä suosituin *Matti*. Näiden kahden lisäksi kesto-suosikkeja miehenimistä ovat olleet *Antti*, *Heikki*, *Jaakko* ja *Olli*, mutta kaikkien näidenkin nimien suosionvaihtelussa on ilmennyt suuria paikallisia eroja.

Joissakin tapauksissa lapselle annettavat nimet tulevat ikään kuin saatuina tai ainakin löytyvät helposti, mutta useimmiten nimenantoa edeltää monipuolinen valmistelu-prosessi, jossa käydään läpi nimiluetteloita ja pohditaan nimenvaihtelun perusteita. Suomalaisissa tutkimuksissa tavallisimpina nimenanto-perusteina on mainittu mm. seuraavat: 1) sukulaisten (vanhempien, isovanhempien tai muiden sukulaisten) mukaan nimeäminen, 2) jonkun esikuvan mukaan nimeäminen (historialliset tai perinteiset nimet, raamatulliset nimet, kirjallisuudesta, musiikista, urheilusta, televisiosta saadut nimet, muulta esikuvulta saadut nimet), 3) käytännölliset syyt (nimen lyhyys, helppoäänteisyys, selkeys, väännelemättömyys, sointuvuus), 4) nimen ajankohtaisuus (muotiniimi, erikoinen tai tavallinen nimi), 5) nimen merkityssisältö, 6) syntymä- tai kastepäivän mukaan nimeäminen, 7) nimien yhteensopivuus (etunimen suhde sukunimeen tai muihin etunimiin tai vanhempien ja sisarus-ten nimiin), 8) muut perusteet (luku- ja kirjava joukko usein hyvin henkilö- ja tapauskohtaisia syitä).

Suomessa nimenantoa, myös etunimien valintaa ja hyväksymistä, säätelee osaltaan nimilaki. V. 1991 voimaan tulleen uuden nimilain mukaan 1) etunimiä saa antaa enintään kolme, 2) etunimeksi ei hyväksytä nimeä, joka muodoltaan tai kirjoitustavaltaan on kotimaisen nimikäytännön vastainen, 3) pojalle ei hyväksytä naisennimeä eikä tytölle miehennimeä. Perustellusta syystä on kuitenkin mahdollista poiketa nimilain määräyksistä. Lain perusvelvoite on se, että jokaisella Suomen kansalaisella tulee olla sekä etu- että sukunimi. Etunimi ei saa olla yksilönnin kannalta harhauttava, ketään selvästi loukkaava eikä kielellisesti sopimaton. Lopuksi tulkoon vielä mainituksi, että monissa Euroopan maissa nimenantoa säädelään huomattavasti tiukemmin kuin Suomessa. ■

Ulla Ylinen

Perheen ainoat monot

Käydessäni eräänä päivänä postilaatikolla sain sieltä käsiini – jälleen kerran – nipun mainoksia. Koska en ole mainosten uhri, selasin ne läpi vain ”hälläväliä” tyyliin ja siirsin tarpeettomina sivuun. Yhtä kuitenkin syvennyin katselemaan pidempään. Se oli erään paikallisen urheiluliikkeen mainos tullaan kaikenlaista jalkineita. Ajattelin, että kyllä nykyään on runsauden pula, kun jokaiseen harrastukseen pitää olla omat jalkineet. On lenkkaria, koripallotossua, sisäpeli-kenkää, vaelluskenkää, purjehduskenkää, nappulajalkapallotossua ja niin edelleen. Ja tietenkin taas talviurheilukauden tullen sen seitsemää sorttia.

Elämäni filminauha alkoi taas pyöriä päässäni vuosikymmeniä taaksepäin sotien jälkeiseen pulaaikaan, jolloin jalkineiden saanti oli kansanhuollon luvan varassa. Monesti siellä jonotettiin enimmäkseen turhaan, sillä lupia ei noin vain herunut. Jollakin ihmeen konstilla äiti onnistui saamaan ”monojen” ostoluvan. Noita arretehtaan hän sitten vaali kuin silmää päässään ja käytti vain pyhäkenkinä eikä koskaan arkiaskareissa. Niitä sai lainata äidin luvalla vain silloin, kun täytyi mennä Kärppälän kauppoihin asioille suksilla. Äiti ei itse hiihtänyt. Yhdessä suksi-parissa oli ”voittositeet”. Minulle monet olivat pari numeroa liian isot, mutta kun laitoin sanomalehteä kärkeen ja nauhat tiukkaan, niin kyllä ne jalassa pysyivät.

Kerran tuli tehtyä treffit erään sporttisen pojan kanssa ehdolla, että lähdetään illalla hiihtämään. Mutta milläs hiihdät, kun ei ole monoja? Siispä en voinut välttää kiusausta, vaan tapahtui äidin monojen ”luvattakäyttöönotto”. Sen

seurausten tiimoilta syntyi ”Huopikkaat”-laulun säveliin seuraavainen teksti:

*Äidin monet kähvelsin,
treffeille kun suunnistin.
Sukset jalkaan, sitten vaan
ystäväväni tapaamaan.
Illan kanssaan biibtelin,
sitten – monet takaisin.
Nars, nars, narskuttaa
äidin monet arvokkaat.
”Nyt, plikka, selkääs saat,
kun veit monet arvokkaat,
jos ei kelpaa tallukkaat,
paljain jaloin mennä saat.”*

*Mies vain betken istabti,
kääntyi kotiin kiltisti.
Itse painuin nukkumaan,
– vaan ei uni tullutkaan.
Epäilystä ollut ei,
mikä unenlabjat vei,
– ei saa varastaa, –
omatunto kolkuttaa.
”Nyt, plikka, selkääs saat,
kun veit monet arvokkaat,
jos ei kelpaa tallukkaat,
paljain jaloin mennä saat.”*

*Aamun tullen jännitin
minkä saarnan kuulisin.
Koiranunta nukuin, kas,
berännyt en, mukamas.
Äiti, vastoin luonnettaan
purkaa nubteet nukkuvaan,
– ”nyt saat tunnustaa,
miks’ veit monet arvokkaat!
Nyt, plikka, selkääs saat,
kun veit monet arvokkaat,
jos ei kelpaa tallukkaat,
paljain jaloin mennä saat!”*

Uhkauksensa äiti kuitenkin lateli hymy suussa eikä sitä koskaan toteuttanut. Sainpa joskus lainata monoja rehellisinkin keinoin. Niin kultaisen äidin kerran omistin. ■

*Sastamala-Kodin kannatusyhdistys ry 40 vuotta
30. 12. 1963 - 30. 12. 2003*

Poimintoja neljän vuosikymmenen tapahtumista

Yhdistys perustettiin

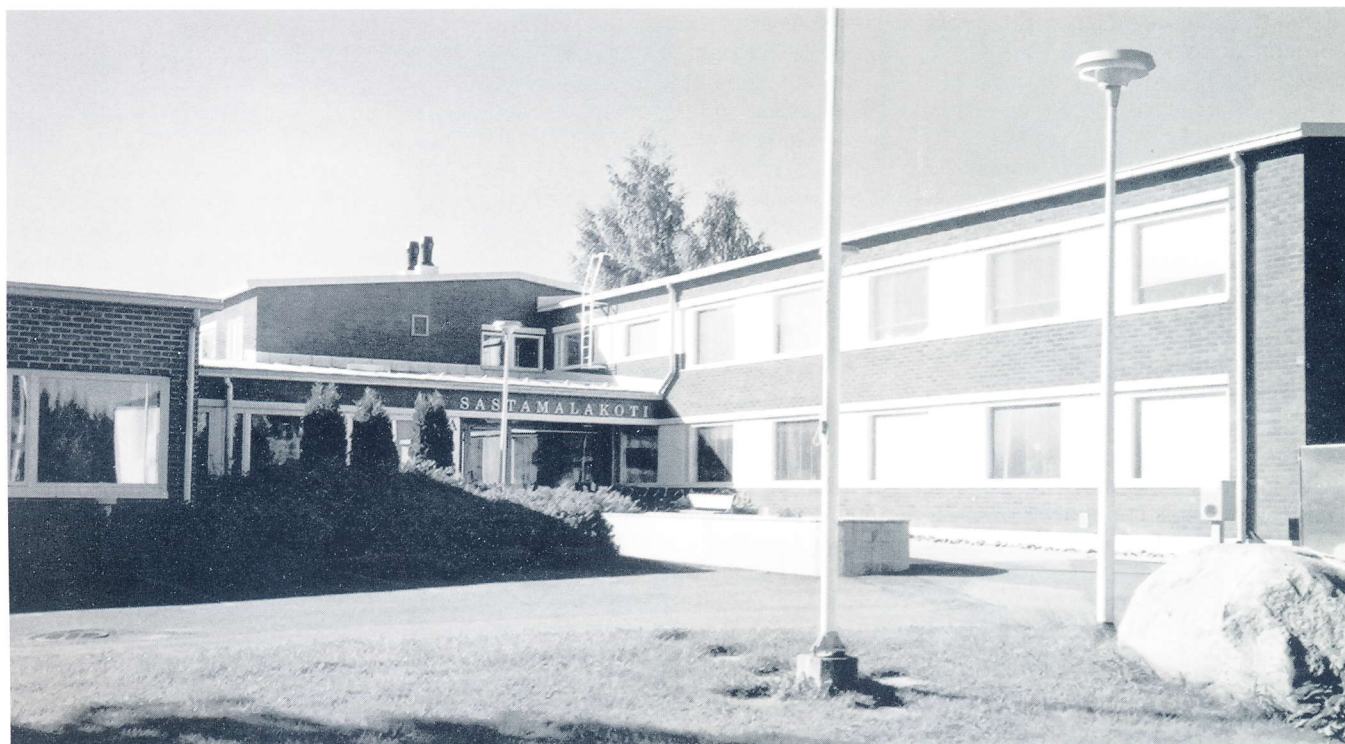
Kun nuoren LC Vammalan 5. toimintavuosi syyskuussa 1963 alkoi, kertoi klubin perustajajäsen, ylikonstaapeli Tauno Lehtinen lioneille Kokemäen yksityisestä palvelukodista, Vuolle-Kodista, joka ensimmäisenä Suomessa oli lähtenyt rakentumaan RAY:n voittovarojen turvin LC-Kokemäen aloitteesta. Lion Tauno kysyi klubilta, voisiko LC-Vammala ryhtyä aloitteentekijäksi vastaavanlaisen kodin aikaansaamiseksi Vammalaan. Jäsenet vastasivat, kyllä. Siitä se lähti. Jo 6. 11. 1963 pidettiin klubin koolle kutsumana aiheesta yleinen kokous Sastamalan baarissa. Asian alusti LC Kokemäen lion, toimittaja Jorma Juuri-oja. Hän kertoen seikkaperäisesti, kuinka Kokemäen kotihanke lähti liik-

keelle, miten rahoitus ja suunnittelu on hoidettu, millaiset asunnot kotiin tulee jne. ja että Vuolle-Koti olisi valmis jo syksyllä 1965. Kokouksen sihteerin, lion Kalevi Sillanpään oli mieluisaa kirjata kokouksen puheenjohtajan, LC Vammalan presidentin Olavi Tuovisen sanomana kokouksen yksimielisenä kannanottona, että hankkeeseen ryhdytään. Valittiin Tauno Lehtinen johtamaan pientä toimikuntaa, jonka tehtäväksi annettiin kehittää asiaa kannatusyhdistyksen perustamiseksi. Toimikunta oli ripeä. Jo 30. 12. 1963 pidettiin tulevan yhdistyksen perustava kokous Sastamalan baarissa. Yksimielisesti päätettiin perustaa yhdistys, jonka nimeksi tuli Sastamala-Kodin kannatusyhdistys. Kokous hyväksyi yhdistykselle säännöt ja valitsi yhdistyksen ensimmäisen joh-

tokunnan: Tauno Lehtinen (pj.), Arvo Kylliäinen (vpj), Mauno Vänni (siht-rhj), Maija Saaristo, Kaisu Melartin, Viljo Vieras ja Viljo Inkinen. Heti seuraavana päivänä, uudenvuoden aattona, aamuaikaisella, sai Arvo Kylliäinen "nä-tisti" puhuen yhdistyksen yhdistysrekisteriin merkityksi. Näin oli Sastamala-Kodin kannatusyhdistys perustettu ja rekisteröity vajaan neljässä kuukaudessa.

Tontti hankittiin

Yhdistyksen ensimmäinen vuosikokous pidettiin 27. 2. 1964 Sastamalan baarissa, puheenjohtajana piiriesimies Kauko Aaltonen. Hyväksytyin toimintasuunnitelman ensimmäinen asia oli saada yhdistykselle tontti, mieluummin lah-

*Sastamalakodin kantatalo. Valmistui 1969, laajennus 1992 (tehostetun asumisen osasto). Peruskorjaus ja laajennus 1994. Asun-
toja 46. Kuva Pentti Hannula.*

Rakennus 5 Valmistui tammikuussa 2003. Kuva Pentti Hannula.

joituksena, tulevaa rakennusta varten. Kirje lahjatontin saamiseksi lähetettiin Vammalan kaupungille ja Tyrvään kunnalle. Kummaltakin saatiin myönteinen vastaus. Lisäksi Tyrvään kunnanvaltuuston jäsen, maanviljelijä E. T. Kuutti, ilmoitti, että hänkin lahjoittaisi tontin Sammaljoen kirkon vierestä, ehdolla, että koti rakennettaisiin Sammaljoelle. Ehdotuksen tontin valinnasta laati rakennustoimikunta, joka oli saanut asiasta hankkeen suunnittelijaksi valitun arkkitehti Sakari Siitosen lausunnon. Yhdistyksen yleinen kokous 14. 9. 1965 päätti hyväksyä kodin paikaksi Vammalan kaupungin tarjoaman tontin. Lahjakirja allekirjoitettiin 22. 8. 1967, Vammalan kaupunginvaltuusto hyväksyi sen 25. 8. 1967 (§ 138), ja tontin omistusoikeus siirtyi yhdistykselle 23. 10. 1967. Yhdistyksen yleinen kokous 23. 11. 1967 hyväksyi omalta osaltaan lahjakirjan ja antoi luvan rakennustöiden aloittamiseen.

Tukea saatiin

Monenlaista ja monimuotoista tukea uusi hanke sai ja on edelleen saanut osakseen jatkuvasti. Heti alussa 30. 3. 1965 LC Vammala järjesti Tyrvään kirkossa kirkkoillan. Uruissa Tauno Äikää, lauloi Sulo Saarits ja puhuivat piispa E. G. Gulin ja asessori Eino Kolari. Yleisöjuhla LC Vammalan järjestämänä pidettiin lahjatontilla, missä puhujina olivat mm. ministeri Nestori Kaasalainen ja SPR:n edustaja maisteri Terttu Pulkkanen. Myös Vammalan Mieslaulajat, naiskuoro, soittokunta ja jousiorkesteri esiintyivät. Ravintolan hoiti Vammalan Sotilaskotiyhdistys. Myös Vammalan kaupunki on, tonttien lahjoittamisen li-

säksi, tukenut kodissa asumista monin teoin, tavoin ja varoin joka vuosi. Erikoista tukea kaikelle toiminnalle ovat antaneet kodin naistoimikunnat ja virkistystyöryhmät, joiden puheenjohtajuuksia ovat ansiokkaasti hoitaneet rouvat Kaisu Melartin, Irma Laitinen, Taimi Uvanto, Alice Leimu, Elli Kökkö ja Irma Mäkinen. Asukkaille mieluista on LC Vammalan veljien ja ladyjen joka vuosi järjestämä joulujuhla.

RAY avustus saatiin

Arkkitehti Sakari Siitosen laatimat luonnospiirustukset esitteli rakennustoimikunnan puheenjohtaja lion Matti Unkuri yhdistyksen hallitukselle 3. 1. 1966. Ne hyväksyttiin pienin täsmennyksin jatkosuunnittelun pohjaksi ja päätettiin esittää ne RAY:n tarkastettavaksi. Hallituksen päätöksellä 25. 1. 1966 lähetettiin valtioneuvostolle anomus avustuksen saamiseksi raha-automaattiyhdistyksen voittovaroista. Lähetystö, Tauno Lehtinen, Rauno Laitinen, Kaisu Melartin ja Kerttu Rautavaara, vei hakemuksen 27. 1. 1966 sisäasiainministeriöön ja selosti samalla matkalla hanketta SPR:ssä, RAY:ssä ja sosiaaliministeriössä. Hankkeelle näytettiin varovaisesti vihreää, ehkä ei vielä tänä vuonna, mutta melko varmasti jo 1967. Anomus uusittiin ja vietiin Helsinkiin 27. 1. 1967. Tämän matkan kustansi LC Vammala. Tavattiin samassa lounaspöydässä STM:n hallitussihteeri Arne Tarasti, SPR:n pääsihteeri Kai Varras, RAY:n toiminnanjohtaja Väinö Lampela ja maatalousministeri Nestori Kaasalainen, joka silloin oli myös kannatusyhdistyksen hallituksen jäsen. Nyt näytti "tärppävän". Jonkin ajan päästä RAY tiedusteli,

ryhtyisikö yhdistys rakentamaan tänä vuonna, jos kevään ray-jaossa saataisiin 130.000 mk. Päätöksellä 23. 5. 1967 hallitus ilmoitti, että varmasti ryhtyy. Näin kodin rahoitus oli ratkennut ja valtuudet suunnitteluun ja rakentamiseen saatu.

Rakentaminen toteutettiin

Arkkitehti Sakari Siitonen laittoi töpänäksi kodin suunnittelun apunaan Insinööri-toimisto Harri Kouhio (rakenteet), DI Tauno Salonen (sähkö) ja Insinööri-toimisto Jaakko Koskinen & Co (lvi). Sisäasianministeriön hyväksyminen suunnitelmille saatiin 29. 9. 1967. Tarojouskilpailun perusteella urakoitsijoiksi valittiin Rakennusliike Minkkinen & Ketola, A. Tammisen vesi- ja lämpöjohtoliike, Koj Oy ja Vammassähkö Oy. Urakkasopimus allekirjoitettiin 26. 10. 1967, ja työ alkoi heti samana päivänä. Rakennus valmistui niin, että ensimmäiset asukkaat muuttivat kotiin vapaaattona 1969. Yhdistyksen puolesta suunnittelua ja rakentamista johti rakennustoimikunta, jonka puheenjohtajina olivat Rauno Laitinen (1965–67) ja Matti Unkuri (1967–69). Haave Sastamalakodista tuli todeksi. Yhdistys omisti omalla tontilla olevan 10.080 m³ rakennuksen, jossa oli kaikkiaan 49 erikokoista huoneistoa ja tarvittavat yhteiset tilat.

Asuminen aloitettiin

Ensimmäiset asukkaat muuttivat kotiin vapunaattona 31. 4. 1969. Asukassopimus nro 1 kirjoitettiin nimelle Vilhelmiina Salonen. Yleisesti ottaen, huomioiden muutto- yms. ajat, on koti ol-

lut joka vuosi lähes täysi. Tähän mennessä on kodissa asunut noin 600 henkilöä. Iältään vanhimmaksi eli yli 102-vuotiaaksi asui kodissa Eero Vihdanmäki. Sastamalakoti oli hänen kotinsa kaikkiaan 27 vuotta. 100-vuotishaastattelussa hän antoi nuoremmille polville seuraavan elämänohjeen: "Se olis, kun koittais olla ihmisten kans sovinnossa ja välttää pahoja tekoja". Viimeisinä elinvuosinaan hän kirjoitti kodissa muistelmansa, jonka Tyrvään Sanomat Oy julkaisi kirjana nimeltä Elämän höyläämiä lastuja. Useat ovat ne henkilöt, jotka ovat pitäneet Sastamalakotia kotinaan yli 20 vuotta. Tällä hetkellä on koko kodin piirissä lähes 100 asukasta.

Koti vihittiin

Kodin käyttöönvihkimistilaisuuden suunnitteli toimikunta, Tauno Lehtinen (pj), Kaarina Aspila (siht), Viljo Inkinen, Anna Liisa Jokinen, Irma Laitinen, Maija Myllykoski ja Rauno Laitinen. Vihkimistilaisuus pidettiin 4. 10. 1969, ja virallisen vihkimisen suoritti arkkipiispa Martti Simojoki. Kodin ensimmäisen vieraskirjan hän aloitti kirjoittaen 1. sivun yläreunaan: "Eilinen päivä on mennyt, huomiseesta emme tiedä mitään. Tänään auttaa Herra." Oli turvallista aloittaa Sastamalakotitoiminta ja sanoa kaikille tulijoille: "Tervetuloa Sastamalakotiin."

Koti laajenee

Kantatalo sai jatkoa. Vuonna 1982 valmistui 24 asunnon F-rakennus. Lämpökeskus uusittiin vuonna 1991. Kantataloa laajennettiin vuonna 1992 rakentamalla dementia koti, jossa on 8 asuntoa. Vuonna 1993 rakennettiin G-rakennus,

johon tuli 20 asuntoa ja jolle tontin 8766 m² lahjoitti Vammalan kaupunki. Vuoden 1994 lopussa saatiin valmiiksi kantatalon peruskorjaus ja laajennus. Vuonna 1998 valmistui F-rakennuksen peruskorjaus, ja asuntojen määrä lisääntyi yhdellä. Viimeksi valmistunut on 16 asunnon rakennus H, joka valmistui tammikuussa 2003. Elokuussa uusittiin koko kodin turvajärjestelmä. Kodissa on 102 turvapuhelinta, ja koko koti on ympärivuorokautisen turvavalvonnan piirissä. Myös loppukesällä 2003 valmistui katettu yhdyskäytävä F-rakennuksesta rakennuksen G pihapiiriin. Yhteensä on yhdistyksellä 3 tonttia, joiden pinta-ala yhteensä 19.967 m², neljä rakennusta, joissa yhteensä tilavuutta 21.020 m³, kerrosalaa 6.420 m², huonealaa 4.948 m². Eläkeikään ehtineille tarkoitettuja, nykyajan vaatimusten mukaisia asuntoja, on yhdistyksellä kaikkiaan 107 kappaletta.

Henkilökunta

Kodin johtajina ovat olleet Kaarina Aspila (1969–1972), Tarja Vihtonen (1973), Lea Numminen-Jonsson (1974–1975). Nykyinen johtaja Marjatta Karimäki aloitti kodinjohtajana 7. 4. 1975. Kodin ensimmäinen työntekijä oli emäntä Seija Santamäki (1969–1991). Nykyinen emäntä Tuire Lahdenperä aloitti tehtävien hoidon toukokuussa 1991. Tänä päivän työskentelee kodin rakennuksissa yhteensä 27 vakituista työntekijää. Lisäksi on tarpeen mukaan lyhytaikaisessa työsuhteessa olevia.

Hallinto

Yhdistyksen hallitukseen kuuluu puheenjohtaja ja kuusi vuosikokouksen

valitsemaa jäsentä. Hallituksen jäsenet koostuvat ensisijaisesti LC Vammalan ja SPR:n Vammalan osaston jäsenistä. Hallituksen puheenjohtajana on yhtä vuotta lukuun ottamatta ollut LC Vammalan jäsen. Puheenjohtajina on 40 vuoden aikana ollut 5 eri henkilöä. Ensimmäinen puheenjohtaja oli lion Tauno Lehtinen (1963 ja 1970–73), toinen professori Tuomo Virri (1964), kolmas lion Valfrid Kuoppasalmi (1965), neljäs lion Matti Unkuri (1966–69) ja viides lion Rauno Laitinen (1974–). Kaikki ottavat hallintotehtävät palveluna, aina ilman mitään korvausta.

Lopuksi

Lukemattomia ovat ne kohteet ja tahot, joihin sastamalakotilaisten kiitokset kohdistuvat. Lista on pitkä: Vammalan kaupunki, Vammalan ev.lut. seurakuntayhtymä, Raha-automaattiyhdistys, Asuntohallitus, LC Vammala, SPR Vammalan osasto jne. Myös kodin omat arvokkaat naistoimikunta, virkistystyöryhmä, rakennustoimikunnat ja tietysti kodin hyvä henkilökunta ja kotia hyvin asuvat asukkaat, ovat aina kiitoksen kohteina. Juhlavuoden valtakunnallisen vanhustenviikon teema on Oikeus hyvään vanhuuteen – Rätt till god ålderdom. Ainakin Sastamalakodin asukkaat uusituissa tiloissa ja osaavan henkilökunnan hoivassa voivat kokea ikäihmisten perusoikeuksien toteutumisen ja turvallisuuden tunteen. He voivat saada aina apua ja siten kokea joka päivä oikeuden tuntea itsensä arvostetuksi ihmiseksi. ■

Aaro Mäkipää

Jouluaamu 1938

*Kello löi jo viisi,
isä hoputtaa.
Jouluaamu koittaa,
kirikko odottaa.*

*Hevosille appeen
isä antoi jo,
matkaan lähtöön aikaa
oli vain tuokio.*

*Vällyn alle rekeen
äidin kanssa abdettiin,
isä istui eteen
ja tarttui ohjaksiin.*

*Aisakelloin ääni kantoi
tähtikirkkaan taivaan alla,
hevosiä kirkon aitaan
kiinnitettiin kaikkiialla.*

*Suuri kirkko kynttilöineen
buokui Joulun rauhaa,
mahtavasti "Enkeli taivaan"
uruistansa kaikaa.*

*Pappi lausui aamenen,
ei tiennyt, että viimeinen
oli rauhan Joulun sanoma.
Seuraavana Jouluna Suomi oli sodassa.*

Timo Kökkö

Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tapuleista

J. Knutson

Johan Knutsonin lyijykynäpiirros 1800-luvun puolivälin tienoilta.

Vanhin meille säilynyt Tyrvään Pyhän Olavin kirkon kuva on useissa yhteyksissä esillä ollut Johan Knutsonin lyijykynäpiirros 1800-luvun puolivälin tienoilta. Kuva katsoo kirkolle Kampin mäeltä päin. Kuvassa näkyy, että pääoven edessä kiviainan kohdalla on vielä paikallaan läpikuljettava porttihuone. Kirkkopihan kylän puoleisessa länsinurkassa on vanha hautakarmi ja pitempi, useamman hautapaikan käsittänyt karmirivi myös kirkkopihan kiviainan vieressä portista oikealle etelään päin. Uuden kirkon ja hautausmaan valmistuttua 1855 ne jäivät käyttämättömiksi. Samalla ne jäivät hoitoa vaille, tulivat vähitellen katoettomiksi ja 1800-luvun loppuun mennessä ne lopulta purettiin pois. Lattian alla olleet, vain lankkulattioilla suljetut haudat täytettiin maalla. Ainoastaan Rautajoen hautapaikan kivillä vahvistettu maahan kaivettu osa venerantaan johtavan porttihuoneen vieressä on jätetty täyttämättä, ja on jäljellä ainoana näkyvänä muistona 1700-luvun alusta alkaenesta hautaustavasta. Kirkon lattian alle hautaamisesta oli Tyrvään kirkossa luovuttu jo 1693, jolloin marianpäivänä pidetyssä kirkonkokouksessa pitäjän taloille oli jaettu hautapaikat kirkkopihan kiviainan viereen.

Knutsonin kuvan toinen erityisen arvokas, vanhaa kadonnutta tietoa säilyttävä yksityiskohta on siinä oleva tapulin

kuva, ainoa kuva, mikä Tyrvään kirkon tapulista on koskaan säilynyt. Tohtori Markus Hiekkänen kirjoittaa Tyrvään Pyhän Olavin kirkon esitteessä 1997 kirkon tapuleista näin:

” Viimeinen puusta rakennettu kolmikerroksinen tapuli rakennettiin vuonna 1793 kirkosta 40 metrin päässä kaakkoon näkyvälle kumpareelle, missä vieläkin on sen kivijalkaa. Uuden Tyrvään kirkon valmistuttua 1855 siirrettiin soitokellot sen torniin ja tapuli purettiin 1858. Aikaisemmista tapuleista ei ole tietoja, mutta joka tapauksessa seurakunnalla on sellaisia ollut aina perustamisestaan lähtien. Kellothan määrättiin Uplannin maakuntalain mukaan hankittaviksi jokaiseen seurakuntaan. Tapulin paikka on voinut olla sama kumpu, mutta kirkkomaan aita jommankumman portin kohdalla on yhtä mahdollinen.”

Tutustuminen niihin tietoihin, joita meillä on säilynyt Tyrvään kirkonarkistossa osoittaa, että kirkolla todellakin näyttää aina olleen myös tapuli. Aikaisemmistakaan tapuleista emme ole kokenaan vailla tietoja. Kirkkoherran vaihtuessa ja aika ajoin muulloinkin, piispantarkastusten tai rovastintarkastusten yhteydessä, on aina laadittu tai saatettu

ajan tasalle seurakunnan omaisuusluettelo, inventaari. Se on sisältänyt kirkon kaiken kiinteän ja irtaimen omaisuuden luettelot yksityistä kynttilänjalkaa, lapiota ja rautakankea myöten. Niissä on tietoja myös tapuleista. Vanhin tällainen inventaari on vuodelta 1643. Toinen hyvä lähde ovat seurakunnan tilikirjat, joihin tulee lähes vuosittain merkintöjä kellojen ja tapulin tuottamista kuluista. On myös kirkonkokouksen päätöksiä, jotka sisältävät kelloja ja tapulia koskevaa asiaa.

Jo vanhin tässä maassa säilynyt ja juuri Tyrvään kirkosta löydetty keskiaikainen asiakirjakokonaisuus, Kallialan kirkontilit vuosilta 1469-1524, säilyttävät välillisesti tietoa myös kirkonkelloperinteestä. Tohtori Juhani Piilonen kertoo, että näissä tileissä Kallialan Vähä-Käen isännällä on jo 1460-luvulla ollut lisänimi ”Campanarius” eli Kellonsoittaja. Piilosen mukaan myös Kallialan Kamppi olisi voinut tästä saada nimensä (Piilonen: ”Mitä Kallialan kirkontilit kertovat?” kirjassa Piilonen – Niemi –Tyrvään Pyhä Olavi, 2003). Epäilemättä Uplannin laki on ollut myös Tyrväässä noudatettua oikeutta, ja jo nykyistä kivikirkkoa edeltäneellä puukirkollakin on ollut kellonsa. Ja jos on ollut kello, on täytynyt olla tapulikin, kuinka vaatimaton tahansa.

Ensimmäinen täsmällinen tieto Tyrvään kirkon kelloista meillä on vanhim-

massa inventaariluettelossamme vuodelta 1643. Luettelo käsittää vain irtaimen omaisuuden. Siinä ei mainita rakennuksia, ei kirkkoa eikä tapuliakaan. Omaisuuden joukossa mainitaan kuitenkin hyvin lyhyesti, mutta selkeästi: "Klocka - 1" eli yksi kappale kelloja. Tämän pienen merkinnän jälkeen emme enää ole oletusten varassa. Tiedämme, että tuohon aikaan kirkolla on varmasti ollut kellonsa ja sen soittamista varten silloin myös tapulinsa tai muu kellotelineensä.

Montako tapulia oli pitänyt rakentaa kahdensadan vuoden aikana 1400-luvulta 1600-luvulle, jää arvattavaksi. Kun myöhemmin rakennetut tapulit ovat varmasti olleet paremmin rakennettuja, niin niiden elin-ikää ajatellen on pääteltävä, että ennen 1600-lukua kirkolle on täytyntä rakentaa tapuli ainakin kaksi kertaa. Viimeisin näistä tulee vastaan kirkontileissä vuodesta 1646 alkaen. Siitä alkaen voidaan seurata Tyrvään Pyhän Olavin kirkon kolmen eri tapulin historiaa. Tämän vanhan tapulin rakentamisen aikaa emme saa tietää.

Vanha tapuli

Tyrvään kirkontilit alkavat tilikirjan aukeamalla, joka käsittää vuodet 1646-1651. Siinä on vain muutamia tilivientejä, mutta peräti puolet niistä koskevat kelloja ja tapulia. Vuodesta vuoteen seurakunnalle tuottaa huolta ja kuluja tapulin rakenteiden kestäminen. Näinäkin vuosina tapulia on lujitettava. Kuluja tulee raudan ostamisesta, sepän palkasta, kielen ripustamiseen tarvittavasta nahasta, itse kellon korjaamisesta ja sen nostamisesta takaisin paikalleen.

Vuonna 1666 seppä Lucas Karruka saa palkkaa kellon akselin korjaamisesta kaksi taalaria. Tämä merkintä sisältää samalla tiedon kellon ripustamisesta. Koska kellolla on akseli, sen on täytyntä olla laakeroituun kellotukkiin kiinteästi kiinnitetty kello, jota soitettiin heiluttamalla, ei kellon kieltä, vaan itse kelloa. Tällaisessa ripustuksessa kellon kieli oli vapaana, ja kellon heilahtaessa vaakasuoraan tai sen yli, kellon kieli putosi vapaasti kellon laitaan vasten ja juuri silloin vaakasuorassa asennossa oleva kello kääntyi sointinsa ulos suurimmalla tehollaan avoimesta tapulin luukusta. Oliko tässä tapulissa vielä suljettua ja luukuilla varustettua kellohuonetta, sitä emme tosin tiedä. Tällainen ripustus ja soittotapa tuotti tapulin rakenteille suuria rasituksia.

Vuoden 1674 tilien mukaan kirkolle on hankittu uusi kello. Itse kellon hintaa ei tileissä näy, mutta muita hankkimiseen liittyneitä kuluja kyllä. Kello tulee valajalta ilman kieltä, ja siksi kieli joudutaan takomaan paikan päällä. Sitä varten tarvitaan 7 leiviskää 9 naulaa rautaa (n.

63 kg), 8 sakkia pajahiiliä, kellon tukki ja nahkahihnaa (säämiskää) kielen ripustamista varten. Seppä saa 20 taalaria, hevosmies 2 taalaria, kolme miestä viiden päivän palkan, kukin 16 killinkiä päivältä, ostetaan tukkipuita kellotapulin lujittamiseen ja tämän työn tekemisestä maksetaan 17 miestyöpäivän palkat. Kaiken lopuksi kirjataan vielä sepälle ostetut 2 kannua olutta ja 7 killinkiä, eli 14 killingin meno.

Tapulissa on nyt kaksi kelloa ja siitä aiheutuvat rasitukset sitäkin suuremmat. Jo vuonna 1680 pitää vanhaa tapulia taas tukea raudoittamalla. Lopulta tapuli osoittautuu niin rappeutuneeksi, että sitä ei voida enää edes korjata. Vuonna 1689 Tyrvään kirkkoherranviran ottaa vastaan Olaus Samuelis Haartman (Tyrvään kirkkoherra 1689-1695). Asianomaista tarkastusta varten hän laatii vuorollaan inventaarion ja kirjoittaa siihen:

- 1 Vanha käyttökelvoton kellotapuli ("Gammal oduglig Käckstapel")
- 2 Kpl kelloja, keskikokoa, uusi särkynyt ("2 St Kläckor medelmättiga, den nye Söndrig").

Vanhan tapulin historia päättyy näihin murheellisiin merkintöihin. Haartmanin tullessa seurakunnalla on vanha, rappeutunut tapuli ja vain 20 vuotta sitten hankittu, rikki mennyt kello. Haartman kuolee vuonna 1695, mutta uuden tapulin rakentaminen ehti käynnistyä vielä hänen virkakautensa lopulla 1694.

Toinen tapuli 1697

Vuoden 1694 tilit kertovat tapulin rakentamisesta. Ostetaan rautaa ja nauvoja Kauttulta ja Turusta, 23 tynnyriä pajahiiliä, valmistetaan uudet kellotukit ja ostetaan talia nostoköysien voitelemiseen. Vampulasta ostetaan kalkkia ja Turusta kaksi levyä peltiä tapulin viiriä varten ("2 Skifwor Bleck för Flaggen"). Rakennusmestari, jonka nimeä ei mainita, saa palkkaa 60 taalaria ja seppä 30 taalaria. Yhteensä tapulin rakentamiseen menee sinä vuonna yli 250 taalaria.

Vuonna 1697 Tyrvään kirkkoherraksi tulee Johannes Wegelius (Tyrvään kirkkoherra 1697-1725). Tänä vuonna uusi tapuli maalataan punaiseksi ja tapulin katto tervataan. Viran vastaanottamisen yhteydessä pidettyä tarkastusta varten Wegelius on täydentänyt Haartmanin laatimaa inventaariota. Haartmanin rappeutunutta tapulia koskevalle riville Wegelius on tehnyt lisäyksen: Vuonna 1697 kellotapuli uusi ("År 1697 Kläckstapeln Ny"). Tämän merkinnän perusteella toinen tapuli kulkee Tyrvään seurakunnan aikakirjoissa vuoden 1697 tapulina, vaikka se lienee valmistunut jo edellisellä vuonna.

Pieniin merkintöihin tallentuu valtakunnallistakin historiaa. Vuonna 1709 maksetaan lukkarille "köydestä Autuaan Ruhtinattaren (kuolin-) kellojen soittamista varten". Kysymyksessä lienee ollut Kaarle XII:n sisar Hedvig Sofia (k. 1709), joka oli avioitunut Pohjan sodassa 1702 kaatuneen Holstein-Gottorpin herttuan Fredrikin kanssa. Kellon hinnasta maksettiin lukkarille 20 killinkiä, mutta sen lisäksi maksettiin vielä koko taalari ylimääräisestä vaivasta ja kivusta ("för wärkare besväret").

Vuonna 1724 silloin 30-vuotias tapuli vuorataan laudoilla. Siitä maksetaan lukkari Fonteliukselle ja Simo Willille yhteensä seitsemän päivän palkka. Kun työpäiviä ei ole tarvittu enempää, on oletettava, että vuoraaminen on koskenut tapulin hirrestä salvetta alinta kerrosta. Tornihuoneen laudoittamiseen ja sitä varten tarvittavien telineitten rakentamiseen ei tämä aika olisi riittänyt.

Särkynyttä kelloa tuskin koskaan nostettiin tapuliin. Vasta seuraavan kirkkoherran Johan Hornborgin aikana (1726-1754) isonvihan jälkeen vuonna 1729 toimitettiin tämä 40 vuotta särkynyt kello uudelleen valettavaksi E. Näsmanille Tukholmaan. Kustannukset olivat yli 800 taalaria. Kello tulee valajalta jälleen ilman kieltä, ja kielen takoo Tyrväässä seppä Rundberg vanhaa kieltä suurentamalla. Kun kelloja on nyt kaksi, tapuliin kohdistuvat rasitukset ovat sitäkin suuremmat, ja jo seuraavana vuonna tapulia pitää taas vahvistaa.

Vuonna 1735 talollinen Matts Äijälä Kiikan Kudmundilasta tervaa tapulin katon. Ilmeisesti vuorattu tapuli samalla maalataan taas punaiseksi, kun Karkusta samana vuonna on ostettu tynnyri punamultaa.

Tämän toisen tapulin iäksi tulee vain 61 vuotta. Säilyneistä merkinnöistä on pääteltävä, että ainakin tämä toinen tapuli on jo ollut oikea tapulirakennus. Siihen on kuulunut hirrestä salvettu alin kerros, sen yläpuolella varastohuone ja ylimpänä kellohuone. Näin on pääteltävä kuvauksesta, jonka Johan Hornborg kirjoittaa inventaariinsa 1751:

"Kellotapuli vuonna 1697 uudelleen rakennettu, käsittäen keskellä huoneen ("wäkehuus", porrashuone?), eteläisellä sivulla parihuoneen, pohjoisella kalkkihuoneen, ylempänä rappusten yläpuolella työkaluhuoneen ("redskapshuus"), varustettuina ovilla ja lukoilla, välttävän katon alla, joka vuonna 1750 kirkon kustannuksella tervattiin".

Kolmas tapuli 1761

Kirkonkokouksen pöytäkirjassa 7. 1. 1759 on luettavissa:

Räkning ifrån, den 1. Maji År 1799. till och med 1800.

Creditt		Specie
Röpt 16000. 4. lömsk Öpik, a 18. d 100; som aulig givits gon	60	
År 1799. 6. ttt. 6. lömsk Öpik a 18. d 100; som aulig givits gon	9	
1. 2. ttt. 2. lömsk Öpik a 18. d 100; som aulig givits gon	9	
Röpt 10. 2. lömsk Öpik a 18. d 100; som aulig givits gon	26.32	
Öfverräknat Eric Ripi så gällande som hysket i klockan Öfverräknat så gällande så gällande så gällande så gällande Öfverräknat så gällande så gällande så gällande så gällande Öfverräknat så gällande så gällande så gällande så gällande		16.33

Otteita vuoden 1799 tilikirjasta.

Kun emäkirkon kellotapuli, joka on rakennettu 1697, on jo heikko ja rappeutunut, niin että koko rakennus kelloja soittaessa horjuu alinta kerrosta myöten, niin että huoneessa ei voi vaaratta kulkea ja kun seurakunta ilmaisi olevansa siihen suostuvainen, ettei tapulin kaatuminen aiheuttaisi mitään onnettomuutta, päätettiin etsiä vakituinen rakennusmestari, joka seurakunnan tyydytykseksi ja kirkon kustannuksella harkitsisi talvella 1760, mitenkä tulisi tehdä, että pystytettäisiin uusi kellotapuli kirkon itäpuolelle, missä se on seissyt jo muinaisista ajoista, niin että kellot kuultaisiin ympäri seurakunnan.

Christian Welin, kirkkoherra."

Tähän pöytäkirjaan sisältyy se arvokas tieto, että tapuli oli "jo muinaisista ajoista" seissyt aina samalla paikalla kirkon itäpuolella. Muiden tapulin paikkojen arvailamiseen ei näyttäisi olevan aihetta.

Kirkkokokouksen päätöksen mukaisesti seurakunta ryhtyy toimeen. Tapulin rakennusmestariksi saadaan Jacob Winberg, joka näyttää olevan Porista, minne lukkari häntä kyyditsee. Taas ostetaan nauvoja sekä Turusta että Porista, toistakymmentä leiviskää rautaa ja kymmenen tynnyriä hiiliä. Tukkeja ostetaan Laukulasta Holpin metsästä ja Kallialasta Vähä-Käen metsästä. Anders Humaloja sorvaa tapulin pylväitä. Tapuliin hankitaan kuparinen viiri ja sen pystyttämistä rakennusmestari saa erillisen kuuden taalarin maksun. Rakentaminen tapahtuu vuosina 1760-1761. Rakentamisen aikana tapahtui, että mestari Jacob Winberg kuolee ja hänen poikansa Petter Winberg saattaa sitten työn loppuun.

Seuraavana vuonna 1762 sotamies Stolt Huittisista suorittaa tapulin katon tervaamisen. Onkohan ollut kysymys tervauksen kestävydestä vai ainoastaan esteettisestä vaikutelmasta, kun kymmenen tynnyriin tervaa sekoitetaan kolme tynnyriä pajahiiltä.

Tapuleitten tutkija tekee tällä kohdalla sitten senkin yllättävän löydön, jota ei liene koskaan aikaisemmin pantu merkille. Vuonna 1799 ostetaan 16.000 kappaletta neljän tuuman nauvoja ja kuusi leiviskää kuuden tuuman nauvoja, yhteensä 69:llä riikintaalarilla. Kun Tyrvään Pyhän Olavin kirkon jälleenrakentajat tarvitsivat kirkon katon tekemiseen 32.000 paanua ja jokaiseen yhden nauhan, on hyvin selvää, että Antti Pimäsen vuonna 1747 tekemän paanukaton eteläinen lape on täytynyt rakentaa uudelleen jo 50 vuoden kuluttua. Tileistä käy esiin, että Mouhijärveltä ostetaan myös 10 tynnyriä tervaa. Ja sitten tilikirja kertoo selvästi, että nikkari Eric Ripi saa palkkaa kirkon katon ja kellotapulin katon paanuttamisesta sekä tapulin eteläpuolen laudoittamisesta sekä kirkon rappusten korjaamisesta 16 taalaria 32 killinkiä. Eric Ripin työ ei ole voinut olla kokonaisurakka, vaan ainoastaan työn johtamisurakka.

Seuraavana vuonna, kirkon sakariston, eteishuoneen ja sisäänkäynnin kattojen sekä kellotapulin kattoa varten ostetusta 10 tynnyristä tervaa, saa talollinen John Koucku Skinnarlasta 3:32 tynnyriltä, yhteensä 36:32, talollinen Abraham Mustapää Mouhijärveltä 8 tynnyristä 3:42 tynnyriltä, yhteensä 31 taalaria, ja talollinen Wehuiwarwe Ikaalisista 4 tynnyristä 2:40 tynnyriltä, yhteensä 11:16 taalaria ja killinkiä.

1800-luvun puolella pienemmän kellon kielen ripustukseen tulee ilmeisesti hankalasti korjattava vika. Seppä Matts Fagerlund sitä korjaa vuonna 1803 20 taalarilla ja vielä seuraavana vuonna 14 taalarilla. Pientä korjausta tapahtuu sitten läpi tapulin koko loppuhistorian ajan.

Tyrvään kirkon kolmas tunnettu ja samalla sen viimeinen tapuli oli tämä vuoden 1761 tapuli. Se rakennettiin Köyliöstä tulleen Tyrvään kirkkoherran Christian Welinin aikana (Tyrvään kirkkoherra 1756-1771). Tapuli seisoi paikal-

laan vajaat sata vuotta vuoteen 1858, jolloin se kirkon jäätyä käyttämättömäksi 1855, myytiin huutokaupalla ja purettiin. Tyrvään vanhan kirkon vaalija, kotiseutuneuvos Esko Pietilä on kertonut, että sen huusi maanviljelijä Klas Vilppala Roismalasta pajansa seiniksi. Vuoden 1858 tilikirjassa ei mainita ostajaa, mutta tuloksi merkitään 47 ruplaa 70 kopeekkaa "Vanhan kirkon tapulista, joka myytiin julkisella huutokaupalla"

Tämän kirjoituksen alussa mainittiin Tyrvään Pyhän Olavin kirkon viimeiseksi tapuliksi sen vuonna 1793 rakennettu tapuli. Mihin tieto perustuneekin, myös Carolus Lindberg mainitsee tämän vuoden teoksessaan "Suomen kirkot", sellaista tapulista ei Tyrvään kirkolle ole koskaan rakennettu.

Tyrvään kirkon viimeisestä tapulista on sitä kuvailevaa tietoa jäänyt oikeastaan vielä vähemmän kuin sen edeltäjältä. Knutsonin kuvan perusteella voisi olettaa, että tapulin pohjakuvio on ollut neliö. Vielä tapulin purkamisen jälkeen, vuonna 1892 tehty taidehistoriallisen katselmuksen muistio sisältää maininnan tästä, lähes 35 vuotta aikaisemmin puretusta tapulista. Sen mukaan "asehuoneen", joksi muistio nimittää ilmeisesti venerantaan johtavaa porttirakennusta, ulkopuolella ovat jonkun rakennuksen rauniot. Muistion mukaan perustukset osoittavat, että paikalla on ollut rakennus, jossa on ollut kaksi suorakaiteen muotoista huonetta. Kysymys täytynee olla vanhasta tapulin paikasta ja perustuksesta. Vielä nykyäänkin tapulin paikalla, noin 40 metriä kirkon kiviaidan itäpuolella olevalla kalliokumpareella on jäljellä muutama kiviharkko. Tapulin pohjakuvion muotoa ei niiden perusteella kuitenkaan voi enää arvioida.

Knutsonin kuvan mukaan tapuli on ollut tavattoman siro. Se on ollut kaunis tapuli. Arviolta 18 hirren korkuisen hirsikehän päältä nousee koverin lappeen taipuva paanukattorakenne, joka näyttää olevan korkeudeltaan puolitoista kertaa hirsikehän korkeus. Mahdollista on, että nelilappeisen katon särmä taittuu heti räystäältä alkaen, niin että katto täyteen korkeuteensa ehdittyään on kahdeksanlapeinen. Sen yläpuolelle kohoaa kahdeksannurkkainen kellohuone luukkui-neen. Ilmeisesti sen koristuksena ovat ne sorvatut pylväät, jotka Anders Humaloja sorvasi tapulin rakentamista edeltävänä vuonna 1760. Kellohuoneen yläpuolelle kohoaa puinen, paanutettu katto-kupoli, jonka laki näyttää Knutsonin kuvan mukaan kohonneen suunnilleen yhtä korkealle kirkon harjan kanssa. Kaikkein ylimpänä on kattokupolin päältä kohoava, ainakin tapulin kolmannen korneuven viiritanko kuparisine viireineen. ■

Kivikkoa ja myötäletä oli tie maailmanmestaruuteen

Kalle Liuhalan MM-kivääri katosi Urheilumuseosta!

Ensimmäinen koelaukaus – kakkonen!

Nyt ei parane hermostua. Vaikeudet on voittamista varten. **Kalle Liuhala** "kruuvaa ja naksauttaa" siirtäessään sotilaskiväärin tähtäintä ammunnan maailmanmestaruuskisoissa elokuun alussa 1937 Malmilla Helsingissä.

Toinen koelaukaus – nelonen. Oh-hoh. Roheesti pitää vielä korjata.

Kolmas laukaus – yhdeksikkö. Vieläkin siirto. Jokohan kivikko päättyisi ja myötälet alkaisi. Kyllä. Kaksi kymppiä kruunaa koesarjan.

Vammalalainen suurampuja, Tyrvään suojeluskunnan paikallispäällikkö, aloittaa nyt tosi kilpailun sotilaskiväärillä makuuasennosta. Matka on 300 m. Kivääri on avotähtäiminen, pystykorvaksi sanottu, Ukko-Pekkana tunnettu. Nimi on tullut Suomen ampuvasta presidentistä **Pehr Evind Svinhufvudista**, Ukko-Pekasta.

Totuttuun tapaansa Liuhala ampuu nopeasti molemmat silmät auki. Näitä hänen ominaisuuksiaan ihmetellään – ihaillaankin.

Ensimmäinen viiden laukauksen sarja tuottaa 47 pistettä. Toisen alkuun pöllähtää ensimmäisenä seiska. SEIS-

KA! "Kärpänen häiritäsi!" tilittää mies myöhemmin. Sitten uusi keskittyminen, nopeaa työskentelyä, tasaisen varmaa jälkeä. Muitten ampumista ei pidä vilkuilla. Tietäähän heidät, maailman valioita kaikki: Suomesta, Virossa, Sveitsistä, Ruotsista, Italiasta, Ranskasta, Englannista, USA:sta... Liuhalan taakse kertyy katsojia ampumakatoksessa. Kuiske käy. Mies ampuu loistavasti.

Viimeinen viiden laukauksen sarja tuottaa täydet 50 pistettä. Lopputuloksena 188 pistettä. Maailmanennätys! Maailmanmestaruus!

Vammalassa on suojeluskunta asemalla vastassa, kun mestari kotiutuu. Torvisoittokunta soittaa Porilaisten marssin ja väki huutaa eläköötä. **Uuno Ryti, Eero Kuutti, Kalle Hella, Ossi Kangasperko** ja kumppanit tekevät kunniata. On yhtä juhlaa!

MM-kivääri katosi urheilumuseosta

Kalle Liuhala lahjoitti yhdessä kahden muun vuoden 1937 MM-kisojen suomalaisen maailmanmestarin **Olavi**

Elon ja **Albert Ravilan** kanssa kiväärinsä Urheilumuseolle, joka avasi ovensa 1938. Samalla mestarit luovuttivat museolle maailmanmestaruustaulunsa.

Jotain uskomatonta tapahtui. Kiväärin katosivat Urheilumuseosta! Aikanaan joutuivat lopulta paraislaisen asekeräilijän **Alf Dankerin** haltuun. Hän oli osistanut ne ampujien valtakunnallisessa järjestötoiminnassa(!) mukana olleelta mieheltä, joka sittemmin oli siirtynyt ulkomaille.

Kävin kiukkuisesti Urheilumuseon nykyhallinnon kimppuun. Asiaan ei tullut selvyttä. Siellä pestiin Pilatuksen lailla kädet. Ei meidän aikanamme...

Alf Danker testamentasi Liuhalan ja Elon MM-kiväärin kunniakkaasti Kadettikoululle, nyk. Maasotakoululle, jonka johtajan työhuoneen seinää kiväärin nyt komistavat.

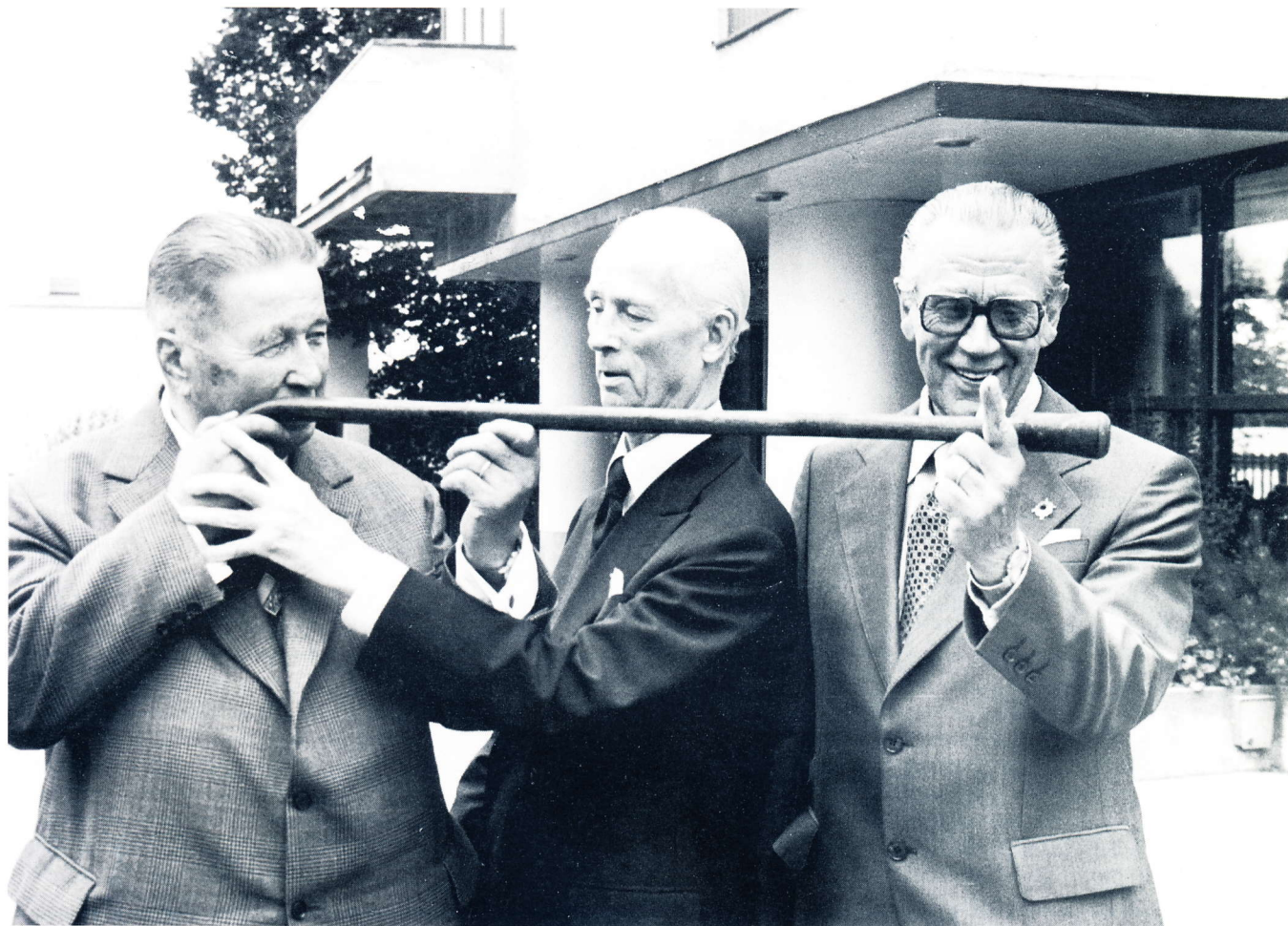
Toinen Liuhalan MM-kisoissa käyttämä kivääri on Tyrvään seudun Museossa Vammalassa. Onhan?!

Huittisista Vammalaan

Kalle Liuhala syntyi maanviljelijän poikana Huittisissa 1898 Kangas-Liuhalan

Kalle Liuhala oli suojeluskuntajärjestön mestaruuskisoissa ehkä menestyksekkäin ampuja koko 1930-luvun. Maailmanmestaruuden ja maailmanennätyksen hän saavutti MM-kisoissa 1937 sotilaskiväärillä, "tolppajyväsellä" pystykorvalla. Nykyisin ammutaan ns. vakiokiväärillä, jossa on reikätähtäin. Sen ansiosta tulokset ovat parantuneet. Liuhala osallistui myös Tukholman MM-kisoihin 1947. Mies ampui kilpailuissa aina hyvin nopeasti ja piti tähdätessään molemmat silmät auki, niin kuin tässäkin kuvassa.

Vuoden 1937 maailmanmestarit (oik.) Olavi Elo Porista, Albert Ravila Helsingistä ja Kalle Liuhala Vammalasta kokoontuivat neljäkymmentä vuotta myöhemmin 1977 jublatapaamiseen Aulangolle Hämeenlinnaan. Huumorin kultaamaa muistelemista riitti, myös arvioita ampumaurheilumme kehittämisestä ja kehittymisestä. Ravila, kenraalimajuri oli useita kertoja ollut ampujien joukkueenjohtajana olympialaisissa, Liuhala oli kolmikosta saavuttanut Suomen mestaruuden vielä 1950-luvulla, kun taas Elo oli lopettanut kilpa-ammunnan ebkä liian varhain. Herrat päättivät tavata seuraavana vuonna Helsingissä ja käydä Urheilumuseossa katsomassa MM-kiväärejä. Ravila kuitenkin kuoli pian, seuraavana oli vuorossa Elo ja sitten Liuhala 1981. Ebkä oli onni etteivät mestarit tienneet kiväärien hävinneen Urheilumuseosta. – Kuvaaja nappasi Hämeenlinnassa kuvan, kun Liuhala kobotti ”kiväärinsä”, Ravila objasi käden asentoa ja Elo piti ”piipun” paikoillaan.

veljessarjan toiseksi vanhimpana. Hän osallistui vapaussotaan, kävi Vöyrin sotakoulun, oli mukana myös Viron vapaussodassa 1919. Oman maan itsenäisyys 1917 oli hänelle suuri asia.

Vääpeli Liuhala, sittemmin luutnantti, valittiin 32-vuotiaana Tyrvään suojeluskunnan paikallispuhallikoksi vuonna 1930. Tässä tehtävässä hän oli tämän ainoalaatuisen vapaaehtoisen maanpuolustusjärjestön lakkauttamiseen saakka eli syksyyn 1944. Loppuvaiheissa hän toimi myös aluepäällikkönä.

Valintaan paikallispuhallikoksi vaikutti Liuhalan, kaikinpuolisen urheilumiehen, erinomainen menestys suojeluskuntajärjestön ampumakisoiissa. ”Alkuaikoina kylläkään ei mikään tahtonut onnistua. Kyläkilpailuissakin kei-kuin häntäpäissä, kun osumat hajosivat mikä minnekin.”

Vuosi 1929 oli sitten miehen hurja läpimurtovuosi. Sama tahti jatkui hulp-

peana koko 1930-luvun. Liuhala osallistui lajiin kuin lajiin, saavutti mestaruuksia ja oli erityisesti koulu- ja kenttäämmunnan ykkösmiehiä. Hän arvosti sk.järjestön mestaruutta enemmän kuin Suomen mestaruutta, koska koko maan käsittäviin kisoihin osallistui aina monta yllätysvalmistaa ampujaa.

12 vuotta valtuustossa

Kalle Liuhala kuului kaksitoista vuotta Vammalan kauppalaanvaltuustoon, toimi myös palopäällikkönä ja osallistui keskeisesti yhteiskunnallisiin toimintoihin niin maakunnassa kuin erityisesti vapaussoturien yhdistyksen puheenjohtajana.

Vammalan seudun Voiman, aik. Tyrvään Voiman riveissä ja kisoissa hänet nähtiin aina ajanottajana. Muistan veljeni Jorman kanssa leikanneeni useasta kisaohjelmasta omaan urheiluvih-

koomme kohdan: ”Ajanottajien johtaja: K. Liuhala”.

Vinkkariksi opimme varmasti jo ennen kouluun menoa. Vinkkarihan on näyttävä, joka ampumaradalla montussa istuen näyttää vinkillä taulusta ampujalle osumat. Muistan kuinka sen seitsemän kertaa isä edellä kivääri selässä, minä perässä eväsreppu selässä huritelimme pyöriällä Narvan tiehaaraan, jossa käännyimme vasemmalle, sitten oikealle Tyrvään suojeluskunnan ampumaradalle. Äiti, ilmavalvontalotta, tiesi mitä reppuun laittoi: suomalainen ruisleipä oli Kallen mielestä Suomen salainen ase!

Jo varhain opin vinkkarin tärkeimmän läksyn: älä milloinkaan näytä ampujalle liian hyvää tulosta!

Tyrvääläinen kuttu Tahkolle

Jämeräksi sanottiin Kalle Liuhalan suo-

jeluskuntatoimintaa. Hän hoiti myös Tyrvään seuratalon – Seukun – isännöyttyä. Talossa toimi suojeluskunnan kanslia. Suojeluskuntajärjestön talvimestaruuskisat Tyrväessä 1936 oli suojeluskunnalle suuri voimienponnistus, niin myös muuten pikkulottana kisoissa hyöriinelle Helmi-siskolle...

Kilpailuista innokkaasti lehtiin kirjoitellut **Lauri "Tahko" Pihkala** ja Kalle Liuhala ystäväystyivät siinä määrin että kutunjuostoon mielistynyt Tahko pyysi Kallea toimittamaan hänelle kutun Pih-tiputaalle, "kun kerran kuttu köllöttää Tyrvään vaakunassakin".

Näin tapahtui. Kuttu hankittiin ja se matkasi Keski-Suomeen. Sitten Tahko raportoi kutkuttavasti kutun olosta ja elosta, myös lypsämisen hienouksista.

On iso vahinko että Tahkon nämä kulttuurihistoriallisestikin herkkuiset kirjeet ovat kadonneet.

"Täällä pitäisi olla aseita"

Urheilumiehenä Kalle oli kaikkiruokainen (lukuunottamatta ehkä pöytätennistä ja rugbya!) Kuunaan hänen mieleensä ei kuitenkaan olisi juolahtanut verrata jääkiekon maailmanmestaruutta 1995 talvisotaan, niin kuin lehdissä tehtiin. Maailmanmestaruutta tavoitellaan jääpelissä joka vuosi, talvisota oli ainoalaatuinen ihme kansakunnan historiassa. Puolustuksen onnistumisen ja torjuntavoiton saavuttamisen tärkein edellytys oli kansan yksimielinen tahto.

Talvisodan päättymisen päivänä 13. maaliskuuta 1940 raskaitten rauhanehtojen tultua puolelta päivin ulkoministeri **Vaino Tannerin** radiopuheessa julki paikallispäällikkö Liuhala meni ja nosti lipun Seuratalon mäellä salkoon ja laski sen sitten puolitankoon.

Jatkosodan jälkeen 1945 Valpon miehet saapuivat autolla samaiselle mäelle ja ääntään korottaen tiuskivat Liuhalalle.

– Täällä pitäisi olla aseita.

– Ja varmasti on! kuului vastaus.

Varaston suurella pöydällä kilpaaseet olivat hyvässä järjestyksessä: pestykorva, vapaakivääri, pienoiskivääri (Arsenal-merkkinen, myöhemmin myös Leijona-merkkinen), sotilaspistooli eli parabellum sekä olympiapistooli. Kaikki luvat olivat asianmukaisesti kunnossa. Lisäksi tuntumassa oli rasvaa, kivääriöljyä, trasselia, puhdistuspuikkoja, kaukoputkikin osumien tarkistamiseksi.

Valpon miehet tutkivat paikat, penkoivat Seukun vintinkin, kaivoivat, ja koputtelivat. Joku heistä, Kalle tuttu, tuntui erityisen pettyneeltä kun mitään raskauttavaa ei löytynyt.

Vuonna 1947 Kalle Liuhala voitti yli-

voimaisesti Suomen suurkisojen ensimmäisen kilpailun lajissa, joka huipentui ampumiseen 600 metrin matkalta. Lajia sanottiinkin tingel-tangelkisaksi!

Liuhala valittiin edustamaan Suomea elokuun MM-kisoihin Tukholmaan. Mutta mitä tapahtui? Häneltä evättiin ulkomaanpassi, "epäluotettava" kun oli! Asiasta nousi jumalaton haloo. Rehottava byrokraatia kuuli kunniansa. Lähtöpäivän aattona kielto peruutettiin ja mies sai passinsa yhdenneltoista hetkellä.

Kotomaan koko kuva yhä tutummaksi

1960- ja 1970-luvuilla meillä oli isä-Kallen kanssa joka suvi autoretki jonnekkin päin Suomea. Ajoin Rajakadulle Vammalaan Luoma-Emman (nyk. kai Emmanmäen) kupeeseen ja Kalle määräsi, mihin sitten mentiin. Käytiin Kissanpiiskaajankadulla Kristiinankaupungissa, vapaudenpatsaalla Vaasassa, kuululla klubilla Mikkelissä, saaristomerellä Kustavissa, ympäriajossa Päijänteellä, Marskin syntysijoilla Louhisaareissa Askaisissa, satakuntalaisissa merenrantakunnissa, purjelentokeskuksessa Jämijärvellä, niin myös Pihkalan suvun tiluksilla Pihtiputaalla ja Pihtiputaan kuulun mummon maisemissa.

Näilläkin matkoilla kotomaamme koko kuva ja sen ystävälliset äidinkasvot tulivat osaltaan yhä läheisemmiksi. Ajelimme useimmiten sivuteitä.

Myös maotteluun olympiastadionille huristeltiin ja käytiin saman tien urheilumuseossa. Siellä tarkastettiin kylä MM-taulu ja 188 pinnaa (joita oikeastaan mielestäni olisi pitänyt olla 189!), mutta MM-kivääriä ei nähty. Virkaherra selitti että meneillään ollut MM-aseiden uusi järjestely aiheutti esteen. Hm. puhui palturia. Ilmeisesti MM-kivääri oli kateissa jo silloin.

Jyväskylässä kahdeksaakymmentä lähentelevä maailmanmestari osallistui viimeisen kerran SM-kilpailuihin. Kotona kuvaan kuului mies, keinutuoli ja piippu. Piipussa savusi palasikari.

Lähtö

Tapasin isäni viimeisen kerran Vammalan sairaalassa heinäkuun alussa 1981. Kätelimme. Isä hengitti raskaasti, ei jaksanut puhua, kunnes vielä kerran avasi silmänsä, ojensi kätensä ja sanoi: "Voikaa hyvin..."

Niin, voikaa kaikki hyvin täällä Pohjantähden alla, läheiset, ystävät, Vammala, Tyrvää, Sastamala, koko Suomi. Voikaa hyvin, uskokaa tulevaisuuteen.

Illan suussa hän kuoli.

Aarnipuu oli kaatunut. ■

Mäkisen kahvila

Aivan tuoreimmille karkkulaissille Palviala nimenä lienee outo. Palviala on sen Karkku-vainaan keskustan nimi, joka nyt on pelkästään Karkku. Niin että se mitä tässä muistelen Palvialasta on itse asiassa nykyisen Karkun historiaa.

Sillä paikalla missä nyt on Sepän Anjan talo sijaitti 70-luvulle asti puutalo, joka monella tavalla oli kyläläisille tärkeä. Viimeisinä vuosikymmeninä se palveli apteekkina, kauppana, laukkuvalmistamona ehkäpä jonakin muunakin vielä ja kaiken aikaa myös asuntona. Talon vaiheet päättyivät lopullisesti tulipaloon.

Viime vuosisadan alkupuolella talon omistivat Mäkiset. He pitivät siinä ruokatarvakauppaa ja etenkin kahvilaa sekä toisessa rakennuksessa leipomoa. Sota-aikana ja vähän sen jälkeenkin piti talossa kahvila-ruokalaa osuusliike Keski-Satakunta.

Leskeksi jäänyt Iida Mäkinen oli sitten se Mäkisen rouva, arvostettu ja kaikkien kyläläisten tuntema, joka kahvilaa piti sotavuosiin saakka. Mäkisen rouvan pojat olivat kyllä äitiään tunnetumpia. Asseri opiskeli lakimieheksi, oli Tampereella asianajajana ja pankkimiehenä mm. SYP:n johtokunnassa. Asserin tytär on entinen kansanedustaja Tuulikki Petäjäniemi, joka myöhemmin toimi EVA:n johtajana ja edelleenkin merkittävässä tehtävässä erilaisten isojen projektien vetäjänä. Tuulikin äidinpuoleiset isovanhemmat Vuoriset asuivat keskellä Vammalaa, nykyisen virastotalon kohdalla. Lapsuudenkesiään vietti Tuulikki paljon mummulussaan, jopa niin aktiivisesti, että oli kauppalan uimakoulussa opettajanakin.

Heikki oli kauppatieteiden maisteri, joka päivätyönsä teki Valkeakoskella Yhtyneiden palveluksessa. Urheilumiehenä hän kuitenkin oli tunnetumpi, kolminkertainen Suomen mestarikin kolmiloikassa. Kun hän hyppeli jo 30-luvulla viidentoista metrin pintaan, niin nykyiset Vammalan kolmiloikkaajat saavat hypätä neljänneksen loikan päästäkseen samoihin pituuksiin. Heikin voittanut kilpailija tuohon aikaan löytyi sadan metrin päästä naapurista. Hän oli Jouko

Palvialassa elettyä

Noren, EM-kisojen kakkonen ja yli viidentoista metrin mies. Kansainvälisesti parhaiten Heikki tunnettiin kuitenkin ampujana. Hän oli nimittäin Helsingin Olympiakisojen päälähtettäjä, joka ampui sadat juoksijat matkaan.

Mäkisen kahvila oli Palvialan poikien suosima ehtoonviettopaikka varsinkin talvisaikaan. Mäkisen rouva osasi poikia käsitellä sillä tavalla, että nämä hänelle kertoivat murheensakin. Rouva ymmärsi nuoria.

Talvisodassa kaatunut Laineen Paavo oli aikamoinen koiranleuka. Paavo oli kerran hieman loukannut jalkaansa ja lääkärille eli Meurmannille piti mennä. Ja sieltä tietysti suoraa päätä Mäkisen kahvilaan. Rouva kysyi Paavolta, mitä

lääkäri tälle oli sanonut. Paavo vastasi siihen ääntään surkeana väristäen, että "voilla ja kananmunilla vaan käski kuitella eikä mieltä saa pahottaa."

Mäkisen kahvilassa käytiin myös kauempaa. Hornion pojat tulivat paikalle yleensä lauantaiehtoisin. Palvialaiset pitivät itseään melkein kaupunkilaisina ja horniolaisia varsinaisina mettäkulmalaisina. Olihan sinne matkaakin tuolloin vielä huonoa tietä kymmenkunta kilometriä. Hornion poikien vakituinen lauantaiehtoisuus oli korppukahvit. Mäkisen rouvan korput olivat kuuluisia eikä sellaisia Hornion huusholleissa tehty. Palvialan pojat pistivät horniolaisen korpunhimon ajan pitkään merkille ja alkoivat nimitellä heitä korppu-

horniolaisiksi.

Oli Mäkisen kahvilassa muitakin erikoisuuksia, kuten vaikkapa lämmitetty pilsneri. Joidenkin asiakkaiden toivomuksesta rouva piti keittiössä hellan vieressä aina muutamaa pilsneripulloa lämpimässä. Silloisen käsityksen mukaan näet lämmin kalja meni päähän paremmin kuin "huurteinen".

Joku vanhempi kyläläinen muisteli kahvilaan aika ajoin poikenneen poikkeuksellisen pitkän miehen. Tästä Tirsääjäksi sanotusta kulkijasta ei tuon enempää tiedetty. Mahtaako joku vielä jotakin tietää? Sen verran pitkä hän oli ollut, että sisään tultuaan pystyi laittamaan hattunsa muurin päälle, tavallisten istujien ulottumattomiin.

Kala-Eino ja naapurit

Nykyinen Passinmäentie alkaa kylän keskustasta Harsua vastapäätä. Nykyisen, alunperin KOP:n rakennuttaman talon paikalla oli puutalo 60-luvulle asti. Nyt paikalla on mm. baari ja parturi. Aikanaan puutaloa omisti Eevert Eino eli Eeverttieino, Kala-Einoksikin sanottu ja Eeverttieinoska. Eino välitti kalaa, lähinnä silakkaa, jota hän tilasi Porista ja jota hänelle tuli rautateitse tai kuorma-autolla.

Kalalähteyksen tultua laitto Kala-Eino siitä tiedottavan mainoksen tontin rajaa kulkevan kanaverkkoaidan kulmassa olevan seipään nokkaan. Mainos oli vahvasta pahlavilatikon pohjasta leikattu. "Tuarretta silakkaa" siinä sahan merkkareiden paksulla kynällä kirjoitettuna luki.

Einolla kalat eivät päässeet paljoa vanhenemaan. Ainakin Passinmäen työmiehet töistä tullessaan poikkesivat kala-kaupoille. Vuosien mittaan Eino mainoksesta tekstinkin saateet huuhtelivat vähitellen pois. Uudelle kyläläiselle se ei silloin kertonut enää mitään. Vanhat kyllä tiesivät, että kun tuo tuttu pahlavilapala seipään nokkaan ilmestyi, oli Tuarre silakka taas uinut kylään.

Jo mainittu Laineen Paavo kavereineen oli kerran menossa Työväentalolle näytelmäharjoituksiin, kun juuri Eino kohdalla talosta kuului ilmeisesti Einoskalta päässyt raikuva luonnonääni. Kauppahuoneeseen kun oli ovi suoraan tieltä ja kuuluvuus näin ollen hyvä etenkin oven ollessa auki. Kuulkaas pojat, kun tuarreet kalat kutee, selvensi Paavo kavereilleen oitis kuulemaansa.

Einoska piti kotileipomoa ja välitti Laviasta tuotua palvattua lihaa. Kylän koiranleuat tekivät Einoskan leipomon tuotteista laulunkin, jonka sanoista muistan vain yhden säkeistön lopun eli "Einoskan limput ja setsuurit." Karkussa siis tun-

nettiin jo 30-luvulla mainosmusiikkikin!

Eeverttieinoa vastapäätä asui Vehmas, joka oli sähköyhtiöllä hommissa saaden siitä lisänimen Sähkövehmaa. Sivutöikseen hän teki ja myi höystöjä, joiden sekaan laittoi kamaraa. Höystöhän syntyi pieniksi hakatuista eläinten sisäelimestä ja kamara puolestaan on vahvaa siannahkaa. Tätä tuolloin tuttua tuotetta osti erityisesti vähävaraisempi väki. Ja Sähkövehmaan höystöissä oli taatusti kaloreita.

Samalla Sähkövehmaan tontilla oli ennen sotia pieni kioskin, jota piti Heikkilä-niminen mies. Hän oli invalidi. Toisen käsi oli ilmeisesti halvaantunut, josta johtuen hän kävellessään heilutti sitä merkittävästi. Tämän olivat kylän pojat panneet merkille ja niin sai Heikkilä lisänimenkin. Hänestä tuli kylväjä-Heikkilä.

Tällä lailla elettiin Karkun Palvialassa 20- ja 30-luvuilla. Siitä toisten lissää, jos tarvetta on.

P.S.

Se Mäkisen kahvila oli siis keskellä Palvialan kylää.

Osuuspankilta Vammalaan päin kulkeva maantie on nyt nimeltään Riippiläntie. Vammalasta tultaessa siitä lähtee vasemmalle ylöspäin Gallenintie. Gallenintietä vastapäätä Riippiläntien toisella puolella on tiilinen omakotitalo, jonka nyt omistaa Sepän Anja. Juuri sillä paikalla oli Mäkisen kahvila. Se on myös kulmatontti, sillä juuri sitä ennen lähtee tie rantaan ja rautatielle päin ja on nimeltään Alituskatu.

Mainittakoon vielä, että Mäkisen kahvilaa vastapäätä siinä mäellä oli puutalo, jossa aikanaan asui Gallenin mamma eli Akselin äiti. Nyt sillä paikallakin on tilitalo. ■

Jokivarrentie kulkee peltomaiseman läpi Illonjoen (yläjuoksultaan Sammaljoki) suuntaa seuraten. Kuva Heli Mattila.

Heli Mattila

Osaako joulupukki Pokluntintielle?

"Aja Houhajärvelle päin – siis tuosta yristeyksestä vasemmanpuoleista tietä – vajaa pari kilometriä. Käänny valkoisen talon kohdalta vasemmalle. Aja sitä taas muutama kilometri. Sitten tulee vähän erikoinen kohta, jossa tie kääntyy jyrkästi vasemmalle, mutta toinen tie erkanee oikealle. Siinä lähellä on sellainen vihreä talo. Käänny sinne oikealle. Sitä tietä kun ajelet tarpeeksi kauan, pääset asfalttitielle. Käänny oikealle. Parinsadan metrin päässä on koulu."

Tällaiset ohjeet olisi kielentutkija voinut saada, jos olisi kysynyt tietä Sammaljoen koululta Illon koululle kymmenen vuotta sitten. Aika monimutkaiselta ne olisivat saattaneet tuntua. Välimatkojen pituudet ovat epämääräisiä, ja erehtymisen vaarakin on olemassa. Perille olisi kuitenkin pitänyt päästä. Onneksi meillä on nyt viralliset, tienviittoihin merkityt nimet. Postinkantajan sijainen ainakin huokaillee tuskastuneena vähemmän nyt, kun kirjekuoressa lukee *Kurjenkulman* sijasta *Luuntie 253* tai epämääräisen *Houhajärven* sijasta *Houhajärventie 593*. Kielentutkija on helpottunut senkin takia, että nimet historioineen eivät pääse unohtumaan.

Toki monella tiellä on ollut nimi jo kauan ennen osoitejärjestelmän uudistusta. Se ei vain ole ollut kuin pienen

porukan tiedossa ja käytössä, ja sekään porukka ei kenties tiedä nimen alkuperästä enää mitään tai "tietää" väärin. Tällaisia nimitulkintoja kutsutaan kansanetymologioiksi. Esimerkiksi *Sammaljoki* ei ilmeisesti liity mitenkään *sammal*-sanaan. Kylän nimi on ollut aikanaan *Sammanjoki*. Maankuulu kieli mies Antero Warelius arveleekin, että lähtökohtana on sana *sampa*, sammakko. Kun sanaa ei enää ole käytetty eikä tunnettu, nimikin on muuttunut ymmärrettävään muotoon.

Maaseudulla kun ollaan, moni nimi perustuu luontonimeen. On järviä, jokia, lahtia, niemiä, vuoria ja soita. Kielentutkijalle kerrotaan, että hevonen oli joskus pudonnut avantoon erään Ylistenjärven niemen läheisyydessä ja siksi niemen nimi on *Heponokka* ja sinne vievä tie *Heponokantie*. Kerrotaan myös, että *klupulla* hakattiin, tapettiin, nuijittiin viljaa. Se, miksi joki on nimetty *Klupuojaksi* ja sen osa *Klupukoskeksi*, ei selviä.

Tutkija löytää nimiarkistosta tiedon, että *Pistoolinmäessä* on ollut isonvihan aikainen asekatko. Toisen tiedon mukaan siellä on ollut suojeluskunnan ampumarata. Selvää on joka tapauksessa, että nimet eivät ole syntyneet tyhjästä. Erikoiset nimet saavatkin kielestä ja historiasta kiinnostuneen istumaan

tuntikausiksi vanhojen nimilippujen seuraan vähintään yhtä varmasti kuin lauantaian aika-ajot formulafanin liimautumaan tv:n ääreen. Ylistenjärven eteläpuolella kulkeva *Häkkisenkuja* muuten

Kirkkokiventie poikkeaa Maurialantieltä Houhajärven rantaan. Muutaman metrin korkuinen Kirkkokivi on nimikilven koddalla puiden siimeksessä. Kuva Heli Mattila.

on nimetty Pakilasta lohkaistun asumuksen mukaan.

Nimet voivat siis kertoa esimerkiksi asutushistoriaa. Illo-Houhajarvi-Sammaljoki-alueen tiennimissä ei ole asumuksennimiä, jotka olisi mainittu asiakirjoissa jo satoja vuosia sitten. Osittainen poikkeus tästä on kahdessa nimessä oleva *Houbala*. Se on kirjattu jo Kallialan kirkontileihin vuonna 1524, mutta tiennimien *Ala-* ja *Yli-Houbala* ovat nuorempia. Nimien oikea ikä on usein mahdoton selvittää; ainoa mahdollisuus jaotella nimiä iän mukaan on virallisiin asiakirjoihin perustuva ryhmitely. Kielentutkija uppoutuu siis-ei enää pölyisiin arkistoihin, vaan-mikrofilmien maailmaan.

1800- ja 1900-luvun vaihteen asiakirjoista voi jo löytää useita tiennimien pohjana olevia asumuksennimiä. Uudempiakin nimiä on jonkin verran. Esimerkiksi *Hiirenpolku* on saanut nimensä siirtolaistilasta. Kielentutkija (ja satunnainen ohikulkijakin) hykertele mielissään: ajatuksiin tulee väkisinikin pikkuruinen hiirenpolku *-Hiirentie* olisikin paljon tylsempi nimi.

Kielentutkija kiinnostuu etenkin nimistä, jotka jotenkin poikkeavat tavanomaisista: mistä *Kangastie* tai *Ratastie* on saanut nimensä? Tässä tapauksessa ensimmäinen kuvaa maastoa ja jälkimmäinen viittaa rattailla kulkemiseen. Entä sitten vielä erikoisemmat *Pokluntintie* tai *Suruntie*? *Pokluntintien* nimi on herättänyt hämmennystä: "Eihän nimessä ole mitään tolkkua! Mikä kumma on saanut mittausosaston nimeämään tien noin omituisesti?" Mutta tolkkua on. 1800- ja 1900-luvun vaihteessa tien vieressä asui Poklunti, käsityöläinen, josta vieläkin jotkut seudun asukkaat muistavat tarinoita. Tuohon aikaan kuljeskeli Tyrvään seudulla myös erikoisesti pukeutunut Suru-ukko, jonka kerrottiin erakoituneen onnetoman rakkaussuhteen vuoksi. Suru muutti Liekoveden rannalta Ylistenjärvelle, kun uuden kansakoulun oppilaat alkoivat häiritä häntä.

Kansanrunot ja -tarinat säilyvät, vaikka niitä ei enää lauleta sukupolvelta toiselle. Oleellista on ollut niiden kokonainen kirjoitettuun muotoon. Samoin paikan historia ja nimet voivat säilyä, vaikka niistä ei enää ehtoisin päreen valaisemassa pirtissä tarinoitaisikaan. Oleellista on niiden merkitseminen muistiin, esimerkiksi tienviittoihin. Toinen tiennimien merkitystaso on käytännöllisempi: koululta toiselle tietä kysyvän voi neuvoa *Houbajarventietä Anttilankulmantielle* ja *Kelkkaankulmantien* kautta *Punkalaitumentielle*. Ja osaapa harmaahapsi Joulupukkikin osoitekartan ja tienviittojen avulla varmasti perille. ■

1800- ja 1900-luvun vaihteen asiakirjojen asumuksennimiä: Ala-Houhalan tie, Haronojantie, Hongistontie, Illokoskentie, Järvensivuntie, Kalalahdantie, Kankaanpäänkuja, Kaunistontie, Kelkkaantie, Korventaustantie, Kurjentie, Lehtisentie, Lepistöntie, Luuntie, Matikkalantie, Maurialantie, Mäkisentie, Mättääntie, Niementie, Ojansivuntie, Peräläntie, Rantalanraitti, Ryömäntie, Salonojantie, Sianojantie, Suoniementie, Suppulantie, Suuniityntie, Syrjäntie, Tommantie, Viikarantie, Vormistontie, Välimaantie, Yli-Houhalan tie, Ylijoentie.

Myöhemmin asiakirjoihin merkittyjä: Aaltolantie, Eerolantie, Hiirenpolku, Houharannantie, Isontalantie, Laurilantie, Levontie, Mäki-Soinin tie, Niemisentie, Salosmaantie, Savelantie, Sirkiäläntie.

Kulmakuntia ja muita asutusalueita: Anttilankulmantie, Enonkulmantie, Erkkilänmaantie, Halkivahantie, Hiedanmaantie, Jokelankulmantie, Kelkkaankulmantie, Kiikan-Illoksen tie, Kämmäkäntie, Liitsolantie, Moitusmaantie, Murtoonmaantie, Punkalaitumentie, Rautaniementie, Rekikoskentie.

Viljelysnimiä: Niittokorventie, Niitusmaantie.

Artefakteja: Kangastie, Kesäpirtintie, Ratastie, Tervahaudantie.

Henkilönnimiä ja -nimityksiä: Halosentie, Hannuksentie, Konitohtorintie, Mainintie, Nikkarinpolku, Pokluntintie, Simontie, Suruntie.

Vesistönnimiä: Heponokantie, Herulahdantie, Huhdannokantie, Joensuuntie, Jokihaarantie, Jokivarrentie, Kivijärventie, Kluputie, Koivuniementie, Kuovasentie, Lailujärventie, Lammassaarentie, Latvajärventie, Pujosaarentie, Pyhäniementie, Sammakkajärventie, Sammakkarannantie,

Maastonimiä: Isonkiventie, Kaparivuorentie, Kirkkokiventie, Makkarakalontie, Mykyräntie, Myllymäentie, Pistoolinmäentie, Rajavuorentie, Saunasuontie, Suppilosuontie, Tomminvuorentie, Varessuontie.

Pokluntintien silta ylittää Sammaljoen Rautaniemessä. Takana Oskari Tapalan entisen kaupan rakennus. Kuva: Heli Mattila.

Heinoon koulu maantien puolelta.

Airi Helminen

Kyläkoulu – katoavaa kansanperinnettä

Heinoon koulun vaihteita

Heinoon koulu on yksi kaupunkimme kymmenistä lakkautetuista kyläkouluista. Näyttää ilmeiseltä, että Suomen maaseudun elämään vahvana instituutiona kuulunut kaksiopeettajainen kyläkoulu on kokonaan kuolemassa. Sen on aika väistyä suuremman ja tehokkaamman opetusyksikön tieltä.

Muistelemisen aika alkaa olla käsillä.

Kun 50-luvun puolivälissä vastavalmistuneena opettajana tulin Heinoon koululle katsomaan uutta työpaikkaani, oli luonnollista että matkustin Kiikasta Heinooseen junalla. Kotipaikkani Kiikka ja Heinoo olivat silloin Porin radan rautatieasemia. Kävelin asemalta vauraan kylän halki, ohitin mm. kaksi kauppa- ja säästöpankin. Ruskealta maantieltä poikkaisin vihreälle koivukujalle, tulin punaisen koulun pihaan, jonka taustalla kimmelsi sininen järvi. Tuolla matkalla päädyin kahvipöytään Lenni-Taattolan perheen salissa.

Pari viikkoa myöhemmin seisoin uuden luokkani edessä ja tunsin itseni hyvin pieneksi. Kun uutta opettajaa katsoi odottavasti 34 kirkasta silmäparia, tiesin olevani totisen paikan edessä. Suuri ikäluokka oli tullut kouluikään Heinoossaakin. Pyhäjärven siirtolaiset kotiutuneet kylään, lapsia riitti. Silloisten säädösten mukaan alakoukassani oli 1., 2. ja 3.

luokka. Itseluottamustani ei nostanut tieto, että edeltäjäni Eeva Uusitalo, kokenut ja pidetty opettaja, oli lähtenyt Afrikkaan lähetystyöhön ja saanut jonkinlaisen sädekehän heinoolaisten muistoissa. Tälle tieleni sitten jäin 36 vuoden ajaksi.

Vuosien kuluessa oman koulun historiaakin tuli monilta osin tutuksi. Tulin tietämään, että Heinoo oli saanut kansakoulun 1800-luvun lopulla, jolloin innokas koulujen perustaminen Suomessa oli alkanut.

Heinoon koulu aloitti toimintansa syyskuun 26. päivänä 1899 Ellilän talon pirtissä. Nuori opettaja Kaarle Kustaa Korhonen "sisäänkirjoitti" 45 oppilasta, lapsia Heinoon taloista, torpista ja mäkituvista. Oman talon koulu sai jo v. 1902. Se rakennettiin tyypipiirustusten mukaan, alakoulusiipi jouduttiin lisäämään myöhemmin.

Upealle paikalle koulu oli pystytetty. Se seisoi rantatöyräällä taustallaan jylhä Aarikanvuori, edessä Rautaveden selkä, vastarannalla Pirunvuoren siluetti, niemen takana Sastamalan kirkon katonharja.

Lähes sadan vuoden aikana tällä paikalla ehti luonnollisesti olla lukuisia joukko opettajia, jotkut heistä varsin pitkäaikaisia. Alakoulun myötä v. 1924 tu-

li sen ensimmäiseksi opettajaksi Eufrosyne Niemi. Hän hoiti virkaa vuoteen 1937, kesken lukuvuotta tapahtuneeseen kuolemaansa asti. 50-luvulla muistettiin vielä "Syynen aika".

Pitkäaikaisista koulunjohtajista ensimmäinen oli Kaarlo Rantavaara vuosina 1901–27. Muistitiedon mukaan hän oli sekä hieno herrasmies että tiukka ja ankara opettaja. Rantavaaraa seurasivat

Koulu järven puolelta 1950-luvun alussa.

johtajaopettajina L. V. Lenni-Taattola, Timo Roos ja Seppo Sundberg. Heitä kaikkia on ollut ilo mainita työtovereikseni.

Lenni Vilho Lenni-Taattola tuli Heinoon koulun johtajaksi v. 1927. "Taattolan aika" kesti 32 vaiherikasta, raskastakin vuotta. Vakaiden rauhanvuosien jälkeen koetteli sodan kurimus. 40-luvun alussa opettaja oli sodassa ja koulukin jonkin aikaa sotilaiden koulutuskeskukseksi. Rauhan tultua ponnisteltiin uuteen alkuun, jonka myötä tulivat suuret ikäluokat, siirto-oppilaat ja monet uudet järjestelyt. L. V. Lenni-Taattolan osana oli olla urhea opettajapolven edustaja.

50-luvun lopulla jo ikämieheksi ehtineen Lenni-Taattolan työtoverina sain läheltä tutustua sen ajan tyyppilliseen maalaiskoulun opettajaperheen elämään.

Kun opettajien rahapalkka tuolloin oli varsin vaatimaton, kuului sen jatkoksi ns. luontaisetuja. Asunto lämpöineen ja valoineen oli tietenkin tärkein. Kun oli myös puutarhaa, peltoa, navetta ja rehusuoja, voitiin elää lähes luontaistaloudessa. Lenni-Taattola, hämäläinen talollisen poika, viljeli rantaan viettävillä saroilla heinää, kauraa, perunoita ja juurikkaita. Komea puutarha kasvatti omenat, luumut, viinimarjat ja raparperit. Navetassa asui lehmä, seuranaan tietenkin kuttu. Sika ja kanat kuuluivat myös asiaan. Perheen naiset hoitivat eläimet, säilöivät ja leipoivat. Kun koulu kymmeniä vuosia oli perheen koti, pidettiin pihapiiristä hyvää huolta. Puutarhan lisäksi koulun ympäristössä oli vaahteroita, lehmuksia ja lehtikuusia. Suurin osa puista kaadettiin, kun koulun alueelle 50-luvun lopulla tehtiin urheilukenttä. Siinä saivat kyytiä myös opettajan kauramaa ja lehmälaidun. Kenttä oli tietenkin tärkeä koulun liikuntatunteja ja kylän pesäpalloharrastusta ajatellen. Puutarhan kohtaloksi tulivat kaivuutyöt, kun koululle vihdoin 1973 saatiin kaittu vesijohto.

Opettajan rouva Martta Lenni-Taattola oli koulutukseltaan kättilö. Hän oli 30-luvulla ollut Karkun kunnankättilönä ja toimittanut virkaansa myös silloin, kun karkkulaiseen Roosin perheeseen syntyi esikoispoika, joka sai nimekseen Timo. Kun L. V. Lenni-Taattola v. 1960 jäi eläkkeelle, valittiin hänen seuraajakseen edellisenä vuonna opettajaksi valmistunut Timo Roos.

60-luku Heinoon koulussa oli Roosin aikaa. Kymmenlukuun sisältyi paljon rakentamista. Opetuksessa rakennettiin peruskoulua, jonka kokeilu Vammalassa oli aloitettu. Vieras kielikin tuli luku-järjestykseen. Sananmukaisia rakennusprojekteja olivat uusi opettaja-asuntola ja ulkorakennus. Viimemainittuun ei karjasuojia enää tehty. Roosin perheen ainoa kotieläin oli iso ja komea kissa.

Heinoon koulun yläluokka 1946. Opettajana L. V. Lenni-Taattola.

Opettajat olivat jo siirtyneet kokonaispalkkaukseen ja maksoivat asunnoistaan käypää vuokraa. Luontaisedut oli unohdettu. Heinoon koulu uusine asuntoineen oli edelleen viihtyisiä koti kahdelle nuorelle perheelle. Lapsemme kasvoivat yhdessä. He muistelevat varsinkin kesäelämän riemuja, yhteistä leikkimökkiä, rantasaunaa, uimalaituria ja veneretkiä. "Luontaisetua" oli vielä jäljellä.

Roosin Timo oli tunnollinen ja taitava opettaja, jonka tunteja huumori kevensi. Haitaria hän ei koskaan tuonut luokkaan, mutta olihan urkuharmooni keksitty. On luultavaa, että hänen oppilaitensa mielestä koulussa oli joskus suorastaan hauskaa. Timo lähti Heinoon koululta v. 1970, ensin erityisopettajaksi Vammalaan, sitten ratkomaan valtakunnallisia ongelmia.

Maaltempako ja kylien hiljeneminen olivat tosiasioita 70-luvun alussa. Silloin Heinoossakin ensi kerran tutustuttiin ilkiöön nimeltä Koulun Lakkautusuhka. Se vieraili ensin muutamia kertoja, kunnes vuosien myötä asettui asumaan. Noina epävarmoina vuosina Roosin jättämää virkaa hoitivat lyhyitä aikoja mm. vastavalmistunut Lasse Olvio, sitten Erkki Nieminen, Riitta Korhonen, Pekka Turtiainen ja Tauno Törmä. Kuntaliitoksen jälkeen kylien kansakouluista oli tullut peruskoulun ala-asteita, jotka toimivat neliluokkaisina. Oppilaiden tuntuva väheneminen oli alkanut.

Seppo Sundberg nimitettiin tuuliselle paikalle v. 1979. Hänestä tuli Heinoon koulun viimeinen pitkäaikainen johtaja. Samalla hän oli ensimmäinen koulunjohtaja, joka ei koskaan asunut koululla. Vähitellen kyläkouluistakin oli tullut opettajille vain työpaikkoja, asunnot hankittiin muualta. Seppo ratkaisi mat-

kapulmansa juoksemalla aamuisin 10 km:n matkan Vammalasta Heinoon koululle. Liikuntamiehen oppilaat muistavat hiihtolenkit, mäenlaskut, pyöräretket ja Aarikanvuoren maastoleikit. Kun pelattiin pesäpalloa vapaasti tulkituin säännöin, oli lyöntivuoro varmasti jokaisella ensiluokkalaisellakin.

Sundbergin aikana tehtiin työtä "uhan" alla. Käytiin läpi monet kuviot, jotka ovat tuttuja kaikille kylille, joiden laidassa hyljätty koulu seisoo. Johtokunta laati kirjelmää päättäjille. Joku kaupunginhallituksen jäsen ystävänä oli arvokas luonnonvara. Kylällä harkittiin ryhtymistä sijaisvanhemmiksi. Autiotaoloja kunnostettiin talkoilla, ja niihin löydettiin vähäksi aikaa uskomattomia suurperheitä. Aavistuskin haikaran vierailusta kylässä oli yhteinen ilonaihe. Lehtiin kirjoiteltiin. Vedottiin koulun asemaan monien harrastusten sijaintipaikkana.

Heinoon ala-asteen oppilasluku oli 80- ja 90-luvuilla kaikista ponnistuksista huolimatta jatkuvasti alle kahdenkymmenen. Eräänä lukuvuotena luokassani oli 3 oppilasta. Se oli ikävä ja pitkäveiteinen vuosi kaikille meille neljälle. Eläkkeelle jäädessäni jäi luokkaani 5 tois- ja 7 ensiluokkalaista. 12 oli mielestäni toimiva ryhmä, paljon toimivampi kuin 34.

Kuuden viimeisen vuoden aikana ehtivät pientä alaluokkaa opettaa Aila Lindqvist, Mirjami Kasari, Kaisu Kalliosalo ja Soile Asikainen.

Kun koulu keväällä 1997 kaupunginvaltuuston päätöksellä lakkautettiin, se sulki ovensa hiljaa ilman juhllisuuksia.

Heinoon Metsästysseura osti koulutalon ja on antanut sen tiloja kylän harrastustoiminnan käyttöön.

Heinoon koulua ei enää ole. ■

Koivikko. Valokuva Marja Savola.

Marja Savola

Riippilänjärven vanhoista huviloista ja ihmisistä

Riippilänjärven rannoilla olevat vanhat huvilatilat on erotettu Järventaka, Koski ja Mäkipää -nimisistä tiloista 1900-luvun alkupuolella.

Vanhemmat talot lienevät Fulkkilan mäen korkeimmalla kohdalla olevat Mäkipään maille rakennetut Koivikko ja siitä myöhemmin erotettu Rauhala, joka sai 1940-luvulla nimen Petäjä sekä komea Fulkkilan barokkipalatsi kuten asemakaava-arkkitehti Otto I. Meurman sitä nimittää. Tarkkoja rakennusvuosia on melko mahdoton tietää, mutta jotakin voi päätellä siitä, että Meurman muisti v. 1905 valmistuneen ja melko pian palaneen samalla alueella olleen huvilan rakennusajan, mutta ei mitään Koivikon ja Petäjän valmistumisesta. Väinö Selander on kirjoittanut Karkun vanhoista rakennuksista ja löysin vuoden 1957 (22. 5.) Tyrvään Sanomista, että kummankin talon rakennuttajana olisi ollut piirilääkäri Otto Strömberg (1812–1900) Ikaalisista. Hän oli jäänyt sairauden takia eläkkeelle v.

1870 ja muutti leskimiehenä Karkkuun v. 1885, ensiksi Koljaalle. Mukana muuttivat hänen lapsensa ylioppilas Svante Sigmund Otto Strömberg (1844–1910) ja neiti Karolina Antonietta Tilda Strömberg (1850–1925). Koljaalta he löytyvät rippikirjassa vuosilta 1883–1902, mutta seuraavassa, vuosilta 1903–1912 olevassa, lapset ovat Koivikossa. Otto Strömberg oli kuollut v. 1900. Tämän perusteella ei voi rakennusvuotta määrittellä, koska muutto on voinut tapahtua milloin tahansa vuoden 1885 jälkeen. Meurman muistaa heidät vain Koivikon ja Petäjän omistajina.

Strömbergit ovat kaikki haudattuina Sastamalan vanhalla kirkolla.

Svantea muistelevat sekä rovasti Emil Bergrothin poika, ratsumestari, kauppaneuvos Carl-Martin että arkkitehti Meurman. Näin Bergroth: ”Hän oli pitkä mies, jolla oli tyylikäs, pitkä harmaa parta, jalo profiili ja kaunis baritoni. ”Maisteriksi” kutsuttuun ikuiseen yliop-

pilaaseen, joka puhui kuutta kieltä, suku oli sitonut toiveita yliopistossa opiskelussa, mutta hän vaelteli pitkin Karkkua ja lähipitäjissä, joi kahvia maataloissa ja torpissa, niin kauan kuin sitä riitti ja hurjasteli villisti kuin menestyksenkäs Don Juan emäntien keskuudessa. Juhlissa hän lausui runoja, joissa juhlinnan kohdetta ylistettiin, mutta joissa esiintyi myös joukko ilkeitä viittauksia aikaisempaan heikkoon kestäytykseen. Runoja saivat kuulla myös muutammat pappilan kotiopettajattaret heti tultuaan.” (Suomennos allekirjoittaneen).

Meurman kuvailee Svantea: ”Hän oli Väinämöisen näköinen, jolla kesäisin oli leveälierinen olkihattu, jonka kuvun kapea ympärysnauha riippui kahtena vaaksanmittaisena alas selkäpuolelle. Puku oli karkeata, melko valkoista pelavaa ja housunlahkeiden reunasta laahasivat maata valkoiset nauhat, joilla siihen aikaan sidottiin pitkien alushousujen lahkeet. Hän viihtyi kotonaankin ollen sitä mieltä, että paholainenkin pi-

ti Riippilää maailman kauneimpana paikkana varsinkin "om han betraktar det med lup" (jos hän tarkastelee sitä luopilla).

Svante ja hänen sisarensa Tilda asuivat Meurmanin mukaan nykyisessä Petäjässä. Usein on mahdotonta tietää, kuka missäkin rakennuksessa asui, koska rippikirjassa asukkaat kirjattiin vain päätilan nimen alle tilusten erottamiseen asti. Näin on myös Koivikon ja Petäjän laita. Vaikka alue oli erotettu Mäkipäältä jo v. 1926 on rippikirjoissa vain Koivikon asukkaita, koska ne ovat vuoteen 1940 kuuluneet samalle omistajalle. Teoksessaan "Paljon toivoa, paljon toteutumista" Katri Bergholm, sotilaskotiliikkeen perustaja, kertoo asuneensa perheineen talven 1905–1906 talossa, jonka kuvauksesta selviää hänen tarkoittaneen Koivikkoa. Syy heidän Karkkuun tuloonsa lienee ollut se, että Katri Bergholm oli Otto Meurmanin äidin nuorin sisar (o.s. Ignatius). Näin olettaa Otto Meurmanin, mutta itse hän muistelee, että aika oli levotonta suurlakon vuoksi ja hänen piti myös hoitaa terveyttään maalla. Koivikossa vietti kesiään 1900-luvun alussa Sörnäisten kirkkoherra K A Hilden perheineen. Hänen tyttärensä Kirsti avioitu teol.toht., myöhemmin piispa Ilmari Salomiehen kanssa.

Tilda Strömbergin rippikirjatietojen perässä mainitaan agronomi Edvin Julius Pettersson (s. 1869) perheineen. Hän on toiminut Kosken kartanossa tilanhoitajana ennen Väinö Selanderia. Hänen asumistaan Koivikossa tukee vintiltä purujen alta löytämäni eristeenä käytetty suurehko määrä suomen-, ruotsin-, englannin- ja saksankielisiä hänen nimellään tulleita ammattilehtiä vuosilta 1913–1920, koskien mm. suoviljelystä, maanviljelystä, puu- ja paperiteollisuutta ja yleensä elinkeinoelämää. Olipa Kennel-klubin aikakauskirjoja, metsästyslehtiä ym. ja historiallisia kirjasia mm. Laukon lakosta. Hänen veljensä oli Tampereen kaupunginarkkitehti Lambert Pettersson, joka on suunnitellut mm. v. 1952 palaneen Rumelin ja Pirunvuoren tornin v. 1905. He olivat sukua Kosken kartanoon.

Koivikon ja Petäjän peri tädiltään Tilda Strömbergiltä v. 1925 kruununnimismies, majuri Otto Wahlroos Mouhijärveltä. Hän ei pitänyt taloja kauan vaan myi ne v. 1927 rouva Regina Amalia Bäckmanille, joka oli ollut naimisissa proviisori Adolf Theodor Bäckmanin kanssa. Heillä oli kaksi lasta, Brita Elisabeth ja Marita Regina. Näistä ajoista minulla on ollut ilo keskustella heidän sukulaisensa eversti O R Bäckmanin kanssa.

Yksitoista vuotta myöhemmin talot vaihtoivat taas omistajaa siirtyen la-

vialaiselle liikemiehelle Frans Eemeli Koskelle ja hänen vaimolleen Olgaalle, jotka kauppakirjan ehtona jatkoivat tontilla olleen navetan vuokrausta tällöin tilalla asuneelle Jussi Rouhulle. Kosket muuttivat kahden vuoden kulluttua Karkun aseman lähelle ja myivät talot ensimmäisen kerran eri omistajille. Edellisten omistajien aikana taloissa on asunut vuokralaisina mielenkiintoisia ihmisiä, joista mainittakoon Bergrothinkin kirjassa esiintyvä, hänen serkkunsa pankinjohtaja Einar Ahlman ja vaimo Mary Olivia af Björkstén, jotka asuivat Karkussa 1902–1903 sekä lakit.kand. henkikirjoittaja Hannu Julius Vuorio perheineen 1930–1932.

Petäjän, silloin Rauhala-nimellä kauppakirjaan kirjattu tila siirtyi maaliskuussa 1940 johtaja Lauri Simolan ja hänen vaimonsa Inkerin omistukseen kesäasunnoksi. Heillä oli kaksi jo silloin aikuista lasta, Osmo Kullervo ja Kirsti Inkeri Mirjam. Juuri Simolat ovat muuttaneet talon nimen tontilla olevien komeitten mäntyjen mukaan Petäjäksi. Koivikon ostivat joulukuussa samana vuonna Ville ja Elli Mäkelä, jotka olivat myyneet Tarkan tilan Kutalasta. Molemmat talot ja lisäksi Varjola-niminen talo maantien toisella puolen toimivat lokakuusta 1941 lokakuuhun 1942 sotilassairaaloina, osana W.K.K. sairaalaa, lääkärinä tohtori Kalla. Koivikon vinttihuone oli vuonna 1941 vuokrattuna suojeluskunnalle, jonka paikallispuolikkönäkin Ville Mäkelä toimi sodan alkuun asti.

Sodan aikana ja jälkeen oli taloissa Karjalasta tulleita siirtolaisia, joista muistan ainakin Karilaiset Petäjässä ja Myllyset Koivikossa. Karkun kanttori Mikko Innilä vaimoineen asui Koivikossa niin kuin myös vieläkin Karkussa asuvat Tauno ja Sari Järvinen. Sotaa paossa meillä oli Helsingistä mm. Wilhelm Helander äitinsä kanssa. En muis-

tanut asiaa ollenkaan, mutta kun erään kuvani alla luki "Helanderin Ville", ajattelin muutama vuosi sitten kirjoittaa kaikille sennimisille Suomessa. Aloitin Helsingistä, kun Helander-niminen arkkitehti oli vilahdellut lehdissä. Lähetin kirjeen ja kuvan ja sainkin iloisen vastauksen "kyllä se olen minä". Tällöin selvisi sekin, että hän on Teknillisen korkeakoulun arkkitehtuurin professori. Jos olisin tarttunut asiaan vuotta aikaisemmin, olisin hänen vanhemmitaan kuulemma kuullut paljon muistoja niistä ajoista.

Kevästä 1949 syksyyn 1951 osa Koivikkoa oli vuokrattuna Karkun seurakunnalle ja siinä asui rovasti K E Rinne. Karkun nykyistä pappilaa rakennettiin silloin. Myös Evankelisen Opiston opettajat Pentti Helle ja Veikko Haapaniemi perheineen ovat asuneet talossa. Nykyään Koivikon omistaa Mäkelöitten tytär, allekirjoittanut.

Petäjän osti Simoloilta vuonna 1955 luutnantti evp Erkki Rantapere vaimonsa Toinin kanssa Loimaalta. Rantapere halusi muuttaa tilalle, jonka lähellä hän oli haavoittunut v. 1918. Heidän tyttärensä Sirkka toimi mm. Ambomaalla lähettinä.

Seuraavat omistajat olivat sotilasteknikko Unto Penttinen ja vaimonsa Anna-Leena. He muuttivat sinne elokuussa 1966. Rantapere jätti ensiksi itselleen Simoloitten 1940-luvulla rantaan rakennuttaman ison rakennuksen saunoineen ja oleskelutiloineen. Pergolakin sinne silloin tehtiin ja siinä saunassa meillä lapsilla riitti ihmettelemistä. Rakentajana oli muistini mukaan kirvesmies Anton Pakkanen, joka oli asunut Amerikassa. Jo kuukauden perästä Rantapere kuitenkin myi senkin tilan. Rakennusmestari Kalevi Tanhuanpää vaimonsa Kyllikin kanssa olivat ostajina ja nimesivät sen osan Petäjää erottamisen jälkeen Lintumäeksi, jonka ny-

Petäjä. Valokuva Marja Savola.

Varjola. Valokuva Marja Savola.

kyään omistaa vastaanottovirkailija Sirpa Räsänen. Petäjän osti Penttisiltä vuonna 1978 liikemies Timo Keskinen vaimonsa Tuulan kanssa. Tällä hetkellä he ovat myymässä taloa.

Vammala-Karkku tien toisella puolella oleva aikaisemmin mainittu Varjolan mäkitupa-alue kuului aluksi vuosisadan vaihteen jälkeen Mäkipään tilaan ja siinä asui kaksi Mäkipään neitiä, Eliina ja Matilda, jotka halusivat ostaa sen omakseen v. 1934 Simo Simonpojan perikunnalta, johon kuului myös heidän omia sisarusiaan. Alue erotettiin Mäkipäältä v. 1935, mutta ilmeisesti kauppa ei ehtinyt valmiiksi ennen Matildan kuolemaa v. 1936 koska seuraavassa kaupassa 22. 10. 1937 myyjä oli 12. Talon osti silloin palokersantti Kaarle Oskar Nurmi ja vaimonsa Emmi Nurmi. Myyjinä olivat sekä Mäkipään isännän Simo Simonpojan että hänen

kuolleen poikansa Karl Wernerin lapset, siis yhteensä 12 perillistä. Kahden vuoden kuluttua Nurmet myivät Varjolan Velkualta tulleele kättilö Dagmar Irene Kinnoinille (1880–1957), josta kuitenkin niin monista silloin, riittäisi paljon kerrottavaa. Koska hän oli naimaton ja neljä hänen sisaruksistaan oli kuollut jo ennen vuosisadan vaihdetta ja yksi veli oli julistettu v. 1938 kuolleeksi kadonneena, hän testamenttasi Varjolan puoleksi Merimieslähetykselle ja Pakanalälähetykselle eli nykyiselle Suomen Lähetysseuralle, joilta sen osti ratavartija Tyyni Nieminen vaimoineen vuonna 1959. Ester Nieminen kuoli melko pian muuton jälkeen. Talon peri heidän poikansa kaupunginkamreeri Timo Nieminen, joka ei kuitenkaan asunut talossa vaan oli rakentanut talon Palvialaan, jonne hänen isänsäkin muutti. Nykyään voisi sanoa, että ympyrä on sul-

keutunut, koska talon omistaa Mäkipäällä eli Evankelisella Opistolla työskentelevä Matti Tamminen ja vaimonsa Tellervo, jotka ostivat sen v. 1986.

Petäjältä seuraava talo Tyrvälle päin oli Maynio, joka valmistui vuonna 1905, kuten ylempänä on mainittu. Siinä asuivat Tuomiston talon vuonna 1832 ostaneen varatuomari, ritari, Ylisen Satakunnan alisen kihlakunnan kruununvouti Johan Fredrik Lagerblad ja Johanna Catarinan tyttäret Aina Emma (s. 1848, k. 1922), joka muutti Helsingistä 1905, ja koulun johtajatar Nanny Emilia (s. 1852, k. 1925), joka muutti Helsingistä 1919. Meurman muistelee, että he olivat asuneet vuokralla Kosken Rumelissa, mutta kun vuokra-aika meni umpeen he rakensivat Mäkipäältä ostetulle tontille Maynion. Katri Bergholm kirjoittaa em. kirjassaan, että he muuttivat kesäksi 1906 Koivikosta Maynioon vakituisten kesäasukkaiden tieltä. Tontilla on iso Lemmenkiveksi kutsuttu lohkarie ja osia melko pian palaneen huvilan kivi-
jalasta.

Lähteet:

Karkun seurakunnan rippi- ja historiakirjat

Oi Meurman: "Karkun muisteloita"

Carl-Martin Bergroth: "Glimtar från åren 1892–1942"

Katri Bergholm: "Paljon toivoa, paljon toteutumista"

*Naapureitten, Telle ja Matti Tammissen, Tuula ja Timo Keskinen ja omassa hallussani olevat alkuperäiset kauppa-
kirjat, lainbuudatukset, vuokrasopimukset ym. paperit.*

Tässä yhteydessä kiitän Tammissia ja Keskiä ja muitakin tuttuja avusta.

Jos joku tietää lisää tai löytää virheitä, olisin kiitollinen yhteydenotoista.

Jatkossa Fulkkila, Rumeli ja Linnais.

Leena Ojala

Jäljet

*Sovitin askeleitani
suurten saappaitten jälkiin,
Ei se helppoa ollut.
Helpompaa kuitenkin
kuin umpihankeen.
Oliban sentään
selvillä suunta.*

Kopio Hannes Ryömän kirjoituksesta, joka on kirjoitettu Satakuntalaisen Osakunnan julkaisemaan kirjaan "Satakunta, kotiseutututkimuksia 1". Painos on vuodelta 1907. Aibe on mielestäni ajankohdainen, pieniä kan-

sakouluja ollaan lakkauttamassa Vammalassa, niin kuin muuallakin ja varsinkin maaseudulla. Lisäksi kansakoulun perustamisesta tulee tämä syksynä kuluneeksi 130 vuotta. Kirjoitus käsittelee koulun perustamista varsin

perusteellisesti. Se antaa käsityksen sen ajan kunnan kokouksista, kielenkäytöstä, sen ajan paikkakunnan merkkihenkilöistä ja muista vaikuttajista.
Jubani Penttilä

Hannes Ryömä

Tyrvään ensimmäisen kansakoulun perustamisvaiheet

Kysymyksen kansakoulun perustamisesta Tyrvään kuntaan otivat ensiksi esille pankkikasööri P. W. Gallén ja silloinen v. t. kirkkoherra J. O. Bergroth Tyrvään kunnallislautakunnan kokouksessa elokuun 28 p:nä 1869. Pöytäkirja kertoo:

"Pöytäkirja laadittu yhteisessä kunnallislautakunnan kokouksessa Suntio Stenholmin asunnossa Elokuun 28 päivänä 1869.

§ 1

Eteensä otti lautakunta että esitellä Kansakoulusta tähän Tyrvään pitäjään, joka tätä ennen kahdesti kunnan kirkossa ilmoitettiin, niin tähän saatuile tulivat kunnasta virkaatekevä Kirkkoherra Herra Johan Oskar Bergroth virkansa puolesta ja Herra Pankkikasööri Petter Wilhelm Gallén Yli- ja Ala-Svännin rusthollin ja Jaatsin perintötalon omistaja Nuupalan kylässä, jotka ynnä Lautakunnan kanssa esittelivät kunnan jäsenillä, joita oli usiammat saatuille tulleet joista muutaimpain nimet tähän pöytäkirjan alle otettiin; tästä tuumailtua oli kaikkein yhteinen mieli ja lause että nyt kohta ruvetaan hankkimaan kansakoulua tähän kuntaan, sillä kuin asia laviammalta katselemme, niin kirjallisuus on se joka sivistystä Tyrväänkin seurakuntaan on näinä aikoina virkistytännyt ja eteenpäin ponnistannut, vaan se on tapahtunut paremmissa eikä matalammassa majoissa, vaan joka nyt yhteisen toimen kautta kaikille on hankittava, muistaen että kirjallisuus on se suurin perintö jonka taidamme lapsillemme ja nousevalle kansalle jälkeemme jättää sekä hengelliseen että ruumilliseen edistymiseen. Tosi ja myöden annettava että meille ensi alussa tästä on eri maksoja nouseva, vaan huolimata näistä tule meitin katsoo asian tarpeellisuutta, muistaen mitä meitin esi isämme aikansa meidän hyödyksemme ovat tehneet ja kustantanneet ilman ettei itse niistä ole hyötyä nähneet; ja viellä tahdomme yhdellä mielellä kehoittaa kunnan jäseniä huomaamaan mitä armollinen esivaltamme tämän edistymiseksi on hankkinut Seminari koulun kautta maasamme josta taidamme saada kelvollisia opettaita kansa kouluimme. Waan että asia on tarkka ja korkeasta sisälle pidosta että se niin toimeen saada kuin sen oikia tarkoitus on, niin katsomme tarpeelliseksi että kunnan jäsenistä valitaan toimikunta tekemään tähän ehdot ja säännöt ja niin muodoin esittelemme tämän kunnan esimiehelle Antti Sipilille että kunnan kanssa tästä keskustella ja toimikunta valita; näin on esityksemme jonka me itte kunkin kunnan jäsenen mietittäväksi ja päätettäväksi jätämme.

Job, O, Bergroth
Erik Katara
Wille Kabimala

Sakarias Ollila
kaikki omakätisesti

P; W. Gallén
Juba Yliketola

Kunnallislautakunnan puolesta

H. Lindroth Fabian Seppä vara esimies
David Junntila Tuomas Hyrkki August Uotila"

Kunnallislautakunnan ehdotus esitettiin kuntakokoukselle seuraavan syyskuun 24 p:nä. Kokouksen pöytäkirja on seuraavan kaltaisen:

"Pöytäkirja kirjoitettu laillisella ajaalla täksi päiväksi julistetusa kuntakokouksesa Tyrvään emäkirkon seurakunnasa kokoushuoneesa Suntio Stenholmin asunnosa Syyskuun 24:nes päivä 1869.

1 §.

Kunnanlautakunnan pöytäkirja viime Elokuun 28 päivänä 1:nen § alla esitetty asia kansakoulusta tähän Tyrvään emäseurakuntaan, jonka lautakunta on kattonut tarpeelliseksi, lautakunnan pöytäkirjan luettua, hetken asiaa mietittyä kunnan jäsenet joita oli koolta saatuville tullut, kaikki yksimielisesti katsovat tarpeelliseksi kansakoulun asettamista, johon asetetas sekä mies että naisopettaja. – katto myös kunta soveliaaks valita komitea tätä asiaa valmistamaan ja toimeen saattamaan, ja valittiin komiteaan esimieheks Bankin kassööri Herra P. W. Gallén, niinkuin omistaja Svännin rusthollia ja kuntaan kuuluva, jäseniksi Kirkkoherran virkaa pitäjäsä edesseisova Herra varapastori J. O. Bergroth, rusthollarit Paul Erik Katara, ja Antti Antin poika Katila eli Yliknaapi, talolliset Lautamies Fabian Seppä, kirkkonkuudennus Abraham Wellin, torpparit Kristian Tuomon poika Kvist, ja Matti Matin poika Hite, Käsiyöläiset Nahkuri Karl Nordling ja Kraatari Wilhelm Fingerroos. – tämän komitean tulee tämän vuoden kuluella järjestää asia sen mukaan kuten Kejsarillisen Majestetin armollinen asetus siitä asiasta määrää, joka komitean pöytäkirja kunnalle ylösluetaan kunnan kokouksesa, jonka tehtyä vahvistusta viipymättä on toimitettava.

Se joka on tyytymätön tämän toimituksen kansa, saa valituksen tehdä kolmenkymmenen päivän sisään tämä päivä lukemata Herra Guvernöörille läänisä

Kuntakokouksen puolesta
Antti Sipi

Todistaa
Antti Katila, Henrik Höyly, Wilhelm Piukku, Wilhelm Jakkinen
(puumerkki) (puum.) (puum.) (puum.)

Hesekiel Lepistö, Karl Helin A. Wellin
(puum.) (puum.)

Carl Fredr. Bergroth
kirjottaja"

Tässä kokouksessa asetettiin siis komitea, joka oikeutettiin ajamaan asia lopulliseen päätökseen, ollen ainoastaan velvoitettu ilmoittamaan päätöksistään kuntakokoukselle. Nämä pöytäkirjat olen ottanut kaikkine allekirjotuksineen näyttämään, missä määrässä siihen aikaan käytettiin puumerkkiä.

Seuraavan kerran oli asia kuntakokouksessa esillä joulukuun 27 p:nä samana vuonna:

"Pöytä kirja kirjotettu Lailisela aijalla kuuletettusa kunnankokovuksesa Tyrvääsä kokovus Huonesesa Piretty joulu kuun 27 päivä 1869

1 §§

Kokovuksen satavile tullu ale Kirjotettu esimies ja yhteistä kansa olli iso jouko satavile tullu niin ensiksi ylös Luiettin kansakoulun Komitean tekemä koullun ohiesäntö johon ei Länä olevala Kansala ollu mitän siitä Wastan muistamista niin se Hyväksytyni

2 §§

Kysytin jos Hoppun Rystholli ostetan Koullu taloksi kunta Waan koska ei se asija ollu kultettu niin ei taittu sitä Lopulisen Pätöksen ale asetta josta uusi Kokous jlman Wivytystä toimitetaman

ja se joka on tytömätön tämä kokovuksen kansa saa muustosta Hake Guvernörin tykönä Länisä kolmenkymenen Päivän sissän tästä päiväs alkaien ylös Luiettin tämä. Pöytä kirja ja Hyväksytin aika ja Paika kuin Erelä on mainittu

Kuntakokovuksen Puolesta
Antti Jub Sipi"

Ututuutensa vuoksi oli asia aluksi mennyt näin helposti. Ett'ei tyytyväisyys päätöksiin silti ollut yksimielinen, vaikkei tyytymättömyys heti ehtinyt julkitulemaan, sitä todistaa seuraava tammikuun 17 p:nä 1870 pidetty kuntakokous. Pöytäkirja ker-
too:

"Pöytäkirja laadittu yleisessä kuntakokouksesa Suntuio Stenholmin asunnosa Tyrvään kirkon luona Tammikuun 17. päivä 1870

3 §

Kansakoulu komitean valmistamat sääntö ja hallintokirjat kansakoululle ylös luettiin kunnalle, enemmistö saataville tulleist miehistä ilmottivat tyytymättömyyden koulutaloksi Hopun rusthollin ostamista, ja pitäjän magazinista viljan myymistä vastaan mainitun rusthollin maksamiseksi, myös kiertokoulun asettamista seurakuntaan; tyytymättömät pyysivät kahden viikon aatos ajaan, jolla ajaalla aikovat hankkia ja toimeta uusi komitea jos ej vanha tahdo esittää muutoksia mitä enemmistö esittää tahtos; nykyiset komitean jäsenet ilmottivat että ovat uskotun toimesta ja tehtävänsä toimittaneet sen mukaan kuten viime Syyskuun 24 p. heille uskottu suostuttu ja valtuutettu on

Antti Sipi
Kirjottanut *Carl Fredr. Bergroth.*"

Vastustus oli kuitenkin jo liian myöhästä. Kassöri Gallén, asian alkuunpanija ja innokas ajaja, lähetti viimeisestä päätöksestä huolimatta, komitean aikasemmin saaman valtuuden nojalla, laaditun koulun ohjesäännön senatin vahvistettavaksi.

Toimettomia eivät olleet tyytymättömäkään olleet. He olivat, joskin asiaansa hyödyttämättä, puskeneet vihansa kunnan luottamusmiehiä, kunnanesimiestä Sipiä ja kunnallislautakunnanesimiestä Seppää vastaan. Näiden edellisenä syksynä tapahtuneesta valitsemisesta oli tehty valitus kuvernööriin, koska Sipi kirkonisäntänä oli muka jäävi ja samoin Seppä kruununvirkamiehenä, jahtivoutina. Lainmutkat sillonkin jo osattiin! Ja kuvernööri kumosikin mainitut vaalit joulukuun 30 päivänä 1869.

Tämä kerrottuna seuraavan varsinaisen myrskykokouksen ymmärtämiseksi.

"Pöytä kirja kirjotettu laillisella aijalla kuulutettusa yhteisessä kuntakokovuksesa Tyrvääsä kokovus Huonesesa Suntuio Stenholmin asunosa Huhti kuu 19 päi 1870

Kokovus oli kuulutettu pirettäväksi Kunta kuuluvista tarpelisista asijoista ensiksi koullun Hoitokunan Walitsemista ja Hopun rystholli kuuluvista asijoista toiseksi — mutta kun ale kirjotettu Puhenhointaia kysy ensiksi kuka nyt on Puhenhointaia koska ei Herra Guvernöri Päätös 30 päivä joulu kuusa 1869 osoita nukan kuka sillä aika johrata kokovusta kun asija on Rirasa sillä siitä on alamaisuuresa Walitukset keisarillisen Senatn sisäle lähetetty ja minule on myös tietävä että on Walituksia tehty Herra Guvernörin tykö Länisä sen kokovuksen ylli joka on piretty 25 päivä Helmikuusa 1870 josta johrosta ei olle Waka tiedo kuka kokovusta nyt johraata Waan tämän kysyttävä noisi siinä paljon kansan sejasa joita oli kovolta kokontunut semonen meno ja metelli etei ale kirjotettu saanut olenkan puhuva ja usijanpia Hävästys sanoija kuultiin Wirka tekevä Kirkko Hrruuh ja Herra Pankin kassöriä Galleini ja alle kirjotettuva Puhenhointaia Wastan ja Wiimeksi mainitule meinasivat tehä Wäkivalta paiti olli siinä joukosa yksi ossa isäntämiehijä jotka oli toista mielen Laarusta kuin se iso jouko josta syystä kokovus täytytty jäää siksensä

Kuntakokouksen puolesta
Antti Sipi"

Kokous oli todella ollut myrskysimpiä, mitä yleensä voi olla. Väkeä oli kunnanhuone, suntuion tupa kuin nuijalla lyöty ja toisia vielä porstuassa ja ulkona pihalla. Mielenpurkaukset olivat säästämättömän räikeitä. "Herrat" saivat kuulla kunniansa.

– "Minäkin, Petrelli parka, syön pettua, te herrat – –", jyrisee miehen ääni nurkasta.

– "Te herrat syötte ja elätte hyvin, me raatajat – –", kirkku Wehkalahden Annaliisa ikkunan takaa.

– "Herrat kustantakoot itselleen kansakoulun, me paamme lapsemme kiertokouluun – –"

– "Me olemme Jumalaa pelkääviä ihmisiä, katkismusta ja raamattua meidän lapsemme tarvitsevat – –".

Pastori yritti lähteissä nuhtelemaan laumaansa, mutta kassöri Gallén riensi varottamaan: "Pidä suusi kiinni, taikka samme selkäämme!" – Pahimmassa pulassa oli puheenjohtaja Sipi, joka erotettuna puheenjohtajana oli kuuluttanut kokouksen kokoon. Kun hän yritti ehdottaa, että kokous pidettäisiin varapuheenjohtajan johdolla, huudettiin kuin yhdestä suusta: "Ei sun kuultuksellas, ei sun kuultuksellas!" – Ja poislähtiessä piti miehiä Sipin takista kiinni, ivaten: "Sipi, maksa palkkamme, maksa päiväpalkkamme!" Sipi katsoi parhaaksi väistyä uhkaavasta väkijoukosta lähellä olevaan asuntoon. – "Hän menee rahaa rikkoon!", kaikuivat ivahuudot perässä.

Tällaista oli sivistyksen esitaistelut varsinaisilla salomailla.

Kerran alkuun päästyään eivät koulun vastustajat jättäneet asiaansa paljaan rähinän varaan. Silloinen Kaihmalan isäntä, vastustuspuolueen johtaja, kiersi ympäri kuntaa kokoamassa allekirjotuksia ja vei kuvernööriin anomuksen, jossa pyydettiin alempaa kansakoulua kuntaan ja pyydettiin kuvernööriä itse tulemaan kokousta pitämään kuntalaisten kanssa, ja kunnan sekavilta näyttävät olot saivatkin kuvernöriin tähän suostumaan. Eräänä sunnuntaina kesäkuussa tuli "Herra Guvernöri, Wiisaustieteen Tohtori Kamariherra ja tähtimies Greivi Karl Magnus Creutz", niinkuin häntä eräs senaikanen pöytäkirja karah-teeraa, lääninsihterinsä kera pitämään kirkossa kokousta Tyrvään kuntalaisten kanssa.

Kokouksen alkaessa asettuu mainittu Kaihmalan isäntä toiseen päähän pöytää, kuvernöri pöydän taka ja lääninsihteri

toiseen päähän pöytää. Kuvernööri kysyy ensin Kaihmalalta, osaako hän pitää pöytäkirjaa. – "Kyllä", – vastaa Kaihmala ja vetää taskustaan paperin sekä alkaa sitä lukea. Hänet keskeyttää kuitenkin kuvernööri lausuen ruotsiksi lääninsihterin kääntäessä: "Sinä olet yksi tyhmä mies, kirjoitat pöytäkirjan ennenkuin on kokousta pidettykään. Paa pännäs pois!" – Sen jälkeen kääntyy kuvernööri yleisön puoleen kysyen, mikä valittajilla on asiana. Ennenkuin kukaan kuitenkaan ehtii vastamaan, ojentaa kassori Gallén senatin vahvistaman koulun ohjesäännön kuvernöörille. Tämä katselee ensin pitkän aikaa paperia ja alottaa sitten puhua: "Te olette näennä tulleet minun tyköni valekirjoilla. Mikä teillä oikein on tarkoituksena?" – "Me tahtoisimme alemman kansakoulun eikä ylempää", – kumartaa tähän silloinen Kaunisto. – "Mutta tässä on senatin päätös. Senati kyllä voi muuttaa minun päätöksiäni, mutta en minä voi muuttaa senatin päätöksiä", selittää kuvernööri. – "Me valitamme", – vastataan yleisöstä. – "Mihin te sitten valitatte, tuonneko, vaiko tuonne?" – vastaa kuvernööri, viitaten kädellä

lään ensi ylöspäin ja sitten alaspäin.

Tähän päättyi kokous. Pihalla kutsuttaa kuvernööri kuntakouksen varapuheenjohtajan, joka itse, isäni, on minulle näistä seikoista kertonut, luokseen ja kehottaa kiiremmiten kuuluttamaan kuntakokouksen koulunjohtokunnan valitsemista varten. Johtokunta valittiin näin seuraavan heinäkuun 18 päivänä ja kansakoulu aloitti toimintansa syksyllä 1873. Koulu oli ensimmäisenä vuotena yhteiskouluna poikia ja tyttöjä varten ja muutettiin sitten kaksoiskouluksi, jossa pojilla on eri opettaja ja luokkahuone sekä tytöillä eri. Tällaisena oli tämä lopultakin kunnan taloksi ostetun Hopun talon maalla sijaitseva ensimmäinen Tyrvään kansakoulu noin kahdenkymmen vuoden ajan myöskin Tyrvään ainoana kansakouluna.

Lopuksi mainittakoon vielä, että senati kumosi Sipin valituksesta kuvernöörin päätöksen ja vahvisti Sipilille kuntakokouksen puheenjohtajan toimen – ja Seppä ryhtyi myrskyn ohi mentyä ilman muuta hoitamaan edelleen kunnallislautakunnan esimiehen tointa ja hoiti sitten monet vuodet. ■

Seija Mahlamäki-Kultanen

Perheiden joulu

Psykoterapeutti Pirjo Tuhkasaari siiteeraa peruskoulun toisluokkalaisen ajatuksia perheestä vuodelta 1979 seuraavasti:

"Perhe on sellainen, että siinä kaikki ovat ystäviä keskenään. Perhe on isä ja äiti ja sitten voi kuulua lapsia, mutta perhe on myös pariskunta, joka asuu yhdessä eikä ole lapsia. Perhe on sekin, että on vain yksi ihminen, ainakin meidän mummo on perhe. Ja jos on vaikka äiti ja isä ja kaksi lasta ja niille muuttaa Amerikasta yksi tuttava asumaan, niin perheeksi sitä kyllä sanotaan."

Perhe-sanana määrittely pienen peruskoululaisen tavalla korostaa ajatusta yhteenkuuluvuudesta, oltiin sitten sukua tai ei.

Lapsen määritelmään kiteytyy kaikki se kaunis, jota ihminen perheeltä toivoo ja jonka ainakin jouluna kaikki haluavat kokea. Ihmisen mieli on joustava niin, että oman perheen jäsenet me hyväksymme puutteineenkin ja haluamme puolustaa oman perheemme valintoja ja tapaa elää. Jouluajan lauluissa, korteissa ja kuvissa perheet ovat aina yhdessä koolla ja kaikki näyttää kauniilta ja lämpimältä.

Näin ainakin haluamme uskoa ja asiat nähdä.

Nykyajassa on valitettavasti paljon asioita, jotka pikemminkin erottavat ihmisiä toisistaan sekä perheissä, kouluissa että työpaikoilla. Länsimainen ajattelu korostaa yksilöllisyyttä ja yksilön oikeuksia. Koulujen opetussuunnitelmatkin laaditaan nykyään jokaiselle erikseen. Opiskelijoiden oikeus edetä yksilöllisesti ja olla pois oman ryhmän tunteilta, jos opintoja on jo suoritettuna. Perinteinen yhteisöllisyyttä korostava koulu-sanakin on usein korvattu esimerkiksi sanoilla koulutus konserni tai instituutti. Korostetaan laaja-alaisuutta ja valitsemista.

Varmasti me myös menetämme yksilöllisyyden korostuksessamme jotain hyvin arvokasta ja olennaista ihmisenä olemisesta.

Ihminen on tarkoitettu toisten joukkoon, perheeseen ja kouluun, antamaan ja saamaan apua ja tukea muilta eikä vain valitsemaan itselleen parhaita vaihtoehtoja. Kyllähän se jotain kertoo, että edelleen useimpien instituuttien opiskelijat sanovat aamulla lähtevänsä 'kouluun'. Koulutyössä huomaa usein, että opiskelijat arvostavat edelleen sitä, että heiltä vaaditaan ja että on jotain yhteistä. Se tarkoittaa edelleen esimerkiksi yhteisiä juhlia, tempauksia ja tapahtumia.

Perheessä olennaista on se, että sen jäsenet tarvitsevat toisiaan, vaikka keskinäisen tuen luonne vuosien myötä

muuttuu. Pienen lapsen ensimmäisinä kouluvuosina kodin ja koulun yhteistyö on erilaista kuin ammatillisissa opinnoissa, mutta edelleen tarpeellista.

Ammatilliseen oppilaitokseen lähtevä nuori ihminen on ison elämämuutoksen edessä. Hän tarvitsee edelleen perheensä tukea, vaikka on usein lähes täysi-ikäinen. Ammatin valinta on vaikea asia nykyajan tietotulvan ja epävarmuuden keskellä. Ammatti ei ole läheskään aina selkiintynyt opiskelijalle opetuksen aikaessa. Nykyiset tutkinnot edellyttävät, että opiskelija tekee monia kurssivalintoja koulutuksensa aikana ja sillä on suuri vaikutus siihen, mitä työtä hän valmistuttuaan tekee. Oman valinnan teossa ja valitun ammatin arvostamisessa tarvitaan perhettä.

Koulun ja perheen yhteistyötä tarvitaan, vaikka nuoren opiskelu sujusi kaikkien taiteen sääntöjen mukaan. Joskus yhteistyötä tarvitaan myös opintoihin kannustamisessa. Silloin ryhmien ohjaajat saattavat soittaa ja keskustella nuoren asioista ja yhteistyö sujuu useimmiten mukavasti.

Toivon rauhallista joulun aikaa kaikille lukijoille. Erityisen lämpimästi ajattelen omien opiskelijoidemme perheitä ja kiitän oppilaitoksen puolesta hyvästä yhteistyöstä nuorten ammattiin kasvatuksessa.

Lähteenä on käytetty Ryhmätyö 32(3) lehdessä ollutta Pirjo Tuhkasaaren artikkelia. ■

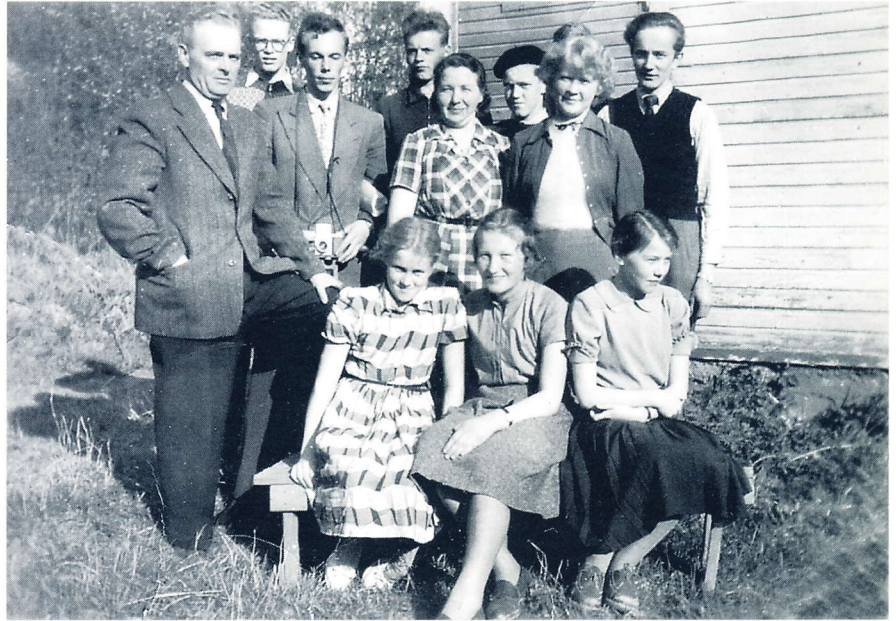
Kortteerikoululaisen elämää 1950-luvun Vammalassa

Kotikyläni Kiikoisten Rautu eli Taatinmaa kuhisi elämää 1940- ja 1950-luvulla, sota-aikanakin. Kotonani oli kauppa ja tien toisella puolella kansakoulu. Elin joka solullani mukana kylän sykkeessä, vilkas ja utelias lapsi kun olin. Lopulta halusin kuitenkin nähdä enemmän: päästä Tyrvään Yhteiskouluun.

Siirtyminen oppikouluun Vammalan kauppalaan ei ollut kovin yksinkertaista. Piti jättää koti, vanhemmat, sisko ja ystävät ja lähteä täysin uuteen ympäristöön. Muutos ei kuitenkaan ollut minulle niin suuri ongelma kuin saattoi luulla, sillä oppikouluun pääseminen oli unelmieni täyttymys. Kotikylästäni oli kaksi käynyt keskikoulun Laviassa, mutta Vammalaan ei kukaan Raudun koulun oppilaista ollut lähtenyt eikä kukaan vielä ollut käynyt ylioppilaaksi.

Keto-Seppälän "linjapiili" kulki keran päivässä Porista Vammalaan ja takaisin, mutta sen aikataulu ei sopinut koululaisille: koululaisen kannalta se oli aina menossa väärään suuntaan. Henkilöautoja oli kovin harvoilla, eikä niitä ainakaan koulumatkoja varten mihinkään perheeseen hankittu. Kuu-kausiloma oli joka kolmas maanantai, ja silloin kannatti lähteä kotiin kiertoitsekkin: lauantaina puoli neljän autolla Putajaan, siellä tunti seuraavan auton odottelua – tosin muutamien kavereiden kanssa. Kovalla pakkasella poikkesimme lämmittelemään Palomäessä. Toinenkaan auto ei vienyt kotiin asti, vaan Jaarankylästä piti vielä kävellä lähes viisi kilometriä. Jos oli hyvä kelkakeli, äiti oli vastassa...

Paluumatka sujui paremmin, mutta

Helvi Saukolan ruokavieraina oli muitakin kuin koululaisia: seisomassa vasemmalla herra, joka kävi työssä kirjapainossa, toimittaja Aarre Hauvia kamerotrieni, Helvi Saukola sekä vaalea neitonen, päiväkirjani mukaan Taina. Oppikoululaisia seisomassa takarivissä vasemmalta Raimo Kallio-Mannila, Jubani Haukioja, Pertti Honkanen, Kalevi Haukioja pitilossa Tainan takana ja Eero Hanhijärvi. Tytöt edessä vasemmalta: Marketta Honkanen, Hely Taivalmäki ja Marketta Soini.

piti lähteä matkaan jo maanantaina puoli kolmelta. Rantasen Ville tuli silloin Keto-Seppälän autolla ihan kotini kohdalle. Ville oli legenda! Hän toi minulle kotoani usein paketteja ja rahaa-kin kirjeessä. Jos en ehtinyt koulusta autolle, joku kaverini haki paketin tai

minä hain sen Rantaselta. Sanottiin, ettei auto tarvinnut lainkaan bensaa, koska Ville ajoi sitä tönimällä. Tiet olivat surkeita, ja oksennuspussit olivat käytössä lähes joka matkalla, viimeistään Rantavainion ahteessa, jossa auto tah toi sammua ja kesärenkaat luistelivat talvikelillä. Matkustajat lapioivat hiekkaa ja joskus jopa työnsivät autoa. Oli ehkä viides kouluvuoteni, kun Kiikoisiin alkoi päästä linja-autolla iltapäivisin klo 14, mutta autoon ehtiäkseni minun piti olla poissa lauantain viimeiseltä oppitunnilta, pikakirjoituksesta. Pinnaaminen ei ollut mukavaa!

Ylemmillä luokilla pyöräilin tuon 25 kilometrin matkan keväisin ja syksyisin. Muutamat oppilaat pyöräilivät päivittäinkin lähes 30 kilometrin matkan. Junalaisia tuli Kauvatsalta, Kiikasta ja Karkusta. Monella heistä oli matkaa junalle useita kilometrejä ja vielä Vamma-

*Koulutyttö saa
asunnon – ilmoitus
Tyrvään Sanomissa
22.8.1951.*

Koulutyttö
(miel. alaluokkal.) saa asunnon toisen
toverina. Läh. Kaloinen, Vammala.

lassa asemalta pari kilometriä koululle sekä iltapäivällä koululta asemalle. Junalla kulki opettajiakin, mm. Elias Sasi Tampereelta, Erkki Soini Kauvatsalta ja Annikki Kaloinen Vammalasta Kokemäelle.

Aloittaessani Tyrvään Yhteiskoulua syksyllä 1951 luullakseni ainakin yli sata sen lähes 500 oppilaasta tarvitsi kortteerin eli sijaiskodin tai asunnon Vammalasta. Sodan jälkeä tydyttiin ahtaaseenkin asumiseen ja monet vammalalaiskodit ottivat meidät maalaiset "avosylin" vastaan. Tietysti näin haluttiin tukea oppikoulun menestymistä paikkakunnalla ja jopa hieman ansaita koululaisten asuttamisella ja ruokkimisella. Lisäksi oli koteja, joissa meitä otettiin asumaan melkein vain lähimäisenrakkaudesta.

Muistan kuin eilisen päivän isäni istumassa upottavassa laiskanlinnassa korkean lampunvarjostimen alla maisteri Kaloisen olohuoneessa. Olin tullut isäni kanssa moottoripyörällä Vammalaan etsimään minulle koulukortteeria, ja ensimmäiseksi menimme Tyrvään Sanomissa olleen ilmoituksen perusteella Kaloiselle. Maksu oli pieni, ihmiset olivat ystävällisiä ja koti oli kaunis ja siisti, joten valinta oli helppo.

Koulun alettua huomasi, että Matti Kaloinen oli lukion matematiikan lehtori ja Annikki-rouva kävi Kokemäellä opettamassa uskontoa. Tytär Leena oli minua kahta vuotta ylemmällä, ja pikkuveljet Elja ja Immo vielä kansakoulussa. Asuin Leenan kanssa samassa huoneessa. Hän oli innokas partiolainen, ja hänellä oli aina paljon läksyjä. Eljan ja Immon kanssa pelasimme lautapelejä, ja joskus meitä oli suurikin porukka leikkimässä karttua eli piilosta Emmanmäessä.

Päiväkirjani kertoo 23.5.1952: "Olemme pelanneet sulkatennistä Pyryn [Leenan] kanssa jo kolme tuntia. Kovan tahottomisen jälkeen saimme pojilta tennismailat ja pallon. Vähän aikaa treenatuamme saimme ennätyksen, joka oli 112 yliheittoa. Viisi kertaa meni pallo katolle, ja joka kerta haimme tikapuut ja otimme sen kepillä alas. Me saimme luvan mennä uimaan, mutta emme tänään vielä menneet, sillä Pyryn simmarit eivät olleet vielä valmiit ja minun simmarini ovat kotona. Huomenna taidamme mennä ja minä menen voikkapuvulla." Pelimme kiinnostasi myös naapurin Anjaa ja Iso-Kauppiilan Maijaa, joka oli tullut Tyrvään Yhteiskouluun Hämeenkyröstä.

Ensimmäisenä asuinpaikkana Vammalassa Kaloinen oli turvallinen ja kaikki puolin kunnollinen koti. Täyshoittoon kuului aamiainen, lounas ruokautuntisin, iltapäivätee, päivällinen ja iltateet - kouluruokailuhan ei vielä siihen

aikaan ulottunut oppikouluihin. Rouva Aili Nurkki kävi laittamassa ruokaa ja siivoamassa. Ruoka oli hyvää ja monipuolista, erikoisesti pidin, päiväkirjani mukaan, "silakkakäärleistä".

Sain nopeasti ystäviä luokkatovereistani, joten aika sujui kuin siivillä. Kotoa lähetettiin omenia ja vaatteita, ja joskus harvoin tuli niin kova koti-ikävä, että piti mennä postitoimistoon soittamaan kotiin tai pyytää, että saisin tilata puhelun Kaloiselta. Keväällä kuitenkin mietin, että ajatus kodin tarjoamisesta maalaislapselle oli kokonaan Annikki-rouvan hyväntekeväisyysidea. Kaloinen itse oli viileän ystävällinen eikä juurikaan vaivautunut juttelemaan kanssani - ja muutenkin hän seurusteli enimmäkseen postimerkkiensä kanssa. Luokiossa hän opetti minua ja kutsui minua Taivalmäeksi, niin kuin emme olisi koskaan ennen tavanneet.

Toisen kouluvuoteni 1952-53 asuin neiti Helvi Saukolan kodissa Hannulan talossa. Siellä aika ei tullut pitkäksi! Helvi asui pienessä keittiössä ja minä Soinin Marketan kanssa olohuoneessa, jossa oli kaksi sänkyä, yksi pieni kirjoituspöytä ja iso ruokapöytä tuoleineen keskellä lattiaa sekä kaunis kukkaerkeri.

Huoneemme muuttui illansuussa ruokalaksi. Honkasen Pertti ja Marketta, Haukiojan Kalevi ja Juhani, Kallio-Mannilan Raimo ja Hanhijärven Eero sekä muutama muu henkilö saapuivat klo 17 nauttimaan herkullista ateriaa. Jotkut kävivät aamiaiseläkin ja lou-

naalla. Oli noustava seitsemältä, ettei ruokala näyttänyt makuuhuoneelta! Usein oli perunamuusia ja nakkikastiketta, mannaryynipuuroa ja viinimarjakeittoa. Muusinteko oli taidonnäyte: perunat oli hyvin nuijittu, vaikka kattila oli piripintaan asti täynnä.

Saukolassa oli välitön tunnelma. Kylvin siellä Helvin kanssa perunoita, porkkanoita, punajuuria ja sipuleita - päiväkirjani mukaan lauantaina 25.4.1953 - ja joskus autoin tarjoilussa, kaatelin kahvi tai teetä, kun Helvillä oli meno. Kävin Helvin kanssa Bio Sammossa elokuvissakin katsomassa Armi Kuuselaa, jonka sanomalehdistä leikattuja kuvia oli paljon liimattu päiväkirjaani.

Luokkatoveristani Eila Prusista oli tullut paras ystäväni. Hän asui Bäckmanilla, tuossa romanttisessa ja salaperäisessä tornitalossa Valkamankadulla ja järjesti sinne minullekin paikan. Taloudenhoitaja Annikki Pajunen huolehti kouluaikoina meistä ja loma-aikoina Bäckmanin suvun jäsenistä, jotka tulivat lomailemaan Vammalaan. Kaikesta näkyi, että kyseessä oli sivistynyt kulttuurikoti, jossa oli vahvat perinteet.

Annikki noudatti saamia ohjeita sekä ruoanlaitossa että meitä ohjatesaan. Hän laittoi terveellistä ja maukaasta ruokaa, erikoisesti on jäänyt mieleeni iltateellä tarjottu ohrakakko ja - ihmeellistä kyllä - ruispuuro, jota hän kauan haudutti. Sunnuntaisin saimme mm. omelettia. Erikoisuutena tulee mieleeni, että kun sokeri oli ollut kor-

Hannulan talo Marttilankatu 38:ssä.

tilla pitkään sodan jälkeenkin, meillä koululaisilla piti olla mukana oma pala-sokeri.

Koululaisten käytössä oli neljä huonetta. Minä asuin kahden tytön kanssa isossa huoneessa, jonka keskellä oli mahtava biljardipöytä verkkapuoli sisäänpäin käännettynä. Siinä oli tilaa kirjoille ja vihoille. Yksi sängyistä oli varmaan barokkia, iso koristeellinen vaatekaappi oli yhdellä seinällä, toisella yli kaksimetrisen muotokuva eversti O. R. Bäckmanista, C. G. Mannerheimin adjutantista.

Talvilomallaan eversti asui joskus muutamia päiviä kanssamme, jolloin vähän tiivistimme ja saimme lisää huonetovereita pienestä makuuhuoneesta. Aterioimme ruokasalissa vanhan, pitkän chippendale-pöydän ympärillä ja kuuntelimme radiota saman huoneen perällä olevassa plyysisohvassa. Kerran olimme kaikki koolla jännittämässä, kun eduskunnassa laskettiin Urho Kekkonen ja K. A. Fagerholmin saamia ääniä presidentinvaaleissa: Kekkonen, Kekkonen, Kekkonen...

Asuin kolme vuotta Bäckmanilla. Siinä aikana siellä oli minun lisäksi ainakin Prusin Eila, Kotajoen Ritva, Kallion Aino, Honkasen Marketta, Madekiven Jaakko, Ihantolan Kauko, Sarkosen Pauli ja Koivuniemen Heikki. Lisäksi päivällä tuli yhteiskoulusta ruokailijoita: Bäckmanin pojat, Kuutin tytöt ja Kaasalaisen Pekka. Siirtyessäni lukioon tilalleni Bäckmanille tuli Eilan pikkusisko Marja.

Lukioajan asuin yhdessä Marja-Liisa (Maisa) Lahtisen, nyk. Putkosen, kanssa, jonka isosisko oli jo päässyt ylioppilaaksi. Lukuvuosi 1956-57 kului majuriinleski Rauha Rihtniemen sievässä pikku kodissa Liekolankadulla. Olohuoneen ja pienen keittiön lisäksi ta-

Bäckmanin keltainen tornitalo näkyy Marttilankadulle, vaikka osoite onkin Valkamankatu. Joskus keväällä pääsimme kiipeämään torniin.

lossa oli meidän huoneemme, jossa oli makuualkovi. Asunnon lisäksi saimme Rihtniemessä aamiaisen.

Rouva Rihtniemi oli kovin ystävällinen ja yritti saada meidät viihtymään. Aluksi hän haki meille joka aamu osuuskaupasta pienellä kermakolla puoli desilitraa tuoretta kahvikermää. Se oli mielestämme aivan mahdollinen uhraus, ja me päätimme yhteistuumin tekaista valkoisen valheen: sanoimme,

ettemme käytä kermaa – vaikka olimme sitä jo muutaman päivän käyttäneet! Täydestä kävi, eikä Rauha-rouva lainkaan ihmetelty, mihin kerma oli aamuisin kadonnut. Oli se kahvi kauhian pahaa ilman kermaa! Kuitenkin hyvä, että olen selvinnyt nyt jo 47 vuotta ilman kermaa.

Ruokailiessa kävimme Onkinienmenkadulla Niemen talossa (puretussa Lahjatalossa) muurarinleski Aili Karin luona. Saimme maittavan aterian, aina myös jälkiruokaa. Ruokailijoita oli kymmenkunta tai enemmän, monet heistä punkalaitumelaisia, jotka keski-koulun käytyään siirtyivät Tyrvään Yhteiskouluun lukioluokille.

Kaksi viimeistä lukiovuottani asuin Maisan kanssa tohtorinna Anna Heikkilän luona Marttilankatu 17:ssä ja kävimme syömässä Karilla. Maisa on minua muutamia vuosia nuorempi, mutta hän tuntui samanikäiseltä kuin minä. Hän oli, asuessaan sisarensa kanssa Vihtori Pakulassa, tottunut valmistamaan ruoan itse. Meilläkin oli pieni sähkölevy, jolla keitimme ainakin teetä.

Talon vesijohdot olivat jäätyneet talvisodan aikana, eikä niitä ollut korjattu. Siispä otimme vettä pihakaivosta pitkän riu'un nokassa keikkuvalla ämpäriellä. Lämmitimme pesuveden sähkölevyllä. Huoneeseemme johtavassa pienessä, pimeässä käytävässä oli verholla erotettu pesutila: vesiämpäri, vati ja likaämpäri. "Puusee" oli tietenkin ulkorakennuksessa.

Meillä oli iso huone, jossa oli natisevat, vanhat huvilasängyt ja pienehkö läksypöytä tuoleineen sekä iso peili, jonka edessä yritin pitkästä tukastani epätoivoisesti tehdä muodikasta, pääläkelta niskaan kiertyvää nutturaa. Ikkunamme näytti torin suuntaan, ja siitä oli mukava katsella, ketkä kävivät puutarhassa omenavarkaina!

Olimme aika itsenäisiä, ja tohtorinna, Heikkilän mutsi, joka oli aikaisemmin opettanut minulle ruotsia ja opetti vielä latinaa, tuli harvoin meitä katsomaan. Hän oli vanha ja meni nukkumaankin jo seitsemältä. Joskus hän koputti ovelle ja pyysi meitä hakemaan hänelle pari leivosta iltapalaksi!

Maisa oli kunnan kaveri ja etevä koulussa, lyömätön historiassa ja muisakin reaaliaineissa. Minä taas olin huonompi reaaliaineissa kuin kielissä, koska en lukenut tarpeeksi. Lähtiessäni ylioppilaskirjoitusten reaalikokeeseen Maisa näytti huolestuneisuutensa rakastettavan äidillisesti: kun olin jo ovela menossa, hän kysyi, mahdoinko muistaa, milloin ensimmäinen maailmansota syttyi. Palasin takaisin, ja sodan pääkohdat kerrattiin sitten yhdessä pikaisesti.

– Toista maailmansotaa ei 1950-lu-

Rihtniemen pikku taloon on rakennettu jatkoa, joka nykyisin on puuvarastona.

Heikkilä.

vulla vielä kouluissa käsitelty.

Viihdyin mainiosti kaikissa kouluko-
deissani. Sadoilla muilla Tyrvään Yh-
teiskoulun, eli vuodesta 1954 Tyrvään
yhteislyseon, oppilailla oli vastaavat
olosuhteet. Jälkeenpäin kuitenkin mie-
tityttää esimerkiksi se, miten mur-
rosikäiset pystyivät huolehtimaan hy-
gieniasta, kun koulussakaan ei ollut
suihkumahdollisuutta voimistelutun-
tien jälkeen. Kaloisella ja Bäckmanilla
oli pieni sisävesi pesuaitainen, sau-
naan pääsin vain Kaloisella.

Helvi Saukolan kanssa kävin Bio
Sammon talossa yleisessä saunassa, mi-
kä jo etukäteen oli kiinnostava ajatus.
Olin lukenut Juhani Ahon lastun Sasu
Punanen ja luulin, että saunassa on
meilläkin pesijä ja samanlaiset rituaalit
kuin Sasulla! Ei ollut, mutta hyvä näin.

Kauppalan ehkä ainoa yleinen sauna
oli puhdas ja siisti, pesutiloiltaan riittä-
vän suuri, ja puhtauden nautinto sau-
nan jälkeen oli kuin kotisaunassa.

Joskus joku luokkatovereistani kutsui
minut saunaan kotiinsa, mm. Haukan,
nyk. Mekkosen, Maisa osuusmeijerille,
ja olihan minulla Tyrväällä sukulaisia-
kin, joita kävin katsomassa ja joiden
luona pääsin saunaan. Erikoisesti oli
huoli hiustenpesusta. Kaikkia konsteja
käytettiin. Kerran me Bäckmanilla asu-
vat viisi tyttöä kokeilimme oikotietä: le-
vitimme ruisjauhoja päähämme, että
rasva katoaisi! Rasva katosi, mutta tilal-
le tuli kutiseva jussintukka – yksi ko-
keilukerta riitti.

Koska vietin aika paljon viikonlop-
puja Vammalassa, ehdin harrastaa mo-
nenmoista: liityin Tyrvään Voimaan ja

osallistuin hiihtokilpailuihin – vuonna
1952 sain sarjassani toisen palkinnon.
Voiman pikkujoulet tietysti kiinnostivat
myös, ainakin olivat ilmaisia 30 markan
jäsenmaksun maksaneille! Naisvoimis-
telussa kävin muutamina vuosina.

Koska olin ”kauppalalaisten” luokal-
la – B:llä - , minulla oli useita tyttöka-
vereita, jotka asuivat keskustassa.
Huippusalaiseen, monta vuotta koossa
pysyneeseen Pingviini-kerhoomme
kuului ainakin Seija Jokisalo, Marja-Liis-
sa Lintula, Sirkka Peltomäki, Vuokko
Ruohola, Riitta Raivio ja minä. Joskus
muistelen niitä herkkuja, joita ystävieni
kodeissa tarjottiin, erikoisuutena mai-
nitsen vesimelonin, jota saimme Rai-
violla ja josta en koskaan aikaisemmin
ollut kuullutkaan.

Ylemmillä luokilla kävin paljon elo-
kuissa, varsinkin silloin kun en men-
nyt viikonlopuksi kotiin. Amerikkalais-
set ”leffat” olivat suurta muotia, ja lois-
tavimpien filmitähtien isot kuvat koris-
tivat raamitettuina Bio Sammon seiniä:
Gregory Peck, Errol Flynn, Rock Hud-
son, Clark Gable, Rita Hayworth,
Humbrey Bogart, Lana Turner, Greta
Garbo ja Elizabeth Taylor. Syvemmältä
kuitenkin kosketti Väinö Linnan Tunte-
maton sotilas, jonka kävin iltapäivärip-
pikoulun jälkeen Eilan kanssa katso-
massa Kino Tyrväässä. Elokuva oli sil-
loin meille niin autenttinen kokemus,
että itkimme koko ajan.

Kaikki me sadat kortteerilaiset voim-
me olla kiitollisia siitä, että Vammalan
kauppalan asukkaat ottivat meidät hy-
vin vastaan ja antoivat meille mahdolli-
suuden oppikoulun käymiseen. Oli
elämää avartava kokemus nähdä arki-
päivää muissakin perheissä kuin koto-
na. Myös omien siipien kantavuutta ko-
keileva itsenäisempi asumismuoto ke-
hitti ottamaan vastuuta itsestä. ■

Aaro Mäkipää

Muistot

*O*n muistoja kertynyt
vuosien varrella,
vanhana niitä on
hauska kertoilla.

*L*apsille, lastenlapsille
voi antaa monta neuvoa,
joita vanhalle ehtinyt kertyä
on elämän kiertokoulussa.

*K*ertoa voi elintavoista
ja vanhoista työkaluista,
myös entis'aikojen riennoista,
jos ei jo iskenyt dementia.

Katsaus Myllymaan seudun historiaan

Nykyisen tietämyksen mukaan Tyrvään seudulla on ollut asutusta jo kivikaudella. Asutuksesta ennen ajanlaskumme alkua aina toisen vuosituhannen ensimmäisille vuosisadoille voidaan kuitenkin päätellä vain hauta-ym. löytöjen perusteella. Vanhimmat kirjalliset merkinnät tämän seudun asutuksesta ovat Kallialan kirkontilit 1400-luvulta. Ne ovat varhaisimmat Suomessa säilyneet paikallisia asukkaita koskevat tili-kirjat ja ne antavat asumiseen ja elämiin liittyviä tietoja sen ajan asukkaista. Niitä varhaisemmat kirjalliset tiedot koskevat vain aatelistoa, papistoa ja sotilaita.

Myllymaan seutu oli asumaton erämaata 1600-luvulle. Lähin asutus oli Liuhalan kylä Vaunujoen länsipuolella ryhmäkylänä nykyisen Sepän talon kohdalla, sekä Nuupalan kylä myöskin ryhmäkylänä lähellä nykyistä rautatien alkukulkua rautatieaseman länsipuolella.

Asutuksen leviäminen Myllymaan

Myllymaan seudun maanomistus oli pääasiassa Liuhalan ja Nuupalan kylillä ja myöhemmin kylien taloilla. Jonkin

verran omistusoikeutta oli myös Kaukolan, Lousajan ja Vinkkilän kylillä sekä isojaon jälkeen myös, jakokuntarajusten seurauksena, muidenkin lähikylien taloilla kuitenkin vain talonpojilla (ei aatellisilla). Myllymaassa ei taloja ollut, talon osia olivat Saunanoja, Teukku ja Ryypä.

Myllymaan asutuksen voimakkain lisääntyminen näyttäisi tapahtuneen ruotujakolaitoksen perustamisen jälkeiseen aikaan. Ruotujakolaitos perustettiin Ruotsissa v. 1682 ja määrättiin v. 1694 toteutettavaksi myös Suomessa. Sotilaan ylläpitämiseksi perustettiin ruotu, jolla oli velvollisuus rakentaa sotilaille asunto (torppa) ja sotilailla puolestaan oli oikeus ja velvollisuus raivata maata elantonsa tarpeiksi. Ruotujakolaitos koski vain talonpoikaiskyliä ja -alueita. Kaikki em. kylien talot ja ruodut rakensivat sotilastorppansa silloin vielä lähes erämaana olevan Myllymaan alueelle.

Ruotuarmeija lakkautettiin Suomen sodan päätyttyä v. 1810, ruotujakolaitos kuitenkin säilyi ja samoihin aikoihin valmiiksi saatu isojaon ensimmäinen vaihe siirsi ruotujen sotilastorpat yksittäistalalojen "alustaksi". Näin sotilas-

torpat alkoivat muuttua maataloustorppiksi. Vuoden 1743 asetus antoi talonpojille mahdollisuuden perustaa myös maataloustorppia, aikaisemmin niitä saivat perustaa vain aatelliset.

Myllymaan ensimmäisen uudisasutuksen muodostivat siis pääsääntöisesti sotilaat. Sotilaksi rekrytoituivat yleisimmin talollisten pojat ja kun Myllymaassa ei alkuperäisiä talollisia ollut, tulivat sotilaat lähikylien taloista. Jonkin verran uudisasutusta tuli myös suoraan torppareiksi sen jälkeen kun talot voivat perustaa torppia esim. omille lapsilleen. Asutuksen levitessä luonnollisesti alueelle muutti myös ammatinharjoittajia (suutarit, räätälit, sepät jne).

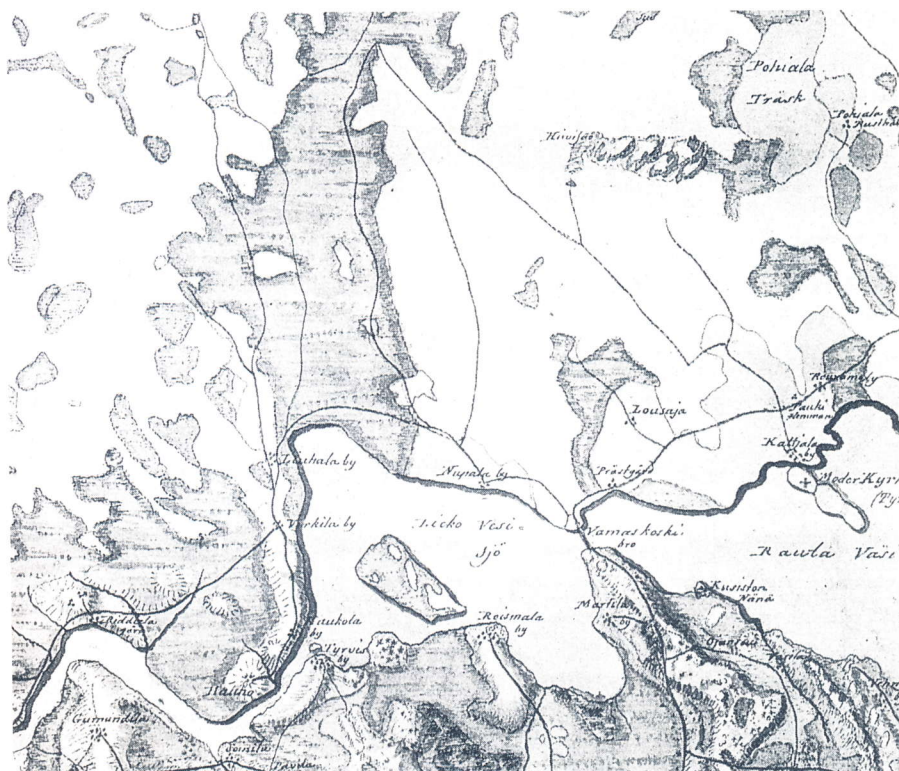
Perimätieto kertoo tarunomaisesti asutuksen nopeasta leviämisestä Isonvihan (1713-1721) jälkeen ja että sitä vauhditti silloinen suuri metsäpalo. Taru kertoo palon alkaneen jostakin entisen Tyrvään pohjoisosista ja edenneen ison veden rantaan (Liekovesi). Ajallisesti tämä liittyy siis ruotujako-laitoksen käynnistykseen.

Ruotujakolaitoksen rakentaminen edistyi kuitenkin melko hitaasti ja näyttäisi alkaneen rykmenttien sijoituspaikkakunnilta. Myllymaan seutu sai ensimmäiset sotilastorppansa vuosien 1720 – 1730 vaiheilla, lisääntyen sitten vuoden 1730 jälkeen Vinkkilän kylän Juvelan talon tullessa kapteenin sotilasvirkatilaksi (bostell).

Myllymaa -nimestä

Myllymaa -nimen alkuperästä ja mistä syystä tätä aluetta on alettu tällä nimellä kutsua en ole asiakirjatieta löytänyt, en edes sitä mitä aluetta se tässä tapauksessa koskee. Tosiasia on, että Myllymaan halki virtaavassa Vaunujoessa ja siihen virtaavissa pikkupuroissa on useita myllyjä ollut. Niistä kertoo Aarne Mustanoja kirjassaan "Olleita ja menneitä". Onko seudusta usean myllyn ansiosta ruvettu käyttämään Myllymaa -nimeä ei ole varmuudella osoitettavissa.

Mielenkiintoinen on myös Jari Niemelän tutkimus "Tuntematon ruotusotilas" (Ruotsinajan lopun ruotuarmeijan miehistön sosiaalinen ja taloudellinen asema Satakunnassa), jonka mukaan Tyrväläinen sotamies Jaakko Sijk sopi ruotunsa kanssa vuonna 1784, että hän

saa rakentaa Lihualan myllyn lähelle torpan ja että ruotu avustaa häntä rakennustyössä. Sijk sai myös "tynnyrinalan" suuruisen valmiin pellon. Kyseiseksi sotilastorpaksi olen kirkonarkistojen perusteella todennut nykyisen Välisalon talon (aik. Hilden). Onko kyseinen mylly ollut tuulimylly vai vesivoimalla toimiva, ei tutkimus kerro, mutta se voisi olla kumpi tahansa – tai molemmat. Välisalon talo sijaitsee ns. Hollonmäen kupeessa ja melko lähellä on myös Vaunujoessa koskipaikka, jossa vielä minun nuoruudessani toimi mylly (Ojanen).

Tutkiessani Isonjaon jakokokousten pöytäkirjoja, totesin niissä Myllymoisio-nimisen alueen josta kaikki Kaukolan, Lihualan ja Vinkkilän kylien talot vaativat osaansa. – Onko tämä paikka ja nimi se mistä Myllymaa -nimi on muotoutunut asutuksen lisääntyessä?

Myllymaa -nimeä en ole tavannut missään kylien tai talojen nimien yhteydessä. "Virallisesti" käytettynä se esiintyy seurakunnan rippikirjoissa 1900-luvun alussa lukulahkon nimenä ja sen jälkeen koulupiirin nimenä. Myllymaan koulu aloitti vuonna 1905 ja silloin koulupiiri käsitti lähes koko Tyrvään pohjoisosan, Kotajärven-, Myllymaan- ja suurimman osan Vaununperän koulupiiriä. Koulujen lisääntyessä koulupiirien rajat muuttuivat, Myllymaa -nimi kuitenkin säilyi. Vanhin Myllymaa -nimen käyttö on eteeni tullut Antero Vareliusuksen kirjassa "Kertomus Tyrvään pitäjästä 1853".

Maanomistusoloista

Nykyisen Vammalan (Tyrvään) pohjoisosaa, johon Myllymaa alueellisesti kuuluu, oli kokonaisuudessaan talonpoikaisomistuksessa eli maanluontona veroluontona. Ennen Isoajakoa vain lähipehollat ja -niityt olivat yksittäisten talojen omistuksessa, etäämmät pellot sekä niityt ja kaikki metsät olivat kylien yhteisomistuksessa. Vuonna 1743 annetun asetuksen jälkeen omistusoikeus laajeni niin, että talon perustaessa maatalustorpan se katsottiin kuuluvaksi tälle talolle. Talon tehdessä ratsusopimuksen, tämän (rakuunan) torpan talo sai omistukseensa. Sotilaan torppa rakennettiin sen ylläpitäjän (ruodun) alueelle.

Maanomistajain luontoisessa suhteessa oli myös jo ennen Isoajakoa syntynyt, tai muotoutunut, lohkokuntia eli jakokuntia. Jakokunnalla tarkoitetaan pysyvien luonnonrajojen muodostamaa yhteisöksi tulkittavaa aluetta johon kuuluvilla taloilla on yhteinen metsä tai kalavesi taikka niihin verrattava alue tai nautintaoikeus. Jakokuntaan voi kuulua yksi tai useampi kylä. Kaukolan,

Yllä: jubannus 1912 Liubalasta. Alempi kuva samoilta kobdin 1992.

Lihualan ja Vinkkilän kylät kuuluivat Kiimajärven jakokuntaan ja Nuupalan kylä Kallialan jakokuntaan Vaunujoen ollessa rajana.

Isojako

Isonjaon tarkoituksena oli tilusten sarkajaon poistaminen sekä metsän yhteisomistuksen lopettaminen metsänhaaskauksen lopettamiseksi jonka toteutus käytännössä osoittautui pulmalliseksi. Jokainen talo halusi osansa jokaisesta vainiosta ja sotilastorpat oli rakennettu kylien yhteisille alueille melko hajalleen. Tasapuolisuuden saavuttamiseksi oli tiloille annettava lohkoja eri paikoista. Kun talo oli saanut lohkonsa, katsottiin lohkon kuuluvan samaan kylään kuin talokin.

Myllymaan seutua koskeva Isojakotoimitus alkoi 6.10.1766 pidetyllä kokouksella Lihualan Knuutilassa. Kokouksessa olivat läsnä Erik Tuomaanpoika Rekola, Jakob Matinpoika Erkkilä, Jakob Jakobinpoika Ränki, Abraham Jakobinpoika Näppi ja Henrik Henrikinpoika Kokki sekä vieraana miehenä "riddare" Jeremia Wallens, maanmittarina Johan Limon. Päätöskokouksen pöytäkirja on allekirjoitettu 2. 7. 1802. Kiistanalaiset alueet jäivät jakokunnan

hallintaan ja jakoa jatkettiin tarvittaessa.

Torpasta taloksi

Ennen Isoajakoa perustettuja maatalustorppia Myllymaassa oli vain muutama, nekin kylien yhteisillä alueilla kuten sotilastorpatkin. Torpparisopimukset olivat pääsääntöisesti suullisia. Vanhin kirjallinen sopimus on Juho Tuomaanpoika Knuutilan ja Heikki Heikinpoika Antilan kesken tehty sopimus, joka on allekirjoitettu 19.2.1846 (Juho Knuutila otti torppariksi Heikki Antilan Rehakan torppaan).

Torppien itsenäistyminen eli ostaminen perinnöksi tuli mahdolliseksi vuonna 1864 annetun lohkomisasetuksen ansiosta. Tämän lain ansiosta Myllymaassa itsenäistyi parikymmentä torppaa ja muodostettiin saman verran palttiloja (uudistiloja). Vuosisadan vaihteen (1900) tienoilla pidettiin tärkeänä maaseutuväestön sitouttamista maatalouteen ja pohdittiin keinoja tämän toteuttamiseksi. Siksi säädettiin vuokra-alueiden lunastuslaki (torpparilaki), joka hyväksyttiin 15.10.1918 ja se tuli voimaan 30.5.1919. Laki antoi torpan vuokraajalle oikeuden lunastaa se itselleen valtion lainoituksen turvin. ■

Tämän kuvan on ottanut vuonna 1965 vammalalaisten hyvin tuntema Svante Seppälä, joka viettelee ansaittuja eläkepäiviä Vammalan keskustassa. Hän on käyttänyt kuvassaan tekstiä: Alasen saban kallio, mikä oli kobteen eräänlainen virallinen termi. Sen ajan nuoriso lyhensi sen kuitenkin pelkäksi Sabankallioksi.

Marja-Liisa Rönkkö

Elämäni maisema

Taidehistorioitsija Janne Gallen-Kallelle aloittaa viime vuonna julkaistun teoksensa isoisänsä isästä Akseli Gallen-Kallelasta sanomalla sen olevan ”eräänlainen matkakertomus: matka kotimaasta ulkomaille ja takaisin, matka nykyisyydestä menneisyyden kautta huomiiseen, matka maaseudulta ihmisvilinään ja takaisin erämaan hiljaisuuteen, matka painettujen sanojen maailmasta kuvataiteen ja ääneen lausumattomien ajatusten aavoille ulapoille. Kirjan nimi, *Minä palaan jalanjäljilleni*, on yleismaailmallinen. Aina kun muistamme menneitä – ja sitä hän usein teemme – palaamme sinne mistä olemme tulleet.”

Saman makuinen, joskin vaatimattomampi, on minun henkilökohtainen tarinani. Kirjoitan tätä kahdessa ominaisuudessa: toisaalta Akselin kanssa saman lapsuudenmaiseman omistajana, toisaalta 1900-luvun taidehistorian kasvattina. Akselin tapaan lähdin Helsinkiin ja hän on seurannut minua läpi elämäni monin eri tavoin. Ensimmäinen työpaikkani Satakunnan Museo Porissa sijaitsi silloin Gallen-Kallelan kadulla. Helsingin kaupunginmuseon amanuenssina vierailin muutaman kerran Kirsti Gallen-Kallelan kodissa hänen lahjoittaessaan perheelleen kuulunutta ja Espoon Träskändan kartanosta peräisin olevaa aineistoa, minkä lisäksi olin Gallen-Kallelan museosäätiön hallituksessa Helsingin kaupungin edustajana kymmenisen

vuotta. 1990-luvun sain viettää kansalliskokkimme Ateneumin suojissa, lähellä Gallen-Kallelan tuotannon mestariteoksia.

Toinen hiljattain Gallen-Kallelan elämään uusia näkökulmia avannut on Pirjo Hämäläinen-Forslund, jonka tutkimus *Loputon lapsuus, Tyrvään merkitys Axel Gallénille* julkaistiin vuonna 1990. Hän tarkastelee Gallen-Kallelan taidetta lapsuudenkokemusten valossa. Taiteilijan sanotaan eroavan muista ihmisistä juuri siinä, ettei hän koskaan katkaise yhteyksiä lapsuuteen. Akseli ”säilyi aina sinä samana poikana, joka Tyrvään kodissa Robinson Crusoen myötä vaelsi trooppisille palmurannoille, joka kotiopettajan johdolla uppoutui keskiajan romanttiseen historiaan ja joka vihdoin koulussa Helsingissä löysi Kalevalasta elämänsä seikkailukirjan.” Hämäläinen-Forslund kutsuu Akselin kotitaloa Jaatsia ensimmäiseksi Kalelaksi. Jaatsi oli Akselin koti parivuotiaasta, vuodesta 1867 aina siihen saakka, kun hän lähti Pariisiin vuonna 1884. Minä asuin Jaatsin pihapiirissä 14-vuotiaaksi.

Avatessani Gallen-Kallelan Tyrvään-vuosista kertonnutta näyttelyä Vammalassa 1985 eläydyin aiheeseen näin: ”Kotini ja Jaatsin välissä humisi sankka kuusikko, jota Gallen-Kallelakin muistelee ja jossa myös kaikista minun saduistani tuli totta. Jaatsi oli lapsuudessani kunnantalona ja siellä toimi lainakirjasto, jo-

ten sisäänkin pääsi. Keskellä kuusikkoa seisoi vielä harmaa aitta – ehkäpä se sama, jonka portailla Axel istui haaveillen, kun häntä ei kiinnostanut muiden lasten telmiminen. Rannan puolella Jaatsin ja ns. Sahankallion välissä avautui järvelle päin aurinkoinen niitty ihmeellisine kukkapaljouksineen. Sieltä löytyivät kielot ja kurjenkellot. Axelin äidin suurella rakkaudella hoitama valtava puutarha, jossa tiedetään viljeltyä jopa viinirypäleitä, tosin oli ränsistynyt, mutta sitäkin kiehtovampi valtavine harmaakivijärkäleiseen, joiden päälle kiipeilimme. Gallénin maalaamat monet rantapoukamat veneineen ovat minunkin maisemaani. Jaatsin ikkunoista avautunut maisema, Liekoveden selkä ja saaret, jotka usein esiintyvät varhaisissa maalauksissa, ovat täsmälleen samat, jotka näkyivät oman lastenhuoneeni ikkunasta.”

Jaatsin maisemien vaikutus omaan lapsenmieheeni on ollut lähtemätön, ja tämän satujen ja tarinoiden maailman on moni muukin Jaatsin läheisyydessä kasvanut, kuten esimerkiksi Mauri Kunnas, samoin aistunut. Näihin yhteisiin vaikutteisiin kuuluu myös Pyhän Olavin kirkko. Sen Gallen-Kallela on ikuistanut 16-vuotiaana, samana vuonna jolloin hän maalasi ensimmäisen öljyväriyönsä, romanttisen kuutamomaiseman.

Maisemaakin tärkeämpi urani alulle lienee kuitenkin ollut Jaatsin kirjasto.

Vammalan 150-vuotias kirjastotoimikunta on Gallénien perintöä. Jo kymmenvuotiaana lainasin Onni Okkosen tiiliskiviteoksen *A. Gallén-Kallela, elämä ja taide*. Se on ensimmäinen ja elämäni ehkä merkittävin kuvallinen elämys. Visuaalinen ympäristö oli sodanjälkeisessä Suomessa vaatimaton, kirjankin kuvitus varsin harmaa. Se täytti kuitenkin kaikki lapsen mielikuvituksen tarpeet kauneudenkaipuusta aina seikkailuihin ja kauhuefekteihin saakka.

Erityisesti vaikuttivat pienen tyttären Marjatan kuolemaan liittyvät kuvat kuten puupiiirros *Kalman kukka* ja laveeraus *Oikotie* (Impi Marjatta kauhujen portilla). Siinä lapsi avaa synkässä metsässä veräjää, jota vartioi jättiläismäinen heinäsiirkkaa ja sammakkoa muistuttava hirviö, suu odottavasti ammoltaan. Minulle se näyttäytyi Jaatsin metsänä, jonka läpi kirjastoon oli taivallettava. *Lumpeisiin bukkuneen* kohtalon jaoin niinä lukemattomina kesäpäivinä, jolloin intohimoisena uimarina sukeltelin limaisen lumpeen- ja ulpukanvarsien seassa Jaatsin rannassa eli ”Tyttöjen rannassa”. *Kiskot*-akvarelli irtileikkautuneine päineen muistutti minua rautatien läheisyydestä ja ehdottomasta kiellostä mennä sitä lähellekään.

Elämys oli pantu merkkilä perhepiirissä, ja sain Okkosen teoksen sittemmin ylioppilalahjaksi nahkaselkäisenä. Jo opiskelemaan lähtiessäni minulla oli siis hallussani 1900-luvun alkupuolen taidehistoriallinen peruskäsitys. Kun vielä muistetaan kotiseutumuseon tiloiksi muuttumassa olleen pappilan navetan läheisyys, en ole tiettyssä mielessä kovin kauas elämässäni päässyt – tai joutunut. Maisterinpaperit taidehistoriassa sain gradulla Tyrvään kaksitornisesta kirkosta. Koko urani olen ollut museoalalla, erityisalueina rakennustutkimus ja -suojelu, kuvataiteet ja kirjallinen perintö.

Tänään Jaatsi kyhjäyttää anteeksipyyttävän näköisenä asfalttikenttien puristuksessa. Niitylle on työntynyt kivitaloarmeija. Sahankallion rikkiräjäytetty laki pilkkottaa täytemään seasta ja ranta on jäänyt kadun alle. Vain lähinnä rakennusta olevat isot kivet ja puut ovat jäljellä menneen lumosta. Olisiko kuitenkin jotain vielä palautettavissa?

Nykyelämän ja erityisesti lasten ja nuorten pahoinvoinnin yhtenä syynä nähdään vanhemman polven tuen puute, historiattomuus. Sukupolvien ketju on katkennut. Edellä esittämäni kokemukset ja ajatukset kertovat, mitä voi kehkeytyä kun saa kasvaa ja elää merkityksellisessä ympäristössä. Perinteen siirron ja kulttuurin merkitystä identiteetin muotoutumiselle onkin viime aikoina alettu korostaa voimakkaasti argumenteilla. ■

Erkki Hänninen

Muistelmia Vammalasta ajalta 50 vuotta sitten

Terveisiä kaikille tämän julkaisun lukijoille täältä Kotkan Karhulasta. Vaikka elämä onkin heittänyt minut tänne Kymijoen suun rannikkokaupunkiin, ovat lapsuuteni juuret tiukasti siellä Vammalassa.

Jo vuosien ajan on ollut tapana, että sisareni/lankoni eli Anja ja Matti Levoranta lähettävät tämän ”Sastamalan Joulu” -julkaisun tänne joulun alla. Perinteisiin kuuluu myös, että vaimoni ”takavarikoi” sen luovuttaen sen sitten minulle joulupäivän aamuna. Minuun kun kuulemma on likipitään mahdotonta saada kontaktia sen jälkeen lähituntien aikana – senverran intensiivinen ja muut tapahtumat poissulkeva tapahtuma tämän lehden läpiluku on!

Tämä lehti tuo mieleeni lapsuusajaj ja lukemattomat kerrat olen kokenut sen ”ahaa – niinhän se olikin” -elämyksen. Tuli myös mieleeni, että ehkä minäkin voisin muistella joitain vanhoja takautumia siitä 50-luvun Vammalasta, joka pikkupojan mieleen niin lähtemättömästi on syöpynt. Piirsin jokunen vuosi sitten muistinvaraisen kartankin senaikalaisesta Vammalasta talo talolta – oikeanosumisprosenttikin oli jotain 80 %:n paikkeilla!

Sinänsä seuraavassa ei ole mitään erikoista – onpahan vaan hyvin subjektiivisia muistikuvia siltä ajalta, kun Rajakatu oli rajakatu ja Vammalaa riitti kirkolle ja Vammaskosken sillalle asti. Rajakatuhan lähti Melartinin talolta alaspäin. Ensin tuli Väätäsen talo, sitten Kaloisen ja meidän talot, sitten Linkki ja tyhjä kortteli. Lähempänä Liekoveden rantaa olivat sitten Nummen ja Liuhalan talot. Saman kadun poikia olivat veljekset Väätänen, Kaloinen sekä Nummen Tapio. Muita lähitalojen poikia olivat Tammiahon Pentti, Hietamon Pekka, Huhtalan Antti sekä Kivirannan Kari.

Elämä oli mukavaa. Koulua käytiin Aittalahden kansakoulussa aluksi Sanni Virkkalan, sitten Anni Jokipohjan komennossa. Partiossa käytiin Lauri Kosken ja Pauli Riihivaaran johdolla. Mahtuihan siihen

vapaa-aikaan paljon muutakin. Kesäisin uitiin ja urheiltiin Kaalisaaressa, talvisin oli sisähypyypilpailuita Seuratalolla, jossa meitä pikkupoikia opastivat ”Vallu” Stenvall sekä Lauri Marjatanisä Leppänen. Levorannan pihassa ihmeteltiin autoja sekä ennen kaikkea moottoripyöriä. Sitten tietysti oli Emmanmäki – mäistä tärkein. Kymmenittäin oli niitä räkättirastaan pesiä, jotka armosta hävitettiin – välillä jopa puusta pudoten. Kerrankin raahasin toista jalkaani ainakin viikon puusta putoamisen seurauksena! Emmanmäellä oli ja on kait vieläkin iso siirtolohkare, jota me pojat kutsuimme Kuningaskiveksi. Sen vieressä oli toinen, hieman pienempi kivi n. 3 metrin päässä. Oli suuri urotyö hypätä kiveltä toiselle – muistini mukaan Tammiahon Pentti oli ensimmäinen, joka sen uskalsi tehdä.

Pojankoltiaisia kun oltiin, niin pahaakin tehtiin – sen näin 50 vuoden jälkeen uskaltanee näin julkisesti tunnustaa: Talolan puutarhassa käytiin omenavarkaisissa, ravintola Janin eteisvahtia kiusattiin hakkaamalla puukepillä ränniä, kunnes vahti tuli kiukkuisena katsomaan – sen jälkeen mahanalus jalkoja täyteen. Emmanmäen vieressä oli Kunnalliskodin punainen heinälato – olihan siellä lehmien laidun. Ladon seinäautojen välissä räjäyteltiin pieniä omatekoisia pommeja – onneksi mitään pahempaa ei koskaan tapahtunut vaikka lähellä olikin!

Jaa-a, niinhän se on, että aika kultaa muistot. Nykyinen Vammala Torikeskuksineen ei enää ollenkaan muistuta sitä nostalgista Vammalaa, jota edellä muistelin. Mutta niinhän laulussakin sanotaan, että ”Kaikki muuttuu, entiselleen ei mikään jää”. Kun nykyään silloin tällöin Vammalassa käydessäni katsele katuviliniä esim. torin tienoilla, näen usein ihmisiä, jotka varmasti olen joskus tuntenut, mutta nimet ovat hävinneet muistista. Minua tuskin kukaan tuntisi – ikä, kilot ja par-ta ovat senverran tätä habitusta muokanneet! ■

Diplomiurkuri Pauli Riihivaaran (1903–1995) syntymästä tuli tämän vuoden alussa kuluneeksi 100 vuotta. Hän toimi Tyrvään seurakunnan kanttori-urkurina 1926–1955 siis 29 vuoden ajan siirtyen sitten Turun tuomiokirkkoseurakunnan urkuriksi. Seuraavassa Paavo Riihivaara bahmottelee isänsä persoonaa ja elämänvaiheita erinäisten tapahtumien valottamana.

”Mutta soitas, poika, nuoteista..!”

Pauli Riihivaara syntyi 10. 2. 1903 Merikarvialla kauppiasperheeseen. Hän sai kosketuksen kirkkomusiikkiin hyvin pienenä poikana, sillä hän oli jo varhain ahkera kirkossakävijä äitinsä seurassa. Urkujen soittoon hän oli iki-ihastunut ja niinpä pieni poika kotiin tultuaan veti piirongin laatikot sopivasti ulospäin kuvaamaan urkujen sormioita ja niin hän leikki soittavansa urkuja.

Kotona oli harmooni, mutta varsin pian alkoivat pianotunnit kanttori Heikki Vaihisen luona ja isä kertoi, että hänelle olivat ovet sinne aina avoimet mennä harjoittelemaan. Ilmeisesti tietty lahjakkuus näkyi jo silloin, vaikka asiaan hän itse ei koskaan suostunut ottamaan kantaa. Pianotunnit jatkuivat sittemmin lyseoaikana Porissa, mutta lyseon orkesterissa soittimeksi annettiin sello. Se tuntui aluksi aivan pelottavalta peliltä, mutta isä kertoi myöhemmin asian olleen suureksi siunaukseksi nimenomaan sävelpuhtauden tajun kehitymisessä.

Lyseoaikana virisi kiinnostus esperantoon ja partiotoimintaan, jotka molemmat muodostuivat hänelle elinikäisiksi harrastuksiksi. Partiolaisuus Porissa ja vuodesta 1919 Merikarvialla, missä hän oli perustamassa lipukuntaa yhdessä Martti Santavuoren (myöhemmin ev.ltn ja myös Suomen kirjailijaliiton puheenjohtaja) kanssa, kertoo toiminnan tosi varhaisesta alkamisesta maaseudulla.

Musiikki ammatiksi

Keskikoulun jälkeen oli edessä siirtyminen Helsingin Konservatorioon (nykyiseen Sibelius-Akatemiaan), mistä opiskelupaikka aukeni ilmeisen helposti, ”koska olin paljon soittanut urkuja Merikarvian kirkossa”, kuten hän joskus mainitsi. Tiivis ja isän tuntien perin ahkera opiskelu tuotti tulosta ja hän

Sirkku ja Pauli Riihivaara kultahäitten kynnyksellä.

valmistui 21-vuotiaana kanttori-urkuriksi, mikä sai peräti johtajan, Armas Maasalon toteamaan: ”Onpa meillä tässä nuori kanttori.” Noina aikoina asian laita olikin niin.

Seurasi asevelvollisuuden suorittaminen Kajaanin Sissipataljoonassa, joka oli sijoitettuna Hämeenlinnaan. Siellä hänen osakseen tulivat kirjurin tehtävät. Tosi paikan tullen oli toisin. 15 vuotta myöhemmin hän oli konekivääriyryhmän patruunankantaja Summan hangilla.

Isä oli varsin vaatimaton henkilö. Itsensä esiintuomina oli perin vierasta. Siitä syystä kai hän hymyillen kertoi tapahtumasta, joka hänen mukaansa entistäkin enemmän opetti hänelle nöyryyttä.

Sotavägiaikana varuskunnan pastori

Ström tiesi sotamiehestä, joka oli valmis kanttori. Seuraavan ikäluokan valitilaisuuteen Hämeenlinnan kirkossa hänet määrättiin urkuriksi ja paikalla oli myös varuskunnan soittokunta parvella, missä aivan urkujen vieressä oli muutaman 12–15-vuotiaan soitto-oppilaan paikka. Nämä olivat ymmärrettävästi aika ylpeitä jo saamastaan soitto-opista ja varsinkin kansanmiehille oudosta nuotinlukutaidosta.

Isä oli varsin perusteellinen mies. Kun hän huomasi, että jumalanpalveluksen virret olivat tuttuja ja messut hallinnassa, hän opetteli myös muut urkuosuudet ulkoa. Niin hän ei koko tilaisuuden aikana tarvinnut nuotteja. – Kun viimeinen urkujen sointu oli laannut, hän kääntyi lähinnä istuvan soitto-oppilaan puoleen, huokasi ja tuumi:

"Eikös mennyt hyvin?" Poika katsoi häntä silmiin, veti pitkään henkeä ja sanoi: "Juu-u, – mutta soitas poika nuosteista."

Tyrväälle

Sotaväkiäikaan sattui myös Tyrvään kanttoriurkurin vaali. Hakijoita oli 22 ja isä sai ensimmäisen vaalisijan, vaikka olikin kaiketi nuorin hakijoista. Ainakin muut vaalisijoille asetetut, kiikkalaislähtöinen Oksa ja tyrvääläissyntyinen Antila (Ahlstedt), olivat häntä selvästi iäkkäämpiä. Vaalin tulos oli hyvin selvä. Isä sai yli 800 ääntä, kun nämä toiset noin 300 ja 90.

Kirkkokuorolaisten ja myös pianonsoitto-oppilaitten joukosta löytyi pian myös puoliso Sirkku o.s. Innola, jonka kanssa yhteistyö sujui niin hyvin, että pari esitti yhdessä jopa Beethovenin 5. sinfonian pianolle nelikäteisesti sovitettuna. Ilmeisesti Sirkun musikaalisuus oli isälle varsin tärkeä ominaisuus, mikä kävi ilmi seuraavasta sattumuksesta. Tyttäreni tiukkasi joskus parikymppisenä hymy suupielessä Pauli-ukilta jotenkin tähän tapaan: "Etkös olisi mennyt naimisiin mummin kanssa, jos hän ei olisi ollut niin musikaalinen kuin oli, soittajana ja laulajana?" "En olisi", tuli vastaus täsmällisesti. "Jaa, et olisi?" tivasi pojantytär ja meitä vanhempia sekä kysyjää huvitti, kun tiesimme tässä asiassa ukin oikeisuuden.

Vuonna 1933 Tyrvään kirkkoon saatiin uudet urut ja se merkitsi, taloushuolienkin helpotuttua, että isä saattoi jatkaa opintojaan työn ohella urkudiplomin suorittamiseksi prof. Elis Mårtenssonin johdolla. Se ei ollut yksinkertainen puuha siihen aikaan Tyrväältä käsin. Kirkko mm. oli suuren osan vuodesta varsin kylmä ja niinpä "opiskelijat" rakensi soittopöydän ympärille levyistä kopin, jonne ymmärtääkseni sähkölampuilla saatiin jotenkin riittävä lämpö. Sunnuntaiksi rakennelma oli aina purettava. Diplomi valmistui 1938 erinomaisin arvosanoin.

Pauli Riihivaara oli nuorena innokas yleisurheilija, jota innoitti Tukholman olympialaiset ja Hannes Kolehmainen. Vielä vanhoilla päivillään hän esitti ulkoa Klaus U. Suomelan pitkän runon Hanneksen ja ranskalaisen Bouinin kaksinkamppailusta 5 000 metrillä. Isä muuten voitti kerran partiojärjestön lausuntamestaruudenkin. Tyrväällä hän tuli tunnetuksi mm. vakaumuksellisenä raittiusmiehenä, esperantistina ja partiolaisena. Partio toimintaa hän oli täällä käynnistämässä kaksikin kertaa, ensin 1920-luvun lopulla ja uudelleen sotien jälkeen 1945. Rakkainta hänelle oli kuitenkin urkujen ohella kuorotoiminta. Tyrvään Kirkkokuoro nousi hänen joh-

dollaan maan karkikuorojen joukkoon. Kun kuoro uskaltautui julkiseen konserttiin Helsingissä v. 1951, tunnetun helsinkiläiskriitikko Väinö Pesolan arvostelu lehdessä päättyi sanoihin: Katsokaa eteenne helsinkiläiskuoro!

Merkittävä oli myös hänen osuutensa kirkolliskokouksen valitseman toimintakunnan jäsenenä edellisen virsikirkjamme koraalipainoksen valmistumiseen v. 1945. Siitä työstä hän usein mainitsi, miten tärkeää oli suomalaisen virsiperinteen säilyttäminen sävelmissä.

Musiikin jano

Hyvän musiikin nälkä hänellä oli loputon. Lienee ollut talvisodan liikekannal-lepanon aikoja, kun komppania oli jos-sain Miehikkälän seuduilla taloissa ma-joitettuna. Majapaikkana olleessa talo-sa oli radio. Isä oli pannut yleisradion seuraavaan "lauantain toivotut" -lähe-tykseen toiveen tietystä Enrico Caruson ja Antonio Scottin duetosta oopperasta Helmenkalastajat. Saadakseen edes hetken nauttia todella rauhassa musiikista noina järjestyttävänä päivinä, hän tarjosi koko joukkueelleen ohjelman ajaksi kahvit kantiinissa. Hän oli sen aikaa talon salissa yksin ja kuunteli.

Musiikkikasvatus oli isälle myös sydämen asia. Kun hän totesi, ettei kou-lujen musiikkiopeista ollut kylliksi tie-toa kuorolaisille, hän kirjoitti Otavan kustantaman Kuorolaisen musiik-kiopin.

Todetessaan, että paikkakunnalla oli tarvetta laatuiseen lauluopetukseen, hän järjesti useana kesänä helsinkiläi-sen laulupedagogi Lyyli Siukolan pitä-

mään kursseja äänenmuodostuksessa ja laulussa. 1940-luvun lopulla matkasi runsas joukko musiikin ystäviä hänen johdollaan kuuntelemaan mm. Tampe-reelle Bachin Matteus-passiota tai Hel-sinkiin Yliopiston juhlasaliin Beethove-nin IX sinfoniaa. Tänä päivänä moiset konserttimatkat eivät tunnu kummoisil-takaan, mutta silloin oli junakyydein toisin. Kun itse 13-vuotiaana sain olla mukana Yliopiston juhlasalissa seuraa-massa iäkkään, valkotukkaisen hovi-kapellimestari Armas Järnefeltin johta-maa Beethovenin IX:tä kyseessä oli valtaisa elämys. Uskon niin olleen mi-nun huomattavasti iäkkäimmille kuoro-laisillekin.

Kun sähköiset levysoittimet alkoivat taivaltaan meillä Suomessa puhumatta-kaan sittemmin ajasta, jolloin lp-levyt tulivat, isä oli vannoutunut mestareiden esittämän musiikin kuuntelija ja myös levyjen avulla muiden mm. kuorolai-sten innokas monipuoliseen musiikkiin perehdyttäjä. Samoihin aikoihin päät-tyivät myös talviset, hevosen reessä suoritettut kinkerimatkat pitkin laajaa Tyrväätä. Omalta isältään peritty, nilk-koihin ulottunut hilleriturkki kävi tar-peettomaksi. Niinpä hän kääri turkin pakettiin, matkasi Tampereelle ja myi perimänsä komeuden turkisliike Nap-parille. Sitten hän käveli naapuriin Westerlundin musiikkiliikkeeseen ja osti laatuosan levysoittimen. Kun sitten jonain tyynenä kesäiltana meillä oma-kotitalossa kuunneltiin Beethovenia kait ikkuna auki, kerrotaan naapurien maininneen: Riihivaaran hilleriturkki soi!"

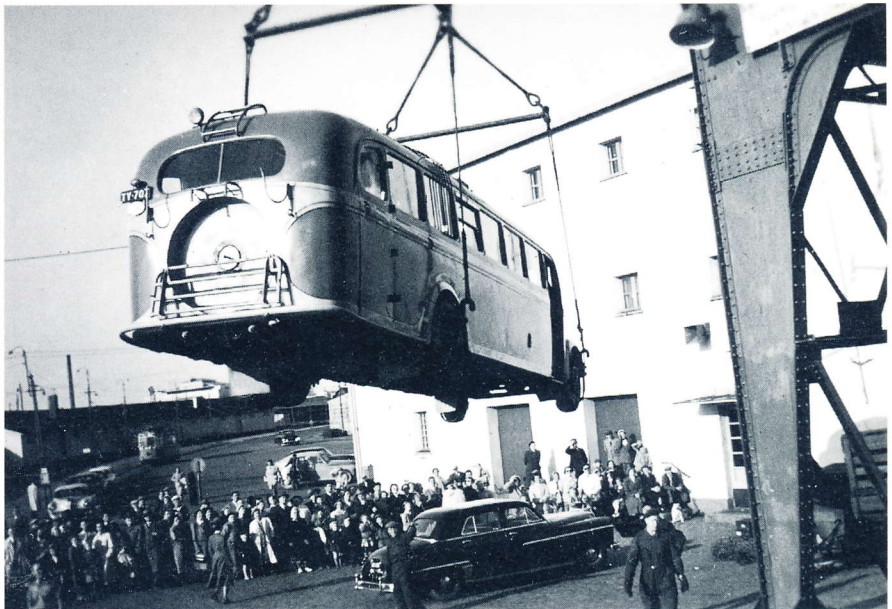
Isässä oli paljon omalaatuisuutta

Kolme innokasta tyrvääläistä partiolaista vuonna 1928, kun vaellus Tyrväältä Kii-koisten ja Noormarkun kautta suunnistaen Merikarvialle on päättynyt. Oikealta Paa-vo Eno, Teuvo Innola ja Pauli Riihivaara.

mutta myös ennakkoluulottomuutta. Sitä kuvaa, että hän 1950-luvun alussa järjesti lähinnä kuorolaisilleen ”matkatoimistona” kaksi seuramatkaa linja-autolla, ensimmäisen Pariisiin vuonna 1953 ja toisen myöhemmin Wieniin. Matkajärjestelyissä rakkaan esperanto-kielen taito ja sen myötä rakennetut yhteydet osoittautuivat verrattomiksi. Majoitukset, opastukset ja matkan varren illanvietotkin sujuivat paikallisten esperantistien avulla joka paikassa. Matkalaisille hän järjesti puolentoista vuoden kielikurssin, mutta kyydin hankkiminen olikin hankalampaa. Ei silloin noin vain löytynyt sopivia linja-autoja kuljettajineen. Kokemäkeläinen autoilija Rafael Wallin selvitti kuitenkin ensikertalaisena oivallisesti niin valtatiet kuin Keski-Euroopan vanhojen kaupunkien sokkelot. Käytännössä koettu pärjääminen esperanton avulla maassa kuin maassa sai isän entistä innokkaammin vakuuttamaan kielen käyttökelpoisuutta.

Isä oli syvälinen kristitty, nimenomaan ja ennen kaikkea kirkkomuusikko. Siihen hän keskitti työnsä ja tarmonsa. Tyrväläisenä musiikkimiehenä hän oli tullut tunnetuksi, mutta yksi elämänmuutos oli vielä edessä. Turun tuomiokirkon urkurinvaali oli päättynyt hänen edukseen. Vappuna 1955 oli muutto Turkuun edessä. Elämänsä toisen viran hoito kesti 13 vuotta. Vuonna 1968 helmikuussa hän piti Turun tuomiokirkossa urkukonsertin ”42-vuotisen urkurintoimen päätteeksi”. Sen jäl-

Vuonna 1953 ei retkeläisten bussia ajettu autolautaan, vaan nostettiin etukannella varta vasten parruista tehdylle alustalle.

keenkin puuhaa riitti: kuoronjohtajakoulutusta, urkujen suunnittelua, säestystehtäviä, kuoron johtamista. Nyt oli aikaa enemmän myös sellon soitolle ja niin syntyi pianotrio, jossa hänen lisäkseen soittivat arkkipispatar Margareeta Lehtonen (viulu) ja Sirkku-vaimo (piano). Kansalaisopisto ja vanhustenkerho saivat niin ikään innostuneen esperanto-opettajan.

Pauli Riihivaara otti kantaa, oli aina valmis keskustelemaan musiikista puol-

lustaen perusteltuja mielipiteitään. Hän teki työtä arvostamansa taiteen hyväksi. Se merkitsi ankaraa uurastusta myös ruohonjuuritasolla. Toisaalta kun voimat alkoivat elämän viime kuukausina vähetä niin, että oma musisointi ei enää sujunut, aika ei tullut pitkäksi, sillä suljetuin silminkin mielessä soivat niin Beethoven kuin Bach, Franck tai Mendelssohn. Liki 92-vuotiaaksi hän eli musiikille. Se oli hänen elämänsä loppuun asti. ■

Pekka Pakkala

Joulu Armeniassa

Sisareni sai tyttäreltään ja vävyltään lahjaksi matkan joulun viettoon väyven syntymäkotiin silloiseen Leningradin kaupunkiin. Nuoret asuivat Moskovassa ja tekivät trehvit siskoni kanssa, tavataan Armenian pääkaupungissa Jerevanissa jouluaatonaattona. Lähdin sisareni turvaksi ja matkaseuraksi, kun hänen hyvä ystävänsä oli sairastunut. Tämä matkamme tapahtui yli 15 vuotta sitten. Matka oli ystävyysmatkojen seuramatka Jerevaniin. Lähtö Tampereen keskustorilta Helsingin kautta Leningradiin, jossa yövyttiin. Matkaseurueemme oli niitä entisen Neuvostoliiton ihailijoita, näiden seurasta emme suuremmin nautti. Leningradin hotellin ravintolassa

illalla tutustuttiin suomalaisiin rakennusmiehiin ja naisiin. Heidän seurassa ilta kului rattoisasti. Aamulla mentiin kylmälle lentokentän paviljongille. Aikamme siellä värjötelyämme meidät siirrettiin traktorilla Tupolehvin viereen ja siitä mentiin koneeseen. Kone lähti yskien ja paukkuen kohti kiitoradan lähtöpaikkaa. Sitten melua koneeseen ja yritys ilmaan, joka epäonnistui. Uusi yritys ja kovempi rähinä päälle ja päästiin ilmaan.

Lentomatkasta ei ole paljon kerrottavaa, saikkaa saatiin ja ilmakuopissa lennettiin. Ilomme oli suuri, kun onnellisesti laskeuduimme Jerevanin lentokentälle. Kyllä siellä apodit annettiin.

Kaupungissa majoituimme hotelliin, jossa oli 14 kerrosta, iso hotelli. Hotellin taso ja siisteys eivät olleet lähellekään Suomen hotellien tasoa. Illalla menimme katsomaan ravintolan iltaohjelmaa. Siellä ohjelmassa oli stripparit trikoot päällä – kaunista katseltavaa, musiikki vain oli liian rämäkkää, matkivat länsimaista. Sali oli pitkä, lähdimmekin katsomaan sen toiseen päähän. Siellä soi tunnelmallinen musiikki. Jäimme kuuntelemaan ja nauttimaan siitä. Siinä seisoskellessamme viehättävä tarjoilija toi meille pikarit ja varmaan toivotti tervetulleeksi, sanoja emme ymmärtäneet. Huomasimme tullemme armenialaiseen häätälaisuuteen kuokka-

vieraaksi ja mikä ihmeellisintä, meidät toivotettiin tervetulleeksi. Näin ei olisi Suomessa tapahtunut. Kohotimme maljamme hääparin onneksi, ja muu hääväki teki samoin. Siinä tulkin välityksellä keskustellessamme tuli tiedoksi, että olen suomalainen sotaveteraani. Sulhasen isä kutsui minut pöytänsä ja avasi konjakkipullon ja täytti pikarit.

Hyviä asioita löysimme puolin ja toisin, joille kohotimme maljamme. Tunnelman kohotessa ystäväni esitti Finlandian ja Armenian maljat, kohotimme. Lisäksi hän sanoi ”Armenia, ryssä välissä, Finlandia, reunoilta pum – pump. Hauskat häät jouluaatonaattona. Jouluaaton aamuna Päivi ja Hamik tulivat luoksemme hotelliin. Lähdimme yhdessä Hamikin sukulaisiin vierailulle.

Menessämme huomioni kiintyi eteisen huonoon kuntoon ja siivottomuuteen. Sisälle mennessämme astuimme viihtyisään kotiin, jossa asui kaksi sukupolvea. Vastaanotto oli sydämellisen lämmin ja vieraanvarainen. Tarjoiltiin armenialaisia herkkuja ja juomia. Siinä keskustellessamme selvisi eteisen alarvoinen tilanne. Eteinen on valtion omaisuutta, eikä siitä kukaan huolehdi. Syötyämme ja kiitetyämme talonväkeä, hankkiuduimme 120 km automatkalle Hamikin kotikaupunkiin silloiseen Leningradiin. Matkamme opas yritti estellä, meillä kun ei ollut viisumia sinne. Tie kulki lähellä Turkin rajaa. Turkissa oli ja on Naton joukkoja. Oli kylmän kauden aika, siksi NL:n miilisit olivat tarkkana kulkijoista. Oppaamme sanoi, menette omalla vastuulla. Kuitenkin päätimme lähteä, sanoin siinä hänelle ”jos kepulisti käy, lähetämme Siperiasta terveiset”. Hamikki tunsu autoilijat ja kuskin, joka oli miilisien tuttu. Niin lähdimme Mossella huristelemaan tälle mielenkiintoisalle ja jännälle matkalle.

Autokuskimme tervehteli rehvakaasti miilisejä, eikä meitä matkalla tarkastettu lainkaan. Pääsimme onnellisesti perille Hamikin kotikaupunkiin. Vastaanotto oli lämmin sydämellinen ja erittäin vieraanvarainen. Kyllä siinä lämpimästi halailtiin ja kerrottiin kuulumiset puolin ja toisin. Sitten alkoi ruokailu, joka kesti noin kolme tuntia. Kuvat kertovat tunnelmasta, emännät toivat jatkuvasti lisää herkkuja pöytään. Maljoja kilistettiin. Sympaattinen eno ehdotti Vapahtajamme Jeesuksen Kristuksen maljaa. He olivat saman uskonnon tunnustajia kuin mekin. Ruokailun jälkeen käytiin ensin museossa. Tämän jälkeen mentiin hautausmaalle. Tämä kuuluu heidän vierailuperinteisiinsä käydä suvun haudoilla. Menimme sinne kävellen. Siinä matkan varrella oli ränstyneitä hökkeleitä ja koppeja. Kysyin, voiko näissä ihmiset asua? Eno vastasi: ”Ei ihmiset, vaan turkkilaiset.”

Äiti-Armenian patsas Jerevanissa. Kaupunki kärsi isoja vaurioita maanjäristyksessä 12. 12. 1988.

Vanhat haavat ei ole parantuneet. Vuonna 1914 turkkilaiset hyökkäsivät Armeniaan ja heidän suorittamassaan verilöylyssä menehtyi yli miljoona armenialaista. Tästä johtuu armenialaisten viha ja halveksunta turkkilaisia koh-

taan. Heillä ei ole samoja oikeuksia kuin muilla kansalaisilla. Kävimme Äiti-Armenian patsaalla. Se sijaitsee korkealla kukkulalla. Se on siitä erikoinen, sen suojeleva käsi osoittaa kohden Armeniaa, toisella puolella on lohikäärme, jonka tulta syöksevä kieli sojottaa kohden Turkkiä. Kävimme korsuravintolassa, joka myös oli pieni museo. Oppaamme täällä oli Hamikin veli Arttu, kuvassa ravintolan sisään käynnin edessä. Ystävyystimme tämän hauskan Artun kanssa. Hän lupasi tulla Suomeen. Kohtalo kuitenkin määräsi toisin. Hän joutui Pietarissa mafian uhriksi.

Joulupäivän iltana lähdimme kotimatkalle Jerevanin kautta, jossa yövyimme. Tapaninpäivän aamupäivällä menimme ystävyysmatkojen osanottajien kanssa retkelle Kaukasusvuoristoon. Oli kaunis aurinkoinen päivä, näkyväisyys oli hyvä. Pysähdyimme ihailemaan Ararat vuorta, sen valkoiset lumihuiput kohosivat korkealle taivaan sineen. Mahtava näky. Tutustuimme vuoriston ihmisiin. He kauppasivat meille erikoisia terveellisiä maanherkkuja. Tutustuimme vielä vuoren sisään tehtyyn kirkkoon, jota vanha patriarkka esitteli. Erikoinen nähtävyys. Seuraavana aamuna lähdimme Suomeen. Kotiin päästiin Joulun räppäisille. Kirjoitan tämän muisteloni Rakkaan siskoni Lean muistoa kunnioittaen. Uskon, että monet vammalalaiset kanssani muistelevat häntä lämmöllä.

Tämän lehden lukijoille: Hyvää Joulua ja Joulumieltä. ■

Museon edessä vas. Pekka, Lea, opas, Arttu, Päivi, Muki ja eno.

Järven puoleisessa aukossa Kosti Punkka ja etualalla Erkki Vainio. Kuva Pentti Hannula.

Kosti Punkka

Pirunvuoren luola

Pirunvuori ja erityisesti luola olivat pikkupojille suuren mielenkiinnon kohde, kun luolaan ensimmäistä kertaa varttuneen johdolla päästiin käymään. Toki kivilinnan luona ja vuoren laella saakka oli jo aiemmin käyty. Pientä pelkoa tuntien kontattiin luolan läpi joukon vetäjää tiukasti jonossa seuraten. Pimeä osa tuntui kovin pitkältä, kostea ja kylmäkin luolassa oli. Kun vihdoinkin edessä pilkotti valoa, tultiin iloisina vuoren uumenista ulos järven puoleiselle sivulle.

Vuosien varrella Pirunvuorella käytiin usein. Rokan talon kohdalta johti metsän halki melko suora polku kivilinnalle. Pirunvuoren herra oli merkinnyt reitin punaisella maalilla kiven pintaan muutaman kymmenen metrin välein. Matkalla oli ylitettävä Papersuon laskuoja. Ojan yli oli tehty muutamasta ohuehkosta puusta ja hentoisesta kaijapuusta kulkutie. Kivilinnalta jatkettiin luolalle yleensä vuoren yli.

Tapamme oli mennä luolan läpi louhikon puolelta lähtien. Louhikon puo-

leinen aukko ei ollut mitenkään huomiota herättävä, pikemminkin kuin piilossa. Lähtiessä laskeuduttiin kivien välissä noin pari metriä alaspäin, sitten oli edettävä konttaamalla. Oli täysi pimeys. Jo varhain olimme kuulleet, että luolasta on haara Vesilahden Laukon kartanon viinikellariin. Pirunvuoren herra itse taisi tämän salaisuuden meille kertoa. Oli siis syytä varoa poikkeamasta sivuun. Yksin ei luolaan koskaan menty. Matkan varrella täytyi kahden kuperan kiven välistä tulla vähän alaspäin. Vallankin aikuisille se aiheutti kontatessa vähän kurkottelemista, kun ei ollut tilaa kääntyä jalat eteenpäin. Näille vaiheille päästyä alkoi myös valoa pilkottaa ja matkaa voi hetimiten jatkaa kumarassa kävellessä.

Paljon on vuosikymmenten kuluessa tuttujen ja vieraitten kävijöitten kanssa Pirunvuorella käyty. Kivilinnan ohella vuoren laelta avautuvat maisemat ja luola ovat aina olleet tutustumisen ja tutkimisen kohteina. Lapset, nuoret ja monet aikuisetkin ovat aina halunneet

Louhikon puoleinen aukko tai aukonseutu. Kuva Pentti Hannula.

kulkea luolan läpi.

Vielä vuosikymmentenkin jälkeen moni muualta Suomesta tai ulkomailta tuleva, joka joskus on käynyt Pirunvuorella, muistaa Pirunvuoren ja erikoisesti luolan. Viime vuosina on ollut ikävä kertoa heille, että kivilinna ja vuori ovat paikallaan, luolan tuhosi räjäyttämällä joku "luonnon vihollinen" syksyllä 1994.

Poliisin tutkimuksissa syyllistä ei ilmeisesti ole saatu selville. Tutkimuksissa selvinneistä yksityiskohdista en ole havainnut tietoja julkisuudessa. Luolan suulle kiinnitettiin kieltotaulu.

Kaupungin matkailuasioita hoitanut henkilö totesi paikallislehden haastattelussa, ettei tuhotyö aiheuttanut sanottavaa haittaa. Tämä lausuma osoittaa, ettei hän harkinnut sanottavaansa tai ei ymmärtänyt asiaa. Kertakaikkinen menetys oli ja on äärettömän suuri ja kyseinen lausunto aiheutti lähiympäristön asukkaissa suurta ärtymystä ja mielipahaa. Toivoa sopii, ettei tämä näkemys edusta kaupungin viranhaltijoiden eikä päätöksentekijöitten kantaa.

Sopinee kysyä, miten pitkälle Pirunvuoresta pitää mennä, jotta löytyy vastaavanlainen luonnonluola.

Mitä luolan suhteen olisi tehtävissä?

Henkilökohtaisesti ajattelen, että luolan avaamisen edellytyksistä ja sen edellyt-

Suuri aukko siirtolohkareen alitse. Tubotyön jälkeen opasteita ei ole oikaistu ja vieras voi tätä aukkoa luulla luolaksi. Kuvassa Kosti Punkka ja Pentti Hannula tutkailevat maastoa. Kuva Erkki Vainio.

tämistä töistä hankittaisiin asiantuntijan selvitys ja noin kustannusarvio. Sen jälkeen jatko jäisi kaupungin ja mahdollisten yhteistyötahojen varaan. Totean vielä, että tietojeni mukaan tihutyön tutkimusten aikana kävi paikalla myös Outokummun kaivostoiminnan asiantuntija.

Pirunvuorta ja sen kauniita maisemia kunnioittaen – sen ympäristöä ja ympäristön säilymistä puolustaen – ja luolan suhteen toiveita elättäen

PS. Emil Danielsson oli lähiympäristön puhkielessä Pirunvuoren Herra. ■

Aili Uotila

Kaunis kuusipuu

*Olet kaunis tuoksuva kuusipuu
sin juurellas buoletkin unohtuu
näet kauas mutta myös lähelle
ja suoraan siniselle taivaalle
tiedät lasten juurellas leikkieen
haukkujen pihamaalla hyppieen*

*Sua katsoo iloinen kirsikkapuu
taivaalla kiertävä naurava kuu
puu suoja on laulavien lintujen
sen musiikin lahjoittaa tuulonen
kaunis kuusipuu usein kuulla saa
mitä on tuulella kerrottavaa...*

*– Kaikille kuusipuu toivottaa vaan
onnea ja menestystä tulevaan
Ruusut ja liljatkin kuusen muistaa
kuin unesta beräten hiljaa kuiskaa
kaikkea hyvää kotiseudun yli
– juurien voimasta kestävä syli...*

*Pimeäkurssi
Äetsän Reserviläisten
vetämänä Kimpan-
nevan korvessa.
Sissin morsianta
maanpuolustus-
benkiselle kuulija-
kunnalle esittelee
Kaarlo Koukku.
Kuva Jaakko
Lampimäki.*

Erkki Aaltonen

MPK – mitä se on?

Oletko valmis

- sähkökatkoon, pitkäänkin sähköttömyyteen,
- putkirikkoon,
- jos televisiosi räjähtää,
- jos asunnossasi syttyy,
- jos joudut onnettomuuspaikalle,
- jos kimppuusi käydyään... tai
- jos puolustusvoimat kutsuu sinua?

Äskettäin järjestettiin kotiseudullamme kirjoituskilpailu aiheesta Sotaveteraanien perintö. Kilpailu oli menestys, kirjoituksia saatiin puolensataa. Veteraanien saavutuksia viime sodissamme auttoi se, että monet heistä olivat vapaaehtoisesti hankkineet koulutusta maanpuolustustehtäviin.

Pariisin rauhansopimuksen uusi tulkinta v. 1990 käynnisti vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen maassamme v. 1992. Maanpuolustuskoulutus ry, lyhennettynä MPK, oli syntynyt. Puolustusvoimia koskevaan lakiin lisättiin v. 1994 velvoite tukea vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta. MPK-ry:n muita jäseniä ovat yksitoista keskeistä maanpuolustusjärjestöä.

Maanpuolustuskoulutus ry:n jäsenet:

- Puolustusministeriö
- Puolustusvoimat
- Suomen Reserviupseeriliitto ry
- Reserviläisliitto ry
- Maanpuolustuskiltojen Liitto ry
- Suomen Maanpuolustusnaisten Liitto ry
- Suomen Naisten Maanpuolustusjärjestö ry
- Sotilaskotiliitto ry
- Kadettikunta ry
- Naisten Valmiusliitto ry
- Suomen Sinibarettiliitto ry
- Reserviläisurheiluliitto ry
- Sininen Reservi
- Sisäasiainministeriö tukee MPK:n toimintaa.

Minkälaista koulutus on?

Maanpuolustuskoulutus ry valmentaa sinua, jos olet 15 vuotta täyttänyt suomalainen. Tavoitteena on, että selviät tavallisen arjen vaaratilanteissa ja myöskin pahoissa kriiseissä, joissa poikkeusolojen lainsäädäntö saatetaan voimaan.

Turvallisuuden perustietoja ja taitoja saat kansalaisen **turvakurssilla**. Maanpuolustuksemme järjestelyihin voit varsin syvällisesti perehtyä **valmiuskurssilla**. Jos olet kiinnostunut turvallisuuspolitiikkamme perusteista, voit osallistua **erikoiskurseille**.

Yleinen nuorten käsitys on, että puolustusasioista ei sotaväen jälkeen tarvitse huolta kantaa. Tarvittaessa on kertausharjoitukset, joissa uudet asiat opetetaan. Tämä on harhakäsitys. Puolustusvoimat kutsuu sinut 30- tai korkeintaan 35-vuotiaaksi asti. Tämäkään ei määrärahojen niukkuuden vuoksi ole toteutunut. MPK:n järjestämällä **sotilaallisilla kursseilla** voit täydentää sotilastaitojasi. Koulutus luetaan kertausharjoituspäiviin. Kotiseudun häiriötilanteiden varalle järjestetään koulutusta esimerkiksi evakuointiin, joukkomajoitukseen ja -muonitukseen, raivaukseen, kadonneiden etsintään, tulipalon alkusammutukseen ja kriisien henkisen tuen antajille.

Jos olet kiinnostunut kouluttamisesta tai johtamistaidoista, näihinkin saat opetusta MPK:n kursseilla. Lisäksi on räätälöityjä kursseja eri tarpeisiin.

Esimerkkejä kurssiohjelmista

Kurssien sisältö valitaan paikallisten tarpeiden mukaan. Seuraavassa on esimerkkejä toteutuneista kurssiohjelmista.

Kansalaisen turvakurssi:

- Suomen turvallisuuspoliittinen asema
- Kansalaisen taloudellinen turvallisuus poikkeusoloissa
- Käynti varuskunnassa
- Ensiapuharjoitus
- Väestönsuojelu
- Palo- ja pelastustoimen järjestelyt kotikunnassa
- Toiminta erilaisissa onnettomuustilanteissa

Kodin sähköturvallisuus
Itsepuolustusharjoitus: rikosten ennaltaehkäisy, väkivaltatilanteiden välttäminen, yksilön toiminta murron ja ryöstön kohteena, yksilön oikeudet voimatoimiin eri tilanteissa.
Kuntoliikunta
Kartan ja kompassin käyttö
Turvallinen aseiden käsittely

Valmiuskurssi:

Turvallisuuspolitiikka:
Suomen turvallisuuspoliittinen asema ja tilanne
Poikkeusolot ja valmiuslainsäädäntö
Sotilaslääni puolustusjärjestelmän osana
Kotikunnan varautuminen poikkeusoloihin
Johtamis- ja muu koulutus:
Johtamisen perusteet
Käyttäytyminen ja johtaminen kriisitilanteissa
Henkiinjäämisen perusteet äärioloissa
Itsepuolustus
Joukkomajoitus ja -muonitus
Maastoyöpyminen
Sotilaallinen jakso:
Tiedustelu- ja paikantamislaitteiden käsittely
Viestivälineiden käsittely
Lääkintäkoulutus
Suojeluvälineiden käsittely
Joukko-osaston, materiaalin ja taisteluvälineiden esittely

Sotilaallinen jakso toteutetaan puolustusvoimien johtamana. Sotilasaseiden käsittely on vapaaehtoista ja mahdollista vain 18 vuotta täyttäneille. Jakson sisältö riippuu sen toteutavasta joukko-osastosta.

Kuka kouluttaa?

Meidän seudullamme koulutuksen järjestää MPK:n Vammalan ja Äetsän paikallisosasto. Osastosta on käytetty nimitystä Vammalan PAT, mutta nimitys ei ole vielä vakiintunut. Viime vuosina on järjestetty mm. kansalaisen turvakurssi, valmiuskurssi, muonituskurssi ja kurssi maanviljelijöille, jotka kriisiaikoina hoitavat viljelyä kotiseudulla. Sotilaallisia kursseja on pidetty useiden erilaisten sotilaallisten kohteiden suojaamisesta kenttäharjoituksineen (kolme kahden päivän kurssia), viestikurssi ja paikallispuolustuskurssi.

Voinko minäkin osallistua?

Leimaudunko maanpuolustuskurssilla harvinaiseksi poikkeusyksilöksi ja sotaintoilijaksi?

Et todellakaan ole poikkeusyksilö, sillä vuosien mittaan osallistujia on jo ollut pitkälti yli 100 000. Vuosittain koulutustilaisuuksia on noin 1000 eri puolilla maata. Vuosittain kurseille on osallistunut yli 20 000 henkilöä. Naisia koulutettavista on ollut 25–30 % ja kouluikäisiä nuoria 10–15 %. Sotilaallista koulutusta on ollut noin puolet kurseista, yleisiä kansalaistaitoja parantavia noin neljännes, kuntien kotiseudun kriisivalmiutta parantavia runsas 10 % ja kouluttajakoulutusta vajaa 10 % kurseista.

Koulutus ei vaadi kohtuuttomasti aikaa. Kurssit kestävät useimmiten yhden viikonlopun. Täysin ilmaisia ne eivät ole, mutta kurssimaksu vastaa suurin piirtein ruokailukuluja.

Puolustusvoimat ja oma Vammalan seudun johtoryhmä valvoo koulutustoiminnan hyväksyttävyyttä ja lain mukaisuutta. Mitään ramboilua ei sallita eikä täällä ole sellaisesta ollut merkkejäkään. Sotaa ei kukaan toivo ja juuri sen takia hyvästä maanpuolustuskunnosta kannattaa sinunkin osaltasi huolehtia. Sopiva, mielenkiintoinen ja siviilitoimissakin hyödyllinen tehtävä löytyy jokaiselle. ■

Veikko Pihlajamäki

Riihipalo joulu yönä muinoin

*Paloi pyhä kirkko jalo,
syyllinen ei salaakaan jää;
myöskin toinen Tyrvään palo
tarun mukaan selviää.*

*Rekun riihen tonttu-ukko,
uskollinen toimestaan,
valpas vartija kuin kukko,
joulu puuro palkkanaan.*

*Joskus muinoin täyden riihen
joulu pyhäbiks' kerrotaan
tulleen kuivuneeksi siihen
aattoiltaan kauneimpaan.*

*Emäntäinen puuron tuoreen,
jouluherkun maittavan,
sitten "silmän" valkovuoreen
nähtiin vielä laittavan.*

*Renki kunnian sai viedä
puuron riihen oven taa,
vaan ei tonttua hän siedä,
koko riibi puistattaa.*

*Renki puuron söi, se maittoi.
Sijaan lunta lusikoi,
vielä silmänteekin laittoi:
ison hiilen päälle toi.*

*Tämän nähden tonttunen
hylkäs riihen valvonnan,
nyt pä teille kerron sen
tontun viime sanonnan:*

*"Hiilisilmä, lumipuuro,
tulet vartioikoon muu.
Kuulkoon sokko, näbköön kuuro:
Rekun riibi, remmantuu!"*

Topin lapset opintiellä

"Kirjanlukemisen taito on avullinen ja paraikaan paranemaan päin. Rippiskoulussa vaaditaan selvää sisältä-lukua, ja tämän vaatimuksen täyttävät muutama nuorukaiset hyvin, enin puoli jontensakin, muutamia (jotka tankaten saavat sanan kirjasta) päästetään ripille parannuksen ehdolla, koska ovat käyneet useamman vuoden rippiskoulua." Näin kirjoittaa Tyrvään kirkkoherran apulainen Antero Wareljus kirjassaan Kertomus Tyrvään pitäjästä 1853. Lisäksi hän toteaa, että kirjoitustaitoa ei ole vielä "Isossa mitassa" ja laskutaitoa ei kansa ole vielä saanut "maistoakkaan".

Lasten kasvattaminen ja opettaminen oli 150 vuotta sitten kokonaan vanhempien vastuulla. Heidän tuli siirtää vanhemmiltaan saamansa oppi lapsilleen. Aina vanhempien taito ei kuitenkaan riittänyt. Rippikouluihin läheystyessä tarpeellista lukutaitoa ei oltu saavutettu. Avuksi tulivat nyt lukkarin pitämät sunnuntaikoulut ja joidenkin hyvälukuisten kyläläisten pitämät tilapäiset kurssit. Vaatimusten kasvaessa nämäkään eivät riittäneet, vaan tarvittiin pysyvämpää ja tehokkaampaa opetusta. Avuksi tulivat kiertokoulut, joita alettiin perustaa 1870-luvulla, esim. Kiikkaan v. 1872. Riitojen jälkeen Tyrvääseen saatiin kiertokoulu vasta v. 1881. Kiertokoulut olivat seurakuntien ylläpitämiä, Tyrväässä kiertokoulu oli kuitenkin kunnallinen.

Kiertokoulujen perustamista kiihdytti v. 1866 julkaistu kansakouluasetus, jonka mukaan kansakouluun voitiin ottaa vain lukutaitoisia oppilaita. Varsin pian Tyrvään seudulla alettiin suunnitella kansakoulujen perustamista. Tyrvään kirkonkylän ja Karkun Aluskylän kansakoulut aloittivat toimintansa v. 1873, Kiikan kirkonkylän kansakoulu kolme vuotta myöhemmin. Kaikkia kyliä kattavan kouluverkoston luominen toteutui vasta seuraavalla vuosisadalla, joten useimpien lasten oli tyydyttävä kiertokouluun. Vielä sotien jälkeen oli paljon niitä, jotka sanoivat, että en ole käynyt muuta kuin kiertokoulun ja rippikoulun.

Tarkoituksenani on seurata Nuupalan kylässä lähellä rautatieasemaa olleen Vännin ratsutilasta erotetun pienenhkö (1/3 manttaalia) Topin lasten opintietä kansakoulun perustamisen aikoihin. Hekin saivat ensimmäiset tietonsa ja taitonsa kotona vanhemmiltaan Juho ja Johanna Topilta. Juho kävi

Frans Nuupala. Kuva valokuvaamo K. E. Ståhlberg, Helsinki.

rippikoulun kirkkoherran pappilassa ja pääsi ripille 1.10.1837 samana päivänä, jona hän täytti 15 vuotta. Tämä osoittaa, että Juholla oli rippikouluun mennessään varsin hyvä lukutaito, kun hän nuorena ja ensimmäisellä yrittämällä selvisi rippikoulusta. Oppilasluetteloon hän sai "ymmärtämisestä" hyvän merkinnän. Ripillä (ehtoollisella) hän kävi säännöllisesti keväällä ja syksyllä sekä vuosittaisilla kinkereillä, jolloin pappistolla oli mahdollisuus seurata hänen taitojaan. Rippikirjassa hänen taitonsa arvioitiin 1-10 asteikolla keskimäärin seitsemän arvoiseksi. Johannan taidot arvioitiin eri vaiheissa hiukan huonommiksi, mutta kyllä hänelläkin oli valmius sisäluvun opettamiseen.

Topin 11 lapsesta kahdeksan varttui aikuiseksi. Heidän nimensä kirjoitettiin kastekirjaan ja rippikirjaan ruotsinkielisessä muodossa. Kun suomen kieli sai virallisen aseman, nimetkin saivat suomalaisen alun. Lasten tavallisimmin käytetyt nimet ja syntymävuodet: Herman 1851, Hilma 1854, Vihtori 1856, Hedvik 1858, Kalle 1860, Fabian 1864, August 1866 ja Frans 1868.

Neljällä vanhimmalla lapsella ei ollut mahdollisuutta käydä kansakoulua; he olivat koulun perustamisen aikaan jo liian vanhoja koulun oppilaita. Kotiopetus näyttää heidän kohdallaan sujuneen hyvin. He selviytyivät rippikoulusta ensimmäisellä yrittämisellä 15-16 vuoden iässä. Tapana oli arvioida erik-

seen sisäluku, ulkoluku, Vähäkatekismus, Kristinoppi, Raamatunhistoria ja käsitys. Rippikoulua pitänyt pappi antoi Hilmalle ja Vihtorille tyydyttävät arvosanat. Hedvik näyttää olleen erityisen lahjakas, sillä hänellä oli neljässä aineessa "kymppi" sekä raamatunhistoriassakin ja käsityksessä muuten kiitettävä.

Kansakoulua kohtaan Topilla osoitettiin suurta edistyksellisyttä, kun koulun alkaessa sinne lähetettiin heti kaksi poikaa. Rusthollarin pojat, 12-vuotias Kalle ja 9-vuotias Fabian kirjoitettiin ensimmäiselle luokalle 8.9.1873. Oppilaita oli 61, joukossa muutama tyttökin. Kallen koulunkäynti jäi kuitenkin lyhyeksi, sillä hän erosi jo syyslukukauden päättyessä. Fabian jaksoi käydä koulua kaksi vuotta, sai siirron kolmannelle luokalle, mutta ei enää syksyllä palannut kouluun. Topilta lähdettiin uudelleen koulutielle v. 1876, jolloin August ja Frans koulun nuorimpana oppilaana aloittivat ensimmäisen luokkansa. Keväällä August siirrettiin toiselle luokalle, mutta hänen koulunsa jäi siihen. Takkuista oli Fransinkin koulunkäynti. Saatuaan siirron toiselle luokalle hän erosi, mutta palasi myöhemmin kouluun ja jälleen ensimmäiselle luokalle. Kolmannelle luokalle hänet siirrettiin keväällä 1879, jolloin hän taas erosi. Seuraavan kevätlukukauden hän oli kolmannella luokalla, mutta nähtävästi opettaja katsoi yhden lukukauden liian vähäiseksi koko luokan suorittamiseen, ja niin Frans sai merkinnän "Jääpi sam. osast." Tähän päättyi hänen kansakoulunsa. Rippikoulussa hänellä oli kuitenkin kaikissa aineissa "kymppi".

Topin poikien heikolta näyttänyt koulumenestys ei ollut poikkeuksellista. Useimpien koulunkäynti päättyi ensimmäisenä ja toisena vuotena, ja vain harvat saivat neljän vuoden opiskelun jälkeen päästötodistuksen. Kiertokoulun perustamisen lykkääntyessä järjestettyä alkuopetusta ei ollut. Koulun yleissivistävää luonnetta ei tajuttu; tyydyttiin vaatimattomaan luku-, kirjoitus ja laskutaitoon. Perinteen mukaisesti lasten oli osallistuttava talon töihin kotipiirissä ja pelloilla, koulunkäymiseen ei yksinkertaisesti ollut aikaa.

On syytä vielä lyhyesti tarkastella, mihin topilaiset "koulusivistyksellään" pääsivät. Jos talojen tyttärien tärkeimpänä tavoitteena oli päästä taloon emännäksi, tässä Topin tyttäret onnistuivat, Hilmasta tuli Lousajan Härmän ja Hedvikistä Mouhijärven Vesunnan Vähätykin emäntä. Herman meni naimisiin Kiikan Unkelan Eskon tyttären kanssa ja suurehkon talon isäntänä saattoi talon hyvään kuntoon. Vihtori osti Marttilan Heikkilä talon, mistä hän kuitenkin joutui siitä luopumaan Vam-

malan kauppalan perustamisen takia. Talotta hän ei kuitenkaan jäänyt, sillä hän osti manttaaliltaan Tyrvään suurimman talon Kataran ratsutilan. Lisäksi hän toimi kunnallisissa ja seurakunnallisissa luottamustehtävissä ollen mukana Vammalaa perustamassa. Kalle meni naimisiin Kiikan Leikkuun Yli-Pietilän tyttären kanssa, minkä myötä hän sain talon isännyyden. Hän lisäsi vielä tiluksiaan ostamalla Ala-Pietilän. Fabian osti Loimaalta Topi-Hulmin talon. Talon isännyyden ohella hän toimi monissa kunnallisissa ja seurakunnallisissa luottamustehtävissä. Erikoismaininnan ansaitsee hänen työnsä seurakunnan kirkkoväärtinä (taloudenhoitajana) huolehtien myös kirjanpidosta, mistä arkkipiispa Johansson antoi hänelle erityisen tunnustuksen. August puolestaan tuli vaimonsa myötä Koivulan Sepän isännäksi. Hänelläkin oli luottamustehtäviä; hän toimi aktiivisesti Vammalan rukoushuoneen perustamiseksi.

Oman kappaleensa ansaitsee nuorin poika Frans. Hänen kansakoulunsa päättyi siis luokalle jäämiseen, mihin syynä ei ollut lahjattomuus, vaan pikemminkin lahjakkuus. Vilkas, älykäs ja särmikäs Frans ei sopeutunut kouluun, ja opettaja ei uskonut hänen kykyihinsä. Kotona kuitenkin uskottiin ja hänet lähetettiin v. 1879 ovensa avaneeseen Porin Lyseoon. Suoritettuaan

ylioppilastutkinnon Frans lähti opiskelemaan Helsinkiin ja suoritti hyvin arvosanoin filosofian kandidaatin ja kasvatustutkimuksen. 27-vuotiaana hän palasi kotiseudulleen ja osti syntymäkotinsa Topin. Frans Nuupala, jota nimeä hän käytti, toimi monella tavalla nuorison hyväksi. Raha-asioitaan hän ei kuitenkaan osannut hoitaa, minkä seurauksena hän myi Topin ja matkusti Pietariin, jossa hän toimi Suomen valtioliiton virastossa. Suomeen palattuun hän perusti Maalaistyöväen Puolueen ajamaan maaseudun tilattoman väestön etuja. Epäonnistuttuaan politiikassa hän toimi matkasaarnaajana Suomessa ja Inkerinmaalla.

Fransin opintietä voidaan pitää poikkeuksellisenä. Näihin aikoihin vain säätyläisillä ja suurimpien talojen omistajilla oli mahdollisuus lähettää poikiaan kaupunkien kouluihin. Ilmeisesti kehittyvä meijerialous teki Fransin kouluttamisen taloudellisesti mahdolliseksi. Vielä on syytä todeta, että kaikilla Topin kuudella pojalla oli eri sukunimi, joka saatiin talon mukaan. Yhteistä heille oli vankka kristillisuus, mikä ilmeni rakkautena kotiseurakuntaa kohtaan ja haluna auttaa vähäosaisia lähimmäisiä.

Tärkeimpinä lähteinä Tyrvään kirkonkirjat ja Tyrvään kirkonkylän kansakoulun oppilaslueket. ■

Ritva Haavisto

Ruskan loisto

*Vielä hetken ennen myrskysäätä
talven kylmää pakkasta ja jäätä
tabdon ruskan värein bekkuttaa
koko tienoon värein kaunistaa.*

*Pian lumi alleen kaiken peittää
voi huomenissa räntäkuuron heittää
vielä tänään tabdon sulle loistaa
ja värikirjon tunturissa toistaa.*

*Viipyy hetken vielä syksyn ruska
värit esiin taikoo elon tuska
riitteeseen jo jäätyy lammen pinta
se kesän päättymiselle kuin hinta.*

*Sinä, ihmislapsi, nauti näistä
tuntureista hyvin värikkäistä
talleta ne sielun pohjaan asti
kuluu kaamosaikasikin rattoisasti.*

Juho Äijälä oli kielimies, runoilija ja kotiseutunsa kulttuurin vaalija

Pispan sotilasvirkatalossa Mouhijärvellä syntyi 18. 8. 1866 tomera poika, joka sai kasteessa nimen Juho. Nuori perhe oli asunut ensimmäiset vuotensa Palvilalan Harsulla, sukulaistalossa, jossa oli syntynyt esikoistytär Karoliina. Pispaa vuokrattiin nelisen vuotta, sitten ostettiin lähistöllä myynnissä ollut Kannarin perintötaló. Kannarissa ei kauaa viihdytty, kaipuu kaiheri lähemmäs sukulaisia. Tyrvään Laukulassa tuli Äijälän tila myyntiin, se tuntui sopivalta, siitä tehtiin kaupat ja asetettiin siihen.

Tyrväässä oli 1880-luvulla alkanut voimakas valistusinnostus, jonka hehussa Juho Äijälä innostui opin tielle. Hän oli jo 18-vuotias aloittaessaan Hämeenlinnan lyseossa, koska kotiseudulla ei ollut vielä oppikoulua. Valkolan hän sai sieltä 1891. Äijälä opiskeli ensin teologiaa, vaihtoi tiedekuntaa, valmistui fil.kandiksi 1898. Aluksi Äijälä oli suomenkielen lehtorina normaali-lyseoissa ja seminaareissa, kunnes 1902 hänet nimitettiin Raahen piirin ja myöhemmin Kannaksen piirin kansakoulujen tarkastajaksi. Opintomatkoja hän teki Saksaan, Sveitsiin ja Hollantiin, tuustuen niissä kansakouluoloihin. Näillä reissuilla hän ihastui Mess-juustoon.

Tuliaisina hän toi valmistusohjeen ja innosti sisaren juustontekoon. Rauman seminaarin suomenkielen lehtorin virkaa Äijälä hoiti vuodesta 1906 eläkeikänsä asti.

Opiskeluvuosien läheisiä ystäviä olivat suomenkielen tutkija prof. Heikki Ojansuu sekä pappismies rovasti Oskari Mäkelä. Kaverukset järjestivät lomakursseja sekä luentosarjoja ja olivat nuorisoseuranhengen puolesta puhu-

ja. 1896 pidettiin Tyrvällä Vilppalan talossa nuorisoseuran perustava kokous. Tilaisuuden avauspuheenvuorossa Äijälä tähdensi aatteen lähteneen kansamme nuorison povesta. Ojansuu joka vielä oli lyseolainen, valittiin heti ensimmäiseksi puheenjohtajaksi. Näin saatiin sinetöityä se jalo aate, jota Oskari Mäkelä oli monta vuotta aiemmin esittänyt.

Nuorisoseurojen yhteiset kesäjuhlat olivat paisuneet vähitellen suuriksi maakunnallisiksi soitto- ja laulujuhliksi. Näissä tilaisuuksissa kuultiin lukemattomat kerrat Juho Äijälän puhujan ja kertojan taitoja. Hän esiintyi puhujana monissa tilaisuuksissa Raumalla, Tyrvällä ja ympäri Satakuntaa. Niissä hän esitti myös kirjoittamia runoja.

Varsin huomattavan määrän, yli 260 erilaista taikka ja loitsua Äijälä keräsi tyrväläisiltä opiskeluvuosiensa kesinä. Muistiinpanoja hän teki pitäjän eri puolilla asuneilta 35 henkilöltä, myös kuululta sadunkertoja Annastuuna Korkeamäeltä. Merkinnoissa kerrotaan säilyneen hyvin tyrväläinen puheenparsi. Tallenteissa on kertojan nimi, ikä ja asuinpaikka. Luultavasti Heikki Ojansuu hyvänä ystävänsä sai Äijälän kiinnostumaan murteen keruusta. Saipa siitä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta pienen korvauksen, joka lämmitti opiskelijan laihaa kukkaroa. Prof. Pertti Virtarannan kokoamana ilmestyi 1969 Annastuuna Aikanansa teos, jossa on mukana Äijälän muistiinpanoja. Raumalainen pormestari Jussi Äijälä, oli iloisesti yllättynyt nähdessään kirjassa isänsä tallentamaa puheenpartta.

Juho Äijälä kirjoitteli usein Raumalla ilmestyvään Länsi-Suomeen, ollen peräti lehden vakituinen avustaja. Eräänä kesänä toimitus heitti Kaukolaan kirjeen jossa muistutus: – Lukijakunta kaippaa, – jospa joku maalaisaiheinen laulurunohelmi taikka suoranainen pala satakuntalaisen maiseman tunnelmointia taikka kulttuurihistoriallinen muistikuva, ylimalkaan jotakin kotiseutuaiheista. Tätä me pyydämme ja vaadimme suurimmalla kunnioituksella ja sydämellisin kesäterveisin, L-S Jaakko Kaskela. Myös Tyrvään Sanomia Äijälä muisti ajankohtaisilla artikkeleilla.

Lahja ja Juho Äijälä bopeahääpäivänä Raumalla 24. 6. 1936. Takana Kerttu ja Jussi, vanhempiensa keskellä Heikki.

Lehtori Äijälä oli Tyrvään Lastu-seuran perustajajäsen. Seura aloitti satunnaiset kokoontumisensa toukokuussa Urponpäivänä 1936. Hän oli uskollinen Lastu, sanoitti ja sävelsi seuralle oman nimikkolaulun.

3. 9. 1938 Lastut kokoontuivat Tyrvään vanhassa kirkossa seurakunnan 500-vuotisjuhlaan. Siellä Äijälä piti pitkän esitelmän aiheesta Sastamala–Kalliala–Tyrvää. Hän selvitti nimien merkitystä, joista kielentutkijat ovat olleet eri mieltä. Äijälän mukaan olisi oikein kirjoittaa Saastamala, se voi merkitä paikkaa jossa riisutaan synnin saasta. Kalliala hänen mukaansa tuli paikalla olleesta kalliosta. Tyrvää-nimen tulkinnaassa hän viittasi iskujen ja potkujen antamiseen eli "antaa Tyrvään lystiä". Hän mainitsi Lönnrotin mukaan tyrvin-tyrviä merkinneen potkujen ja iskujen antamista. Eräs selitys oli kovia iskuja veneille ja soutajille tulleista Tyrvään koskista.

Lehtori Juho Äijälän elämäntyö Suomen kielen opettajana ja kasvattajana on ollut rikasta. Hän oli taitava ja uuttera kannustamaan oppilaitaan eteenpäin. Itse runoilemiseen taipuvaisena hän oli erittäin perehtynyt Suomen kansan vanhoihin runoihin ja innosti oppilaitaan äidinkielen opiskeluun ja kirjalliseen tutkimiseen. Häneltä riitti koulutyön ulkopuolella voimia yhteiskunnallisiin asioihin. Hän kuului yhteislyseon ja kansakoulun johtokuntaan, oli Rauman Säästöpankin ja kirkkovaltuuston jäsen, Länsi-Suomen osuuskunnan ja hallituksen jäsen, vanhainkotiyhdistyksen perustajajäsen ja puheenjohtaja.

Kaukolan kylään ja sen koskiin Äijälä viehätty ja hän vietti perheineen lähes parikymmentä kesää sisarensa tyhjilleen jääneessä tuparivissä. Äijälän perheeseen Lahja-rouvan lisäksi kuului lapset Juho (Jussi), Kerttu ja Heikki. Usein oli mukana myös kotihengetär Anna Kokkonen. Loman alkaessa, ilmestyi Hartolankosken rantakiville pelava-asuun verhoutunut lehtori, toiveena punalihainen asiko. Mieluusti hän heittäytyi myös päivänokosille puiden välissä odottavaan riippukeinuun. Tutuja Äijälät olivat kyläläisille, kutsuivat kylään ja pitoihin. Lehtori oli tunnetusti hyvä seuramies, häneltä riitti leppoisia hyväntahtoisia tarinoita. Juho Äijälä erottui pitäjäläisten joukosta harvinaisen tyylikkäänä herrasmiehenä, lisäksi hän oli erittäin kohtelias ja huomaavainen kaikille.

Lehtori Juho Äijälän elämäntaival päättyi Raumalla 15. 6. 1942.

Lähteet: Vilho Hobkon muistiinpanot, Pertti Virtarannan Annastuuna aikansa.

Lahja ja Juho Äijälä kesänvietossa Kaukolassa.

Uudessa Suomessa 23/1/1923

Surusanoman saapuessa

7. 11. 1923 Professori Heikki Ojansuun muistolle

Daikene' viesti jo sulma ja tiedotus lyijyn raskas,
iskeä noinko sä voit tuskan järkyttävän!
Ettäkö tuonen mailla jo tuonelan virstoja soutais
hän, joka joukkohon ain' hilpeän toi elämän,
hän, jonka leikki ja huumori häivytti synkät pilvet
otsalta ystävien, otsalta viereankin.
Meiltäkö riistetty ois' tämä nuokua liehtävä henki,
tuonen maillako vain moisia tarvittahan. —
Ypeys ystävien olit ystävä harras ja vakaa,
ystävyytlämmössä' ain' yhä uupumaton.
Heitä sä mielin muistelit matkojen, aikojen takaa,
muistelit terveisin, muistelit kivihin.
Syntymäseutusi kaunistus ja sen hellimä poika,
syntymäseudulles' virstoja tietänyt et.
Sen sulo kauneus, ryhdikäs kansa ne soimahan saivat
herkässä rinnassas' myös runokantelon.
Sinne sä riensit kuin äitisi helmaan viihdyttäväiseen,
sielläpä surraan nyt kaihoten lähtöäs'.
Surren astuu äänesi myös koko syntymämaasi,
yhtä kun parhaistaan saattavi kalmistoon.
Tok' isänmaalles' jääpi sun uutteran henkesi heelmät,
joista jo nauttinut on tutkijapolvi uus'.
Maineen kukka sun hautasi yllä kuihtumatonna
lämpöä uhkuvi myös kaunihin luontehen.
Laupias Luoja, sä lohduta nainen itkevä, jolta
vieleltä temmattu on kallis kumppani pois.
Holhoa orpouneet, jotta suurelta katkotun korren
versoa uudestaan lahjojes' baalija vois'.

Juho Äijälä.

Lasse Heikkilä

*hän pilasi hirvittävän määrän hyvää paperia
piinasi kunnon kansalaisia raubattomuudella
kärsi tarpeettomia vaivoja
teki velkoja
juopotteli rakasteli sairasteli poltti liiaksi tupakkaa
valitteli eli köyhänä
mutta kuoli onneksi ennen aikojaan
patsas*

Lasse Heikkilä: *Unet ja Medeia* (1953)

Esa Helander

Kiikoisten Ulstadius

Saako Lasse Heikkilä, Kiikoisissa syntynyt kirjastovirkailija ja taide- ja kirjallisuusarvostelija, runoilija (1925–1961) patsaansa? Elämäkerran kirjoittaja Osmo Pekonen (Marian maa, SKS 2002) sellaista ainakin arvailee – ja irvailee kiikoislaisten vielä joskus tanssivan purpuria patsaan ympärillä.

Oliko Heikkilä nero vai nari? Mene tiedä, mutta suuruudenhullu joka tapauksessa tämä suomalaisen modernismin ensimmäisiin pääskysiin kuulunut kirjallinen kauhukakara, enfant terrible, ”monipimeä, moniloistoinen, monisärmäinen monadi”, kuten hänen ystävänsä Lassi Nummi häntä luonnehtii.

Naapuripitäjän Kiikan suuren pojan Kaarlo Sarkian tiedetään merkinneen Lasse Heikkilälle paljon. Heikkilä siteeraa usein Sarkiaa kirjeenvaihdossaan, puhui hänestä kovin innostuneesti ja tutustui hänen suomennostensa kautta ranskalaiseen kulttuuriin johon ihastui ikihyviksi.

Oliko Sarkia suorastaan Heikkilän esikuva? Näin kysyy myös Pekonen pyrkimättä kuitenkaan vastaamaan kysymyksiensä. Yhtymäkohtia satakuntalaisen syntyperän ohella on joka tapauksessa monia keikarimaista pukeutumista myöten: Kuoleman arvoituksen pohtiminen, kauneuden palvominen, oman identiteetin alituinen, lopulta ehkä löytämätön etsiminen. Ja kieli, sanat: ”Minulle sanat ovat ensisijaisia, ne ovat tietty valtava parvi jossain tietoisuudessa, aihe hakee niistä omaansa. Ensin on sana, sitten vasta sisältö.”

Snobistisen Lasse Heikkilän musiikista, filosofiasta, matematiikasta, teologiasta ja erityisesti roomalaiskatolisen kirkon Neitsyt Maria -mystiikasta vaikutteita saanutta lyriikkaa on pidetty vaikeatajuisena. Se on myös jotensakin epätasaista, mutta parhaimmillaan hienosti piirtyvää, ominaisuuksinaan älyllisyys, tuoreus ja inhimillinen rakastettavuus, elämän maku: ”aamu tuli kuin harmaa kissa / raapaisi kynnellään minut hereille / ryyppäsin valon spriitä / irvistäen / täyten piippuni

katselin / elämäni hitaasti yhtyy ilmaan häviten / minulla on hiven / rakentaisinko siitä pesän kissalle / se saattaisi poikia valkoisen hevosen / ratsastaisin parempaan kaupunkiin / eikä minun tarvitsisi liikahda.”

Lasse Heikkilä, uuden lyyrisen ilmaisun esitaistelija, yhtä lailla outo lintu kuin vanhempi runoilijaveljensä Kaarlo Sarkia, löysi toisen sielunsukulaisensa Ulstadiuksessa, yltiöpietistissä. Lars (Lauri) Ulstadius (k. 1732) vihittiin papiksi ja tuli 1680 Oulun triviaalikoulun kollegaksi, erosi 1682, kun oli menestyksettä hakenut Oulun kappalaisen virkaa. Turkuun 1683 muutettuaan Ulstadius antautui mietiskelyihin ja askeettisiin harjoituksiin, eli hiljaista eristynyttä elämää, kunnes 1688 aiheutti tuomiokirkossa kirkkohäiriön keskeyttämällä papin saarnan ja julistamalla tuomiota viralliselle kirkolle ja papistolle. Hän hylkäsi Raamatun arvovalan ja vetosi Pyhän Hengen ilmoitukseen. Ulstadius tuomittiin kuolemaan, mutta tuomio muutettiin elinkautiseksi pakkotyöksi Turun linnassa ja vuodesta 1693 Tukholmassa. Hänet armahdettiin 1719, mutta hän jäi omasta tahdostaan vankilaan, jossa kuoli kannattajiensa kunnioittamana profeettana.

*muuan mies
huutaa vesillä
kuin uikku
yksinäinen
Turun kirkossa
1688 Ulstadius
outo mies ja outo oppi
sekoittaa mielessä
kuin puburi labdella
pirstoo tyynen
menneestä
ennustaneen ääni... ■*

Pakinaa

*ajasta, kesästä ja talvesta
ja vähän joulustakin*

Käsitteellä 'hetki' on monia piintyneitä sisältöyhteyksiä arkisessa kielenkäytössämme. Puhumme 'hetken hiljaisuudesta', 'asioiden oivaltamisesta hetkessä' ja 'asioiden tekemisestä hetkessä'. Näillekin löytyi yleisesti mielletty keskimääräinen kesto, näin kertoo meille etnokronografia joka tutkii miten ihminen käsittelee aivoissaan muutoksen ja ajan käsitteitä. Nykyhetken pituus on 1–20 sekuntia, sekään ei siis ole mielessämme vain olemattoman pieni ajanjakso menneisyyden ja tulevaisuuden välissä. Hetken hiljaisuus kestää noin kolme minuuttia. Jos jonkin asian oivaltaa hetkessä, siihen menee keskimäärin 52 sekuntia, ja jos jonkin asian tekee hetkessä, siihen menee noin puoli tuntia. Eli nykyhetki kestää joitain sekunteja, mutta erilaisiin toimintoihin kuten hiljaisuuteen, oivaltamiseen ja tekemiseen omistetut hetket ovat eri mittaisia. Miten siis voisikaan olla että elämänmittaiset muistot ja vaikutelmat olisivat muistissamme yhdenveroisia ja saman painoarvon omaavia. Mitä tapahtuu hetkille muistoissamme jotka ovat hyvin kaukana ajassa, mikä ne säilyttää. Verratkaamme esimerkiksi kesää ja talvea.

Kesät piirtyvät muistiimme yksilöllisinä. Niillä kullakin on oma luonteensa, ja aina lapsuudesta lähtien muistamme ne jollain lailla erilaisina – toki aina kauniina ja lämpiminä ja aurinkoisina, mutta aina ne ovat mielessämme kuin keitaita vuosien virrassa ja kaiken hauskan ja muistettavan majapaikkoja ja sellaisena aina säilyviä. Mutta talvet, mitä ne nyt ovat. Rännätä ja lunta, liukkaita kelejä, pakkasta niin että hyvä jos ulos viitsii nenänsä pistää, aina pimeää ja sähköä kuluu niin että voimalaitokset tikahtuvat. Muistele niitä nyt sitten. Paitsi tietysti joulu, sehän on kokonaan toinen juttu.

Niitähän ei voi olla muistamatta. Jos talvi sinänsä on unohtunut muiden samanlaisten jonoon, niin joulu on jotain ihan muuta, mieleenjäävä, muistorikas, hauska tai haikea miltä kantilta sitä sattuu katsomaankin, mukavia tai haikeita muistellen. Sehän on päivänselvää, muistetaan taatusti. Jaa. Mitäs minä oikein sanoinkaan. Talvet muka menevät menojaan mutta joulut eivät unohtu. Kun tuppaa tuo muisti hieman rapistumaan tällä iällä. Hetki vain, kyllä niitä sieltä löytyy kun hieman tutkitaan asiaa tarkemmin.

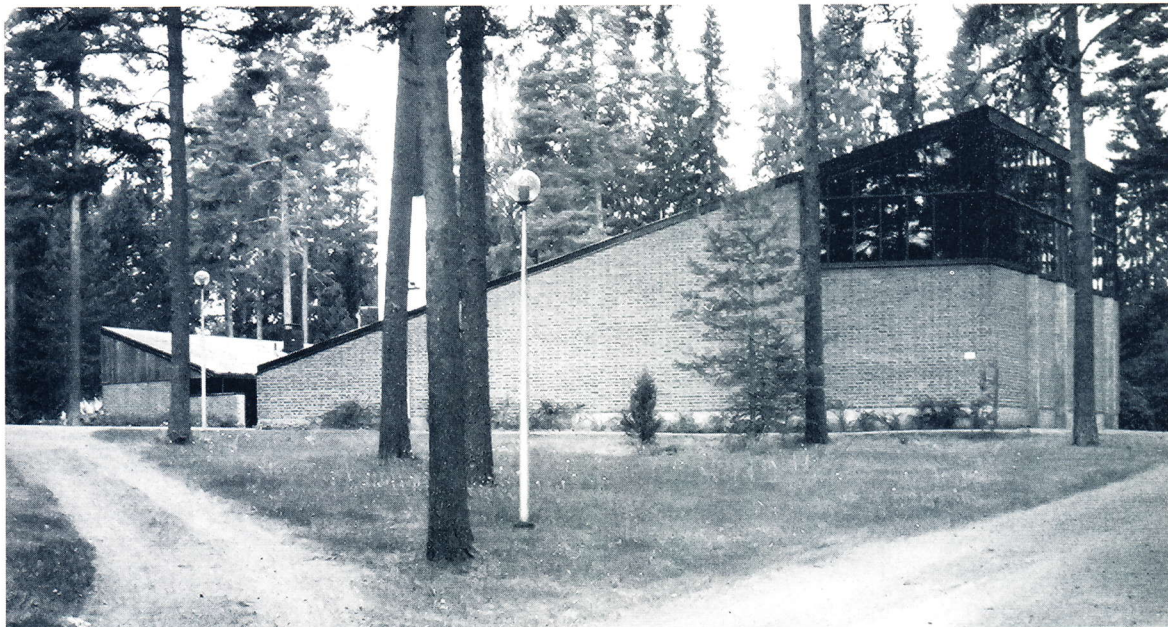
Oman elämänsä vaiheet piirtävät lähtemättömän jälkensä jokaiseen kesään, jokaiseen talveen ja niin myös jouluun, ikä ja sen mukana havaintomaailma muuttuu, kuten myös ympäristön vaatimukset ja sen antamat tehtävät, sekä harrastukset leikkitoiverien ja ystävien piiri. Lapsuuden kesän uintiretket ja oikeastaan hupia oleva marjanpoiminta tuoksuvissa metsissä muuttuivat aikanaan oikeaksi työksi heinäpellolla, heinäseipäiden kuljetus ja tappien jakelu oli pojankloppien työtä, haravakonetta ajamaan pääsy oli kuin ylennys armeijassa, isovelji ehti jopa niittokoneen haltijaksi, minä en kun jalat eivät ulottuneet niittoterän raskaille säätöpolkimille. Sähköpaimenia ei ollut vahtimaan karjaa, mutta olihan koulu-poikia, muistot nuotion hiilloksella paistetuista perunoista ja omenoista ovat lähtemätön osa syksyn kulkua. Monta hyvää kirjaakin ehdin lukea, lehmät kun myös pitkät tovit märehtivät kaikessa rauhassa eivätkä olleet aina karkaamassa kielletyille laitumille. Talvella vapaus ja suksien riemukas siihenä hangella vaihtui maalaispojan askareiksi, heinästä haettiin iso häkkikuorma, hevosemme veti sitä hartaasti pakkasauringon loisteessa halki peltojen joita peitti timanttien lailla huikaiseva hanki. Joulupukki oli jo siirtynyt reaali maailmasta satujen piiriin, mutta ei se joulunodotuksen jännitystä vähentänyt, koulussa liimailtiin joulunäytelmään tarvittavia enkelien siipiä ja harjoiteltiin laulua, vanha keskiaikainen sävel armon val-

kokyyhkystä tuo aina mieleen kouluna palvelleen maalaistuvan jonka ison tuvan lattiaa pulpetit peittivät. Talvisodassa palanut kansakoulu oli hajottanut koulun toiminnan kahden maalaistalon tiloihin, molemmissa ehdin koulua käydä ennenkuin koti lopullisesti jouduttiin jättämään. Noin nykykielellä voitaisiin puhua hajautetusta koulutuksesta, hyvin on oppi päähän jäänyt kun vieläkin mieleen palaa. Kaukana ovat ne ajat, mutta latausta ja painoarvoa on muistamiseen asti.

Mutta kuinka huomaamatta kuluu pari vuosikymmentä ja tapahtuikin täydellinen muutos ja näkökulman vaihtuminen kokonaan uudeksi, ja yht'äkkiä on huomio keskittynyt jonnekin muualle, pois omista mielialoista ja tunnelmista. Istun keinutuolissa odottaen jouluisen karjalanpiirakoiden valmistumista ja sylissäni lepää kuukauden ikäinen tytär äänekkäästi vaatiellen illan maitoannostaan, ja vaimon piirakanvalmistus keskeytyi oitis. Ja sitten taas menee vuosi yhdessä hujauksessa, ja tuo samainen tytär aukoo innokkaana lahjapakettiaan jonka korea käärepaperi taitaa olla se paras löytö, ja hän hämmenyy täysin kun huomaa että löytyy vielä toinenkin paketti ja ehkä vielä kolmaskin. Nyt ei minulle ollut oma, henkilökohtainen joulu enää niin tärkeä, juhla on saanut ihan uuden ulottuvuuden, ja muutos on järisyttävä, kuin muutto uudelle, tuntemattomalle planeetalle tai toiselle mantereelle, ja muistojen kirjo saa uuden aallonpituuden säilytettäväkseen. Enää ei muistoja kartuta vain pelkkä yksilö vaan perhe, ja muutoksen ymmärtämiseen kuluu vuosia vuosien jälkeen, eikä sen todellista merkitystä käsittäne täysin koskaan. Ajan kulumisen ja varsinkin joulun sisältö oli kummallisella tavalla muuttunut, se oli syntynyt uudelleen.

Mihin olemme menossa. Aika tiivistyy ja kiire on vallannut elämän, ja ajanhallinnan sekä ajan käytön tavat muuttuvat tietoverkkojen yhteiskunnassa. Tulemme elämään entistä tiiviimmin eräänlaisessa laajennetussa nykyhetkessä, jossa kaiken on oltava saatavissa kaiken aikaa ja ennen kaikkea nyt. Onko menneellä – siis muistoilla – enää mitään merkitystä jatkuvan nykyhetken hengästyttävässä kiireessä jossa olemme aina tekemässä yhä useampia asioita yht'aikaa ja laskemassa ajallemme hintaa, mikä kannattaa, mikä ei. Vastaus on kyllä, niillä on merkitystä enemmän kuin koskaan ennen. Virusten lailla mieleemme kaikkialta tietoverkon tungoksesta leviävät geenien tavoin lukemattomat uudet merkitykset – meemit, kuten viisaat tietoteorioiden laatijat meille sanovat – ja nämä ovat aktiivisia olioita leviten kulttuurista toiseen, eivätkä keran synnyttyään suostu katoamaan, vaan meidän on selviydyttävä niiden kanssa. Persoonamme on kuin minuuden majatalo, jossa totuuden, yksilöllisen sitoutumisen ja vastuun käsitteet on tungettu peränurkkaan kuuntelemaan uuden ja äänekkäästi esiin tunkevan tiedon ja uutismassan värikästä tarjontaa television ja tietokoneen ruudulta. Kuuntelemme maailman melua ja yritämme saada itsemme järjestykseen, ja tärkeintä alkaakin olla hiljaisuus, tilaisuus koota itsensä.

Menneen maailman ja muistojen säilyviä kuvia tarvitaan, ne ovat ihmisen pakopaikka oman itsensä ja eletyn elämän todelliseen sisältöön, ne ovat rauhan tyyssija joka antaa meille kosketuksen omaan itsemme, tähän outoon oloentoohon johon niin harvoin ehdimme lähemmin tutustua, kun on mukamas aina olevinaan niin kiire ja paljon tekemistä. Niin kuin on meillä eläkeläisillä, varsinkin meillä. Ollaanko sitä niin paljon hitaampia kuin ennen ettei aika enää riitä mihinkään. Luultavasti. Sen parempi on joskus istahtaa rauhassa miettimään kaikenlaista, jopa muistelemaan menneitä kesiä, joskus jopa talvia, mutta ainakin jouluja, ja varsinkin niitä. ■

Tuomas Reku

Kuinka Karkun Salokunta sai oman kirkkonsa

Salokunnan kirkko Kärppälässä lienee Vammalan seitsemästä kirkosta vähiten tunnettu. Sen aikaansaaminen oli pitkän taistelun tulos. Ensimmäinen ajatus tämän kirkon rakentamisesta lausuttiin lähes 200 vuotta sitten.

Taustaa

Kokemäenjoen vesistö jakaa entisen Karkun kunnan kahteen osaan, vesistön luoteis- ja pohjoispuolella olevaan Rantakuntaan ja kaakkoispuoliseen Salokuntaan.

Kunnan hallinto- ja liikekeskus oli Rantakunnan puolella Palvialassa kaukana kaakkoisosan kylistä ja kulmakunnista. Myös Sastamalan kirkko, joka 1900-luvun toiselle vuosikymmenelle asti oli seurakunnan ainoa kirkko, sijaitsee Rantakunnalla.

On luonnollista, että kunnan eri osien välillä oli jonkin verran jännitystä asioiden hoidossa. Rantakunnan seudun asukkaat pitivät Salokuntaa melkein pelkkänä metsäkulmana. Ainoa kunnollinen maantie, ikivanha Tampereen–Turun valtatie, kulki vesistön pohjoispuolella. Kun Tampereen ja Porin välinen rautatie, joka Karkun alueella kulkee Palvialan ja Heinoon kautta, valmistui vuonna 1895, Salokunnan seutu vaikutti Palvialasta katsottuna entistäkin syrjäisemmältä.

Vireää elämää on tietenkin ollut kautta aikojen myös vesistön kaakkoispuolella. Ennen kuin nykyaikainen kunnalliselämä alkoi, kuntakokouksia pidettiin usein jossakin Salokunnan puolen isossa talossa, monta kertaa Kärppälän Mattilassa.

Erilaisia hengellisiä tilaisuuksia pidettiin kodeissa sekä Kärppälän, Korkeenojan ja Karkunkylän kouluissa. Etelä-Salokunnassa on edelleen Kärppälän, Korkeenojan, Mason, Pimäsjärven, Jokipohjan ja Salonsaaren kinkeripiirit.

Salokuntalaisten kirkkomatkat varhaisempina aikoina

Koska vanha kivikirkko ja sen vieressä ollut pappila olivat Rantakunnan puolella ja koska tiet – tai paremminkin polut – olivat varsin kehoja, salokuntalaisten täytyi turvautua vesitiehen päästäkseen hoitamaan kirkollisia asioita.

Entisaikoina kirkossa käytiin paljon nykyistä tunnollisemmin, sillä siihen oli

muitakin syitä kuin Jumalan sanan kuuluminen. Kirkonmenojen päätyttyä pappi luki saarnatuolista kuulutukset ja ilmoitukset, sillä sanomalehtiä, joissa ne olisi voitu julkaista, ei ilmestynyt. Samoin rippikoulu pidettiin kirkossa ja vainajat haudattiin kirkkoa ympäröivälle hautausmaalle.

Kirkkomatkat tehtiin kesäaikana Kulo- ja Rautaveden poikki suurilla kirkkoveneillä, jotka olivat monen talon yhteisiä. Kirkkoveneiden lähtöpaikat olivat kylien rannoilla: Lielahdessa, Kärppälässä, Kojolassa ja Karkunkylässä. Torppariseutujen asukkaat käyttivät kukin oman kylänsä venerantoja, jonne oli pitkä patikkamatka jo Jokipohjan-kulmalta, saati sitten Pimäsjärvenmaasta.

Kirkkomatka sujui venepelillä joutuisasti, jos myrsky ei päässyt yllättämään Rautaveden selällä. Talvisin vesitien korvasivat monin paikoin petolliset jäätiet. Mantereiden ja saarien välisissä vuoteissa, paikoitellen myös järvien selillä, on virtapaikkoja, jotka eivät jäädy kovillakaan pakkasilla kunnolla.

Keväisin ja syksyisin kelirikon aikana oli turvauttava maanteihin, jotka pidentivät matkaa monella kilometrillä. Piimäjärven perukoilta matkaa kirkolle kertyi tällöin pitkälti yli 20 kilometriä. Talvisinkin Kiuralan vuolteet muodostivat vaikean kulkuesteen, jollei kuljettu Vammaskosken sillan kautta.

Kun maantiet 1900-luvulle tultaessa paranivat pikku hiljaa, kirkkoveenet jäivät pois käytöstä. Viimeiset kirkkoveenet hylättiin 1910-luvulla. Vesistöä, joka satojen vuosien ajan yhdisti kunnan osat, oli tullut niiden erottaja.

Ensimmäiset suunnitelmat uudesta kirkosta

Salokunnan kirkon historia on paljon vanhempi kuin itse kirkko. Ajassa saamennä taaksepäin lähes 200 vuotta, kun ensi kerran lausuttiin ajatus kirkon rakentamisesta Salokunnan puolelle.

Sastamalan vanhan kirkon arveltiin 1820-luvulla olevan niin huonossa kunnossa, ettei sitä enää kauan voida käyttää, ja alettiin suunnitella uuden kirkon rakentamista. Asia alkoi kuitenkin edistyä vasta vuonna 1844, kun tuon vuoden kesäkuussa pidetyssä kirkkokokouksessa päätettiin uuden kirkon rakentamisesta Karkun seurakuntaan. Luonnollisesti nousi esille myös kysymys tulevan kirkon sijainnista. Kirkon paikkaa etsittiin ennen kaikkea Rauta- ja Kuloveden rannoilta.

Vuonna 1853 alettiin kerätä erityistä kirkkorakennusrahastoa, johon varat saatiin kirkollisveroista. Asiantuntijat arvioivat tuolloin, että vanha kirkko pysyisi koossa korkeintaan kuusi vuotta. Tämä käsitys on tietysti osoittautunut täysin vääräksi. Esillä oli sellainenkin vaihtoehto, että vanha kirkko purettaisiin ja sen kivistä rakennettaisiin samalle paikalle uusi kirkkorakennus.

Kirkkorakennusrahasto karttui varsin hitaasti, vaikka uuden kirkon tarve tuli yhä polttavammaksi. Sen takia päätettiin vuonna 1864, ettei uutta kirkkoa rakenneta vielä, vaan korjataan vanha kirkko ja yritetään tulla toimeen toistaiseksi sillä.

Korjauksessa, joka valmistui joulukuksi 1866, kirkon ulkonäkö muuttui melkoisesti, kun sen kattoa laskettiin kokonaisuudessaan 14 metriä. Monien mielestä tämä turmeli kirkon ulkonäön pahasti. Lähes sata vuotta myöhemmin, kirkon entisöinnin yhteydessä, sen katto nostettiin entiseen korkeuteensa.

Keskustelu käy kiivaana

Vanhan kirkon korjauksen jälkeen ehti kulua 30 vuotta, ennen kuin uuden kirkon rakentaminen tuli vuonna 1896 jälleen puheeksi. Kirkkokokous sai vuonna 1899 kovaäänisen keskustelun jälkeen aikaan päätöksen, että uusi kirkko rakennetaan Salonsaareen Karkunkylän liepeille, siis vesistön eteläpuolelle. Rantakuntalaisille ei tällainen ratkaisu kelvannut, vaan he valittivat tuomiokapituliin, joka määräsi etsittäväksi uuden tonttipaikan.

Seuraavaksi rantakuntalaiset saivat kirkkokokouksen vuonna 1907 päättämään, että kirkko rakennetaan Toijalan niemeen lähelle Päiväniemen huvilaa. Eteläsalokuntalaiset taas eivät suostuneet tällaiseen päätökseen ja tekivät vuorostaan valituksen tuomiokapitulille.

Kun ratkaisu näytti vain pitkittyvän, viranomaiset kehottivat tutkimaan mahdollisuuksia pitäjän ja seurakunnan jakamiseksi kahtia. Monien mielestä tämä oli ainoa tapa saada riita loppumaan, mutta suuri joukko oli niitäkin, jotka olisivat halunneet säilyttää Karkun jakamattomana. Kirkkorakennusrahasto

oli 1900-luvulle tultaessa ehtinyt karttua niin paljon, että sen varoilla arvioitiin voitavan rakentaa kaksi kirkkoa, siis kummallekin puolelle vesistöä oma kirkkonsa.

Vuonna 1908 tehtiin mullistava päätös. Kirkkokokouksessa, joka pidettiin tuon vuoden syyskuun lopussa, päätettiin nimittäin jakaa seurakunta kahtia. Uuden seurakuntarajan oli määrä kulkea Rautavedeltä Hiedan ja Hultisen vuolteita myöten Kulovedelle. Seurakunnan kahtiajaon oli määrä toteutua, kun sekä vesistön pohjois- että eteläpuolen uudet kirkot olisivat valmiita ja kirkkoherran virka tulisi avoimeksi. Tuomiokapituli vahvisti päätöksen 22. 2. 1909 ja Suomen senaatti 17. 11. 1910. Päätöstä vastaan tehdyt valitukset hylättiin.

Ensiksi sai uuden kirkon Rantakunnan puoli, kun uusi harmaakivinen kirkkorakennus valmistui Riippilänjärven rannalle vuonna 1913. Kirkkorakennusrahasto oli kuitenkin jo nyt käytetty loppuun ja velkaakin oli jouduttu ottamaan. Kaiken lisäksi seuraavana vuonna puhkesi maailmansota ja sitä seurasi valtava inflaatio, joka teki suurten hankkeiden toteuttamisen siinä vaiheessa mahdottomaksi.

Salokunnan kirkon rakennushanke siirtyi jälleen taka-alalle ja nousi uudestaan pinnalle vasta 1920-luvulla. Ennen sitä seurakunta ehti ostaa Ryömän talon maalta alueen Salokunnan kirkkoa ja hautausmaata varten. Hautausmaa saatiin kuntoon vuonna 1918.

Itsenäinen Salokunta vähällä toteutua

Kymmenisen vuotta ehti kulua ilman, että kirkkoasiassa olisi tapahtunut mitään erikoista. Mutta kun vuonna 1926 otettiin seurakunnan jakamisen lisäksi käsiteltäväksi myös kunnan kahtiajako samoja rajoja pitkin, kuntalaiset jakaantuivat kahteen toisilleen suorastaan vihamieliseen leiriin. Taistelusta tuli niin ankara, että aikaisemmat ystävyyssuhteet katkesivat, kun vastakkaisten mielialojen kannattajat alkoivat syyttää ja herjata toinen toistaan.

Ottelun ensimmäisen erän voittivat jaon kannattajat, kun kunnanvaltuusto 27. 9. 1927 päätti, kaiken lisäksi yksimielisesti, että Karkun kaakkoisosasta muodostetaan Salokunnan kunta ja samanniminen uusi seurakunta. Toteutukseen päätös tarvitsi enää vain valtionneuvoston vahvistuksen.

Yhtenäisen Karkun kannattajat, joihin kuului myös silloinen kirkkoherra Emil Bergroth, olivat jatkuvasti yrittäneet todistaa, että Karkku oli liian pieni jaettavaksi. He ennustivat, että jaon tuloksena syntyisi kaksi pitemmän päälle

elinkelvotonta kääpiökuntaa. Kun he huomasivat, miten pitkälle kunnan jakoa puuhaava osapuoli oli kehittänyt hankkeensa, heille tuli valtava kiire. He keräsivät pikaisesti 400 nimeä kirjelmään, jota heidän edusmiehensä pankinjohtaja Väinö Selander lähti vieämään Helsinkiin.

Perille päästyään Selander huomasi tulleen Helsinkiin todella viime hetkellä. Selvisi nimittäin, että Karkun kunnan ja seurakunnan kahtiajako oli määrä vahvistaa valtioneuvoston istunnossa seuraavana päivänä. Paria päivää aikaisemmin oli Helsingissä käynyt kunnan jakoa ajaneiden lähetystö vauhdittamassa asiaa. Lisäksi virkamiehet vakuuttivat Selanderille, että hänen on täysin turha enää yrittää pysäyttää hanketta. Tie näytti olevan kerta kaikkiaan pystyssä.

Selander ei kuitenkaan antanut periksi. Entisenä kansanedustajana hän tiesi vaikuttamisen keinot. Hän onnistui pääsemään ministerien puheille ja jättämään heille mukanaan olleen kirjelmän. Hän vakuutti ministereille henkilökohtaisestikin uskovansa, että yleinen mieliala Karkussa tulisi aikaa myöten, ehkä melko nopeastikin, muuttamaan jolle kielteiseksi.

Niin sitten kävi, että sattuma esti itsenäisen Salokunnan syntymisen. Karkun kunnan jakokysymys jätettiin valtioneuvostossa pöydälle eli käsittelemättä ja päätettiin jäädä seuraamaan tilannetta. Karkun kirkonkokous perui seurakunnan jakoa koskevan päätöksensä 9. 6. 1937. Vaikka suuri joukko Kärppälän ja Karkunkylän seudun asukkaita vastusti sen kumoamista, mikään ei auttanut.

Seuraavana vuonna valtioneuvosto kumosi senaatin vuonna 1910 tekemän päätöksen seurakunnan kahtiajaosta. Myönnytyksenä salokuntalaisille se kuitenkin määräsi samalla, että Salokunnan puolelle on rakennettava kirkko ja perustettava uusi papinvirka.

Rakennuspäätös tehdään

Karkun seurakunta pyrki lepyttämään salokuntalaisia, jotka olivat katkeroituneet suuren haaveensa epäonnistumisesta. Tulevaa Salokunnan kirkon paikkaa laajennettiin vuonna 1940 ostamalla lisämaata Ryömän tilasta.

Saman vuoden marraskuun 13. päivänä kirkkovaltuusto päätti, että tontille on ensi tilassa rakennettava kirkko ja palkattava apupappi vesistön kaakkoispuolta varten. Kirkon oli tarkoitus olla valmis toukokuun alussa 1942, jolloin seurakunnan uusi kirkkoherra astuisi virkaansa. Vanha kirkkoherra Emil Bergroth oli nimittäin kuollut kesäkuussa 1940, josta lähtien virkaa oli hoitanut sijainen.

Salokunnan hautausmaan sankaribaudat alkuperäisessä asussaan. Kuvan on ottanut Kalle Mäkelä.

Meneillään oleva sota viivästytti kuitenkin sekä uuden kirkkoherran virkaanastumista että Salokunnan kirkon rakentamista. Uusi kirkkoherra K.E. Rinne otti viran vastaan marraskuun alussa 1942, mutta kirkon rakentaminen siirtyi vieläkin tulevaisuuteen. Asiaa häittäsi myös inflaatio, joka söi rahan ja sitä kautta kirkonrakennusrahaston arvoa.

Karkun kaakkoiskulmassa, Kärppälän ja Karkunkylän seudulla, kyti edelleen sitkeä kapinamieliala. Itsenäisen Salokunnan kariutumisen johdosta eniten pettyneet olivat suunnitelmansa romuttumisen takia niin katkeria, että he halusivat kunnan kaakkoisosan liitettäväksi Tyrvään kuntaan ja seurakuntaan. Täältä oli vanhastaan hyvät kulkuyhteydet ja muutenkin tiiviit suhteet Tyrvään keskustaamaan Vammalaan, kun taas Palviala oli vaikeasti ylitettävän vesistön takana. Tosin olisi syntynyt varmaan aika erikoinen tilanne, jos Karkunkylä, joka aikoinaan antoi nimen koko pitäjälle, olisikin yhtäkkiä ollut naapurikunnan puolella.

Kirkko nousee lopultakin

Kymmenkunta vuotta toisen maailmansodan päättymisen jälkeen Salokunnan kirkon rakennushanke alkoi toden teolla edetä. Lokakuun 22. päivä 1957 Karkun kirkkovaltuusto nimitti Salokunnan seurakuntatalon rakennustoimikunnan. Monen yllätykseksi tämä oli vuosikymmeniin ensimmäinen sopuisasti sujunut kirkkovaltuuston kokous.

Ensi töikseen rakennustoimikunta julisteli arkkitehtikilpailun. Parhaaksi katsottiin helsinkiläisen arkkitehdin Timo Penttilän ehdotus, joka otettiin jatkosuunnitelmien pohjaksi. Rakennusmateriaaliksi valittiin heti alussa punatiili.

Arkkitehti Penttilä kävi keväällä 1958 henkilökohtaisesti tutustumassa kirkon tulevaan paikkaan. Seuraavaksi hän laati rakennuksen yksityiskohtaiset piirustukset, jotka rakennustoimikunta hyväksyi 16. 6. 1959. Samana päivänä merkittiin tulevan rakennuksen nurkkapisteet tontille.

Karkun kunnan rakennuslautakunta hyväksyi rakennussuunnitelman ja antoi rakennusluvan 10. 8. 1959. Elokuun 24. päivänä kirkkohallitus hyväksyi suunnitelman, vaikka pitikin kustannusarviota, 20 miljoonaa markkaa (ennen vuoden 1963 rahanuudistusta), melko korkeana seurakunnan taloudellisiin voimavaroihin nähden.

Kirkon rakennusurakan sai edullisimman tarjouksen tehnyt kankaanpääläinen J.E. Jokisen rakennusliike. Rakennustyöt alkoivat syyskuun alussa 1959 ja harjannostajaiset pidettiin seuraavana jouluna. Kirkon teknisen toteutuksen suunnitteli Karkunkylästä kotoisin ollut diplomi-insinööri PaaVo Simula lahjana kotiseudulleen. Kattotuolit, insinööri Simulan taidonnäyte, olivat urauurtava ratkaisu, jota käytiin katsomassa ulkomaita myöten. Pihaan valettiin 12-metrinen teräsbetoninen kellotorni, jonka huippuun ripustettiin kaksi käytöstä poistettua ruokakelloa. Molemmat tulivat lahjoituksena, toinen Kärppälän Mattilasta ja toinen Haapaniemestä. 140 hengen kirkkosalin penkit valmisti Karkun Muotinukketeollisuus. Veljekset Aaro, Lauri ja Väinö Mattila Kärppälästä lahjoittivat urkuharmonin jumalanpalvelusten säestyssoittimeksi. Kirkkosalin tekstiilit tulivat kyläläisiltä. Lähetystösihteeri Risto Solanko ja konserttapeli A. Vuorio lahjoittivat alttarin monihaaraiset kynttilänjalat.

Salokunnan kirkon valmistuminen ehti jonkin verran viivästyä alkuperäi-

sestä aikataulusta. Alun perin oli ollut tarkoitus, että kirkko vihittäisiin käyttöön juhannuksena 1960. Joulun alla 1959 sattui vielä takaisku, kun kuuma kamiina sytytti puisen työmaakopin palamaan.

Rakennustyö saatiin kuitenkin lopulta päätökseen, kun se oli kestänyt hie- man toista vuotta. Sunnuntaina 23. 10. 1960 pidettiin kirkon avajaisjumalan- palvelus, jonka aluksi rakennustoimi- kunnan jäsenet luovuttivat kirkon avai- met kirkkoherra, rovasti K.E. Rinteelle. Tämän jälkeen arkkipiispa Ilmari Salo- mies vihki rakennuksen kirkoksi. Kirk- ko oli avajaishetkellä tietysti tupaten täynnä väkeä.

Salokunnan kirkko tänään

Salokunnan kirkko on muotojensa ja rakennustyön korkean laadun puolesta kestänyt aikaa hyvin, mutta vuosien mittaan siihen on silti tehty korjauksia ja parannuksia. Urkuharmonin tilalle saatiin Hämeen Urkutehtaan valmista- mat 10-äänikertaiset urut, jotka vihittiin käyttöön ensimmäisenä adventtisun- nuntaina 1984. Alun perin seurakunta- sisaren ja vahtimestarin asunnoiksi teh- dyt yksiöt rakennuksen siipiosassa on yhdistetty ja toimivat nykyisin päiväker- hotiloina. Syksyllä 2002 alkuperäinen mineriittikatto vaihdettiin peltikatoksi.

Myös kirkon vieressä sijaitseva hau- tausmaa on muuttunut alkuperäisestä ilmeestään, kun sitä on suurennettu useaan otteeseen. Viimeinen laajennus, jonka yhteydessä asennettiin myös va- laistusta sekä vesijohto Kulovedestä, val- mistui keväällä 1988. Sankarihautoille pystytettiin muistokivi marraskuussa 1951, samalla kun jokainen sankarivai- naja sai oman muistokiven aikaisem- man puuristin tilalle.

Uskallan väittää, että Salokunnan kirkko rakennettiin viimeisellä mahdol- lisella hetkellä. Karkun seurakunnan väkiluku alkoi 1960-luvun kuluessa sel- västi vähentyä, mikä luonnollisesti tar- koitti pienempiä kirkollisverotuloja ja seurakunnan köyhtymistä. Jos ei olisi ryhdytty toimeen viimeistään juuri 50- luvulla, kirkko olisi mahdollisesti, jopa todennäköisesti, jäänyt kokonaan ra- kentamatta.

Joka tapauksessa salokuntalaisilla on tänä päivänä oma, nyt jo 40 vuoden iän sivuuttanut ja rakennushistoriallisesti arvokkaaksi tunnustettu kirkko, sekä sen naapurina oma hautausmaa.

Lähteet: Uutiset ja Wäinö Selanderin artikkelit Tyrvään Sanomissa vuosina 1951–2002

Wäinö Selander: Karkun vanhat kirkkoriidat (Tyrvään seudun Museo- ja Kotiseutuyhdistyksen julkaisuja XXXIV, 1963) ■

”Mies Tyrväältä”

Puhu pukille, sanoi mies Tyrväältä

Mies Tyrväältä heräsi eräänä aa- muna hieken ja tuskaan. Hän oli nähnyt painajaisunta. Uni vaiva- si herännyttä miestä. Unessa hän oli voittanut lotossa miljoonan ja perustanut voittamallaan rahoilla kaksi pientä yritystä. Toinen yritys oli Vammalassa ja toinen Seinäjoel- la. Yrityksissä valmistettiin robotti- pölynimureita kotitalouskäyttöön. Myyntinäkyvät olivat maapallon laajuiset kehui TE-keskuksen kon- sultti. Varsinkin miehet ovat hal- tioissaan kaikkialla. Tässä vaihees- sa unta mies Tyrväältä oli herännyt.

Mutta miksi mies Tyrväältä näki unensa painajaisena. Hänenhän pi- ti olla onnellinen yrittäjä. Tätä hän ei ymmärtänyt. Niinpä kääntyi mies unenselittäjän puoleen, jonka tul- kinta oli perin kummallinen. Uskal- taako moista laisinkaan arvokkaas- sa joululehdessä julkaista. Toinen tuska toisen päälle sai pään ki- peäksi. Vaan ei se pelaa, joka pel- kää, tuumasi mies Tyrväältä.

Näin unenselittäjä kertoi miehen pelon syyt ja juuret. Kaiken takana on kateus. Kun Seinäjoelle yrityk- sesi perustit, pelkää, että kaikki naapurit siellä samanlaisia yrityksiä perustavat ja sinut kilpailullaan hä-

viölle saattavat. Kun Vammalaan toisen yrityksesi perustit, pelkää nyt että sikäläiset sen polttavat ka- teuksissaan. Se on kuule tuo ka- teus, joka rakentaa ja repii. Jos me sen myönteisen puolen hallitsisim- me, kävisi täällä kuin Seinäjoen, jo- ka kasvaa ja kukoistaa.

Puhu pukille, sanoi mies Tyr- väältä, lähti ja pauskasi oven taka- naan kiinni. Sadatteleva mies laa- husti mietteläänä kotiin.

Eipä silti, kyllä täällä kapulami- ehiä riittää. Eivät kaikki taida tykätä kun naapuri alkaa liaksi vaurastua: ”Ostaa ryökäle Mersun pihaansa muiden pälisteltäväksi, rouva vaih- tamaan alvariinsa muotikuteita ja sitten kiikutetaan valuuttoja pitkin ulkomaita”.

Niin taitaa täällä olla, tuumi mies Tyrväältä, ettei menestystä saa lii- koja näyttää, koska asiakkaat kaik- koaisivat Tampereen rikkaita rikas- tuttamaan. Komeilisi Sylvään kou- lun seinälläkin upea taidemonu- mentti Vammalan liike-elämän lah- joittamana, vaan olisi kuulemma taiteilija liikaa tienannut. Minkäs teet, tuumi mies Tyrväältä, kutsui koiran, otti vesurin ja sahan ja läh- ti metsän harmoniaan. ■

Ulkosuomalaisytyössä

suomalaisen seurakunnan muusikkona Teneriffalla

Lehti-ilmoituksella haettiin kirkkohallituksen toimesta Teneriffan suomalaisen seurakunnan musiikkityöhön henkilöä. Tehtävä oli sopiva eläkeläiselle, koska palkka muodostui vapaasta asunnosta ja matkoista. Lähetin hakemukseni sähköpostilla ja sain kutsun haastatteluun Helsinkiin. Muutamien päivien kuluttua sain kutsun em. tehtävään. Monenlaiset järjestelyt alkoivat heti, koska lähtö oli heti kesän jälkeen. Kalajoella oli seminaari, jossa valmennettiin lähtijöitä eri puolille maapalloa. Lopuksi kirkossa oli juhlallinen työhön siunaaminen.

Lähtö oli lokakuussa. Matka tehtiin reittikoneella ja välilasku oli Tukholmassa ja koneen vaihto Madridissa. Odotuksineen lento Teneriffalle kesti 20 tuntia. Puerto de la Cruz oli asuin-kaupunkimme. Asuimme 22. kerroksessa. Näkymät avoparvekkeelta olivat häkellyttävät. Toisella puolella Teiden tulivuori ja toisella rannaton Atlantti. Suomalaiset ottivat meidät ystävällisesti vastaan. Kerttu-vaimoni osallistui aktiivisesti seurakuntatyöhön jakamalla ehtoollista jumalanpalveluksissa, toimien myös monissa muissa tehtävissä, tekstin lukijana sekä myöskin suntion tehtävissä ja kuorossa. Perustimme myös

Talomme puutarba uima-altaineen. Joulutähti kukkii. Asuntomme oli 22. kerroksessa (23 kerrosta koko korkeus).

raamattupiirin. Väkeä tuli asuntomme täyteen. Teimme yhdessä monia ihania retkiä Calderaan, vuoristoalueelle, jossa laitoin grillissä ruokaa, retkeilimme ja lauloimme. Hyvä Jumala siunasi

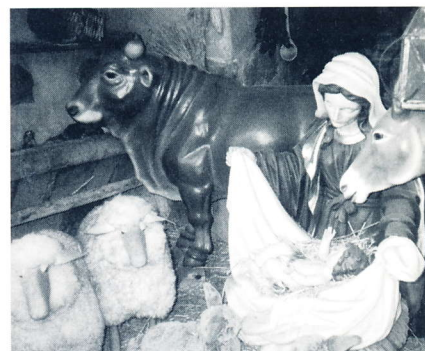
yhdessäolomme ja palasimme vuorilta virkistyneinä.

Tehtäväalueeseen kuului koko saari. Puerto de la Cruz, Santa Cruz (pääkaupunki) sekä etelässä myös monille suomalaisille lomanvietäjille tuttu de las Americas. Matkat tehtiin vuokra-autolla. Moottoritie oli nopea, mutta vaarallinen, koska oli paljon isoja nopeita autoja, joille ei riittänyt nopeudeksi 120 km/h. Kaupunkiliikenne oli kohteliasta. Jalankulkija laskettiin suojatiellä ylitämään katu paremmin kuin meillä Vammalassa, vaikka liikenne siellä oli vilkasta ja espanjalaiset autoilijat reagoivat tilanteisiin nopeasti. Taksien käyttö oli edullista, samoin bussien. Kerran viikossa kiersimme saaren. Jumalanpalveluksien yhteydessä oli vihkimiset, kaikkiaan 15 talven aikana, hämmärsit soitettiin ja pappi suoritti vihkimisen. Koko toimitus oli lyhyt. Yleensä tilaisuuden jälkeen vietettiin häitä hotellissa. Pappi ja lukkari kutsuttiin myös joskus tilaisuuteen.

Hautaus Espanjan lain mukaan oli suoritettava 1–2 vuorokauden kuluttua kuolemasta. Oli radiokanavia, joilla ilmoitettiin kuolemasta ja näin saatiin tieto omaisille ja tuttaville hautajaisista. Suomalaisen kohdalla yleensä vainaja

Lapsemme kävivät musisoimassa kukin vuorollaan. Martina soittaa parvekkeellamme.

Kauppaliikkeissä oli seimiasetelmia. Kilpailtiin, kenellä paras!

tuhkattiin ja siunaus tapahtui tuhkausten jälkeen.

Olimme lukeneet ennen menoamme jonkin verran espanjaa. Yleensä virastoissa ja terveyskeskuksessa puhuttiin vain espanjaa. Oli oltava tulkki, ellei tullut kielitaidollaan toimeen. Sinnikkäästi selvitimme asiamme espanjaksi ja tulimme ymmärretyksi. Kieliopilla ei ollut niin kovin tarkkaa. Ensimmäisenä päivänä jouduin hakemaan nuottikopioita kirjakaupasta kuoroa varten. Opettelin asiani lähtiessäni ja onnistuin saamaan monisteet, vieläpä oikean määrän.

Espanjalaiset ovat kohteliaita ja ystävällisiä. Nuoret avasivat aina vanhemmalle oven ja tervehtivät iloisesti. Bussissa ei istuttu tuppisuuna. Aina virisi keskustelu ja sanoja mietittiin ja puhuttiin käsillä, kun kielitaito loppui. Puerto de la Cruzissa on paljon suomalaisia. Monen sairauden hoitoon lääkärit suosittelevat tätä miellyttävää ilmastoa. Syynä ovat mm. astma, psoriasis, sydänvaivat, nivelsairaudet, säröt jne. Kävelylenkeillä ei liukkaus haittaa.

Suomi-seuran itsenäisyysjuhla 6. 12.

Meitä yhdisti suomalaisuus vieraalla maaperällä. Kun kävelimme kuoroharjoituksista kotoamme juhlapaikalle, espanjalaiset nuoret huusivat voimakkaasti meille: "Eläköön itsenäisyys!" Naisilla oli kansallispuvut ja miehillä tumma puku, joten olimme hyvin näytävä joukko. Kaikki vieraat käteltiin ja sotaveteraanit saivat valkoisen neilikan rintaansa. Oli mahtava tunne, kun kuoromme lauloi "Suomen laulun". Sain koottua myös 12 hengen veteraanikuoron, joka lauloi Sillanpään marssilaulun ja Veteraanin iltahuudon. Tilaisuus päättyi yhteisesti laulettuun Maamme-lauluun. Väkeä oli n. 500 henkeä.

Adventista jouluihin

Joulumyyjäiset pidimme Belairin aulassa (talo, jossa asuimme). Seurakunnan toiminta perustui pääasiassa kerättyihin varoihin. Naiset olivat leiponeet pienissä uuneissaan myytävää. Oli myös kirpputori. Soitimme monenlaista musiikkia hyvän ystäväni Kaikon Maran kanssa. Hän oli hyvä viulisti. Minulla oli kuljettava sähkösoitin. Tunnelma oli lämmin, ihmiset innostuivat menemään piirileikkiä ja laulamaan tuttuja lauluja.

Kauneimmat joululaulut lauloimme Suomi-kerholla, sain mukaan hyvän soitinryhmän joka täydensi hienosti lauluja. Oli myös sooloesityksiä. Puerto de la Cruzin joululaulut lauloimme suuressa katedraalissa. Kirkko oli yli kaksikertaa suurempi kuin meidän Tyrvään

Rannaton Atlantti. Leväbdystauko kävelylenkeillä.

kirkkomme. Katolisessa kirkossa saimme laulaa, muita jumalanpalvelusliturgioita ei. Urut oli eristetty aitauksella varsinaisen kirkon osalta. Urkupillistö oli kaukana soittopöydästä ja koska äänenkierto oli suuressa tilassa melkoinen, oli ennakoitava koskettimien painaminen ja pillistön äänen kuuluminen.

Playa de la Americaksessa pidimme kaksi joululaulutilaisuutta. Täällä suomalaisia asuu paljon vähemmän kuin Cruzissa.

Jouluaatto

Aamu oli kaunis ja lämmin kuten aina. Valtameri vasemmalla puolella on tynni, siniharmaa – aivan kuin siinä olisi jääpeite. Pian pinta kuitenkin hajoaa ja voimakkaat tyrskyt lyövät aallonmurtajaa päin. Puolenpäivän aikaan lähdemme Jouko-papin kanssa Americakseen ja pidämme siellä kaksi joulujumalanpalvelusta. Pieni väli, että ehdimme käydä syömässä. Ennen jumalanpalveluksen alkua käymme uimassa lähellä kirkkoa olevassa rannassa. Vesi oli 27 asteista. Tuntui ihmeelliseltä kun oli aina tottunut täällä Suomessa pukeutu-

maan kirkkoon mentäessä lämpimästi. Matka onnistui hyvin. Lähes jokaisen käynnin yhteydessä oli moottoritillä tapahtunut kolari. Suurista nopeuksista johtuen seuraukset yleensä olivat ikäviä.

Kun tulin kotiin, oli Kerttu kattanut joulupöydän. Tyttäreemme Satumaija ja sisareni Inkeri olivat tulleet vieraaksemme. Ateria oli vaatimatonta. Ainoa tuulahdus kotimaasta oli Helmi-Orvo, joka tuoma lantulaatikko. Luimme jouluevankeliumin ja siunasi meitä ateriamme. Oli levollinen ja rauhallinen jouluhetki.

Illalla oli joulujumalanpalvelus Cruzissa San Fransisco-kirkossa. Väkeä oli paljon, oli suomalaisten lisäksi myös espanjalaisia, ruotsalaisia, saksalaisia ja englantilaisia. Ristisaatto aloitti tilaisuuden. Tutut jouluvirret kaikuivat kirkon holveissa. Papin joulusaarna kosketti. Inkeri-sisareltani sekä Satumaijalta sain musiikkiapua tilaisuuteen. Kuoro lauloi tuttuja joululauluja. Ehtoollista jakoi neljä henkeä. Kerttu oli jakamassa kuten usein ennenkin. Ehtoollisleipä kastettiin viiniin ja se annettiin ehtoollisella kävijälle monella kielellä. Tuli todel-

Erään suomalaisen siunaustilaisuus. Vainaja oli kuoleman jälkeen tubkattu. Olli puhuu. San Fransisco -kirkko.

linen joulun tuntu.

Kotimatalla poikkesimme espanjalaiseen ravintolaan kirkkokahville. Espanjalainen maitokahvi (cafe con leche) oli mielikahvimme. Kadut olivat rauhallisia. Ihmiset viettivät joulua kodeissaan. Korkean asuintalomme katolla loisti kirkas joulutähti, joka näkyi koko kaupungin alueelle. Katujen yli kulki valaistuja koristenauhoja, joissa luki: "Felices fiestas", hyvää juhlaa.

Klo 24 menimme vielä katoliseen messuun suureen katedraaliin. Siellä oli harras tunnelma. Nopeasti puhuttu espanjan kieli meni yli ymmärryksen. Messun jälkeen menimme kotiin ja unta ei tarvinnut pitkään odotella. Oli ol-

lut mieliin jäänyt elämyksellinen jouluaatto.

Loppiaisenä oli itämaantietäjien kulkue. Joululahjat annettiin espanjalaisen tavan mukaan vasta loppiaisenä. Lapset olivat saaneet potkulautoja, joilla he vilistelivät pitkin jalkakäytäviä. Talossamme asuva pieni espanjalaispoika tuli näyttämään meille koiranpentua, jonka hän oli saanut joululahjaksi. Sen nimi oli espanjalaisittain Perro.

Kevään aikana saimme elää mukana espanjalaisten pääsiäisen. Katolisille pääsiäinen on kristikunnan suurin juhla. Pääsiäistä edelsi ennen paastoa ollut monivaiheinen karnevaaliaika. Monia erikoisia tapahtumia ja kulkueita.

Oleskelulupa maassa oli 184 päivää. Tuli lähdön aika. Olimme saaneet paljon ystäviä. Haikeat jäähyväiset jätettiin silmät kyynelissä ja lämpimästi halaten. Monia kokemuksia saaneina palasimme jälleen kotimaahamme ja Vammalaan. Teimme vielä toisen lyhyemmän kauden seuraavana vuotena. Ehkä vielä uudelleen.

Lentokenttäbussin lähtiessä kuoromme lauloi meille:

*"Paimenein hän on,
paimenein hän on,
olla saan turvassa,
paimenein hän on."
(Ps. 23) ■*

Pauli Pitkääkoski

Turvallisuutemme kuntalaisten kannalta nähtynä

Vammalan kihlakunnan poliisilaitoksen ja Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston yhteistyönä Vammalan kihlakunnan alueen kunnissa järjestettiin keväällä 2002 turvallisuustiedustelu. Edellinen vastaava kysely oli tehty syksyllä 1996.

Kyselylomakkeessa oli kaikkiaan 14 kohtaa, joissa 7 ensimmäisessä kysyttiin vastaajien taustoja mm. ikää ja asuinalueita ja loput 7 kysymystä olivat varsinaisia turvallisuustilanteen selvittämiseen liittyviä kysymyksiä.

Turvallisuuskyselyyn liittyviä kyselylomakkeita jaettiin Vammalan alueella kaikkiaan n. 2.500 kappaletta ja niistä palautettiin täytettyinä n. 1.200 kappaletta eli 48 %. Koko kihlakunnan alueelle lomakkeita jaettiin 5.100 kappaletta ja niistä palautui n. 2.400 kappaletta. Korkein palautusprosentti alueen kunnista oli Punkalaitumella 55,5 %.

Perinteisesti naiset olivat ahkerampia vastaajia eli heidän osuutensa vastaajista oli n. 60 %. Nuorten alle 20-vuotiaiden osuus vastaajista oli 30. Yli 70 -vuotiaiden osuus vastaajista oli n. 5,5 %.

Taajamassa asuvien osuus oli vastaajista Vammalassa 69 %. Yli 10 vuotta nykyisellä asuinalueellaan asuneiden osuus vastaajista oli säilynyt lähes ennallaan edelliseen kyselyyn ja oli matalimmillaan Vammalassa 63 % ja

korkeimmillaan Punkalaitumella 77 %.

Rikoksen kohteena:

Kysymyksessä oli mainittu 12 eri rikosta ja vastaajilta tiedusteltiin olivatko vastaajat joutuneet viimeisen 3 vuoden aikana mainitun rikoksen kohteeksi. Punkalaitumelaiset, Äetsäläiset ja Vammalan taajamissa asuvat olivat alueen asukkaista eniten uhrituneet moottoriajoneuvon luvattoman käyttöönoton ja autoon kohdistuneiden vahingontekojen uhreiksi. Vertailtuna muualle autovarkaudet ovat hieman keskimääräistä korkeammalla tasolla ja niiden määrä on noin kaksinkertaistunut vuoteen 1996 verrattuna.

Muiden omaisuusrikosten osalta ollaan lähes samalla tasolla kuin vuonna 1996 niin Vammalassa kuin muualakin kihlakunnan alueella.

Asuntoon kohdistuneita murtoja oli tapahtunut Vammalassa vain 2,2 prosentille vastaajista mökkimurron kohteeksi oli joutunut 1,1 prosenttia. Polkupyörä oli anastettu 13,2 % vammalalaisista vastaajista.

Väkivaltarikosten osalla ei ole isoa vaihtelua kihlakunnan kuntien osalla. Tasoa muualle vertailtaessa se on samankokoisten alueitten tasoa. Vammalan osalla väkivaltarikosten taso on

pudonnut puoleen vuoden 1996 tasta. Tätä selittää osin vuonna 1996 ollut nuorten vastaajien suuri osuus.

Ryöstön uhriksi oli koko kihlakunnan alueella joutunut alle 1 % vastaajista, väkivallalla uhkailun kohteeksi oli joutunut 6 % Vammalan taajamassa asuvista vastaajista. Pahoinpitelyjä asuinalueella olivat vastaajien mukaan tapahtunut Vammalan haja-asutusalueella 2,5 % ja 1,9 % taajamassa asuvista.

Seksuaalirikoksen uhriksi oli joutunut 1 % alle 20 -vuotiaista vammalalaisista.

Kokonaisuuhrituminen

Saatujen vastausten perusteella lähes joka toinen (46,5 %) vammalalainen vastaaja oli joutunut jonkin rikoksen kohteeksi viimeksi kuluneen kolmen vuoden aikana. Vammalan keskustassa luku oli 50 prosenttia ja haja-asutusalueilla se jäi alle 40 prosentin. Kuntien välinen vaihtelu ei ole kovin suurta.

Omaisuusrikoksen uhriksi oli joutunut Vammalassa 41,5 % ja muualla alle 35 % vastaajista eli joka kolmas koki omaisuusrikoksen 3 vuoden aikana.

Väkivaltarikosten uhriksi oli joutunut Vammalassa 12 prosenttia taajamassa asuvista ja 10 prosenttia haja-asutusalueilla asuvista.

Kuva: Raimo Ojala

Leena Ojala

Kutsu

Luminen aukea.
Koskematon
banki bohtaa
talvi-illan
viime hämärässä.
Kaukana
kinosten takana
määränpää,
valaistu ikkuna
kutsuvana.

Kuljen kompuroiden.
Taakseni en katso.
Miksi katsoisin
surkeita jälkiäni.
Aamulla
ne jo peittää
pubdas lumi.
Silloin olen jo
perillä.

Umpibanki.
Ei tietä,
ei jälkiä.
Vain kutsu.

Usean rikostyyppin uhriksi on joutunut 17,5 % Vammalan kaupungissa asuvista ja muuallakin luku on lähes sama.

Turvallisuuden tunne

Vammalalaisista yksin kulkemisen asuinalueellaan turvattomaksi koki 10 % vastaajista ja muualla kihlakunnan alueella heidän osuutensa oli noin 5 %.

Vammalan keskustassa kulkemisen koki turvattomaksi 19 % vammalalaisista ja muualla kihlakunnan alueella vastaava luku oli noin 10 %.

Turvattomuus ei ole kasvanut Vammalassa edelliseen kyselyyn verrattuna.

Huolestuneisuus rikoksista

Väkivaltarikokset

Kyselyssä oli vastaajalle 5 vaihtoehtoa oman huolestuneisuutensa. Vertailussa kiinnitettiin huomio kahteen viimeiseen luokkaan: "melko paljon" ja "erittäin huolestunut" joutumisesta rikoksen kohteeksi

Omaisuusrikokset

Omaisuusrikoksista huolestuneita vastaajia oli Vammalan kaupungissa 8-9 %, muissa kunnissa %-osuus oli paikoin korkeampi, vaikka kuntien keskiarvo oli liki sama kuin Vammalassa.

Vuonna 1996 tehtyyn kyselyyn nähden huolestuneisuusluvut ovat Vammalassa selvästi alentuneet, pelkästään erittäin huolestuneita oli 1996 n. 6-8 % ja melko huolestuneita 12-13 % eli heidän osuutensa oli noin 2-kertainen vuoteen 2002 verrattuna.

Väkivaltarikokset

Vammalalaisista vastaajista lähes 40

prosenttia ei ollut lainkaan huolestunut siitä, että joutuisi väkivaltarikoksen uhriksi. Vastaavasti 8 prosenttia oli melko tai erittäin huolestunut väkivaltarikoksen kohteeksi joutumisesta. Prosenttiosuudet olivat samansuuntaiset koko kihlakunnan alueella

Vuonna 1996 tehdyssä kyselyssä väkivallasta melko tai erittäin huolestuneita oli noin 15 % eli kaksinkertaisesti.

Poliisin toiminnan kehittäminen

Kyselyssä vastaajilta myös tiedusteltiin mitä poliisin toimintaa he halusivat lisätä. Vammalassa poliisin näkyvän valvonnan lisäämistä toivoi lähes puolet vastaajista. Lähipoliisi toimintaa lisää kaipasi 35 %, samoin tiedotus- ja valistustoimintaa

Suurimman kannatuksen (lisättävä melko tai erittäin paljon) saivat niin Vammalassa kuin muissakin kunnissa nuorisotoiminta 54 % ja laillisuuskasvatus 49 %.

Vuoden 1996 kyselyyn nähden yleisön odotukset nuorisoon kohdistuvaan toimintaan ovat selvästi nousseet, myös sellainen uusi asia kuin uhrapäivystys tuli nyt aiempaa useammin esiin.

Kunnallinen turvallisuussuunnitelma

Vammalan kaupunki kuten muutkin kihlakunnan alueen kunnat ovat tehneet yhdessä poliisilaitoksen kanssa turvallisuussuunnitelman, jonka tarkoituksena on luoda pohjaa poliisin ja kuntien turvallisuusyhteistyöhön. Vammalalaisista 45,1 % tiesi turvallisuussuunnitelman olevan nimen-

omaan kunnan ja poliisin yhteinen suunnitelma.

Poliisi turvallisuuden tuottajana

Vastaajilta kysyttiin, missä määrin he katsoivat poliisin vastaavan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä kotikunnassaan.

Vammalalaisista yli puolet eli 53,5 % katsoi poliisin vastaavan pääosin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidosta

Hälytysnumero

Vastaajilta tiedusteltiin mihin puhelinnumeroon he soittavat, jos tarvitsevat poliisin apua.

Hieman yli puolet vammalalaisista soittaisi poliisin hälytysnumeroon 10022 ja 35 prosenttia olisi soittanut yleiseen hätänumeroon 112.

Mitä kysely kertoi ?

Poliisille kysely toi tietoa siitä, minkä kansalaiset kokevat uhkana turvallisuudelle ja mitä he poliisilta odottavat. Koska käytettävissä oli myös aiempi kysely voitiin verrata paikkakuntamme turvallisuuden tilan kehittymistä alueen asukkaiden näkökulmasta.

Kyselyn tulos vahvistaa saman, minkä kertovat myös poliisin tilastot, jotka vertaavat turvallisuuden kehittymistä erilaisilla indekseillä. Niistä voidaan todeta, että erilaisilla mittareilla-kin mitattuna Vammalan kihlakunnan alue on Länsi-Suomen läänin turvallisimpia alueita.

Toivotan turvallista syksyä ja talvea Sastamalan Joulun lukijoille. ■

Vanhemmat nuoren tukijoina

Ihmisen elämänsä kaareen mahtuu paljon. Sitä voi tarkastella erivärisin ajanjaksoin tai muisteluin. Lapsena ihmettelin pääskysten kaarrellessa peltojen ja pihamme yllä, että miksi niiden pitää lähteä, vaikka lämmin pesä on räystään alla.

Oman lapsuuteni muistikuva palasi mieleeni, kun minua pyydettiin kertomaan urheilun valmennuskeskukseen aikoville nuorille ja heidän vanhemmilleen, miltä tuntuu ja mitä ajatuksia on herännyt, kun vanhin poikamme toistakymmentä vuotta sitten aloitti lukion ja harjoittelun valmennuskeskuksessa.

Miksi pois kotoa murrosiässä

Nuoren kotoa lähteminen koskettaa monella tapaa perhettä riippuen siitä minkä ikäisenä muutto tapahtuu ja mihin olosuhteisiin nuori muuttaa. Usein siinä ovat

sekä järki että tunteet osallisina, puolin ja toisin. Nuoren on hyvä selvittää itselleen, lähteekö kotoa siksi, että pääsee pois vai sen vuoksi, että hänelle on suotu mahdollisuus kehittyä valitsemassaan lajissa ja suorittaa samanaikaisesti lukio. Muutettuaan kotoa nuori saattaa kokea olevansa maailmannapa, mutta vanhempien on hyvä keskustella hänen kanssaan siitä, että on yhä joitakin asioita, joista vanhemmat edelleen päättävät.

Vanhempien on myös mietittävä, miksi päästää lapsensa lähtemään. Onko hienoa kertoa ystäville, miten oma lapsi on päässyt harvojen ja valittujen joukkoon. Vai olemmeko huojentuneita siitä, että jotkut muut tahot ottavat vastuun kasvatuksesta ja opinnoista tästä eteenpäin ja tuudittaudumme siihen unelmaan, että kun nuoremme valmennuskeskuksen glysooliin olemme saaneet, niin neljän vuoden kuluttua esiin putkahtaa kaikin puolin valmis aikuinen. Olemmeko edelleen valmiit tukemaan nuortamme hänen tavoitteissaan hänen voimavarojensa mukaan ja olemmeko valmiit ottamaan hänet takaisin, jos nuori ei jaksakaan tai kehity tämän systeemin vaatimalla tavalla ja epäonnistuu.

Omia pohdintojamme ei yhtään helpottanut vanhimman lapsemme kirje, jonka hän lähetti kotiuduttuaan rapakon taakse vaihto-oppilasvuotenaan. Hän ihmetteli, miten päästimme hänen veljensä ”johonkin valmennuskeskukseen”, sillä oikeassa lukiössä hänestä olisi voinut tulla jotain, ainakin todistuksen keskiarvon perusteella. Keskiarvoa painotettiin Sammon lukiossakin, sillä rehtorin kertoman mukaan se väistämättä laskisi, mutta siitä huolimatta hänen velvollisuutenaan on huolehtia siitä, että myös kaikki urheilijat suoriutuvat ylioppilaskokeesta.

Nuoret, jotka lähtevät kotoa valmennuskeskukseen, ovat vasta aikuisuuden kynnyksellä. Heidän pitää oppia huolehtimaan itsestään ja tavaroistaan, läksyistään ja harjoituksista. Heidän on luotava suhteita sekä aikuisiin että kavereihin niiden taitojen pohjalta, joita he ovat koto-

aan saaneet. Heidän on myös itse opittava kuuntelemaan omaa kehoaan ja huolehdittava omasta terveydestään, jotta välttyttäisiin pahemmilta sairauksiltaan.

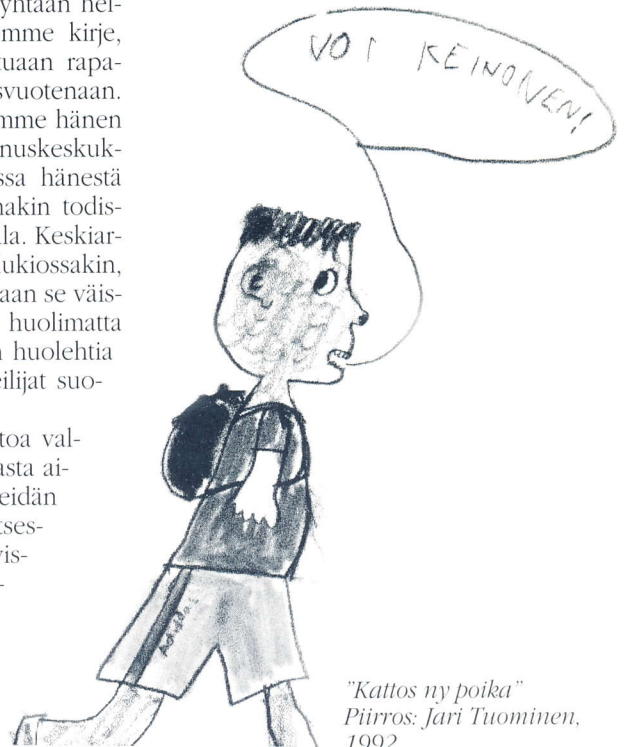
Huoli

Pohdin, ovatko lapsemme saaneet kotoaan riittävästi eväitä pärjätäkseen maailmalla. Osaavatko he käyttäytyä ja ovatko saamansa mahdollisuuden arvoisia myös ihmisinä. Nuori ei edusta valmennuskeskukseen tultuaan enää vain itseään ja perheensä arvomaailmaa, vaan edustustehtävien myötä joukkuetta ja koko Suomea.

Pohdin asiaa myös lajiliiton rahallisen panostuksen kannalta: mitä sitten, jos nuoremme ei olekaan kehityskykyinen ja rahat ovat menneet hukkaan ja joku toinen olisikin ollut parempi sille pelipaikalle mihin häntä oli ajateltu.

Edellisen kaltaiset murehtimiset olivat turhia, sillä eihän lapsemme syntyneet sen vuoksi, että heille oli valmiiksi katsottu uraputki jonkun lajin parissa. He syntyivät meidän lapsiksemme sellaisina kuin olivat ja vain sattumalta omaavat taitoja, jotka on noteerattu kehittämisen arvoisiksi.

Mietin läksyjen tekemistä, koeviikkoja, kaverisuhteita, rahan riittävyttä, yö-

"Kattos ny poika"
Piiros: Jari Tuominen,
1992

*"Miksi pääskyeset muuttavat, vaikka lämmin pesä on räystäään alla?"
Piiirros: Ritva Tuominen 2002*

unia, pyykinpesua, sitä, onko hän syönyt riittävästi tai ollenkaan.

Kateus

Viikonloppuisin kotona kävi hyvin väsynyt nuori mies, jolla oli paljon pyykkiä mukanaan ja harjoituksia ja pelimatkoja ja joka taas lähti.

Olin halunnut olla häneen enemmän yhteydessä, mutta 12 vuotta sitten ei ollut vielä joka pojalla kännyköitä tai sähköposteja. Jos hänellä oli asiaa, niin hän soitti tarvittaessa iltaharjoitusten jälkeen. Jos kaikki oli hyvin, niin soittoa ei kuulunut. "Kaikki" tarkoitti lähinnä rahaa. Viimeistään tässä vaiheessa nuoren on opittava jakamaan varansa niin, että ne riittävät sille ajanjaksolle, mille ne on tarkoitettu. Tosin nykyään rahankin laittaminen tilille tapahtuu reaaliajassa, mutta raha ei kasva puussa, joten ei sitä voi olla myöskään aina an-

tamassa.

Olin kateellinen ihmisille, jotka saivat seurata pojan kasvua mieheksi, mutta joiden ansiosta myös niin tapahtui. Kotona näimme vain vilauksen fyysisestä kasvusta viikon parin välein, henkinen kasvu oli kuultavissa äänensävyissä.

Kännyköiden ja sähköpostien aikana vanhempien pitää muistaa, että ne eivät korvaa läsnäoloa ja keskustelua. Vanhempien pitäisi järjestää omat menonsa niin, että heillä on mahdollisuus olla paikalla silloin, kun nuori on kotona – hereillä. Niitä hetkiä on tulevaisuudessa liian vähän, jos opiskelupaikka on muu kuin kotipaikkakunnalla sijaitseva opinahjo. Tapaamiset saattavat olla eri puolilla Suomea pelipaikkakunnilla, jolloin pelin päätyttyä on aikaa muutama minuutti vaihtaa kuulumiset ja antaa tulokset ennen kuin pelaajien bussi lähtee paluumatkalle. Hävityn pelin jälkeen nuoren mieli on usein

niin maassa, ettei sanaakaan vaihdeta, mutta tappionkin hetkellä on hyvä olla paikalla.

Yhteistyö

Vanhempien on opittava luopumaan lapsistaan, mutta kiinnostus lasten kouluun tai harrastuksiin ei lopu, vaikka nuori muuttaisi pois kotoa. Vanhemmat ovat kiinnostuneita kuulemaan lastensa asioista, vaikka ne olisivat positiivisia-kin.

Valmentajilta, lukion henkilökunnalta, kavereilta tai heidän vanhemmiltaan tai keneltä tahansa, joka toimii nuorten parissa, toivon asiallista suhtautumista heidän valintaansa koettaa siipiensä kantavuutta. Nettisivujen aikakaudella ihmiset pystyvät loukkaamaan toisiaan entistä herkemmin. Varsinkin silloin pitää löytyä turvallinen pesä räystäään alla. ■

Havainnot Kairalan taisteluista kesällä 1941

Jatkosodassa suomalaissaksalaiset joukot aloittivat yhteistoiminnan Lapissa heinäkuun alussa 1941 saksalaisen XXXVI armeijakunnan vastatessa Kantalahden kaistasta. Vain viikkoa aikaisemmin saksalaiset olivat hyökänneet Neuvostoliittoon ilman sodanjulistusta ja näitä joukko-osastoja siirrettiin myös Suomen Lappiin. Sallassa saksalaisten mieliala vaikutti innostuneelta ja luottamus hyökkäyksen onnistumiseen varmalta, kun luovutin 12. JR:n varuskuntasairaalan rakennukset saksalaisen kenttäsaaralan käyttöön. Hyökkäystä pidettiin lyhytaikaisena ja kysyttiin miten pitkälti on matkaa Kantalahteen. Ratkaisuun arveltiin kuluvan aikaa vain noin pari viikkoa. Näihin saksalaisiin joukkoihin kuului SS-divisioona Nord sekä Wehrmachtin 169. divisioona, johon AK:n komentajalla on kuvattu olleen vahva luottamus.

Tälle armeijakunnalle alistettu suomalainen 6. divisioona ylitti Neuvostoliiton rajan 1. 7. 1941 Sovajärvellä. Seuraavaan iltaan mennessä se saavutti Tuutijärven ja varmisti Kairalan ja Kelsinkäisen eteläpuolella Jyrhämän suuntaan (Kuva 1). Neuvostopartiot suorittivat jatkuvasti häirintää Tuutijärvelle johtavalla huoltotiellä ja seurasivat toimintaa Kuopsutunturin laelta, kunnes suomalaisen tiedusteluosaston johtaja Olli Remes, tunnettu partiomies ja Mannerheim-ristin ritari järjesti tunturille jatkuvan tähytyksen. Kun vahvoilla partioilla selvitetiin vihollisen puolustusasemien sijoitusta, hän haavoittui luodista selän lihaksiin Vuorijärven maastossa. Seudun ja tunturien hyvänä tuntijana hänet myös hoidettiin poikkeuksellisesti rintamaolosuhteissa, kenttäsaaralaosastossa läheisen huoltotien varrella.

Saksalainen 169. divisioona eteni Savukosken suunnassa. Se joutui mm. rakentamaan noin 4 km matkalla kapulasiltoja. Tämä "kapulatie, yhden rykmentin hyökkäystie ulottui Raatikan kylästä rajalle. Moottoroitu SS-divisioona Nord siirtyi painopisteeksi valitun Sallan suuntaan Märkäjärveltä. Jo hyökkäyksen kolmantena päivänä saksalaiset ilmoittivat oman hyökkäyksen pysähtymisestä ja painopisteen siirtymisestä Kairalaan. Tieto Kuolajärven kiertämisestä tuli, kun suomalaiset jo saa-

vuttivat Jyrhämän ja Auhtin korkeuden. Hyökkäystä tuli jatkaa Kuolajärven jatkoon, Aapajärven itärannan suunnassa ja Vuorijärvi-Mikkola tie tuli saavuttaa 6. 7. mennessä.

Sallassa käydyissä kovissa taisteluissa ei aluksi saavutettu ratkaisua. Hyökkäivät joukko-osastot saivat kuitenkin keskenään kosketuksen ja 8. 7. 1941 saksalaiset valtasivat Sallan kirkonkylän rauniot. Tästä ratkaisevasta voitosta suomalaiset saivat tiedon, kun neuvostojoukkojen puolustus murtui ja ne vetäytyivät Kuolajärven kapeikon taakse

Kelsinkäisen itäpuolella. Saksalaisten jatkaessa hyökkäystä Alakurtin suuntaan venäläiset puolustivat lujasti uusia asemia sekä pitivät käsissään Kuolajärven itärantaa ja Kairalaa, missä taistelut muodostuivat saksalaisille kohtalokkaiksi. Kun heikosti koulutettuja joukkoja kuten SS-divisioona Nord käskettiin hyökkäykseen Sallan metsätukikohdassa, tappiot olivat erittäin suuria. Tämän osaston on mainittu menettäneen viikon kestäneiden taisteluiden aikana 261 kaatunutta ja kadonnutta sekä 307 haavoittunutta. Tämä lukumäärä on

Vuorijärven suuntaan varmistaneet majuri Airimo ja ltn. Remes (SA kuva Pieningän salolta 1942).

noin 5 % osaston vahvuudesta, mitä pyrittiin salaamaan.

Suomalaisten toiminta muodostui keskeiseksi neuvostojoukkojen sijoittamisessa vahvoja voimia Alakurtin maantien ja rautatien eteläpuolelle. Kuolajärvi-Aapajärvi linjalla saksalaiset olivat edenneet pohjoisessa vastarintaa kohtaamatta ja 169. D saavutti 10. 7. Kairalan länsipuolella olevan saaren ilman vihollistoimintaa. Sijoittaen osasto Mikkolaan sekä osasto Saarrostamaan pohjoisesta käsin ja käyttäen kovaa tykistöä käynnistettiin Kairalaan kohdistuva hyökkäys. Suomalaisten tehtäväksi jäi kaikin voimin sulkea vastustajan tie Kuolajärvi-Aapajärvi kapeikkojen takana. Tämän vesistölinjan itäpuolella venäläisten eteläisin puolustuslinja oli Kiltuntaivaaran etelärinne, jossa oli vahvoja neuvostojoukkoja. Lisäksi Vuorijärvi oli miehitetty ja siellä oli motomekanisoituja osastoja.

Kelsinkäisen eteläpuolella suomalaiset ilmoittivat 10. 7. kovasta painostuk-

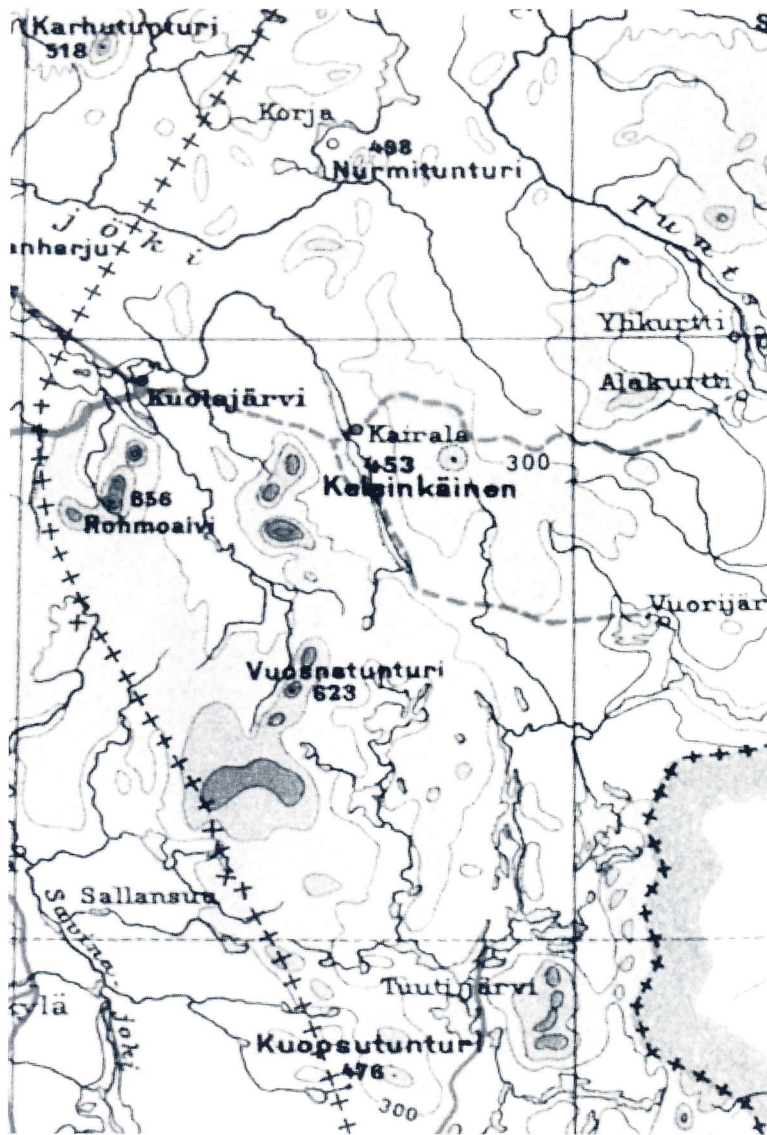
sesta. Kieristelemavaarassa ja vastustajan suorittamasta osittaisesta läpimurrosta, kun suomalaiset yhdessä saksalaisten kanssa sitoen ja kiertäen pyrkivät katkaisemaan vastustajan peräännyttämien. Joukot taistelivat ääri rajoilla ja miehistön sekä päällystön tappiot olivat huomattavia. Voimakas tykistö tuli sekä Stuka-hyökkäykset suunnattiin suomalaisten asemien eteen, mutta pakon saanelemana osasto koko yö taistellen joutui irrottautumaan ja vetäytyi. Tässä Kiltuntaivaaran taistelussa Vuorijärveltä Mikkolaan johtava tie onnistuttiin katkaisemaan. Vuorijärvi, jonne oli siirretty panssarivoimia, jäi kuitenkin valtaamatta. Suomalaisten menetykset tässä taistelussa olivat 65 kaatunutta ja 205 haavoittunutta.

Tavoite suomalaisilla ja pohjoisesta hyökkäävillä saksalaisilla joukoilla oli rautatie ja sen läheisyydessä oleva Alakurtille johtava maantie sekä niiden katkaisu voimakkaalla tykistötulella ja Stuka-hyökkäyksillä. Välttämättä joutu-

masta erilliseen ratkaisutaisteluun suomalaiset pyrkivät myös varmistamaan asemiaan saksalaisten hyökkäyksen pysähtyessä. Yhteinen hyökkäys voitiin aloittaa vasta, kun Maanselän tunturi- maasto oli vallattu. SS-divisioonana Nord piti yhteyttä Lampolasta käsin. Suomalaisten vetäytyminen taempiin puolustusasemiin tapahtui sitkeästi viivytäten antautumatta epädullisiin ratkaisuihin. 18. 7. vihollisen tiedustelutoiminta oli erittäin vilkasta ja venäläiset avasivat voimakkaan tykistötulen kolmen rykmentin kohdalla suomalaisten puolustusasemia vastaan. Nenäpalon valtasi noin vahvistettu vihollispataljoona ja Loukuttamaan suunnassa vihollinen onnistui tunkeutumaan varmistuksen taakse. Suomalainen sotasaalis patteri ja tykistö sekä saksalainen tykistö tukivat suomalaisia ja hyökkäys torjuttiin. Laaja hyökkäys kuitenkin lykkäytyi ja saksalaiset suorittivat pohjoisesta valehyökkäyksen, johon suomalaiset osallistuivat kaistoillaan rajoitetuin tavoitein 1-2 joukkueen taisteluosastoilla. Saksalaisten hyökätessä pohjoisessa illalla 27. 7. suomalaisten hyökkäys pysähtyi useissa kohdin kuten Nenäpalon eteläpuolella olevalla kannaksella, mutta eteni Kuruvaaran luoteispuoliseen maastoon ja Loukuttamaan kaakkoispuolelle, missä saavutettiin huoltotie. Vastustajan painostus oli kuitenkin hyvin voimakasta. Yksi suomalainen osasto taisteli itsensä saarroksista, mutta joutui vetäytymään Loukuttamaan tieltä ja Nenäpalon maastossa voimakas painostus ja hyökkäys jatkui tykistön tukeamana. Saksalainen panssariosasto oli tiedustellut käyttömahdollisuuksia suomalaisten rykmenttien lohkoilla ja myös saksalainen "suopataljoona", Sumps. B saapui kokonaisuudessaan.

Valehyökkäyksen jälkeen suomalaiset suorittivat useita joukkojen siirtoja. Nurmitunturiin tuli edetä heti ellei vastustaja ole sitä miehittänyt. Mikäli siellä on vihollismiehitystä, on odotettava lisävoimia. Varmistusta Vuorijärven suuntaan tehostettiin, kun SS-divisioonan osasto iloitsi 13. 8. taistelusta joukkueen vahvuisen vihollisoston kanssa pyytäen varmistuksen siirtämistä suomalaisille. Suomalainen pataljoona oli aikaisemmin kiivaissa taisteluissa tyrehdyttänyt vihollisen hyökkäyksen kuuden Stuka-koneen pommittaessa tehokkaasti Vuorikylää ja ainakin yksi hyökkäysvaunu tuhottiin. Rajajääkäri-komppaniilla täydennettynä pataljoona varmisti Vuorijärven suuntaa (Kuva 2.) ja 22. 8. komppania Remes eteni Vuorikylässä työntäen vastustajan joen itäpuolelle. Myös saksalainen panssariosasto liitettiin suomalaisten käyttöön.

Saksalainen 169. divisioonana eteni osillaan pohjoisesta, kun suomalaiset

Kuolajärvi ja Kairala

Suomalainen sotamuistomerkki Vanbassa Sallassa. Hautausmaahan, jonne on myös siirretty talvisodassa taistelleet, on haudattu 223 sankarivainajaa. Suomalainen sankaribautausmaa on Salla-Seura ry:n toimesta aidattu ja tasattu nurmikentäksi.

valtasivat oma-aloitteisesti rautatien ja maantien risteuksen. Nurmen asemalla oli 20. 8. todettu runsaasti väestöä sekä rautatieliikennettä ja hyökkäys eteni iltaan mennessä 500 metrin etäisyydelle rautatiestä, missä Lehtokankaan länsipuolella sitkeissä taisteluissa vallattiin vihollisen patteri. Kaskyn mukaan

hyökkäys jatkui välittömästi ja 21. 8. illalla jatkuneessa hyökkäyksessä saavutettiin maantien ja rautatien risteys vastustajalle suurin tappioon. Venäläiset menettivät mm. haupitsipatterin, 3 KR-heitintä, 14 konekivääriä sekä runsaasti kiväärejä. Valtaus jatkui Nurmitunturin ja Uulantoinvaaran suuntaan.

Saksalainen sotilashautausmaa on pysyvä merkki Suomessa jatkosodassa taistelleista saksalaisista ja itävaltalaisista sotilasta. Vasemmalla kuvassa näkyy kaksi kivipääseistä, joissa on satoja saksalaisotilaiden nimiä. Muurissa on myös natsi-Saksan symboli, mutta SS-miehiä ei ole mainittu. (Arkistojen avauduttua saksalaiset ovat ilmoittaneet, että saksalaisia sotilaita on Vanbaan Sallaan haudattu kaikkiaan noin 8600, joista 2000 on siirretty Kiestingistä.)

Rautatien eteläpuolella olevista saksalaisista joukko-osastoista osa oli saavuttanut Nenäpalon hyökkäyksen alkajalla. 22. 8. yksi pataljoona torjui neuvostojoukkojen voimakkaita hyökkäyksiä säilyttäen kuitenkin vanhat asemansa. Toimintavapauden takia ja tilanteen varmistamiseksi saksalaiset osastot luovutettiin suomalaisten käyttöön ja näin myös Kuruvaarassa olevien osastojen lisäksi Isonselän laella oleva pataljoona yhtyi hyökkäykseen. Pohjoisessa saksalaiset saavuttivat Junkkutunturin ja Uulantoinvaaran välisen maaston saadakseen yhteyden hyökkäviin osastoihin. Eteneminen Uulantoinvaaraan sovittiin yhteisesti ja saksalaisten saavuttaessa myös Lehtokankaalla suomalaisten tason hyökkäys jatkui ja eteni hyvin Uulantoinvaaran laelle 27. 8. mennessä. Sump. B, "suopataljoona" valmistautui toimimaan Uulantoinvaaran ja Nurmitunturin suuntaan ja hyökkäsi rautatiellä valmiina jatkamaan Alakurtille.

Saksalaiset antoivat täyden tunnustuksen suomalaisille Kairalan taisteluiden aikana, joidenka jälkeen rintamalinja siirtyi Suomen vanhan itärajan tuntumaan Alakurtin itäpuolelle. Neuvostojoukkojen hyökkäyksen ja puolustuksen murtuessa suomalaissaksalaisten joukko-osastojen välirajaksi määrättiin keskiviiva Sallasta Alakurtille johtavan rautatien ja maantien välissä. Oheiset kuvat lähemmäs olevista sotamuistomerkeistä Vanhassa Sallassa, noin 30 km etäisyydellä Märkäjärveltä, muistuttavat pysyvästi raskaista menetyksistä Kairalan taisteluissa. ■

Tauno Lehtimäki

Tannin metsän kaato

Niiden puiden kaato, mistä tässä kerrotaan, tapahtui ns. Korean suhdanteen aikana. Vuosikymmenien aikana oli talon metsään kasvanut isoja puita ja kun hinnat kohosivat edellä mainitun suhdanteen johdosta vuosina 1950–53 huomattavasti, tuli tukkipuiden myynti ajankohtaiseksi. Puiden ostajaksi ilmaantui paikallinen liikemies, jolla ei tainnut olla niistä hommista paljon kokemusta. Työkaverinani ollut Paavo tuli kertomaan tehneensä kaupat sen metsän kaatamisesta ja että tukkeja on useampi sata runkoa. Metsän sijainti oli meitille molemmille sopivan matkan etäisyydellä käydä töissä. Näin tuli sitten joulun aika ja menikin ja kohta sen jälkeen oli lunta sopivasti aloittaa hakkuu.

Maanantaina viedessäni eväsreppuani talon pirttiin, isäntä Nestori kertoi liikemiehen antaneenkin pellon toisella puolella olevan pienemmän metsälotin kaadon toisille miehille! Ne olivat siellä jo yhden päivän olleetkin työssä. Vaikeuksia oli ollut niin paljon, että eivät olleet saaneet nuriin, kuin vajaan parikymmentä runkoa. Nestorin tiedon mukaan oli saha jäänyt kiinni kerran ja puitakin konkeloon. (Puu jää kiinni toiseen, eikä kaadu maahan asti). Liikemies kertoi myöhemmin niiden miesten kinunneen sitä kaatohommaa niin kauan, että hän lopulta lupasi sen aika paljon pienemmän metsän.

Ei ollut kaverini Paavo yhtään hyvällä päällä, kertoessani metsänlaidassa sen uutisen. Hän oli suunnitellut meillä olevan hakkuuta siinä lähellä, pidemmän aikaa. Se vähän lohdutti, kun hän kuuli niillä olleen epäonneakin töissään. Hetken tuumittuaan hän sanoi: Kai me näytetään niille, kuinka puut kaatuu! Sanoin, että ei se ole minusta kiinni.

Siinä aloitti sahuun kaksi ”pirramiestä” (justeerisaha) niin kuin Kalle Pääntalon metsäkertomuksissa. Ei ollut edellinen tukkipuu vielä kaatunut maahan

asti, kun olimme jo seuraavan juurella sahoinemme. Ruokailun aikaan Tannin pirtissä isäntä Nestori kysyi, että joko monta on nurissa? Sanoin 40 olevan ja päältä karsittuna. Iltapäivällä kahvit juotuani sanoin tänään kaatuvan 80 runkoa. Silloin oli mukavat 15 asteen pakkaset jolloin metsätyö kävi hyvin, sen ajan menetelmillä, eikä tullut edes hiki. Vilttihattuinen liikemies tuli aikanaan katkon paikkoja merkkäämään ja ajomieskin pääsi töihin.

Tukkeja telamaan tuli Valtasen Antti Evonkylästä. Hän oli ammatiltaan maalari, mutta työnsä kausiluontoisuuden takia, myöskin harrastelijä maanviljelijä. Hänellä oli hevonen ja sen perään tukkireet. Tukit telattiin talon lähelle pellolle, josta ne vietiin autolla sahalle. Hiukan hirvitti katsella sen Antin tukinteluuta, kun kuormaa tehdessä hän oli aina paljain käsin! Kouri sieltä pakkaslumesta paljain käsin tukkisaksiaan ja kuormaköyttään! Sanoi, että hänen ei tule työstä mitään, jos hänellä on kintaat kädessä. Hevosta ajaessaan hänellä oli kyllä kintaat.

Tannin pirtissä lämpimässä muurin kolossa oli Antilla aina kuiva flanellinen paita. Sen hän vaihtoi päällensä eväitten syönnin aikaan ja pani toisen lämpiämään. Sanoi että: ”Hoitakaa pojat terveytänne sitä ei tartte koskaan katua!”

Meitin, puolen metsän kaato eteni sillä 80 runkon päivävauhdilla, enkä toisenpuolen vauhdista tiedä. Oli siinä sellainenkin pellonsyrjä kuusi, joka kaatuessaan jäi 3 metriä korkealle oksiansa varaan. Se täytyi karsia kahteen kertaan.

Kai se meitiltäkin oli vähän sellaista näyttämistä siitä, että olisimme koko metsänkin hyvin pystyneet kaatamaan. Palkanmaksuiltana olimme sitten kaikin Tannilla koolla ja luulen vilttihattumiestä vähän harmittaneen asia, kun hän maksoi Paavolle ja minulle enemmän, kuin olisi kuulunut! ■

Tyrvääläiset kehityksen kärjessä

Houhajärven Leirimajan rakentaminen 50 vuotta sitten

Kun Tyrvälle vuonna 1954 rakennettiin seurakunnan kesäkotia, niin täällä oltiin uudenaikaisen seurakuntatyön kehityksen kärjessä.

Sotavuodet 1939–1945 vaikuttivat syvästi suomalaisen yhteiskunnan ja myös kirkon sodanjälkeiseen kehitykseen. Erittäin rintamapalveluksessa olleiden asevelipappien piirissä syntyi laaja-alaisen palvelevan kansankirkon ihanne. Toisaalta sodan jälkeen elettiin voimakkaan hengellisen herätyksen aikaa.

Myös kirkon lapsi- ja nuorisotyö uudistuivat noina jälleenrakentamisen vuosina merkittävästi. Yhä useampien nuorisopappien ja vapaaehtoisten työntekijäin sekä sittemmin myös nuorisohjaajien johdolla monet seurakunnat harjoittivat aktiivista nuorisotyötä kerhoineen, nuorisoihtoineen, retkineen ja leireineen. 1950-luvulta lähtien alkoivat yleistyä myös seurakuntien kesäkodit.

Kirkon viisivuotiskertomuksen 1947–1951 mukaan seurakunnissa näyttää olleen vuonna 1951 vasta 38 kesäkotia, joista 6 Turun arkkihiippakunnassa. Koska seurakuntia oli 558, kesäkotia oli vasta 7 %:ssa seurakunnista. Yleensä ne olivat kaupunkiseurakunnissa, vasta muutama maalaisseurakunnissa. Arkkihiippakunnan maalaisseurakunnissa ei ollut vielä ainoatakaan.

Seuraavan viisivuotiskertomuksen mukaan kesäkotien määrä yli kaksinkertaistui vuoteen 1956 tultaessa. Tällöin kesäkoteja oli jo 93, joista 12 arkkihiippakunnassa. Silloinkin niitä oli vasta 17 %:ssa seurakunnista. Näistä vuosista alkoi eri puolilla maata suoranainen kesäkotien rakentamisen vyöry.

Tyrvään seurakunnan kesäkodin rakentaminen vuonna 1954 tapahtui siis tällaisessa historiallisessa tilanteessa. Se oli ensimmäisiä maaseutuseurakuntien kesäkoteja koko maassa ja mahdollisesti jopa aivan ensimmäinen maalaisseurakunnan kesäkotia arkkihiippakunnassa.

Kesäkotihanke viriää

Maaperää kesäkotihankkeelle olivat valmistaaneet ainakin seuraavat seikat. Tyrvälle oli jo vuonna 1945 otettu neljäs pappi erityisesti nuorisotyötä varten. Tyttö- ja poikaleirejäkin oli jo ryhdytty pitämään milloin missäkin, kunnes oli havahduttu siihen, että Ketolan kappalaisenpappilan alue ulottui Houhajär-

Poikaleiri heinäkuussa 1953 Houhajärvellä ennen Leirimajan rakentamista. Kuva Tyrvään Sanomat.

veen saakka. Niin telttaleiripaikaksi oli vakiintunut tuo järvenranta-alue, luonnonkauniissa hongikossa, harjumaisen keskellä.

Erittäin merkittävä asia kesäkotihankkeen kannalta lienee ollut se, että vuonna 1952 seurakunta oli saanut eläkkeelle siirtyneen kirkkoherran, rovasti L.Hj. Svanbergin jälkeen uuden kirkkoherran, fil.tri, asessori Eino Kolarin, joka oli ryhtynyt uusilla voimilla kehittämään seurakuntatyötä. Kun hanke vuonna 1953 käynnistyi, I kappalaisena oli rovasti Ensio Mäkelä ja hänen siirtyttyään Asikkalan kirkkoherraksi kevästä 1953 Ilmari Tarjamo, II kappalaisena Sammaljoella Aaro Ahonen ja nuorisopappina Aimo Sorri sekä kanttoriurkurina dir.mus. Pauli Riihivaara. Lisäksi seurakunnan palveluksessa oli yhdeksän muuta henkilöä. Näiden seurakuntatyöstä vastaavien aikana rakennushanke käynnistyi. Rovasti Antti Heikkilä muisteli myöhemmin, että sen käynnistäjinä olivat erityisesti Sorri ja hänen johtamansa miesten piirin jäsenet. Keväällä 1954 Sorri siirtyi tosin Ulvilan kappalaiseksi, ja nuorisopapiksi tuli Mauno Mäntymaa. Varsinaiset päätökset tehtiin hallintoelimissä. Vaikka kirkkoherra Eino Kolarin puheenjohtajana istunut kirkkovaltuusto olikin ylin päätöksentekoeelin, niin tällaisten asioiden valmistelu ja täytäntöönpano tapahtui kirkkohallituskunnassa. Sen puheenjohtajana oli tuolloin maanviljelijä Olavi Salli ja muina jäseninä maanviljelijät Oskari Holppi, Ee-

ro Kallio ja Lauri Nuutila, käyttöpäällikkö Veikko Solalinna, tiemestari Evert Hänninen ja johtajaopettaja Aamos Kalliomäki, joka toimi myös sihteerinä. Vieran puolesta siihen kuuluivat Kolari ja taloudenhoitaja Väinö Lehmuskoski, hänen jälkeensä Veikko Eskola.

Päätöksiä lahjoitusten varassa

Ensimmäisen kerran kesäkotihanke näyttää esiintyvän kirkkohallituskunnan pöytäkirjoissa 19. 3. 1953, jolloin hallintokunta päätti ehdottaa kirkkovaltuustolle, että Ketolan pappilan maista Houhajärven ranta-alue varattaisiin poika- ja tyttökerhojen lomanviettopaikaksi. Samalla ehdotettiin, että kirkkoherranpappilan tarpeettomiksi käyneet rakennukset, kuivausriipi ja aitta, luovutettaisiin näihin tarkoituksiin.

Asia eteni suunnitellusti valtuustossa, joka kokoontui sunnuntaina 22. 3. jumaanpalveluksen jälkeen Tyrvään kirkon toimitushuoneessa. Niin alue päätettiin varata ”erityiseksi leirialueeksi ja seurakuntatyön keskuspaikaksi”. Rakennusaineiksi annettiin lisäksi Ketolan pappilan vilja-aitta. Samalla lausuttiin kuitenkin ”toivomus, että rakennus saadaan pystytettyä lahjoitusten turvin.” Näin oli periaatepäätös rakentamisesta tehty.

Kesäkotihankkeesta näyttää kerrotun Tyrvään Sanomissa ensimmäisen kerran tämän kokouksen jälkeen. Asia oli etusivun uutinen: ”Houhajärven rannalle seurakunnan toimesta leirialue.”

Tästä lähtien lehti seurasi tiiviisti kesäkotiasian etenemistä. Kesän tultua se vieraili Houhajärven leirilläkin kameroinen. Heinäkuisella 10–16-vuotiaiden poikien leirillä kerrottiin olleen 75 poikaa. "Houhajärven luonnonkauniille rannalle on kohonnut... telttayhdyskunta... Leirin johtaja, pastori Aimo Sorri kertoi meille leiristä... Seurakunnalla on siellä metsäalue, joka n. 150 metrin levyisenä osuu juuri mukavasti Houhajärven rantaan. Siinä on mitä mainioin hiekkaranta ja harjun rinteellä mäntyjen siimeksessä tasanne, jonne teltat on helppo pystyttää. Alueelle on talkoovoimin raivattu tie läheiseltä Sammaljoen tieltä. Siinä putosi monta hikipisaraa, koska piti nostaa syrjään aika kivenmollikoita. Tyrvään seurakunnalta saadaan vanha riihirakennus ja aitta, joista rakennetaan leirialueelle maja keittiöineen ja sauna. Nämä on tarkoitus myös talkoovoimin pystyttää paikalle. Sitten nuorisolle tulee olemaan nykyistä suotuisimmat mahdollisuudet viettää reipasta leirielämää... Toivottavasti jo ensi kesänä on seurakunnan leiripaikalla tilava retkeilymaja, jolloin mahdolliset huonotkaan ilmat eivät pääse leirin reipasta meenoa häiritsemään."

Myös heinäkuiselta tyttöleiriltä, jossa oli 91 tyttöä, oli kirjoitus. Tällä leirillä oli telttojen siltien ajoilla. Koko joukko oli johdettu kahdeksi yöksi Huhtalan suulin, koska teltat olivat läpimärkiä.

Vaikka talkoohenki oli virinnyt heti, niin hallintoelimissä asia ei näytä olleen esillä kokonaiseen vuoteen, ellei siihen sitten viittaa joulukuun valtuuston pöytäkirjan lause: "Keskusteltiin... kesäleirejä koskevista asioista."

Varsinaisesti asia tuli uudelleen esille vasta uuden kevään jo koittaessa 21. 3. 1954, jolloin valtuusto kokoontui Ketolan pappilassa. Nyt oli tultu siihen tulokseen, että pelkän talkootyön varassa hanketta ei kyetä toteuttamaan. Asiaa oli valmisteltu pitkälle. Asialistalla oli jo selvä esitys: "Päätetään... Houhajärven leirirakennuksesta."

Pöytäkirja kertoo, että nyt aiottiin toimia nopeasti, vielä samana vuonna. Valtuutettu, rakennusmestari Hannes Ylinen oli tehnyt alustavat piirustukset. Niitä pidettiin onnistuneina, muttei katsottu olevan mahdollisuuksia suunnitelman läpiviemiseen koko laajuudessaan kuluvana vuonna. Siksi jätettiin hallintokunnan tehtäväksi laatia kiireesti Ylisen avustamana suunnitelma leirirakennuksen rakentamiseksi ehkä kahdessa vaiheessa.

Myös hallintokunta katsoi 2. 4., että suunnitelma oli toteutettava mahdollisimman vähin kustannuksin. Aitat ja riihi päätettiin siirtää leirialueelle ja pyytää Yliseltä suunnitelma niiden käytöstä, "rakennettuna samoille nurkille". Rakennus-

nuksessa tarvittiin sauna, keittola ja maajoitustilaa. Valtuustolle tehtiin esitys määrärahasta ja asian julistamisesta kiireelliseksi.

Asia eteni nyt vauhdilla. Valtuusto päätti 11. 4. kirkkoherran sijaisen, kappalainen Ilmari Tarjamon puheenjohtajalla rakentamisesta noudattaen ohjeellisesti Ylisen piirustuksia.

Jatkovalmistelu siirtyi taas hallintokunnalle, joka hyväksyi 26. 4. omasta puolestaan piirustukset ja 875 000 mk:n kustannusarvion, josta seurakunnan määrärahan osuus oli 500 000 mk. Samalla ilmoitettiin, että Tyrvään Säästöpankki oli tehnyt 100 000 mk:n lahjoituksen.

Asia oli ollut siis esillä muuallakin kuin seurakunnan elimissä. Mainittakoon, että Säästöpankin isäntien puheenjohtajana toimi tuolloin eläkkeellä ollut kirkkoherra L.Hj. Svanberg. Pankinjohtajana oli Olavi Heinonen, seurakunnan varatilintarkastaja.

Kirkkoherranpappilassa 3. 5. pidetyssä kokouksessa valtuusto hyväksyi lopullisesti piirustukset ja kustannusarvion. Samalla ilmoitettiin, että myös Tyrvään Seudun Osuuskassa oli tehnyt 100 000 mk:n lahjoituksen. Loput toivottiin saatavan keräyksellä.

Mainittakoon, että kirkkoherra Eino Kolari kuului tuolloin Osuuskassan hallintoneuvoston. Pankinjohtajana oli Viljo Rönkkö, seurakunnan toinen varatilintarkastaja.

Tyrvään Sanomissa kiitettiin lahjoittajia ja lausuttiin toivomus, että "kun lähi-viikkoina käännyttään seurakuntalaisten puoleen, että jokainen tukisi vointinsa mukaan tätä yritystä. Leirimajan valmistuttua voidaan leiritoimintaa tuntuvasti laajentaa ja saattaa yhä useammat osalliseksi kesän ja leirielämän tuomista iloista ja kasvattavasta vaikutuksesta." Keräyksellä oli tarkoitus koota ainakin 200 000 mk. Nimeä Leirimaja käytettiin nyt ensimmäisen kerran. Edelleen kerrottiin, että "leirirakennukseen tulee toiseen päähän leirikeittola, sauna, pukeutumishuone ja eteinen, toiseen päähän varsinainen leiritupa takkoineen ja makuupaikkoineen. Näiden väliin tulee laaja vilpola, jota kesällä käytetään ruokailu- ja oppituntihuoneena sekä muihin leiritoiminnassa tarvittaviin tarkoituksiin."

Nyt oli urakkatarjouspyyntöjen aika. Hallintokunnalla olikin 12. 5. jo edessä kaksitoista urakkatarjousta, jotka olivat jättäneet rakennusurakoitsijat Eino Nurmi ja Aarne Minkkinen. Nurmen tarjous hyväksyttiin edullisempänä. Samalla päätettiin, että suunnitelmasta poiketen vilpolan harjunpuoleinen seinä tehdään umpinaiseksi ja siihen ovet, minkä lisäksi tehdään myös käymälärakennus lisätöinä.

Jälleen Tyrvään Sanomat kertoi etusi-

vullaan, että "rakennus on annettu urakalla tehtäväksi" ja että "ajanmukaisen leirirakennuksen pitäisi valmistua... heinäkuun loppuun mennessä ja kesäleirit aloitetaan elokuun alussa." Aikataulu oli tiukka.

Talkoot käynnistyvät

Näin oli päätökset tehty. Nyt alkoivat käytännön toimet. Tyrvään Sanomat otiskoikin 19. 5. 1954 etusivullaan "Houhajärven leirirakennustalkoot". Vaikka rakennus oli annettu urakalla tehtäväksi, niin rakennusaineiksi käytettävät aitat ja riihi oli tarkoitus purkaa ja siirtää rakennuspaikalle talkoilla. Tätä varten kutsuttiin kaikkia asianharrastajia "purkamistalkoisiin kirkkoherranpappilan vilja-aitan luo ensi maanantaina klo 19. Mukaan on otettava työvälineitä, kuten kirveitä, isoja vasaroita, sorkkarautoja ja rautakankia. Toivomme etenkin nuorisoa paljon mukaan, mutta myös vanhempi väki on tervetullutta. Seurakunta tarjoaa talkookahvit." Lisäksi vedottiin taas kerran kansan karttuisaan käteen.

Seurakunnan palstalla haastettiin työhön erityisesti miesten piiriä: "Miesten piiri kokoontuu talkoisiin kirkkoherranpappilan viljamakasiinille ensi maanantaina klo 19. Mukaan työvälineitä ja työpuku... Lopuksi kahvit, iltahartauden pitää Kolari."

Myös 16. 6. ilmestyneessä lehdessä haastettiin talkoisiin: "Miesten piiri kokoontuu ensi viikon maanantaina klo 19 kirkkoherranpappilaan. Tullaan talkootamineissa ja puretaan vanhan kuivurin uuni. Paitsi työvälineitä, on otettava mukaan Uusi Testamentti ja virsikirja. Jokaisen läsnäolo olisi suotava, sillä samalla keskustellaan juhannusjuhlista."

Sen jälkeen pitkin kesää rakennustyön edetessä erityisesti miesten piiriä kutsuttiin leirialueelle talkoisiin mm. näin: "Lapioita ja kankia mukaan. Myös muu talkooväki tervetullutta. Perillä talkookahvit ja iltahartaus." Monet olivatkin aktiivisesti mukana. Antti Heikkilä muisteli myöhemmin, että ydinjoukkoa oli parikymmentä, mm. maanviljelijä Petteri Tilli, joka seurapuhujanakin tunnettiin. Mukana olleista naisista muistitieto mainitsee mm. opettaja Helmi-Maija Ylijoen, joka toimi myös pyhäkoulu-sihteerinä. Leirimaja tuli monille sen eteen ahkeroinen rakkaaksi. Muistitieto kertoo Tillin seurapuheessaankin Tapiolan koululla näihin aikoihin kertoneen lämpimästi Leirimajasta.

Leirimaja rakennetaan urakalla

Runsaasta talkootyöstä huolimatta varsinainen talonrakennustyö tapahtui siis ammattityönä rakennusurakoitsija Eino Nurmen ja hänen rakennusryhmänsä

toimesta.

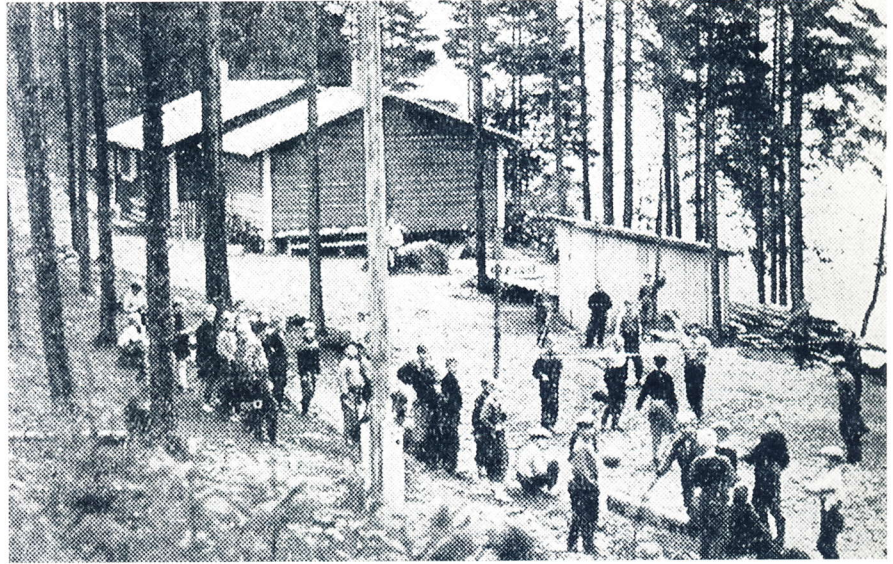
Palauttaessaan mieleensä tämän nuoruutensa ajan rakennustyömaan ryhmässä mukana ollut Eino Nurmen veli, kirvesmies Heikki Nurmi muisteli, että talloilla tapahtui rakennusten purkamisen ja kuljetuksen lisäksi pohjan kaivaminen ja muut maastotyöt. Jyrkän harjun rinteeseen oli tehtävä melkoinen maaleikkaus, jotta saatiin aikaiseksi tasainen pihalue leikki- ja lentopallokenttineen sekä nuotiopaikkoineen. Kun kaikki tehtiin yleensä noihin aikoihin "käsipeilillä, kottikärryillä", niin tulihan siitä talokootyön osuudeksi melkoinen määrä työpäiviä. "Eikä se niin hirveätä se talokoomiehen vauhti ole, osalla on ja osalla menee puhumiseksi", pohti Nurmi talokootyön osuutta rakentamisessa.

Rakennustöiden valvojana oli kirkkohallintokunnan puheenjohtaja Olavi Salli. "Olavin sana oli laki. Olavi sanoi kaikki, mitä tehdään ja miten tehdään", muisteli Heikki Nurmi. Salli oli tarkka mies. "Jos se jotakin rupesi päkittään, niin varmasti vei perille. Mutta olimme tottuneet Sallin Olaviin. Ei minkäänlaisista harkkaa tullut."

Kyseessä oli muuten tavallinen rakennustyömaa, paitsi että nyt oltiin rakentamassa julkista rakennusta, jossa tuhannet ihmiset tulisivat vierailemaan. Niinpä työmaa oli paikkakunnalla yleisen mielenkiinnon kohteena, josta Tyrvään Sanomatkin ehtimiseen raportoi.

Eino Nurmen urakkaporukan ydinyhmään kuului Heikki Nurmen lisäksi kaksi muuta kirvesmiestä, Eino Taipale ja Mikko Välimaa. Näin oli yksi mies joka nurkalla hirsirunkoa nostettaessa. Lisäksi ryhmään kuului ainakin tilkkijä Urho Kallio. Mahdollisesti "sekamiehenä" tälläkin työmaalla oli monilla työmailla näihin aikoihin mukana ollut Antti Harjunpää. Muurarina toimi useimmiten Tauno Venetti, joka todennäköisesti oli mukana täälläkin, jos vain hänet oli saatua ehtimään. Toinen mahdollinen muurari oli Artturi Liuksiala, mutta hän oli jo silloin niin pitkään polkupyörämatkaan vähän liian vanha mies, arvioi Nurmi. "Venetti kerkis polkupyörällä pidemmälle." Maalaustyöstä vastasi Kalle Järvinen, jolla oli maalausliike ja -kauppa. Varsinaisina maalareina olivat hänen miehensä. Sähköä ei rakennukseen aluksi vedetty. Sähkölinjat olivat kaukana. Myöskään kaivoa ei aluksi tehty.

Urakoitsijan työ alkoi jo rakennusten purkamisesta, johon Heikki Nurmikin kertoi osallistuneensa. Samalla hän muisteli rippikouluaikaansa jatkosodan aikana, jolloin pappilan pihapiirissä kivinavetan ja päärakennuksen välissä – nykyisen seurakuntatalon paikkeilla – oli vielä monta rakennusta: luhtirakennus ratashuoneineen, liiterirakennus ja rakennus, jonka toisessa päässä oli pap-

Vastavalmistunut Houbajärven Leirimaja elokuussa 1954. Kuva Tyrvään Sanomat.

pilan pirtti ja pappilanvuokraajan eli arentaattorin asunto sekä toisessa päässä rippikoulutupa avokuiesteineen.

Siihen aikaan rakennusmiehet kulkiivat työmaille yleensä vielä polkupyörällä. Autoja ei tämän polven miehillä juuri ollut. Tämän ryhmän nuorimmalla miehellä Heikki Nurmella oli kuitenkin jo moottoripyörä. Muistiin jäi harjun "karmee nousu, jossa rupesi pyörä sutia lyömään". Tälle työmaalle saattoi tulla myös vettä myöten. Nurmi muistelikin tulleensa töihin joskus veneellä Urho Kallion kanssa. Kun rannalla oli lomalaisia, joista "toinen ei meinannut ollenkaan irrottaa silmiänsä", niin toinen oli joutunut lopulta sanomaan: "Katto nyt hiukan, mihinkä sää soudat!"

Varsinainen rakennustyö alkoi normaalisti perustusten tekemisestä, antura- ja sokkelilaidoituksista sekä betonivaluista. Maapohjahan oli ensiluokkainen rakennuspaikaksi, soraharju.

Sen jälkeen alkoi hirsikehikon rakentaminen. Vanhoista hirsistä rakentaminen oli perinteinen rakennustapa. Samalla tavoin oli lukemattomat muut hirsitalot purettu ja rakennettu uudelleen. Näin voitiin vanhat hyvät hirret, niiden eteen aikoinaan tehty työ, hyödyntää uudelleen. Rakennuksista ei kuitenkaan tehty välttämättä entisen kokoisia, niin ei nytkään, vaikka sellaista näytetään suunnitellun. Ei ollut kyse ensinkään vanhojen kehikkojen kokoamisesta uuteen paikkaan. Hirret "varattiin" ja veistettiin ympäriinsä uudelleen. Kaikki mitat aukkoineen ja nurkkineen – ns. sinkkanurkat – olivat uudet, kertoi Nurmi.

Työ eteni nopeasti harjakorkeuteen. Hirsirakenteen rinnalla käytettiin tietysti myös uutta puutavaraa. Taloon tuli punatiilikatto. Urakoitsijan työ oli kokonaisvaltainen. Myös kalustuksen, pöytien ja penkkien, rakentaminen kuului urakkaan, samoin ilmeisesti myös muu-

raustyö, kaksi savupiippua ja tulisijat.

Leirirakennuksen ulkopuolelle tehtiin betonirenkaista maakellari, alas rantaan johtavat puiset portaat ja ylös harjun lalle ulkokuone- ja varastorakennus, joka sekä vaakalaudoituksensa ansiosta sopi hirsirakennuksen yhteyteen.

Leirirakennus jäi veistetyyn puun väriksi. Se tervattiin vasta myöhemmin. Kalle Järvisen toimesta tehty maalaustyö oli vähäinen. Näkyvintä oli, että ikkunanpuitteet luukkuineen maalattiin. Väri oli määrä olla sammalenvihreä. Järvisen maalinsekoitusta Heikki Nurmi muisteli, ettei tehty väri "meinannut soveltua" Sallin Olavin silmälle. Tämä vain katsella tihritti silmänsä raosta arvostellen: "Ei se ny viäläkään kylä sammalenvihreätä ol!" Ja maalia oli jo saavillinen. Maalia oli sekoitettava lisää ja lisää, niin että kun väri lopulta tyydytti, sitä oli tullut tehdyksi ylen määrin, vaikka maalatavaa pintaa oli vain vähän. "En tiedä, mihinkä se sen sammalenvihreensä siten pisti, mutta runsaasti sitä oli, ettei se kaikki mennyt, kun ei niitä ikkunoita montaa ollut."

Rakennustyöstä säilynyt muistitieto sisältää, kuten muistitieto yleensä, tavallisesta poikkeavia asioita, usein hauskoja sattumuksia. Niinpä Heikki Nurmi muisteli myös erästä ruokatuntia, jolloin Eino Taipale kaivoi reppuun mutisten, että "kyllä täällä leipäkin piti olla". Leipäpakkettia ei lopultakaan löytynyt. Reppuun oli eksynyt 2 kg:n voipaketti.

Monen muunkin mieleen rakennustyömaa jäi elävästi. Mm. Nurmen veljesten sisaren rippikouluikäinen tytär Marjatta Pienisuo myöh. Kallio muisteli tuoneensa miehille työmaalle evästä.

Valmistuminen hämmöttää

Jo juhannuksen alla 1954 seurakunta alkoi ilmoitella lehdessä, että leirit pide-

tään elokuussa. Samalla luvattiin, että rakennuksen valmistuttua voitiin seuraavana kesänä pitää useitakin leirejä.

Kesäkuun lopulla kerrottiin, että talon vihkiminen tapahtuu elokuun puolivälissä. Sitten seurasi varsinainen uutinen: vihkimisen "suorittaa todennäköisesti itse arkkipiispa". Näin Leirimajan vihkimisestä oli tulossa huomattava seurakunnallinen juhla.

Rakennustyö oli jo pitkällä, kun kirkkohallintokunta 9. 7. päätti palovakuuttaa rakennuksen. Samalla pöytäkirjaan merkittiin seuraavat lahjoitukset: talousneuvos K.J. Niemeltä liesi, Vammalan Konepajalta, rouva Anna Rannilta kiuas ja Tyrvään Huonekaluliikkeeltä, Tuomas Kalliokoskelta kuivauslaite.

Rakennuksen valmistuminen oli odotettu asia myös leirien johtoportaalte keittäjästä alkaen. Heinäkuussa ilmoitettiin jo leirien tarkat ajat ja johtajat. Tyttöleirin johtajat olivat johtajaopettaja Aili Hongisto ja opettaja Helmi-Maija Ylijoki sekä pedagogiikan ylioppilaat Enni Korpela ja Aila Kervinen sekä poikaleirin kanttori Pauli Riihivaara ja pastori Mauno Mäntymaa. Kaikki 10 vuotta täyttäneet toivotettiin tervetulleiksi. Lähdön oli määrä tapahtua kirkkoherranpappilan pihasta puolilta päivin. Matka tehtiin kuorma-auton lavalla. Tyttöjen reitti kulki Hongiston kaupan kautta Houhjärvelle, viikkoa myöhemmin poikien matka torin kautta. Leirimaksu oli 200 mk. Mukaan tuli ottaa omaan käyttöön sokeria, voita ja korppuja sekä leirikeittiöön 1/2 kg hyviä ryynejä tai vehnä jauhoja, 1/4 kg hienoa sokeria ja 100 g rasvaa tai margariinia. Leirivarusteista mainittiin mm. muistiinpanovälineet, virsikirja ja Uusi Testamentti tai Raamattu.

Arkkipiispa vihki Leirimajan

Niin koitti Leirimajan valmistuminen ja ensimmäinen sen aikainen tyttöleiri 3.-9. 8. 1954. Leiriläisiä oli paljon, olivathan ns. suuret ikäluokat juuri leiriässä. Majan valmistuttuakin yövyttiin teltoissa. Vieraille järjestettiin sunnuntaina 8. 8. iltanuotiojuhla, jossa puhui pastori Mauno Mäntymaa.

Poikaleiri oli 9.-16. 8. Sen iltanuotiojuhlan yhteyteen oli suunniteltu tapahtuvaksi Leirimajan vihkiminen. Tyrvään Sanomien etusivulla tätä merkittävää tapahtumaa mainostettiin suurin kirjaimin: "Arkkipiispa Ilmari Salomies toimittaa ensi sunnuntai-iltana klo 20 Houhjärven leirialueen vihkimisen." Sisäisivuilla kerrottiin lisää juhlasta ja toivotettiin kaikkia seurakuntalaisia tervetulleiksi.

Sitten tuo odotettu juhlapäivä 15. 8. koitti. Seuraavan viikon lehti antaa verrattoman hyvän kuvan juhlasta.

"Viime sunnuntaina toimitti Pohjanmaalta palaava arkkipiispa Ilmari Salo-

mies Tyrvään seurakunnan nuorten leirimajan vihkimisen Houhjärven rannalla. Tilaisuuden alkaessa kello 19 reunusti sankka yleisöjoukko kenttää, jolla paloi leiriläisten iltanuotio. Sen ääressä pojat lauloivat tir. Pauli Riihivaaran johdolla ja esittivät leirileikkejä. Pastori M. Mäntymaa ja yliopp. A. Soini jakoivat myös leiriakana pidettyjen kilpailujen palkinnot.

Arkkipiispan saavuttua leiripojat kajahtivat hänelle savolaistervehdyksen, josta korkea vieras kiitti leikkilisen kasvun kertoen. Hämärtyvässä illassa kuultiin vielä Tyrvään kirkkokuoron kaunistaa laulua tir. Riihivaaran johtaessa. Sitten astui arkkipiispa iltanuotion ääreen ja puhui leirimajan merkityksestä osoittaneen tunnustuksen sanoja sen aikaansa-

Arkkipiispa

Ilmari Salomies

toimittua ensi sunnuntai-iltana klo 20 Houhjärven leirialueen vihkimisen. Juhla alkaa jo klo 19 leiriläisten iltanuotiolta, jossa suoritettava ohjelma sisältää kilpailuja, leikkejä ja laulua. Myös kirkkokuoro esiintyy. Äänenvahvistajat takaavat kuuluvaisuuden. Sääsäällä suoritetaan ohjelma leiritalossa.

TYRVÄÄN SEURAKUNTA.

Houhjärven Leirimajan vihkimisjuhlaa 15. 8. 1954 mainostettiin suurin kirjaimin Tyrvään Sanomien etusivulla. Kuva Tyrvään Sanomat.

misesta. Leiripaikka julistaa elämän suuntaa nuorille, hän sanoi. Suomen mies on kutsuttu työssään palvelemaan maataan ja siinä kysytään voimaa, johon juuri täällä pyydetään varustautua. Leiripaikka on ihana toveruuden paikka, joka koituu avuksi kiusauksia vastaan, arkkipiispa jatkoi. Mutta hän tahtoi ennen kaikkea vihkiä leirimajan paikaksi, jossa Jeesus Kristus astuu elämän Herraksi. Jos houkutuksissa muistetaan, että hän on vierellä, silloin pahan kiusa raukeaa. Vihkiä päätti puheensa toivon, että Jumala itse saisi siunata nuorten leirimajan ja sen suojissa tehtävän työn.

Kun leiripoika Pekka Reku oli vielä esittänyt yksinlaulua, päättyi leiritilaisuus laulamalla yhteisesti: "Herran taistohon rohkeaan Sä vihkiös nuoruusai- kas!" Sen jälkeen seurasi lipunlasku.

Leirimajaan siirryttäessä nautittiin seurakunnan tarjoamat kahvit, jonka aikana asessori Kolari vielä esitti kiitokset arkkipiispalle sekä loi lyhyen kausituksen leirimajan rakennusvaiheisiin. Samalla hän kiitti kirkkohallintokuntaa, -neuvostoa, -valtuustoa niiden osoittamasta arvonnosta nuorisotyölle ja esitti seura-

kunnan kiitokset kaikille, jotka lahjoituksin ovat tukeneet majan pystyttämistä. Tilaisuus päättyi iltavirteen ja Herran siunaukseen."

Juhlaan osallistui "sankka yleisöjoukko". Joukossa oli myös Leirimajan urakoinut Eino Nurmi perheineen, mukana myös tämän kirjoittaja "työnnettävänä" eli vaunuissa, kuten vanhemmat sisaret ovat myöhemmin kertoneet. Juhlayleisöön kuului myös se suuri poikajoukko, joka oli leirillä. Muutama on mainittavissa nimeltä, sillä urheilusivulla kerrottiin vielä leirillä pidetyistä leiriolympialaisista. Maastajuoksussa tai kuulantyytönnössä olivat päässet kärkeen Kari Nuutila, Mauno Sankari, Kalevi Metsäjoki, Markku Hanhijärvi, Keijo Heikkonen, Risto Rasku, Esko Pihlström, Seppo Tuominen, Vesa Nurminen, Mauri Mäkipää, Reijo Kosonen, Kari Muuranto, Esko Soppo, Pertti Tilli, Antti Ketola ja Reima Poutamaa. Telttakuntien välisessä kuntoisuuskilpailussa puolestaan olivat selviytyneet voittajiksi Pertti Tilli, Simo Mäkelä, Timo Mäkelä, Tauno Laitinen, Antti Ylirämi, Vesa Nurminen, Armas Telilä, Juhani Virtanen, Ilkka Finska, Antti Ketola, Risto Ketola, Matti Tilli ja Aulis Kantola. Myös helsinkiläisen poikajoukon kerrottiin vierailleen leirillä. Asia oli mainitsemisen arvoinen erityisesti siksi, että vieraiden kanssa käyty lentopallo-ottelu oli päätynyt Tyrvään voittoon 2-0.

Vasta vihkimisen jälkeen 24. 8. oli Leirimajalla rakennustyön vastaanottotilaisuus, joka tapahtui kirkkohallintokunnan kokouksen yhteydessä. Paikalla olivat hallintokunnan jäsenten lisäksi rakennusurakoitsija Eino Nurmi ja rakennusmestari Hannes Ylinen. Samassa kokouksessa kirjattiin pöytäkirjaan ilmoitus, että Tyrvään Voima oli antanut rai-vaustraktorin työn ilmaiseksi ja että myös Ylinen oli tehnyt piirustukset ja valvonnan talkootyönä. Samaksi illaksi oli vielä järjestetty työn päättymisen johdosta talkoolaisten yhteinen illanvietto saunomisineen.

Näin alkoi toiminta uudella Houhjärven Leirimajalla elokuussa 1954. Vaikka itse olen siis ollut mukana jo vihkimisjuhlassa, omat muistikuvani sieltä alkavat vasta vuodesta 1961, josta lähtien olin vuosikausia innokas leiripoika. Mieleen ovat lähtemättömästi painuneet poikavuosien parhaat päivät Leirimajalla, eri vuosien leiritunnukset majan seinällä, punainen limonaati, ruokailut hajaraisin lankkujen päällä, astioiden pesu rantavedessä, lipunryöstö ja muut kisat, saunominen vanhan kertalämmitteisen saunan löylyissä, leirihenkeä nostattanut kurinpito, iltanuotiot leikkeineen ja hiljentymisineen, oman papinkutsukumuksenikin kohtaaminen leirinuotiolta, mutta tämän kaiken muistelemisen on jo täysin toisen tarinan aihe. ■

Matka sotatoimialueelta

Lomalle lähtöpäivä oli yksikössä yleensä kiireinen ja jännittäväkin. Oman työn ohessa oli hoidettava eräitä lähtöön liittyviä järjestelyjä. Loma-anomus oli hyväksytty ja loma myönnetty, litterat olivat jo kirjoitettu samoin tärkeä lomatodistus. Varmuuden vuoksi piti vielä tarkistaa, että lottapuku, se parempi, oli pestynä ja silitetynä henkarissa odottamassa, samoin mantteli ja lakki; turvallinen ja kunniakas asu, joka sopi sekä arkeen, juhlaan että matkalle. Tärkeänä ja vähän ylpeänä sitä kannettiinkin sodan aikana. Ruokailuparakissa oli vielä käytävä kirjoittautumassa pois muonavahvuudesta ja samalla kuitattava leipäkortit lomaajaksi. Ruokalan emäntä antoi voileivät matkaeväiksi. Kyyti Raivolaan piti varmistaa.

Omaiseni olivat evakuoitu Pohjanmaalle. Matka sinne sodan aikana kesti. Junaa vaihdettiin Riihimäellä ja Seinäjoella. Junamatkan jälkeen oli sitten pitempi tai lyhyempi hevoskyyti, riippuen senkertaisesta evakkopaikkakunnasta. Muistan matkanneeni ainakin Alavudelle, Kuortaneelle ja Pylkönmäelle.

Linn.RP 501, jossa meitä lottiakin työskenteli useita, oli sijoitettu Rautuun aivan vanhan rajan tuntumaan Itä-Kannakselle. Linn.RP:n lomakuljetukset hoidettiin Kivennavan autiokylien läpi Raivolaan, josta oli linja-autokuljetus Viipuriin. Viipurista oli lähin junayhteys muuhun Suomeen, sillä Karjalan kannaksen molemmat rautatiet sisämaahan olivat poikki. Raivola on Länsi-Kannaksella Suomenlahden pohjukassa kuten Terijoki tai Vammelsuu. Raivolan keskustan lähimetsään oli sijoitettu loma-autojen lähtö- ja tulopaikka. Tiukkojen lähtötarkastusten jälkeen kovaäänisestä vihdoin kaikui kuulutus kuus-viis-viis-neljän auto saa lähteä. Matka kohti Viipuria alkoi.

Maantie rajalta Viipuriin kulkee rannikon suuntaisena välillä rantaankin kaartuen. Vasemmalla puolellamme vilahteli Suomenlahti ja merellä häämötti Kronstadtin linnoitussaari sekä mystinen Totleben, kolkkoniminen saari, josta ei paljoa tiedetty. Kronstadtin säännöllisin väliajoin toistuvat valonheittäjien kiilat valaisivat tehokkaasti meren selkää ja Suomen rannikko.

Viipurin asemarakennus oli vaurioitunut pommituksessa. Vuonna 1913 rakennettu Eliel Saarisen ja Herman Geselliuksen piirtämä mahtava graniittinen monumentti, koko Karjalan ylpeys, tuhoutui sittemmin kokonaan venäläisten räjäyttäessä sen 29. 8. 1944 vetäytyessään Viipurista. Asemalle oli kerääntynyt paljon lomalaisia. Odottaakin piti hyvän aikaa, ennenkuin idästä porhalsi täpötäysi, pimennetty juna täynnä itärintaman lomalaisia. Ahtauduttiin mukaan. Vaunun lattialla oli sikin sokin reppuja ja saappaita – väsähtäneitä matkalaisiakin. Lotalle järjestyi istumapaikka puolipimeässä vaunussa.

Oli vuosi 1944. Tällä kertaa istuin melkein tyhjässä Porin junassa matkalla Tyrvälle, Satakuntaan, jonne omaiseni olivat monen mutkan kautta päätyneet. Tyrväältä en siinä vaiheessa tietänyt juuri muuta kuin, että se sijaitsi Kokemäenjoen vesistön varrella ja siellä oli oma rautatieasema Tyrvää, johon minulla oli litterat.

Astuessani junasta Tyrvään tyhjälle asemalaiturille oli jo yö. Asemarakennus oli pimeänä eikä minkäänlaista kyyti-

peliiä enempää kuin ihmisiääkään näkynyt missään. Jossakin kuului hevonen rouskuttelevan heiniä. Arvelin isännänkin olevan varmaankin lähistöllä, kuten olikin. Kerroin olevani matkalla omaisten luokse Torran taloon. Se oli kaikki mitä tiesin. Isäntä selitti Torran olevan järven takana ja että sinne oli matkaa. Asemalla olisi puhelin, mutta talo oli pimeänä. Isäntä lupasi, että pääsisin hänen kyydissään jonkun matkaa. Ajoimme läpi nukkuvan kauppalan ja jossakin keskustan ulkopuolella tiemme erosivat. Isäntä neuvoi; kun menet tätä tietä jonkun matkaa suoraan, käänny oikealle. Jatka sitä tietä taas jonkun matkaa, kunnes tulee tienhaara oikealle. Sitä tietä pitkin tulet Nokkakylään, siellä on Torra, räpsäytti hevosta lavoille ja lähti.

Seisoin laukkuineni yösydännä oudoissa maisemissa. Pimeys oli laskeutunut maiseman ylle ja taivas oli pilvessä. – Kuinkahan pitkälti tätä tietä olisi kuljettava. Oikealla häämötti arvatenkin Nokkakylän musta talorykelmä järven poukaman ja peltoaukean takana. Aukea pelto oikealla näytti tasiselta, jospa oikaisisin tuosta kylää kohti, voitaisiin varmaan monta kilometriä ja osuisin varmasti Nokkakylän tielle.

Jäisessä maassa oli lunta vain vähän, mutta tarpeeksi valaisemaan kulkemista. Sarkaojista selvisin hienosti kunnes jonkun ajan kuluttua törmäsin kauhukseni etuoikealla olevaan isoon uomaan. Se ei ollut oja eikä puro, vaan suurempi uoma, jyrkkäreunainen ja leveä, puolillaan mustana virtaavaa vettä. Sen ylittämistä ei voinut ajatellakaan. Kaiken kukkuraksi tuo synkkä virta näytti johtavan pois päin kaukana kangastelevasta Nokkakylästä. Harkitsin: takaisin tiellekin oli jo matkaa, parasta kai seurailta uomaa toivossa, että josakin edessä olisi silta.

Piti huokaista, – on tämäkin nyt joululoman alku... tuli mieleen toisenlainen, mukavampi kotiintulo. Oli vuosi 1938, viimeinen rauhan vuosi. Olin tulossa Viipurista koulusta joululomalle kotiin Katilaan. Jäin pois linja-autosta Lahnavalkaman kylässä, josta oli lyhin matka kotiin. Pian pilkotti tuttu kotikuusi lumisessa maisemassa. Kuusta vastapäätä, pihatien toisella puolella kasvoi iso, hyvin laajaokainen koivu. Pakkasaamuksin sen oksistossa kimaltelivat miljoonat lumikiteet kuin timantit. Kuusi ja koivu yhdessä olivat kuin morsiuspari, kuusi suorana ja tummana vierellään koivu säihkyvässä hunnussa. Pihaa lähestyessäni saunan suunnasta kipitti kovaa vauhtia minua vastaan vaaleanpunainen, höyryävä pieni miehenalku naama leveässä hymyssä. Vajaa kaksivuotias pikkuveljeni Raimo tuli koululaista vastaan. Täpöämisen ilo oli molemminpuolinen.

Tyystin toisenlainen oli seuraava, sotajoulu vuonna 1939. Perhe oli evakossa Pohjanmaalla, isovelji sotaväessä ja me isäni kanssa kahdestaan tyhjässä kodissa. Kotiimme majoitetut sotilaat oli siirretty etulinjaan. Isä, muutaman vanhemman miehen kanssa oli jäänyt huolehtimaan evakuoitujen perheiden tavaroiden ja viljojen lähettämistä pois sotatoimialueelta. Minä olin jäänyt lottatyöhön toisten pyhäjärveläisten lottien joukkoon. Meidän molempien yksiköissä oli ollut joulujuhla, mutta loppuilta oli ankea tyhjässä talossa. Vihollisen aavetykin laukausten jyrähdykset kuuluivat silloin tällöin rintamalta ja suuliekit välähtelivät öisellä taivaal-

Jouluksi Tyrvääälle

Paula Hoikka

la. Ei meillä ollut kuusta eikä kynttilöitä, talo tiukasti pimennetty. Ainoa joululahja taisi olla isän antama virsikirja. Se oli kaunis, pehmeäkantinen, nahkaa ja kultausta omistuskirjoituksineen.

Öinen matkanteko jatkui. Väsytti, nälkäkin oli. Etsin mantelin taskusta karamellin ja jatkoin painajaismaista kulkeamista. – Siitä tuntui jo olevan ikuisuus, kun junassa vastaapäätä istunut korkea-arvoinen upseeri jakoi eväänsä kanssani. Voi miten hyvältä maistui tuore hiivaleipä, sen päällä voita ja kimpale kutunjuustoa. Siinä voileipiä syödessämme sain kuulla matkan kohteen, Tyrvään, olevan tunnettu kuttupitäjä. Vaihtaessaan junaa Toijalasta Turkuun, everstiluutnantti J. Jarkka, hyvän joulun toivotusten myötä, antoi käyntikorttinsa ja pussin karamelleja. Karamellit olivat kortilla silloin kuten kahvi, sokeri, liha, voi ja monet vaatetavarat sekä kengät.

Mielestäni olin kulkenut jo ikuisuuden, koko ajan pois päin tuosta saavuttamattomasta Nokkakylästä, kunnes, ihan yllättäen, edessä oli silta. Ei muuta kuin joutuisasti sillan yli ja suunta nyt kylää kohti. Pian kolkuttelin Torran talon ensimmäistä löytämäni ovea. Jonkun ajan kuluttua oviaukkoon ilmestyi todennäköisesti talon vanha emäntä yöpuvussa, shaali hartioillaan. Sanottuani

kuka olin, hän tuntui tietävän asian ja johdatti minut vaarinpirtin puolelle, jossa omaiseni olivat nukkumassa. Herätettyäni heidät ihmettelmistä riitti. Miten ihmeessä olin selvinnyt asemalta tänne. Isä oli käynyt kolmella junalla vastassa ja viimeksi hänelle oli vakuutettu ettei junia ollut enää tulossa ennen aamua. Juna todennäköisesti tulikin seuraavan vuorokauden puolella.

Meidän perheen asunto, vaarinpirtti, oli valoisa ja hyväkuntoinen, ahdas tietysti, mutta kaikki tuntuivat olevan tyytyväisiä. Seuraavana päivänä, aatonaattona, Siina-emäntä tuli käskemään saunaan. Erikoista oli, että lauteet olivat kuin parveke, jonne kiivettiin portaita pitkin. Ihmetytti myös talon Allitytären puuronkeitto muuripadassa. Myöhemmin olen tullut tietämään, että kuuluisa satakuntalaisten pitojen herkkupuuro keitetään juuri muuripadassa.

Aika kului nopeasti. Meitä kutsuttiin kylään naapureihin. Majalan tyttäret järjestivät joululeikkejä isossa pirtissä ja rannassa oli napakelkka. Nuutinpäivänä liikkuvat nuutipukit – lapset nurin käännettyissä turkeissa, kasvot noettuina. Eräällä huomasin takalistossa roikkuvan lehmän hännän.

Tuosta joulusta on kulunut lähes 60 vuotta. Sota-aika on jäänyt kipeitten muistojen joukkoon. 60-vuoden pituinen rauhan kausi on harvinainen kovia kokeneen Suomen historiassa. Elämme nyt vauraassa maassa. Täältä me karjalaisetkin olemme löytäneet uuden kotiseudun. Moni asia on

myös Vammalassa nyt toisin, kehitys on ollut suorastaan suurenmoista. Vanhasta, uneliaasta pikkukauppalaista on tullut 16.000 asukkaan vireä maaseutukaupunki. Tyrvää, vanha emäpitäjä liitettiin osaksi Vammalaa ja Tyrvään nimi häipyi samalla. Niin kävi myös Tyrvään asemalle, se on nyt Vammalan asema. Tyrvästä on jäänyt muistuttamaan ainakin Tyrvään seurakunta, Tyrvään tuomiokunta ja Tyrvään Sanomat eli kotoisesti Tyrvis.

Sitä peltoaukeamaa, jossa lähes 60 vuotta sitten joulukuisena yönä harhailin, ei enää ole. Silloinen musta uoma, Pesurinoja, on padottu ja sen yli johtaa komea silta. Padon vierelle on noussut kokonainen rivitalokylä. Iso teollisuusalue vie ison osan silloisista pelloista. Siellä on nyt yrittäjiä melkein kaikilta elämän aloilta, muovitehtaista lehden toimitukseen, liikkeitten toimistoja ja myymälöitä, korjaamoja, huoltoliikkeitä, kaikkiin 35 erilaista liikelaitosta. Viimeisenä tulokkaana saksalaisen kauppa- ja palvelusyrityksen vähittäistavaramyymälä. Kauppana taustalla on Epsiran nykyaikainen tehdaskompleksi. Ja alueella risteilevät nyt hyvät asfaltitiet! Paikka on kokenut muodonmuutoksen, jota voisi pienoiskoossa verrata koko Suomen sodanjälkeiseen taloudelliseen kehitykseen.

Ensimmäisen joulun viettoon täällä uudella kotiseudulla kuului käynti

Tuomaan messussa keskiaikaisessa Pyhän Olavin kirkossa. Vanhan tavan oli kuulemma seurakunnan rovasti Kökkö herättänyt uudelleen henkiin. Sisareni Irjan kanssa varustauduimme lyhyt mukana Vammaskosken sillan korvalle aamuharaisella, liittyäksemme kirkkoväen yhteiseen lyhtykulueeseen. Muistan kelin olleen erittäin liukas yöllä sateesta lumesta, sillan kaiteesta piti hakea tukea pysyäkseen pystyssä. Tilaisuus kirkossa oli ikimuistoinen. Kirkkoväki, huurteisten lyhtyjensä keskellä kuunteli rovasti Kökön saarnastuolissa, kynttilän valossa lukemaa vanhaa messutekstää.

Tuo kirkko, vuosisatainen pyhäntö, aarre menneiltä sukupolvilta, joutui häpeällisen tuhopolton kohteeksi. Polttaja, onneton surkimus, on saanut rangaistuksensa ja kärsii sitä vankilassa. Kirkko on noussut tuhkasta entistä ehompana, valoisa ja sanomattoman kauniina, kiitos ahkerien talkoolaisten, seurakuntalaisten ja koko Suomen kansan. Kirkon vihkiäisjuhla elokuun kolmantena päivänä tänä vuonna oli arvokas, yhdistävä kokemus kaikille mukana olleille, talkooväelle, seurakuntalaisille, taloudellisesti tukeneille henkilöille, kaupungille, valtiovallan edustajille ja varmaan koko Suomen kirkolle.

Tuomaankirkko toivottaa varmaankin tänä vuonna taas kaikki tervetulleiksi hiljentymään lähestyvän joulun odotukseen.

Hyvää ja rauhallista joulua kaikille lukijoille. ■

Vammalan kirjastonystävät ry järjesti kesällä 2003 kirjoituskilpailun lapsille. Laura Myyryläinen voitti II palkinnon kertomuksellaan Vaaleanpunainen kukkaro. Aura Seppä voitti III palkinnon runollaan Lapsia on erilaisia.

Laura Myyryläinen

Vaaleanpunainen kukkaro

"Se olisi 21 euroa", myyjä sanoi ja paketoï pienen, vaaleanpunaisen kukkaron pilkulliseen lahjapaperiin. Kaisa ojensi myyjälle rahat, otti paketin, kiitti ja lähti kaupasta. Hän oli ostanut kukkaron siskolleen joululahjaksi, siinä oli aito kultainen lukko, ja se oli hohtavan vaaleanpunainen. Kaisa kiiruhti jouluruuhkasta nopeasti autolleen, jonka oli jättänyt parkkihalliin laukkukaupan lähelle. Hän istui punaiseen Fordiinsa ja kaasutti ulos hallista. Harmi vain, hän oli unohtanut ikkunansa auki, ja kun hän ajoi ulos parkkihallista, kävi niin kova tuulenpuuska, että se onnistui lennättämään pilkullisen paketin ulos ikkunasta. Kaisa ei tätä huomannut, hän vain sulki nopeasti ikkunansa ja jatkoi matkaa. Kukaan ei nähnyt pientä pakettia katuojassa, ennen kuin...

"Äiti katso! Ojassa on paketti!" pieni tyttö juoksi äitinsä varoituksista huolimatta likaiseen ojaan ja nosti sieltä pilkullisen lahjapaketin. "Leena, kuinka monta kertaa minä olen sanonut sinulle, että et nostele tavaroita maasta", äiti torui tyttärtään, mutta kiinnostui itsekin pienestä paketista. Hän avasi sen, ja mitä sieltä paljastuikaan; suloinen pieni kukkaro. "Äiti, äiti, saanko minä pitää sen?" Leena kyseli ja pomppi riemusta.

"No hyvä on, jos lupaat olla vonkumatta karkkia koko reissun ajan", hänen äitinsä sanoi myöntäväisenä. Pikku Leena hyppeli riemusta koko kauppatien ajan, mutta murtui karkkihyllyn luona. "Äiti, saanko mä noita salmiakkikarkkeja, ne on niin hyviä", Leena vonkusi.

"Mutta sinähän sait sen kukkaron, et sinä nyt enää mitään karkkia saa!" hänen äitinsä huudahti. "Tässä. En mä tarvitse sitä enää. Ja nyt karkkia!" Leena sanoi, ojensi kukkaron äidilleen ja juoksi karkkiosastolle.

"Kuusivuotiaat, kuka niitä ymmärtää!" hänen äitinsä mutisi. Pian Leena tuli karkkihyllyltä syli täynnä karkkeja, ja hän lappasi ne ostoskärryyn. "Mutta Leena, et sinä nyt noin paljon karkkia saa! Vie heti nuo turkinpippurit ja rommikonvehdit pois", Leenan äiti ärähti ja tyttö lähti retuuttamaan paria karkkipussia takaisin hyllykköön. Sillä aikaa hänen äitinsä alkoi kasata tavaroita ostoshihnalle, ja tiputti vahingossa vaaleanpunaisen kukkaron, eikä sitä huomannut kukaan nostaa, ennen kuin kauppa meni kiinni ja siivooja tuli paikalle.

Juuri kun Arttu oli lopettamassa kaupan kuuraamista, näki hän lattialla kukkaron. Arttu nosti sen ja tutkaili sitä tarkasti. Se oli likaantunut ihmisten jaloissa, mutta kun Arttu pyyhki sitä kostealla rätillä, se siili taas kuin uusi.

"Kukahän tällasen on mahtanu tiputtaa? Aika komee pussi. Taidan viedä vaimolle joululahjaks, ei tarvii sii-

henkään sitten paljon rahaa laittaa", Arttu aprikoi ja pisti kukkaroparan taskuunsa. Sitten hän lähti kaupasta hyvillä mielin. Kun jouluihdoon koitti, oli Arttu pakannut lahjan ruskeaan lahjapaperiin, ja aikoi antaa sen vaimolleen Annikille. "Voi Arttu, tää on ihana!" Annikki huokaisi avattuaan miehensä paketin. Annikki laittoi heti kukkaroon pari euroa ja kilisytti niitä toisiaan vasten. Hän halasi Arttua ja he alkoivat avata muita paketteja. Useista paljastui sukkaa, kirjoja ja konvehtirasioita. Kun kaikki lahjat oli avattu, he rötkähtivät sohvalle, ja katselivat televisiota, kunnes melkein nukahtivat sen viereen. Seuraavana arkipäivänä Annikki lähti heti aamusella kaupunkiin. Hän kävi postissa postittamassa pari uuden vuoden korttia ja siellä oli vanha mummeli, joka tarvitsi apua. "Voi, voi, kun minä en muista oliko tämä se paketti siskolleni vai serkulleni, mites tämän nyt saisi enää auki", mummeli valitti, ja aina valmis Annikki oli heti auttamassa. Hän repi puukolla paketin auki ja näytti mummolle sen sisällön. "Juu, tämä oli se siskon paketti niin kuin vähän arvelinkin, voit teipata kiinni. Ja niin Annikki teippasikin, mutta pakettiin sujahti vahingossa myös hänen kallisarvoinen kukkaronsa.

Kun paketti oli kulkenut postiautoissa pari päivää, se kulkeutui vanhan mummelin siskolle, Irmalle. Irma avasi paketin ja huokaisi ihastuksesta. "Kirsti, tuu siekin nyt kattoon tätä Irmelin lähettämää lahjaa", Irma kailotti ystävättärelleen Kirstille, joka oli hänen luonaan kahvilla. "Katso nyt, tällaisia maustepurkkeja ja vielä kukkaro. Kyllä miun nyt kelpaa, kun on tuollainen sisko!" Irma sanoi innostuneena ja nosteli kanelipurkkeja varovasti pois laatikosta. "Kyllä siun nyt kelpaa. Mutta mie taian nyt lähteä, on kakku uunissa", Kirsti sanoi ja lähti. Mutta koska hänellä oli varastamisintohimo eli kleptomania, hän nappasi vaaleanpunaisen kukkaron taskuunsa. Irma ei huomannut mitään, koska oli niin maustepurkkiensa lummoissa.

Mutta Kirstille tuli niin huono olo varastamisesta, ettei hän voinut pitää kukkaroa. Mutta noloa se oli palauttaakin, mitähän Irmakin olisi ajatellut. Niinpä Kirsti heitti kukkaron jokeen ja juoksi pois paikalta niin lujaa kuin vanhoista luistaan pääsi.

Ja kukkaro ajelehti joissa ja järvissä vuosia, kunnes ajautui eräälle hiekkarannalle. Sieltä sen nosti eläintarhasta karannut norsu, joka nielaisi kukkaron luullen sitä herkkupalaksi.

Kun norsu saatiin kiinni ja vietiin takaisin eläintarhaan, sitä kävi katsomassa Kaisa, Leena, Annikki ja moni muu, eikä heillä ollut aavistustakaan että heidän kallisarvoinen kukkaronsa lojui nyt norsun vatsassa. ■

Lapsia on erilaisia

*Lapsia on erilaisia,
mutta mistään et löydä samanlaisia.
On tummia ja vaaleita,
on kibaraa ja takkutukkaa.
Jos lapsista monista etsit sä tyttöä ja poikaa,
niin huomaat sen eron ihmeellisen.*

*Tyttö tavallinen on ihmeellinen.
Poika tavallinen on ihmeellinen.
Tyttö tavallinen on lintunen.
Poika tavallinen on mietteellinen.
Tyttö tavallinen on enkelten.
Poika tavallinen on satujen.*

*Kaikki lapsoset ovat tavallisia,
koska heidän silmänsä loistavat,
kun kaikki ovat niin viattomia.*

Maria Mustalahti

Jouluvirsi

Usein – eri tapahtumien yhteydessä – palautuvat mieleen myös lapsuuden muistot.

Vallankin näin joulun aikaan...

Jotakin lämmintä ja kaunista on ihminen kaipauksen tuomana tavoittamassa.

Vaikka se tuokin lohtua vain hii-
puvan hetken...

Ja kipeyttäkin.

Isäni lauleli paljon.

Hiljaksen ja hyräillenkin.

Työtä tehdessään ulkonakin ja iltaisin askaroidessaan höyläpenkin luona tai korjatessaan valjaita ja jalkineita, tehdessään tallukkaita ja olihan niitä hommia monenlaisia.

Pirtin pesän loisteeseen ja lämpöön hän iltaisin myös istahti keinu-
tuoliin ja toiselle polvelle pari vuotta nuorempi veljeni ja toiselle minä.

Näin oli ollut myös kahden vanhemman veljeni kanssa ja myöhemmin myös pikkusiskoni ja -veljeni.

Siinä isän rintaa ja olkapäätä vasten nojatessamme hän lauloi meidän mielimme ja sydämiimme ihan ulkomuistista virren toisensa jälkeen.

Mutta erääseen jouluvirteen liittyä tämä isän polvella pesän paisteessa olo niin, että tähän virteen edelleenkin yhtyessäni ympärillä on tämä lämmin hiljaisuus...

*"Nyt seisahdun mä seimelles,
oi Jeesus, autuuteni...
... en ollut vielä syntynyt,
kun synnyit auttajaksi..."*

Joulun Sanoman tuomaa Joulurauhaa toivon jokaiselle! ■

Tässä kuva, jossa olemme matkalla Dubliniin kaksikerroksisella bussilla. Kuvassa leiriläisiä. Keskellä Anna Suomesta.

Maria Margaritis

Kielikylpy Irlannissa

Keväällä 2003 sain loistoutuisen Vammalan Lions-klubilta. Minut oli valittu Irlannin Discover Ireland 2003-leirille kolmeksi viikoksi, juuri niin kuin olin toivonutkin. Yllätyksekseni sain vielä tietooni, että eräs toinenkin suomalainen tyttö olisi lähdössä samaiselle leirille.

Lähtöpäivä koitti nopeasti. Jännitys tiivistyi lentokentällä ja tunnelma oli huipussaan. Kun lentokone nousi ilmaan, oli matka Irlantiin virallisesti alkanut. Lento Dubliniin kesti kolme tuntia, ja aikaeroa oli kaksi tuntia.

Perillä paikallisen Lions-klubin jäsenet ottivat saapuvia matkalaisia kirjaimellisesti syleillen vastaan. Irlantilaisille ominainen ystävällisyys ja vie-

raanvaraisuus tuli välittömästi ilmi. Lentokentältä matka jatkui ensimmäisiin isäntäperheisiimme Ashbourneen, jossa vietimme kaksi päivää. Seuraavan kahden viikon ajaksi kaikki vaihtoon saapuneet nuoret hajaantuivat eripuolille Irlantia. Itse sain seurakseni yhdysvaltalaisen Rikkin ja belgialaisen Marien.

Matkamme jatkui Ashbournesta Cahiriin, Casheliin ja Dungarvaniin. Jokaisessa kaupungissa isäntäperheet ottivat meidät avoimin mielin vastaan. Olimme heille kuin kunniavieraita, joista kerrottiin jokaiselle tuttavalle ja tutun tuttavalle. Kaiken lisäksi Suomea pidettiin hyvin mielenkiintoisena ja arvostetuna maana. Perheet tekivät kaikkensa, jotta viihtyisimme ja näkisimme mahdollisimman läheltä perinteistä Irlantilaisista elämää. Tavallisten koti-iltojen lisäksi huomasimme istuvamme pubeissa erittäin usein ja myöhään. Pubit ovatkin iso osa irlantilaisesta kulttuurista, ja ne täyttyivät jopa arki-iltoisin. Pubikulttuuriin ei kuulunut niinkään juominen vaan tuttavien tapaaminen, kuulumi-sien vaihtaminen ja syöminen. Etenkin syöminen korostui matkan aikana vahvasti, ja ranskanperunat ovat varmasti tulleet tutuksi jokaiselle Irlantiin matkustaneelle. Pitkävetoiseksi ei aika ehtinyt käydä. Päivämme olivat täynnä ohjelmaa kuten historiallisia nähtä-

vyyksiä, joista erityisesti mainittakoon mahtavat keskiaikaiset linnat ja palatsit.

Matka huipentui viimeisellä viikolla leiriin, jolloin kaikki Irlantiin vaihtoon lähteneet kokoontuivat jälleen yhteen kulttuurien sekoittuessa. Leiriympäristö oli varsin erilainen kuin olin odottanut. Asetuimme Maynoothin yliopiston valtavalle kampusalueelle, joka toimii kesäisin hotellina. Käytössämme olivat uima-allas, tietokonehuokat, koulun oma katedraali ja urheilukentät. Huoneissamme emme ehtineet kauaa kököttää. Kiersimme ryhmänä mitä mielenkiintoisempia nähtävyyksiä. Leirin viimeinen päivä lähestyi kuitenkin vauhdilla. Lentokentällä tunnelma oli haikea. Niin paljon oli nähty ja koettu yhdessä. Oli aika lähteä kotiin.

Matka onnistui kokonaisuudessaan loistavasti. Kolme viikkoa tuntui kaikesta huolimatta liian lyhyeltä ajalta. Paikallisten Lionsien ansiosta näimme ja koimme niin paljon kuin oli mahdollista. Isäntäperheet huolehtivat siitä, että näimme aitoa irlantilaisista elämää, ja että tutustuimme paikallisiin ihmisiin. Leirillä yhdistyivät monenlaiset ihmiset ja kansallisuudet. Lisäksi pitkäaikaisia ystävyysuhteita solmittiin. Matka Irlantiin oli kokemus, jota en vaihtaisi mistään hinnasta. Ehkäpä jonakin päivänä saan vielä tilaisuuden palata ja oppia lisää. ■

Näkymä huoneeni ikkunasta Maynoothin leirillä.

Herra Hakkaraisen talon terveiset Marttilankadulta

Viime kevät oli työntäyteistä aikaa Marttilankatu kymppissä kun Mauri Kunnaksen rakastetulle hahmolle, unissa kävelevälle Herra Hakkaraiselle rakennettiin omaa kotitaloa. Työssä oli mukana monta lahjakasta ja uutteraa tekijää toteuttamassa Mauri Kunnaksen tarinoiden maailmaa, joista keskeisenä mainittakoon taiteilijan oma vahva panos läpi koko suunnittelu- ja rakennusvaiheen.

Kalenterin sivujen käännyttyä kesäkuun puolelle alkoi todellinen tiimityön loppurutistus kohti Vanhan kirjallisuuden päiviä ja talon avajaisia 27.6. Uurastus palkittiin onnistuneella avajaisviikonlopulla; Mauri Kunnas ilahdutti ihailijoitaan nimikirjoituksin sekä Herra Hakkaraisen talon väki sai nauttia raskaan työn hedelmistä nähdesään lasten innostuvan Antero Vipusen kummista jutuista ja eläytyvän ritariasuissaan Kuningas Artturin keskiaikaiseen maailmaan.

Herra Hakkarainen kotiutui kesän edetessä mainiosti uuteen taloonsa. Mikäs siinä on ollessa kun on paljon tuttuja kavereita ympärillä kuten Seppä Ilmarinen, Ahti Lemminkäinen ja vuorella ulvova susilauma Koirien Kalevalasta sekä Kuningas Artturin pyöreän pöydän ritarien myötä kunnon keskiaikaista

ta tunnelmaa. Herra Hakkaraisen talon väkeä on ilahduttanut erityisesti se, että talossa viihtyvät niin lapset kuin aikuisetkin. Haluaisinkin jakaa kansanne parhaita paloja kävijöidemme palautteesta kesän ajalta:

- "Talo on kunniaksi Kunnaksen teoksille ja osoittaa arvostusta lasten maailmaa kohtaan!"

- "Ihana kun homma on tehty vi-

suaalisesti niin hienosti ja huolella..."

- "...Etukäteen pelkäsin, että huvipuistoilla hemmoteltu lapsi kyllästyy alkuunsa täällä, mutta toisin kävi. Aikaa vierähti nopeasti ja lapsen silmin koko maailma sai syvemmän merkityksen..."

- "Kuin suoraan satukirjan sivuilta, sukellus Mauri Kunnaksen satuhahmojen maailmaan..."

Toki Herra Hakkaraisen talolla on myös paljon parannettavaa, kehitettävää ja haastetta kohti tulevaa. Kaikenlainen palaute kirjataan tarkasti muistiin, sillä Herra Hakkaraisen talolla on halu kehittää toimintaansa palvelemaan kävijöitään parhaalla mahdollisella tavalla.

Herra Hakkaraisen talon väki katsoo odottavaisin mielin kohti tulevaa. Tarkoituksena on saada erityisesti lisää touhua ja toimintaa näyttelyyn ympärille. Herra Hakkaraisen talo haluaa luoda positiiivista henkeä Vammalan seudulle ja edesauttaa monipuolisen yhteistyön viirimistä eri toimijoiden kanssa.

Lämmintä ja piparkakunmakuista joulun aikaa, tavataan Herra Hakkaraisen talolla!

Hankekoordinaattori Sanna Nikki

sanna.nikki@vammala.fi

www.herrahakkaraisentalo.net ■

Luokkakokoukseen heinäkuussa 2003 osallistuneita.

Raimo Hanski

”Pien’ on tässä koululainen, laukussansa kirjat, taulut, vihot sekä Suomen laulut...”

Jotain tällaista entistä kouluromantiikkaa tuli mieleen kun katselin yli viidenkymmenen vuoden takaisia luokkatovereitani, meidän kokoontuessa Liisa ja Olavi Linnikon kutsumina Gasthaus Liekorantaan Vammalassa helteisenä heinäkuun sunnuntaina menneenä kesänä. Kolmattakymmentä ”koululaista” 1937 ja -38 syntyneistä 3. ja 4.-luokkalaisista Stormin koulun oppilaista vuosilta 1948 ja -49 oli päässyt tulemaan koulukokoukseen, monista heinäkuista tapahtumista ja yhteensattumisista huolimatta.

Tervehdyssanoissaan Linnikon Liisa toi julki mielihyvänsä näinkin monen kutsua noudattaneen kokoontumisesta, ja pahoitteli että ”viimetingassa” oli tullut joiltakin peruutuksia. Liisa mainitsi myös että kun kuusi vuotta sitten koimme ensimmäisen kerran tällaiseen kohtaamiseen, päätimme sil-

loin, että viimeistään kolmen vuoden kuluttua taas tapaisimme. Hän totesi kuitenkin että varmasti me vieläkin ilman esittelyjä toisemme tunnemme!

Mitään ”virallista” ohjelmaa ei iltapäivälle ollut paperille pantuna vaan aika kului menneitä muistellen ja tuleviakin aikoja ounastellen. Toki lauloimme yhdessä kouluaikaisia ja muitakin tuttuja lauluja. Tämän kaltainen meiltä luonnisti, olihan luokillamme musikaalisia oppilaita kuten Tuomisen (Hohkon) Armi, Haunian Pekka sekä Linnikon Olavi ja muutamia muitakin, jotka ymmärtävät nuoteista muutakin, kuin ettei niitä saa repiä?! Armi esitti meille pari lausuntanumeroa tilaisuuden alkupuolella, saaden runsaat käntentaputukset ja Koiviston Taunun tunnustuksen: ”On se vaan komeeta kun Storminkylältäkin on tullu tommosia taiteilijoita!” kiitokseksi.

Kouluaikeiden muisteloissa tuli mm. esille maatalouskerhotoiminta, mikä silloin sotien jälkeen oli varsin vilkasta miltei kaikkialla maaseudulla; tehtiin kerhoneuvojan opastuksella kasvimaita l. kerhopalstoja, joissa viljeltiin sitten porkkanoita, punajuuria sekä sen selälaisia kasveja joita ei ennen ollut kaikissa ”huusholleissa” edes tunnettu, vaan ainoa maassa ohran, rukiin ja muiden leipäviljojen kanssa kasvatettu laji oli peruna. Kerhopalstoilta tulivat tutuiksi ja maisteltaviksi ruokapöytiin salaatti, sipulit, selleri ja sokeriherne sekä vielä joitakin muita ennen tuntemattomia kasvitatalouden tuotteita. Joku pojista muisti, että luettuuan maatalouskerholehdestä kerhovasikan hoitamisesta, sai hänkin tällaisen ”nimikon” hoidettavakseen ja kerhoneuvoja inostui asiasta kovasti.

Kun kerho-ohjaaja sitten syyspuolella

tuli kesän yli kasvanutta vasikkaa katsoomaan, piti vasikanhoitajan vähän vastenmielisesti neuvojalta kertoa, että "se vietiin viime viikolla Peltovirtaan!" (mikä siihen aikaan oli teuraskarjan "päätepyssäki")!

Maatalouskerhon ohjaajan "silmän alla" pelattiin kesäisin yhtenä iltana viikossa pesäpalloa koulun kentällä. Muisteloistamme tuli myös mieleen yksi kesäjuhla, jonka kerholaiset järjestivät seurantalolla Stormissa. Ohjelma harjoiteltiin omin voimin ja näytelmänkin juhlassa esitettiin. Tästä ohjelmanumerosta tuli mieleen pikku episodi; näytelmän "juoneen" kuului mm. kohta, jossa Paha susi söi suuhunsa puolisen tusinaa pikku karitsaa! Ohjaaja oli hoksannut että syötyjen pikku lampaiden piti livahtaa näyttämöllä olleesta luukusta lattian alle ja edelleen pehmusteeksi laitetulle painimatonle seurantaloon alakertaan! Mutta kuinka olakkaan? Luukku lattiassa oli juuttunut jostain syystä kiinni, ja seurauksena kohtauksessa oli se, niinkuin joku isäntämies salin etupenkistä tokaisi: "Ny se susi syä noita kilejä laattialle riitaan"! No, pikku kommelluksista huolimatta vietiin nämäkin kesäjuhlat ihan omin voimin sekä kunnialla läpi ja arpajaisista sekä puffetista saaduilla tuloilla voitiin ostaa kirjallisuutta, palloiluvälineitä yms. kerhon käyttöön. Muisteltiin, että kerhotoiminta hiipui pois Storminkylän maisemista siinä 50-luvun puolivälin paikkeilla. En tiedä onko kyseinen harrastus siellä elpynyt myöhemmin. Maittavaa päivällistä syödessämme Linnikon Liisa kertoi opettajamme Aili Hannulan lähettämät terveiset, ja sanoi opettajan muistaneen nimeltä meidän kaikki, jotka olimme silloin kuusi vuotta takaperin luokkakokouksessa, jossa hänkin silloin oli mukana!

Opettaja Hannulalle, joka nykyisin asuu Sastamalakodissa, lähetimme yhteisen syntymäpäiväkortin kuriiripostina vietäväksi, hän näet täytti kunnioitettavan määrän vuosia pari viikkoa kokoonntumismme jälkeen. Muistelojen lomassa yritimme palauttaa mieliimme niitä koulutovereita, jotka syystä tai toisesta olivat jo kouluaikana, tai pian sen jälkeen muuttaneet pois koulupiirin alueelta. Monta sellaista löytyikin kun oikein tarmokkaasta yritimme muistella! Useat näistä paikkakuntaa muuttaneista olivat siirtolaisperheiden lapsia ja olivat vain väliaikaisesti asutettu Stormin seudulle.

Entisiä opettajia myöskin muisteltiin sekä kerrottiin kommelluksista ja pikku ilkitöistäkin, Rautakallion Matti totesi että "ny voi jo tunnustaa vaikka minkä sen aikasen konnantyän, ei siitä enään panna palloa jalkaan!"

Todettiin meillä olleen melko monta

opettajaa kouluvuosien saatossa; Sylvia Hanhinen I. "Hanhis Mamma" aloitti meidän kaikkien opin alkeet, paitsi Virtasen Sallin ja Esan, Haunian ja Hieta-sen Pekkojen sekä Koiviston (Linnikon) Liisan jotka alkoivat alakoulussa Leiniälässä sekä jatkoivat Stormin yläkoulussa jossa karttakeppiä, vain varoituksena, heiluttivat Aarre Lybeck, Marta Hella, Eila ja Seppo Hiivala joka opetti vain poikien käsitöitä sekä joskus oli valvomassa urheilutunneilla. Seppo, joka "leipätyökseen" kävi huonekalupuuseppänä Vammalassa, muistettiin oppilaita teitittelevänä kilttinä miehenä. Lybeckillä oli sellainen puhuttelutapa, että hän kutsui poikia vain sukunimiltä ja käytti etunimen sijasta joitakin keksimiään, kulloinkin tilanteeseen mielestään sopivia lempinimiä!

Yläluokilla toimivat opettajinamme Kotajärvenmaasta muuttanut, innokas urheilu- ja nuorisoseuramies Erkki Kärki, joka oli myöskin ahkera metsälläkävijä. Tämä harrastus oli myöskin meille koulukavalle mieleen, erityisesti pojille,

koska hirvijahtiviikolla oli koulun johto "ämmien käsissä", niinkuin asia silloin ilmaistiin!

Jo edellä mainittu Aili Hannula oli niin ikään viimeisten luokkiemme opettajia, hän oli kovasti tykätty ja meidän oppilaiden mielestä "kiltti" opettaja.

Kun koulukokoonntumisessa oli nautittu Liekorannan hovimestari Peltosen kaatelemat herkulliset kahvit mansikkakakkuineen, huomasimme kellon ehtineen jo illansuun lukemille. Siirryimme ulos ottamaan ryhmäkuvia ja jättämään jäähyväisiä.

Yksimielisesti oltiin sitä mieltä että kahden vuoden kuluttua kokoonntaan taas. Sekä jos terveyttä ja elinpäiviä riittää, ynnä suunnitelmat ja juoksevat asiat sujuvat, pidetään seuraava luokkakokous täällä Skoonessa, josta nyt lähetän monet terveiset kaikille koulutovereilleni perheineen sekä Rauhallisen Joulun ja Hyvän Uuden Vuoden toivotukset! ■

Veikko Pihlajamäki

Beetleheimin tähti

*Riennä, joudu, juokse,
tulet tallin luokse.*

*Katso seimilullaan.
Kumartamaan tullaan*

*mailman valtiasta,
vaikka lapsi vasta,*

*lapsi keskellämme,
korkein tietämämme.*

*Taivaan sotaväki
rauhan tuojan näki.*

*Kunnia on Herran,
kun Hän vielä kerran*

*katsoi nöyriin alas,
ylpeiltä sen salas;*

*taivaan ihannuuden,
aikakauden uuden.*

Pasi Kotivu

Aaro Mäkipää

Syksyn jälkeen

*Syksyn jälkeen aina saapuu
tuima talvi tuiskuineen.
Pakkasherra maita kulkee
kuuraisine partoineen.*

*Syksyn jälkeen luminietos
paksu peittää mustan maan,
bennot koivunrungot painaa
polun yli kumaraan.*

*Syksyn jälkeen Joulu saapuu
aina aikanaan,
ihmisielen saaden silloin
bartaaseben tunnelmaan.*

Leena Ojala

Lumienkeli

*Matkani varrella,
penkalla tieni,
uusi pubdas lumi
kutsuvana.
Pehmeänä kuin uni.
Minä, kai tyttö pieni,
heittäydyn sen syliin
selälleni.*

*Ylläni sininen taivas.
Levitän käteni,
lennän.
Sormeni piirtävät
pehmeitten
kaaren kantavan.
Jalkani painavat
untuvapilveen
hameen hulmuavan.*

*Unelman tavoitan,
riemun huikaisevan.*

*Palattuani
jälleen jaloilleni
buomaan tallanneeni
enkelin helman,
särkeneeni unelman.*

*Olisi pitänyt poistua varovasti,
kontata kauemmaksi.*

Aili Uotila

Jouluna

*Käyn muistojen joulun valojen luo
yhä vielä kaukaa vilkkuvat nuo
– silloin oli kaunis kuutamo yö
ylhäällä loisteli tähtien vyö
tutulla tiellä kulkuset soi
ne tuttuja vieraita kotiin toi
– Sitä iltaa en voi unohtaa
enkä puiden hiljaista huminaa...*

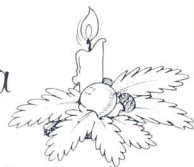
*Katson kaunista belminaubaa
kellot kaikuu joulun raubaa
maan ylle rauba lasketaan
menneitä aikoja muistellaan...
Kirkkopolku ja kalmiston tie
läbeisen kummulle usein vie
belminaubassa tummaa on
kaipuuni kynttilä palakoon!*

*Suru lauluni iloon kantautuu
maa joulun riemuun antautuu...
Kuu katsoo sieluuni korkealta
joulun tähti korkeammalta.
Kovan elämän kirja ja joulumieli
antaa merkin tää on minun tieni
– Taas malmin ääni kultainen
kohtaapi etsijän sydämen.*

Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Kiitämme kuluneesta vuodesta.

KAUPPAHUONE
JÄRVINEN

Vammala, Itsenäisyydentie 8, puh. 511 2831, 511 2832

www.opkk.fi
OP-KIINTEISTÖKESKUS

Vammalan OP-Kiinteistökeskus Oy, LKV
Marttilank. 9, Kassantalo, 38200 Vammala
www.opkk.fi/vammala

Jorma Suominen 5196 5611, 0500 631 038
Tuulikki Laitila 5196 5610, 0500 939 891

Puh. 0400 631 830
Fax 0420 631 830

Lämmintä
Joulumieltä
toivottaa

PLUSSA

K-KENKÄ

ARJA SAARELA

Torikeskus, p. 511 2663, ma-pe 9-18, la 9-14

**Luokkansa suosituin tarjoaa:
ilmastointi vakiona!**

Mallisto alk. 18 680,- sis. toim.kulut.

UUDEN SUKUPOLVEN COROLLA.

Suuret sisätilat, ensiluokkaiset ajo-ominaisuudet sekä kaiken kattava ja loppuun asti hiottu laatu, jonka näet ja tunnet pienimmissäkin yksityiskohdissa. Vakiona vahva varustelu – nyt myös ilmastoiltilaite, Linea Sol-varustetasossa automaatti-ilmastointi. Takuu 3v/100.000 km, korin puhkiroostumattomuustakuu 12 vuotta. Tervetuloa koeajamaan!

Corolla Hatchback, Sedan, Wagon, Verso ja T Sport.

Mallisto alkaen xx.xxx e. (sisältää toimituskulut)

EU-yhdistetty 5,7 - 8,3 l/100 km, CO₂-päästöt 152 - 198 g/km.

160 HYVÄÄ VAIHTOAUTOA www.autotalopelttari.fi

AUTOTALO
PELTARI

Pelttarin Auto Oy, p. 02-560 1250,
32700 Huittinen, Loimijoen tie 55

AGRI MARKET

Pesurinkatu, 38200 VAMMALA

☎ (03) 514 2351, faksi (03) 511 2562

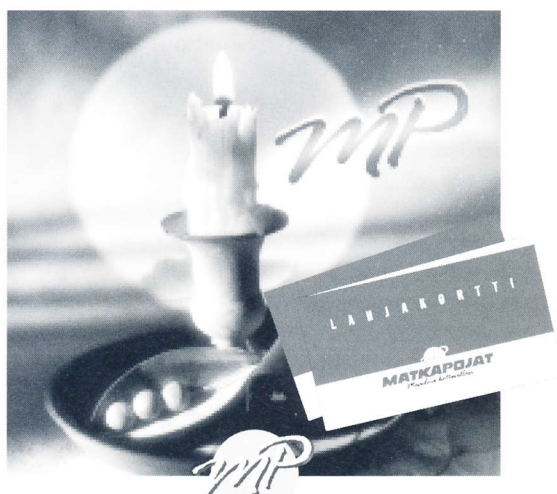
Pyymäen Konditoria

Torin laidassa

Pyymäen Leipomo

Nuutilankatu 2, Vammala, p. 03-512 3100

Lahjakkuus palkitaan.
**ANNA HYVÄ MIELI ITSELLESI,
 ANNA MATKAPOIKIEN
 LAHJAKORTTI LÄHEISELLESI.**

MATKAPOJAT

Maailma kotirovellasi

Puistokatu 19 Vammala, puh. (03) 51 881
 vammala@matkapojat.fi
 www.matkapojat.fi

*Hyvää Joulua
 ja
 Vauhdikasta
 Uutta Vuotta!*

Puistokatu 4 | 38200 Vammala | puh. (03) 519 41

*Hyvää
 Joulua
 ja
 Onnellista
 Uutta
 Vuotta*

Puistokatu 16, Vammala, puh. 511 2911

*Rauhallista Joulua
 ja Onnellista
 Uutta Vuotta!*

Toivoo

**ESSO VAMMALA
 H. JOKIKOIVU KY**

Pesurinkatu 3, puh. 03-511 2190

*Hyvää Joulua ja Onnea
alkavalle uudelle vuodelle!*

**NUOTILIKE
RAJANNÄKINEN**

PUISTOKATU 6 38200 VAMMALA PUH. 03-511 2273

Harrastavan
ison ja pienen perheen auto,
käänteentekevä uutuus

C-MAX

Tilava,
ääneton,
taloudellinen **22.855 €**
sis. tk.

Hinnat alk.

Kulutus (EU-yhdistetty) 6,9-7,1 l/100km
CO₂ päästöt 166-170 g/km
Diesel-mallit (EU-yhd.) 4,9-5,7 l/100km
CO₂ päästöt 129-148 g/km

Tule tutustumaan kattavaan Ford-mallistoon.
Liikkeessämme kuulet lisää, ja lisäksi teemme sinulle
loppuvuoden reiluimman vaihto- ja tai rahoitustarjouksen.

Tervetuloa ystävälliseen Ford liikkeeseen

Levorannan Autoliike Oy

VAMMALA, Roismalan Risteys
HUITTINEN, Valtatie 2, Kaharila
IKAALINEN, Soutajantie 10

p. 03-511 2051
p. 02-567 151
p. 03-4589 388

www.levorannanauto.fi

**Hyvää Joulua ja
Turvallista
Uutta Vuotta!**

 LÄHIVAKUUTUS

Kehystykset • Taidetarvikkeet • Taulut

KEHYSLIIKE
Nuutilankatu 4
38200 Vammala **Tarja Pälä**

Taidekehystäjät ry:n
jäsenliike

Puh. 03-514 2695
Koti 03-514 2581
GSM 050-366 0700

HYVÄÄ RUOKAHALUA!

MARENKI

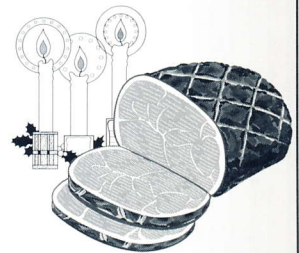
Puistokatu 5, puh. 511 4999

... JA SITTEEN KAHVILLE!

**Café
MARENKI**
Puistokatu 6, puh. 511 5500

*Kotimaisen
lihan
erikoisliike*

LIHAKAUPPA TYRVÄÄ

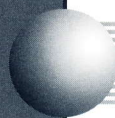
Aittalahdenkatu 6, VAMMALA, p. 040 544 8790
Avoinna ma-pe 9.00-17.00, la 9.00-13.00

Vammalan
katsastusasema

Huom. osoite
Puh. 0204 88 2630

Harjukatu 3
www.sauk.fi

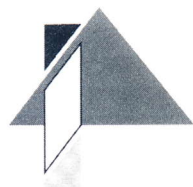
TEKNIKUM

www.ips-mainos.sci.fi

Hyvää Joulua

ja Onnellista

Uutta Vuotta

INSINÖÖRITOIMISTO

Aimo Lehtimäki Oy

Puistokatu 3-5, PL 40, 38201 Vammala
puh. 03-512 0000, fax. 03-512 0023

- ARKKITEHTISUUNNITTELUA
- RAKENNESUUNNITTELUA
- RAKENNUTTAJAPALVELUA

ThermiSol

THERMISOL-tuotteet Vammalasta

Yrittäjän arvostama yhteistyökumppani

Kirjanpidot. Tilinpäätökset.
Veroasiat. Yritysneuvonta.
Yritysten perustaminen.
ATK-palvelut ja palkanlaskenta.

Tampereen Kirjanpito Oy

TAMPERE:
Pellavatehtaankatu 19 A,
PL 552, 33101 Tampere
Puh. (03) 254 2200, fax (03) 254 2255

*Auktorisoitu kirjanpitoimisto.
Kirjanpitoimistojen Liitto ry:n jäsen.*

Tilausevintola

- Perustettu v. 1900
- Asemakatu 34, Vammala
- 03-514 3662

MUSTA PÖRSSI

- PARHAAT MERKIT
- SOPIVAT HINNAT

Puistokatu 4, 38200 VAMMALA
Puh. (03) 511 4400

FINNMIRROR STUDIO

avoinna keskiviikkoisin klo 10–18

INARIA
säilytys-
järjestelmät

PICARD
kylpyhuone-
kalusteet

FINNMIRROR
sisustuspeilit
ja julistetaulut

FINNMIRROR®
Studio
ASEMAKATU 10
38210 Vammala
puh. 03-511 61
www.finnmirror.fi

IDEA MAINOS

Onkiniemenkatu 18
38200 Vammala
puh. 511 3950

KIIKAN HUUTOKAUPPAKAMARI Oy

Jokisivuntie 68, 38300 KIIKKA
p. 03-513 5359, 0400 789 051

JÄRJESTÄÄ HUUTOKAUPPOJA
OSTAA JA MYY ANTIIKKIA
SEKÄ VANHAA TAVARAA
Auki sopimuksen mukaan.

*Joulurauhaa ja
Onnellista alkavaa
vuotta 2004!*

KAJAMAJA

TORIKATU 1 PUH. 514 3360

Vammalan *se*
yksityinen...
Autokatsastus Oy

Trakinkatu 2,
38200 VAMMALA
Puh. (03) 511 9040, fax. (03) 511 9049

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2004*

Lakeside Golf & Country Club Oy
Puh. 03-512 9500, Häijäantie 943, 38100 KARKKU

Uunituoreita leivonnaisia

Kotileipomo
Eilan Pakari Ky

Riipantie 4, Vammala, puh. 03-514 2580

MYYMÄLÄ Puistokatu 16, puh. 03-514 2570

**Fysikaalinen
hoitolaitos**

Karppanen

Marttilankatu 13,
38200 VAMMALA

Puh. **511 2350**

VAMMALAN
**LUKKO- JA
AVAINPALVELU KY**

ABLOY®
VALTUUTETTU

Puistokatu 21, 38200 Vammala
Puh. 03-514 1010, 0400 835 112
Fax. 03-511 3434

TeleRing

O i k e a p a i k k a .

TeleRing Vammalan DataNext Oy
Onkiniemenkatu 5, 38200 Vammala
vaihde 0424 20021

*Iloista
Joulua!*

*Tyrvään ja Karkun
seurakunnat*

KUN SISUSTAT

- Muista Kalliokoskelta löytyy kaikki mitä tarvitaan

**VUODESTA
1947**

KALLIOKOSKI

Neljä kerrosta torin reunassa
Vammala puh. 511 2323

HYVIEN JA AJATTOMIEN LAATUTUOTTEIDEN OSTOPIIKKA

PUUTAVARAA

Kotiin toimitettuna,
sahattuna,
kyllästettynä ja höylättynä

HAKASEN SAHA

38250 ROISMALA
Puh. (03) 513 0182, 040 544 3159

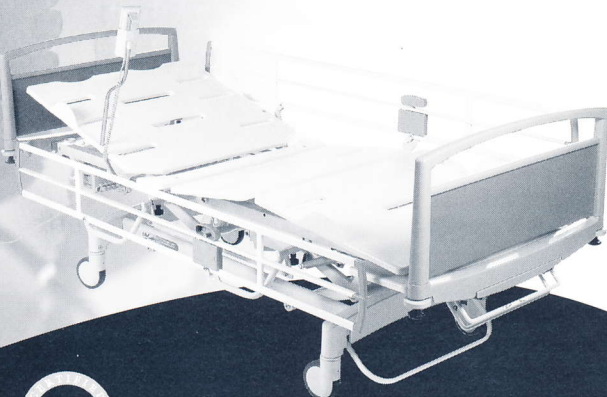
www.lojer.com

Uudistuneet sairaala- ja hoitosänkymallit, täyttävät kaikki EU-normit koskien sänkyjen toiminnallisuutta ja turvallisuutta, VTT:n testaamat. **Uutuusmalleja** yöpöydissä, tutkimustuoleissa ja tutkimuspöydissä. Mukana myös **uusi** suihkutuolimallisto.

Uusi värikuvastomme on ilmestynyt, pyydä omasi info@lojer.fi

Tutustu myös **uusittuihin** kotisivuihimme www.lojer.com

VAMMALAN KONEPAJA OY
Putajantie 42, 38201 Vammala
Puh. 03 512 6700 • Fax 03 514 3134

silkkeri

- silkkipaino
- tarrat, kilvet ja tekstiilit
- digitaalitulostin
- 4-väri suurkuvatulosteet tarralle, paperille tai kankaalle
- laserleikkuri
- muotoonleikkaukset ja kaiverukset eri materiaaleille

Silkkeri Oy
Kiertokatu 6
38210 Vammala

puh: 03 - 5114 901
fax: 03 - 5114 902
www.silkkeri.fi

Painopalveluja jo 30 vuotta

PL60 JAATSINKATU 1 38201 VAMMALA PUH 03-514 2111

- * Rakennusten sähkösuunnittelu
- * Tievalaistussuunnitelma
- * Sähköalan koulutuspalvelu
- * Valtuutettu tarkastaja -palvelut
- * Kopiopalvelu

*Palveleva
liivi- ja
alusasujen
erikois-
liike*

PUTIIKKI
Naiselle

Puistokatu 18, Vammala, puh. (03) 514 2665

**FABRIS
SO**
Kangastalo

Kivisenojankatu 1, VAMMALA
Puh (03) 514 1358
Avoinna ark. 9-18, la 9-14

Uudista kotiasi talven juhliin

**Tule täyden palvelun
sisustusompelimoon.**

Sisustusompelimosamme voit teettää verhojen, päiväpeitteiden, tynnyjen, tuolihuppujen ja pöytäliinojen suunnittelun, ompelun ja asennuksen. Ota mitat mukaan tai pyydä sisustusneujamme paikan päälle. Hänideoi sinulle uudet verhot olohuoneeseen tai vaikkapa sisustuskokonaisuuden makuuhuoneeseen.

www.fabrisso.fi

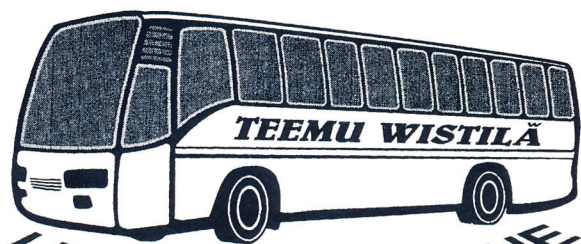
**Puhdistusaineiden ja
siivousvälineiden erikois-
myymälä Vammalassa:**

**Vammalan
SIIVOUSSHUOLTO**
Onkiniemenkatu 9, Vammala, p. (03) 511 2316

**Suunnittelutoimisto
Insar Oy**

puh. 512 7200

Nahkurinkatu 2
38200 VAMMALA

SASTAMALAKOTI

Hossantie 3, Vammala

Kodikasta palveluasumista jo 34 vuotta

**83 palvelukotiasuntoa
16 dementiakotiasuntoa
8 tehostetun palvelun asuntoa**

Tiedustelut kodinjohtaja Marjatta Karimäki
03-511 2721

Sastamalakoti@kopteri.net

VALMIINA TALVEEN.
UUSI NISSAN ALMERA.

SHIFT_expectations

Almera-malliston
ovh. alk. 18.480 €
sis. toim.kulut.
Kulutus EU-yhdistetty
5,9-7,8 l/100km,
CO₂ 160-187 g/km.

NISSAN ALMERA TINO

NISSAN ALMERA SPORTDECK

**VALMIINA
TALVEEN
-PAKETTI 250 €**

- Nastoitetut talvirenkaat vanteeseen.
- Defa-lämpöpaketti = lohkolämmitin + sisähaaroitusarja + sisätilan lämmitin asennettuna.

Vaihtoautomme netissä: www.vammalanautokeskus.fi Myös kuvina.

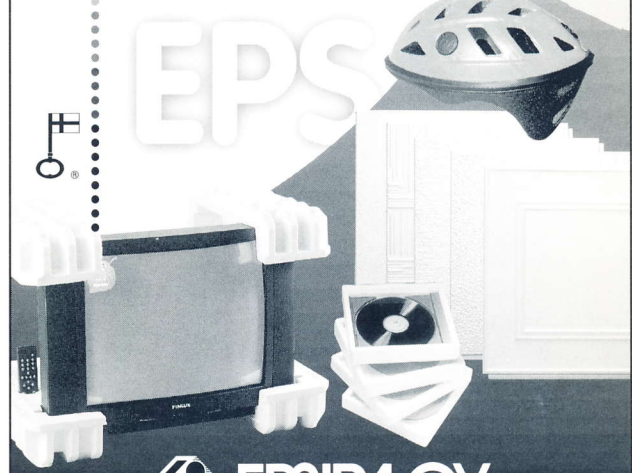
Vammalan Autokeskus Ky

Itsenäisyudentie 5, puh. (03) 514 1100

Raskaansarjan

kevytrakaisut

Epsira Oy on johtava muotoonpuristettujen EPS-tuotteiden valmistaja Suomessa. Vuosien kokemuksella ja ammattitaidolla ratkaisemme pakkauksiin liittyvät ongelmasi. Laitetaan yhdessä EPS vastaamaan tuotteesi haasteeseen!

EPSIRA OY

PL 72, 38201 Vammala, puh. (03) 514 2131, fax (03) 514 1544
Email: epsira@sci.fi, Internet: www.epsira.com

Tavallista parempi Ruokakauppa

Toivottaa Hyvää Joulua

K SUPERMARKET SUPERI

ROISMALAN RISTEYS VAMMALA, PUH. 512 8000

Avoimna: ma-pe 9-21, la 9-18

JR:ssä on mistä valita!

Lapsille ja nuorille
sisä- ja ulkovaatteet
sekä arkeen että juhlaan!
koot 50-170 cm

JR PUKIMO

PUISTOKATU 7 VAMMALA Puh. (03) 511 2648

*Hyvää Joulua ja Onnellista
Uutta Vuotta*

Rolls
Maukas. Ystävällinen. Nopea.

MARTTILANKATU 8 ☎ 511 5015

JOULUN LAATULAHJAT MEILTÄ

LELUTALO MUOVIMAAILMA

Vammala, Marttilank. 17-19, puh. (03) 514 2420

HOPUN APTEEKKI

Superin liikekeskus, Vammala
puh. 03-512 3700

TYRVÄÄN APTEEKKI

Asemakatu 10, Vammala
puh. 03-511 2300

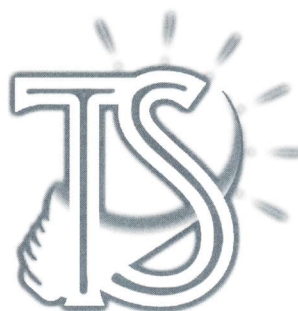

www.kopteri.net/koti/hopun.apteekki/

MAMIN GRILLI

Puistokatu 3,
Vammala
puh. 511 3976

Tyrvään Sähkötyö Oy

Asemakatu 23
38210 Vammala
(03) 511 3055

PLUSA

– JOKA OSTOKSESTA

K SUPERMARKET
TORIKESKUS

Torikatu 1, puh. 5114 440,
ark. 9-21, la 8-18

Tavallista parempi Ruokakauppa

Huonekaluliike Pekka Ahonen

Vammala • Humppila • Kankaanpää

Saluunassa
syöt hyvin.

Tervetuloa!

Puistokatu 16 38200 Vammala
Puh. (03) 511 2954

LVI-TAMMINEN OY

Hopunkatu 6, 38200 Vammala
Puh. (03) 512 9999 Fax. (03) 512 9955

Yhteyksiä yli sukupolvien

Elsa tuli torilta ja huomasi, että vastaajassa oli viesti. - Paljon onnea vaan Elsa-mummu. Soittelemmme uudestaan tai soita, kun ehdit. Lähipuhelut ovat tänä viikonloppuna ilmaisia. Mitähän ne höpsivät. Ei hänellä ollut mitään merkkipäivää.

Onneksi on oma puhelin, Elsa ajatteli. Ei tarvitse odottaa postin kulkua tai mennä itse paikan päälle. Mielessä oli vielä, kuinka lapsena pelotti mennä naapuriin puhelimeen. Isä lähetti hänet asialle, kun äiti oli kiipeänä. Hän juoksi soratietä hokien joka askeleella lääkärin numeroa "kolmekasi, kolmekasi". Naapurin setä huusi luuriin hirveän kovaa. Tohtori Ståhlberg tuli muutaman tunnin kuluttua, ja apteekkari Bäckmankin soitteli vielä perään, oliko lääke nautittu ohjeen mukaan. Apteekkari olikin ensimmäisiä puhelimen omistajia, Tyrvään Telefooniin perustajia oikein.

Äiti parani ja kotiin hankittiin ihan oma kone. Elsa muisti hämärästi, kun soitettiin ensimmäinen kaukopuhelu enolle Turkuun. Numero löytyi samasta Länsi-Suomen puhelinluettelosta kuin oman kylän numerot. Vuosien päästä puhelinlangat lauloivat Elsalle oman rakkaankin, asentajaksi paikkakunnalle muuttaneen.

Elsa paineli suurinumeroisen lankapuhelimen näppäimiä. Ihmeellisiä nämä yhteydet ja koneet. Mökille oli hankittu langaton luuri, jota saattoi kantaa puutarhassa mukana ja laukussa kulki syntymäpäivälahjaksi tullut kännykkä. Puhelinyhtiön toimitus-neuvoivat tekstiviestien lähettämisen, kun hän ei kehdannut kolmatta kertaa pojaltaan kysyä. Kirjastolla Elsa luki postia omasta Kopteri-osoitteestaan lapsenlapsilta Australiasta ja Japanista. Linjojen kautta, netistä hän katseli poijantytäreillä kuvia ensimmäisestä lapsenlapsenlapsestaankin. Oli kuulemma edullista, kun yhteys oli samalla hintaa koko ajan auki. Lapset nauroivat, että hän oli kuin puhelinyhtiön mannekiini. Vanha, mutta ajassa mukana. Nimikin oli sellainen; Elsa Susanna Pajunen, niin kuin ESP. Siitä ne taisivat onnitellakin.

- 1893 Tyrvään Telefooni Osakeyhtiö perustetaan
- 1929 Kaukopuhelusopimus Posti- ja Lennätinhallituksen kanssa
- 1953 Tyrvään Puhelin Osakeyhtiön toimilupa siirretään Vammalan Seudun Puhelin Oy:lle
- 1958 Käsivälitteiset puhelinkeskukset siirtyvät historiaan
- 1959 Mouhijärven Puhelin Oy:n ja Vammalan Seudun Puhelimen fuusio
- 1974 Perinteitä jatketaan nimellä Etelä-Satakunnan Puhelin Oy.
- 1977 Uudet toimitilat rakennetaan vanhan kinaloon
- 1981 ESP:n aloittaa kaapelitelevisioverkon rakentaminen
- 1985 Yhtiön puhelinkekkusten digitalisointi alkaa
- 1988 ESP:lla 10 000 puhelinliittymää
- 1993 Ensimmäiset ESP:n rakentamat GSM-tukiasemat käyttöön
- 1994 Keskusten digitalisointilaste 100 %
- 1999 ESP avaa oman Kopteri-internet palvelun
- 2002 ESP jatkaa paikallisena puhelinyhtiönä ja eroaa Finnet-liitosta. ESP:lla 3000 kaapeli TV-taloutta.

Juhlakuphella jo 110 vuotta

110 esp

Martilankatu 5,
38200 Vammala
Puh (03) 51 991
www.esp.fi

MATKA-JOKELA OY

Aittalahdenkatu 6, 2 krs.
38200 Vammala
03-511 9010
e-mail: kirsti.jokela@kopteri.net

AUTOKOULU MATTI JOKINEN

A, B, C-kortit

II-vaihe ym.

liikenneopetusta
ammattitaidolla!

040 524 1797

Puisto-
katu 15
Vammala

TAUNO KIVIRANTA Oy

TRAKINKATU 4, 38200 VAMMALA. Puh. (03) 517 9000, fax. (03) 517 9019

leipomo
ROSETTI

EDULLISESTI LEIPOMOTUOTTEITA

aamuvarhaisesta n. klo 17.00
Nuutilankuja 4 Vammala 03-514 2334

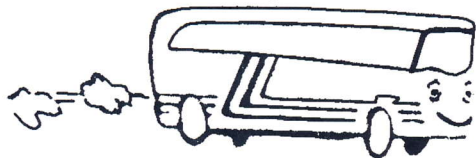
*Hyvä olo näkyy.
Ja tuntuu.
Varaa aika
SKY-kosmetologilta.*

Kauneushoitola

Sari Lehtinen

Marttilankatu 26, Vammala, p. 511 2077

TILAUSAJOT LAUHAMON TURISTIBUSSEILLA

LINJA-AUTOLIIKENNE ROISMALA

ANTTI LAUHAMO OY P. 513 0412

REITTI- JA TILAUSLIKENNETTÄ JO VUODESTA 1965

KULJETUSLIIKE

FINSKA

VAMMALA

03-514 3531

PÄIVYSTYS

0500 236 212

KULJETUKSISTA

VARASTOINTIIN

KAUKOKIITO

VAMMALA

03-512 4000

FAX 03-512 4010

**TERVEYSKESKUS
PALVELEE
VAUVASTA VAARIIN**

*Rauhallista
Joulua!*

VALAISINMYYMÄLÄ
VALOVINTTI **TELILÄN OY**
SÄHKÖTYÖ
Pukintie 242, Vammala. Av. ark. 7-17, la 9-13. Puh. 512 8111

Rauhallista Joulua!

rakennustoimisto **PEKKA
KYNNÖS OY**

Tyrvään Sanomat

kuljetusliike
kauko mäkinen oy
VAMMALA Pesurinkatu

 (03)
512 3300

Täyden palvelun kirjakauppa
Kirjakellari
Paperikauppa
Äänilevykauppa

INFO Tyrvään
Kirjakauppa Oy
Marttilankatu 18 38200 Vammala
puh. 03-512 7133
www.kirjakellari.com

Haapaniemen juhla- ja pitopalvelu
käytettävissänne!

Haapaniemen Pitot Ky

Haapaniementie, 38140 Kärppälä
VAMMALA, p. 03-515 4121

- * perhejuhlat
- * yritys-tilaisuudet
- * mukava retkikohde; tilauksesta lounas/kahvi
- * viihtyisä rantasauna

TERVETULOA TUTUSTUMAAN!

KAUNISTA • KODIKASTA • KESTÄVÄÄ

Vammalan Kaluste Ky

Itsenäisyydentie 10, Vammala, puh. 03-514 1077

*Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!*

Lions Club
Vammala r.y.

Vammalan I Apteekki

Puistokatu 15 Lääkäritalo
Puh. 03-514 2271

AUTTAA - NEUVOO - PALVELEE

Vammalan seudun
ammattilliset oppilaitokset,
aikuiskoulutus- ja
oppisopimustoimisto

*toivottaval
Rauhaisaa
Joulun aikaa!*

**RENGAS
CENTER**

**Vammalan
RENGASPALVELU KY**

Hopunkatu 12 • 38200 VAMMALA • Puh. (03) 514 2660

*Palveleva
kenkäkauppa*

ASEMAN KENKÄ

Puistokatu 9 Vammala p. 514 3160

 **Vammalan
Väriaitta**
VÄRISILMÄ ESKO PAJUNEN KY

38200 VAMMALA
ITSENÄISYYDENTIE 10

PUHELIN 511 2895
FAX 03-511 5100

JOULULAHDJAT

koko perheelle edullisesti.
Paketoimme lahjasi ILMAISEKSI.

Tervetuloa!

HINTAHAAVI

ILOISEN PALVELUN KAUPPA

Marttilankatu 16, Vammala, p. 03-511 5300

Risto Rytin katu 22, Huittinen, p. 02-567 890

*Toista joulumieltä ja
kaikkea hyvää vuodelle 2004!*

NESTE Vammala
L&T KURKI OY

Itsenäisyydentie 66, 38200 Vammala
Puh. (03) 511 2780

VAMMALAN
KAUPUNKI

toivottaa

Sastamalan Joulun lukijoille

*Rauhallista Joulua ja
menestyksestä vuotta 2004!*

Silhouette

The
NEW
Colours.

Mod. 6546

Rauhaa Joulun aikaan!

Tähti
OPTIKKO

Sinun silmiesi tähden

www.tahtioptikko.fi

PLUSSA

NYYSSÖNEN

VAMMALA, puh. (03) 512 6100. HUITTINEN, puh. (02) 567 700

Nordea Pankki Suomi Oyj

*Toivotamme asiakkaillemme
rauhaisaa joulun aikaa!*

Vammala, Äetsä

Nordea

*Rauhallista Joulua
Hyvää Uutta Vuotta!*

 **VAMMALAN SEUDUN
OSUUSPANKKI**

Wienerberger

Tiili. Luotu ihmiselle.

Vain parane
vuosien saatossa

Puhtaaksimuurattu Terca-tiilijulkisivu on ajaton, arvostettu ja pitkäikäinen. Laajasta tiilivalikoimastamme voit valita näyttävän, juuri sinun taloosi sopivan vaihtoehdon. Wienerberger on maailman johtava tiilenvalmistaja, jonka Terca-tiiliä (ent. Kare) valmistetaan Suomessa Lappilan- ja Korian-tehtailla.

Wienerberger Oy Ab
P. (09) 565 5870
www.wienerberger.fi
www.terca.fi

Tiili. Luotu ihmiselle.

 TERCA

Hyvää Joulua

- Maalit • Matot • Parketit
- Kaakelit • Tapetit • Liimat
- Työvälineet • Tarvikkeet...

Lähes kaikki,
mitä sisustukseen tarvitset.
Ja lisäksi...

ASiantuntevaa Väri-alan palvelua

VÄRI RASTI KY

PESURINKATU 5 VAMMALA, puh. 514 3220

Elämä on näkemisen arvoinen.

Optikkoliike ihmisille, jotka ovat nähneet elämää.
Ja heille, joilla on vielä paljon näkemättä.

Kun on kyse silmiesi terveydestä, kanta-asiakkuus merkitsee muutakin kuin rahallisia etuja. Meiltä saat Bonuksen lisäksi jatkuvan hoitosuhteen: oman silmälääkärin ja optikon palvelut. Kun tunnemme Sinut, voimme aina tarjota juuri Sinun kasvoillesi istuvat merkikiehykset ja silmillesi sopivat linsit. Tervetuloa kanta-asiakkaaksi!

SILMÄASEMA
Puistokatu 18, Vammala, puh. (03) 511 4299

Hyvää Joulua
ja Valoisaa
Uutta Vuotta

SÄHKÖLIIKE
Matti Rantala Oy

Hopunkatu 3, 38200 VAMMALA
Puh. 03-514 1311, fax 03-514 1306

Rauhaisaa

Joulua!

LAHJAKORTILLA
ilahdutat pitkään!

VAMMALAN OPTIIKKA

Puistokatu 16 • 38200 VAMMALA • puh (03) 511 4109

7 €

6430014101006